karl may

SUB ARIPA MORȚII

EDITURA PALLAS

Consilier editorial
NICULAE GHERAN

KARL MAY

IM REICHE DES SILBERNEN LÖWEN

„Karl May's Gesammelte Werke", Band 28
Radebeul bei Dresden, „Karl May Verlag"

Ediția de față a folosit ca text de bază traducerea semnată de LIA HÂRSU în paginile romanului-foileton, tipărit în „ziarul cotidian cu ultimele noutăți și știri literare" *Victoria*, III, nr. 118—141, 12 sept.—4 oct. 1934, titlul *Sub aripa morții* fiind preluat din sumarul volumului original. Tălmăcirea a fost confruntată cu versiunea germană sus-amintită de GHEORGHE DORU, definitivarea textului pentru tipar realizându-se în redacție. Drepturile de folosință a noii versiuni aparțin editurilor Eden și Pallas.

KARL MAY

Opere — 13

SUB ARIPA MORŢII

din ciclul

În ţara leului argintiu

***

Roman

EDITURA PALLAS
București, 1995

Coperta de
SERGIU GEORGESCU

Tehnoredactarea de
CRISTINA STANCIU

Corectura de
MIHAI GRIGORESCU

ISBN 973-97194-4-9

Basra, care se numea înainte Basora sau Balsora, este cel mai vechi oraș al califilor dintre Tigru și Eufrat, fiind înființat de Omar, în anul 636 înainte de Hristos, ca să înlesnească persanilor legătura cu marea, deci calea pe apă spre Indii.

Pe vremea aceea, la îmbucătura fluviului — acum cu desăvârșire secat —, se afla vechiul oraș Teredon sau Dirikotis, socotit de-a lungul multor veacuri de către arabi drept unul dintre cele patru raiuri ale lui Mahomed.

De la Nabucodonosor, până la epoca diadohilor macedoneni, el a fost înfloritor, fiind cunoscut mai ales datorită faptului că Nearhos, prietenul din copilărie al lui Alexandru cel Mare, a debarcat cu flota sa, în anul 325, la Teredon.

Între acest oraș și Basra a existat o concurență, din care tânăra cetate a califilor a ieșit învingătoare. Teredonul a decăzut treptat, iar Basra a luat un avânt din ce în ce mai mare. Sub proteguirea califilor și într-un ținut prielnic, orașul a putut fi în curând socotit drept unul dintre cele mai bogate și mai de seamă ale țării. Aici se adunau literații și învățații musulmani, faima lui crescând după ce Ibn Risaa, vestitul savant, a înființat „școala înțelepților". Academia aceasta era atât de importantă încât datorită ei s-a dat ora-

șului numele de onoare de Kubbet el Islam, ceea ce înseamnă „Cupola Islamului" pe limba noastră.

Strălucirea lui însă n-a ținut multă vreme; orașul a decăzut, ca și rivalul său, Teredonul, din pricina secării treptate a fluviului, la care s-au mai adăugat și împrejurări de ordin politic. Astăzi, fosta „Cupolă a Islamului" nu mai e decât o adunătură de colibe dărăpănate, printre mormane de ruine, deși a rămas un loc de trecere al caravanelor în drum spre India. Până și numele i s-a pierdut, căci Basra* se numește astăzi Zobevi, după o mică geamie în care zac osemintele văduvei unui partizan al lui Mahomed.

Totuși vechea Basra mai păstrează oarecare interes pentru noi, căci legenda spune că Mahomed, călătorind odată cu unchiul său Taleb, s-a întâlnit aici cu un călugăr creștin, anume Djerdjis (Georgeus), care a atras atenția lui Taleb asupra inteligenței nepotului său. Probabil că de aici pornesc preceptele creștine care se găsesc pe alocuri în *Coran*.

Basra e așezată acum la vreo două mile mai la nord de vechiul oraș. Cine a citit *O mie și una de nopți*, poveștile frumoasei și înțeleptei Șeherezada, care și-a luat de aici inspirația — și se așteaptă, venind la Basra, să-și înalțe sufletul la frumusețile descrise în poveștile citite, va avea o amară dezamăgire. Înainte de toate, orașul nu e așezat chiar lângă fluviu, ci la o jumătate de oră de el, fiind înconjurat de o apă stătătoare, rău mirositoare.

---

* În zilele noastre Basra e cel de-al doilea oraș al Irakului, ca număr de locuitori, și capitală a guvernoratului cu același nume. (Nota traducătorului.)

Localitatea prezintă ochiului dornic de poezie numai urmele trecutului îndepărtat. Este așezată pe un teren mlăștinos, îmbibat cu miasme. Malaria care mocnește în tot cursul anului și aerul nesănătos sunt foarte temute, așa încât atunci când vreun funcționar se face vinovat de o abatere, este mutat, ca pedeapsă, de la Bagdad la Basra. Și cu siguranță că nu mai scapă cu viață.

Nici un medic local n-a descoperit vreun mijloc de apărare împotriva malariei, care bântuie aici cu furie, și nici cei europeni nu i-au putut veni de hac.

Populația, care număra pe la începutul secolului al douăzecilea vreo șaizeci de mii de locuitori, a scăzut acum la a zecea parte, și dacă n-ar fi locul de ancorare al marilor vapoare comerciale pe drumul lor între Mesopotamia și India, Basra ar dispărea cu totul.

Deși știam toate acestea, venisem aici cu Halef ca să vizitez vechiul Basra și să plecăm apoi, cât mai curând, spre Șiraz, trecând prin Satt el Arab și Quarun, pe urmă ținând malul Djerrahi sau Ab Ergun, s-o luăm prin lanțul de munți cu trecătorile lui care ne duceau la țintă.

Mai fusesem o dată cu Halef la Basra. Cu gândul să ne ducem în Persia, cotiserăm însă pe drumul caravanelor de pelerini spre Mecca și a trebuit să renunțăm. Cele ce întâmpinaserăm atunci în Basra ne făcea să ne abatem iarăși pe aici, pentru a ne împrospăta amintirile.

Ne întorseserăm tocmai de la vechiul Basra, pe care îl vizitaserăm în ziua aceea, și ședeam la taifas într-o cafenea, nu departe de clădirea vămii.

Caii ni-i lăsaserăm în curtea îngustă și murdară și așteptam să vină omul cu pluta care trebuia să ne treacă pe malul celălalt. Veni, dar ne spuse că nu poate să ne treacă acum, fiindcă era ostenit și trebuie să se odihnească puțin.

Eram foarte necăjiți de întârzierea asta. Omul era însă încăpățânat, și, deși îi spuseserăm că vom vâsli noi și el n-are decât să se odihnească pe plută, ne răspunse că nu dă vâslele pe mâna nimănui.

Dar orice rău are și partea lui bună, căci zăbava aceasta ne-a adus o bucurie, cu atât mai mare cu cât era pe cât se poate de neașteptată.

Trebuie să amintesc că pereții cafenelei ca și ai vămii erau din trestie împletită. Avea două încăperi, una mai mare și alta mai mică. În aceasta din urmă stăteam noi; eram singuri și puteam vedea și auzi printre găurile împletiturii tot ce se face și se vorbește dincolo.

Până acum veniseră și plecaseră câțiva mușterii. Cafegiul ședea tolănit pe perne, își pusese lulelaua stinsă pe genunchi și părea că moțăie. Tânărul somal, care făcea pe chelnerul, lua unul câte unul ciubucele goale atârnate de perete și îndesa tutun în ele, ca să fie pregătite pentru viitorii mușterii.

În cafenea ca și afară domnea liniște, doar din când în când se auzea câte o comandă scurtă de pe vaporul englezesc, care ridica seara ancora pentru a se duce la Bombay. Sirena unui vapor care intra în port ne făcu să tresărim, deoarece de unde eram nu-l putusem vedea apropiindu-se.

Vaporul ne aducea bucuria despre care spuneam. Nici nu trecuseră zece minute de la sosirea lui și auzirăm că intră cineva în încăperea de alături.

— *Sallam!* salută scurt și istovit noul venit.

— *Sallam aleikum!* răspunse cafegiul cu glas obosit și nepăsător.

Glasul mușteriului mi se păru oarecum cunoscut. Abia aruncarăm o privire prin ochiurile peretelui și Halef sări în picioare, vrând să scoată un strigăt de mirare. Îi astupai repede gura cu palma, îl împinsei îndărăt pe scaun și-i șoptii:

— St! Nici un cuvânt, Halef. Întâlnirea aceasta e atât de neașteptată că abia m-am stăpânit și eu să nu țip de bucurie. Stai să vedem cum o să se descurce. Nu știe boabă nici arăbește, nici turcește.

Omul despre care vorbeam ar fi atras atenția oricui, chiar într-o țară din Apus, dar încă aici în Orient, și mai ales într-o localitate atât de mică. Era înalt și osos. O pălărie înaltă, așazisă joben, îi acoperea capul lungăreț. O gură aproape de la o ureche la alta, cu buze subțiri, părea o tăietură de-a curmezișul feței, sub un nas coroiat, care mai să se întâlnească cu bărbia. Din gulerul înalt și scrobit ieșea un gât lung ca de cocostârc, în jurul căruia era înfășurată o cravată cenușie cu pătrățele, pe urmă venea o haină tot cenușie-cadrilată, niște pantaloni la fel, jambiere cenușii și niște ghete cu gumilastic, pline de praf.

Un brâu cenușiu cu pătrățele, în care purta câteva revolvere și pumnale, îi înconjura mijlocul. De la umăr până la șold avea o cartușieră

tot cenușie. La spate îi atârna o pușcă mare și grea, iar în mână, alta mai mică, într-un toc cenușiu cu pătrățele.

Omul acesta „cadrilat" se îndreptă țeapăn și semeț spre o pernă mare de lângă perete, îndoi genunchii ca să se așeze turcește pe ea, dar, neobișnuit cu acest fel de a se așeza, își pierdu echilibrul și căzu ca un bolovan pe pernă, cu picioarele înainte.

— *Thunder storm!** exclamă el cu necaz.

Vru să mai bodogănească ceva, se răzgândi însă și strigă poruncitor somalului:

— Ciubuc!

Băiatul luă una din pipele pe care le umpluse, puse un cărbune aprins deasupra tutunului, trase o dată din ea și o întinse apoi cu un gest grațios străinului.

— *Hanzir!*** se răsti acesta la el și îi dădu una peste mână de-i zbură luleaua cât colo.

Cafegiul pricepu pricina și lămuri băiatului:

— Ăsta e un inglez care nu fumează după gura ta, ci își aprinde singur ciubucul.

Somalul aduse altă pipă și un cărbune. Străinul trase de câteva ori din ea, o aruncă după cealaltă și scuipă cu scârbă.

— Ce e? întrebă cu mirare cafegiul.

— *Duhan****, prost! răspunse celălalt.

— Mai bun n-am. Dacă nu-ți place, n-ai decât să pleci.

---

* Furtună.
** Porcule.
*** Tutun.

— *Kahwe!** porunci mușteriul, fără să se scoale.

Somalul se duse la ligheanul cu mangal, făcu o cafea, o turnă într-o ceașcă și i-o aduse. Englezul o mirosi, sorbi o înghițitură, vărsă apoi cafeaua pe jos și strigă cu dezgust:

— *Kahwe battal dșiddan***.

— Ți-am mai spus că dacă nu-ți place n-ai decât să pleci, zise iar cu glas domol cafegiul; adăugă însă ca om prevăzător: după ce vei fi plătit.

— *Kaddais tamano?****

— *Ișrin kuruș* — douăzeci de piaștri.

Era o jupuială în toată puterea cuvântului; ca pedeapsă pentru jignirea pe care i-o adusese mușteriul. Acesta scoase însă cu nepăsare o monedă de aur din buzunar și o zvârli spre cafegiu. Somalul o prinse din zbor și o întinse stăpânului. Când turcul vru să-i dea restul, englezul îi făcu semn cu mâna că nu trebuie. Cei doi orientali se uitau ca năuci la el...

Nu mă miram defel de mărinimia vechiului și bunului meu prieten, David Lindsay — căci el era. Așa îi stătea în fire.

Așadar, omul acesta cadrilat și cenușiu pe care îl zăream prin găurile peretelui nu era altul decât lordul Lindsay. Ce căuta el aici? Știam că de ani de zile nu mai fusese pe acasă în Anglia și călătorea mereu de la un capăt al lumii la celălalt. Primisem acum aproape un an și jumătate

---

* Cafea.

** Cafeaua nu e bună.

*** Cât costă?

745

o scrisoare de la el, trimisă din Cape Town, dar nu-mi scria încotro se va îndrepta de acolo. Și iată-l acum înaintea mea, în aceleași haine cu pătrățele mai mari sau mai mici, într-o cafenea din orășelul acesta uitat de Dumnezeu.

Dar și mai mult mă miram că-l auzeam vorbind limba arabă. Hoinărisem împreună luni întregi, cutreierasem diferite ținuturi ale Orientului, oprindu-ne când ici, când colo, un timp mai mult sau mai puțin îndelungat, ca să fi putut prinde ceva din obiceiurile și limba țării; lui însă, ca un veritabil *Englishman* ce era, nici prin gând nu i-ar fi trecut să-și dea această osteneală. Ca englez credea că toată lumea trebuie să-l înțeleagă ori să știe englezește. Iată de ce nu-mi venea acum defel să-mi cred urechilor, când îl auzii vorbind arăbește, — cam stâlcit nu e vorbă — dar destul ca să se facă înțeles.

Îmi aduceam aminte că omul acesta original, care nu se mira de nimic, nu se speria de nimic și nu se tulbura de nimic, ne făcuse adeseori, prin firea lui, caraghioasă uneori, să petrecem și să uităm de primejdii și necazuri.

Se putea vedea și acum cât de puțin se sinchisea că turcul îl dăduse aproape afară, spunându-i că dacă nu-i place n-are decât să plece. Stătea liniștit pe loc și părea să cugete la ceva, probabil ce să ceară, căci, ca adevărat *gentleman* ce era, nu înțelegea să stea într-o cafenea fără să consume ceva. În cele din urmă păru că a găsit, căci strigă:

— *Frank kahwe!*

Prin *frank kahwe* sau *frank kahuvezi* se înțelege ciocolată.

— N-am, răspunse cafegiul.

— Cacao!

— Nu știu ce e asta.

— Sherry!

— Nu pricep ce vrei să spui.

Lindsay căscă o gură de credeai că vrea să-l înghită, căci se plictisea, neștiind ce să mai ceară. Îi veni însă o idee, căci strigă ca o ușurare:

— Șerbet!

Somalul alergă în fugă să-i aducă paharul cu siropul de fructe cerut, pentru care englezul îi aruncă un bacșiș care-l făcu pe băiat să se topească de plăcere, să se ploconească de trei ori până în pământ. Lindsay duse băutura la gură și o gustă; păru să-i placă și sorbi de vreo câteva ori din ea. Dar când puse paharul jos și privi din întâmplare în el, chipul său se schimonosi de spaimă și scârbă și strigă, împingând paharul cât colo:

— *All devils!** Ăsta e un... un... cum se zice *snail*** pe arăbește?

— Nu știu ce vrei să spui, răspunse cafegiul. E ceva în șerbet? Ia să văd.

Mărinimia de adineauri a englezului îl mai scosese nițel din toropeala și nepăsarea lui, așa că se sculă de jos, luă paharul, își aruncă ochii în el și zise foarte liniștit:

— E un melc mic, mititel, nici măcar cât degetul meu mijlociu. Tot Allah l-a făcut și

---

* Drace!

** Melc.

pe el, săracul! De ce ți-e scârbă? Dar dacă nu-ți place, o să-ți dau alt șerbet.

Scoase melcul din pahar cu degetele și dădu limonada pe gât. În vremea asta somalul veni în fugă cu alta. Dar mutra de dezgust cu care englezul întoarse capul, îl făcu pe cafegiu să întrebe cu oarecare compătimire pe acest mușteriu pretențios:

— Ce, ți-e greață? Bea atunci un araki.

— Ai? întrebă repede englezul. Să-mi aducă un pahar, dar cât mai mare.

— Atât de mare, cât să pot bea și eu din el.

— Foarte mulțumesc! Dacă vrei să bei, spune să-ți aducă și ție unul.

— Tot așa de mare?

— Da.

— Și pentru mine unul? întrebă somalul cu lăcomie.

— Dinspre partea mea! ...

— Să nu fie mai mic?

— Nu.

Băiatul veni în fugă cu sticla de rachiu și trei ulcele de pământ. Turnă în fiecare ulcică în părți egale, așa cum se face: „ție una, mie una", până le umplu ochi. De astă dată englezul fu mai prevăzător. Se uită bine până la fund și, nevăzând nici un melc, începu să soarbă cu plăcere din ulcică. După fiecare sorbitură chipul lui se înseninа tot mai mult și limba i se cam împleticea în gură, când zise cu satisfacție:

— Rachiul e bun, foarte bun...

Cafegiul păru că se bucură foarte mult, porunci băiatului să mai umple o dată ulcelele —

știind că mușteriul va plăti tot — și, ca să se arate recunoscător, se apucă la taifas cu el.

— Ești englez, începu el, și nu cunoști poruncile legii noastre care ne oprește să bem vin. Rachiul însă e *mah es ssahha**, de aceea se bea întotdeauna în sănătatea aceluia care îl oferă. Îngăduie-mi să spun și eu: *Sirreh mahabbehtak* — în sănătatea ta!

— *Sirreh mahabbehtak*, închină și somalul, grăbindu-se să deșerte ulcica și s-o umple la loc.

Acești doi musulmani aveau niște gâtlejuri ca ale marinarilor irlandezi. Nu pot să sufăr rachiul, mai ales băut în cantități atât de mari, — dar s-a băut, după cum s-a dovedit mai târziu, nu numai în sănătatea lui Lindsay, ci și spre binele nostru.

În timp ce golea ulcelele — acum englezul sorbea numai din când în când câte o înghițitură — vorbeau între ei mai de una, mai de alta, ca doi vechi cunoscuți. Lindsay, după obiceiul lui, chiar și în limba maternă, în fraze scurte. Asculta însă cu luare-aminte ce sporovăia celălalt, deși erau lucruri care nici nu-l interesau. Dintr-una în alta, veni vorba și despre biruri, vamă și contrabandiști. De astă dată mi se păru că Lindsay devine mai atent. Cafegiul, cam amețit de băutură, scăpă câteva vorbe din care reieșea că știa mai multe despre aceștia decât ar fi trebuit să spună. Pe somal rachiul îl buimăcise de tot și moțăia într-un colț. Pe cafegiu însă îl însufleți-se de-a binelea. Se lăuda că ar fi putut el

* Apă care dă sănătate.

spune multe despre contrabandiști, numai să vrea și adăugă, întinzând mâna:

— Vezi tu inelul ăsta? E mut, dar dacă ar avea gură, ți-ar destăinui taine despre care habar n-ai.

La cuvântul „inel" tresării. Să fie un inel de-al „Umbrelor"? Nu luasem seama la degetele omului acestuia. Halef asculta de asemenea cu încordare și se dăduse atât de aproape de perete, încât trestia uscată pârâi. Lindsay auzi și întrebă:

— E cineva dincolo? Aud zgomot.

— *Allah'l Allah!* răspunse cafegiul. Uitasem de străinii ăia cu niște cai cum n-am mai văzut până acum.

— N-or fi *radși pak?**

— Ba chiar adevărați *radși pak!* Vrei să-i vezi?

— Cum să nu!

— Hai să ți-i arăt!

Ieșiră în curte. Un om ca Lindsay, care știa să prețuiască un cal de rasă, nu se putea lipsi de o astfel de plăcere.

— Sihdi, ce zici tu de minunea asta? Inglezul e aici. Ce ochi o să facă...

N-apucă Halef să-și mântuie vorba, că din ușă se auzi glasul lui Lindsay, zicând cu nerăbdare:

— Trebuie să-i văd pe cei doi străini... acum, îndată. Șaua unuia o cunosc... o cunosc chiar foarte bine. În ce privește calul mă pot înșela, dar seamănă ca două picături de apă cu „Vântul", un armăsar pe care...

---

* Pur sânge.

Se opri încremenit când mă văzu pe mine și Halef în ușă. Mirarea îl făcuse — aș putea zice — stană de piatră. Rămase cu gura căscată, și ochii holbați, dar nu putea scoate nici un cuvânt.

— *Welcome*, iarăși în vechiul și dragul nostru *Djesireh**. La orice m-aș fi așteptat numai la plăcerea asta nu, îl întâmpinai eu zâmbind. Ei, ce zici de întâlnirea asta neașteptată, Sir David?

— Da, bun sosit, *Mister Englishman*, răspunse Halef, aducându-și aminte de aceste două cuvinte ca printr-o adevărată minune.

Dar nu erau singurele, căci adăugă:

— *We are*, de bucurie când te-am văzut venind și am rămas tot așa de uluiți ca tine acum. Vii de-a dreptul din *native country*** a ta sau te-a adus Allah de pe alte meleaguri?

Hagi Halef părea foarte mândru de cele câteva boabe englezești pe care le învățase odinioară. În sfârșit Lindsay păru că se însuflețește. Se apropie pas cu pas de mine, ridică brațele și mă cuprinse de după gât, fără însă să poată scoate un cuvânt. Eram atât de mișcat de dovada aceasta mută de dragoste și bucurie lăuntrică încât nu mă putui stăpâni și-l strânsei în tăcere la piept. Își recăpătă în sfârșit graiul și zise cu glas tremurat:

— Mister Kara... iar aici? Drept să-ți spun, mi s-au tăiat picioarele de emoție. Îmi vine să plâng ca un copil, deși sufletul mi-e plin de bucurie. Inima asta a mea păcătoasă îmi face iar o poznă...

---

* „Insula" — uscatul dintre Tigru și Eufrat.

** Țară de baștină.

— Las-o să-ți facă! Parcă mie nu-mi vine să plâng?

— Vezi că a dumitale e mai tânără și se lasă mai lesne înduioșată. Uite și pe Halef, grozavul șeic și tiran al haddedihnilor! Cu ăsta trebuie însă să vorbesc arăbește.

Era o adevărată plăcere să vezi mutra pe care o făcea acum englezul. Ochii îi luceau, obrajii îi ardeau și părea că-și recapătă întreaga vioiciune. Nici trupul lui nu mai avea astâmpăr! Când vorbea cu Halef se apleca spre el, pe urmă, când voia să-mi spună ceva, se îndoia tot de mijloc în partea mea. Râdea din orice și când spunea ceva, repezea cuvintele, cum nu îi era obiceiul.

După ce se mai potoli bucuria revederii, lordul Lindsay zise:

— Astăzi e o zi mare pentru mine. Aș face o propunere.

— Care?

— S-o sărbătorim cum se cuvine.

— În ce fel?

— Cu un mic chef.

— Aici, unde nu se găsește nimic?

— Te înșeli. Am o idee, o idee grozavă.

— S-o auzim.

— Punch ori grog. Rachiu e, apă e, zahăr și foc de asemenea. Lămâi o să ne aducă somalul.

— Bine, ne învoim, dar cu singura condiție ca să ni-l facem noi singuri.

— Se înțelege de la sine. Eu fac pe bucătarul. Mi-ajunge melcul de adineauri. Ați văzut?

— Da.

— Și ați râs de mine?

— Așa, nițel.

— Ptiu! Era grozav! O să-mi aduc aminte cât oi trăi. Acum, punchul!

Întrebă pe cafegiu și acesta îi spuse că se găsesc de toate. În timp ce pregătea băutura, ajutat de somal, cafegiul îi urmărea fiecare mișcare, minunându-se ca de cine știe ce. Eu mă uitai la mâinile acestuia și văzui inelul. Era de argint și avea un fel de ștampilă octogonală; mai mult nu putui să văd deocamdată. Dar când punchul fu gata și cafegiul veni cu niște ulcele de pământ în care să-l turnăm, mă uitai mai deaproape la inel și văzui că purta semnele cunoscute. Așadar, omul făcea parte din asociația secretă a „Umbrelor".

După ce băurăm și lordul cinsti din belșug și pe cafegiu și pe somal, trecurăm în încăperea de alături, ca să putem sta de vorbă nestingheriți.

— Trebuie să vă spun mai întâi o ghicitoare, începu Lindsay. Puteți s-o tâlmăciți?

— Eu nu! exclamă repede Halef.

— De ce?

— Fiindcă Allah nu mi-a dăruit mintea mea ageră și bunătatea sufletească pe care o am, să mă frământ cine știe cât, ca să aflu un lucru pe care îl știe altul dinainte și mi-l spune numaidecât.

— Bine. Dar tu?

Întrebarea era pentru mine și-mi spunea „tu", deoarece vorbea arăbește ca să-l înțeleagă și Halef.

— Trebuie neapărat? răspunsei eu. Nu crezi că nu e timp de ghicitori când avem altele mai importante de vorbit?

— Și asta trebuie. N-ai să poți însă s-o dezlegi, e prea grea.

— Așa? Ia, s-auzim!

— Mai întâi: De unde vin?

— Asta nu e ghicitoare, ci întrebare.

— Fie! Poți să-mi răspunzi la ea?

— Nu. Nu sunt atotștiutor.

— *Well!* Atunci să-ți spun: Am fost la tine.

— La... mine? am întrebat eu uluit.

— Da, acasă la tine.

— Așadar vii din Germania?

— *Yes.*

— Asta e interesant! M-ai căutat într-adins?

— *Yes.*

— Cu un anumit scop?

— Se înțelege! Voiam să călătorim împreună. Ultima ta scrisoare mi-a fost trimisă din Cape Town, după ce plecasem. Scriai că vrei să te duci cu Halef în Persia. Voiam să-l revăd pe Halef și să mă reped nițel la Teheran, Ispahan și Șiraz. Venisem să te iau. Plecaseși.

— Aha, acum ghicesc! Ai pornit imediat după mine.

— Nu tocmai. Nu știam pe unde ai luat-o. Mare dobitoc și gazda ta; n-a știut să-mi spună.

— Nu e omul meu de încredere, n-avea cum să știe.

— *Well!* A trebuit s-o iau la întâmplare: Viena, Triest, cu trenul; Triest, Suez, Bombay, cu vaporul; Bombay, Bușer, Bagdad, iar cu vaporul, pe

urmă voiam să mă duc la haddedihni să întreb de tine.

— Îndrăzneț plan!

— Îndrăzneț? *Pshaw!* zise el cu dispreț.

— Da, da, foarte îndrăzneț chiar. De la Bagdad la haddedihni e un drum primejdios.

— Nu sunt un copil.

— Știu, dar bărbat sau copil, primejdia există. E într-adevăr un adevărat noroc că întâmplarea a făcut să ne întâlnim aici.

— *Well!* Vaporul a ancorat pentru cinci ceasuri. M-am plictisit pe bord și am venit încoace.

— Firește. În cafenea la un rachiu cu melci nu e plictiseală.

— Taci, te rog! Nu-mi mai pomeni de melci... Sunteți în drum spre Persia?

— Da.

— *Well!* Merg și eu.

— Parcă ziceai că vrei să te duci la Bagdad și de acolo la haddedihni?

— Lasă glumele proaste! A, înțeleg! Nu v-am întrebat: Mă luați și pe mine?

— Da, i-am răspuns scurt, cum îi plăcea lui.

— Întâiul oraș persan?

— Șiraz.

— Plecarea de aici?

— Îndată ce va sosi plutașul.

— Plutașul? Hm... așteptați, mă întorc numaidecât...

Sări drept în picioare și ieși în fugă fără să am timp să-l întreb unde se duce. Probabil la vapor ca să-și ia bagajul și să spună căpitanului că își întrerupe călătoria.

— Sihdi, ăsta nu știe multe, râse Halef. Mai că nici nu era să ne întrebe dacă îl luăm sau nu cu noi. Cine știe ce se alegea de el dacă pornea într-adevăr spre meleagurile haddedihnilor. Habar n-are de primejdiile pe care le-ar fi întâlnit în cale. Dar ia spune drept, Sihdi, ești într-adevăr mulțumit că ne însoțește?

— Cinstit vorbind, nu. Mă deprinsesem cu gândul să fim numai noi doi.

— Mulțumesc, effendi, mulțumesc pentru cuvintele astea. Mai bine rămânea în *native country* al său.

— Nu asta am vrut să spun. Trebuie să știi că e un om de seamă și prietenia lui e o mare cinste pentru noi. Și apoi, e om inteligent și bun și, ce e principalul, țin foarte mult la el. Recunosc că tovărășia lui schimbă nițel fața lucrurilor. Va trebui adesea să luăm în considerație ciudățeniile sale, dar are însușiri vrednice de luat în seamă. Pun deci în cumpănă una cu alta, și văd că nu ne dăunează întru nimic dacă îl luăm cu noi.

— Bine, Sihdi, fie și așa, dacă zici tu. Ia, auzi ce tărăboi face rachiul nostru amestecat cu zahăr! Hangiul cânta afară întruna: *Allahhu, Allahhu, Allahhu!*, cum fac dervișii urlători. Îți spărgeau timpanele, dar aici, între Tigru și Eufrat, părea să fie ceva în dialectul arab pe care-l vorbeau localnicii.

Când îi spusei lui Hagi Halef că după inelul pe care-l purta în deget cafegiul, părea să fie una din „Umbre", zise repede:

— Știi ce? O să pun și eu inelul să vedem ce mutră o să facă bețivul ăla.

— Hm! Nu trebuie să ne jucăm cu lucruri de astea, dragul meu...

— Înțeleg. Nu e însă nici o primejdie. E beat turtă și, când s-o trezi, nu o să-și mai aducă aminte de nimic. Poate aflăm ceva de la el.

— Tot ce se poate. Numai că n-aș vrea să mă dau drept un sill, fiindcă din cele ce am vorbit adineauri a înțeles că sunt european.

— N-ajunge să vorbesc eu cu el? Pe mine nu mă poate lua drept un frank.

— Bine, dar vezi să fii cu mare băgare de seamă.

— O să fiu. Ei, mă lași?

— Du-te. Nu vreau să-ți stric hatârul. Lasă că e beat și nu ne poate face nimic, dar tot plecăm noi și așa astăzi. Poți să-i spui că ești un sill, dar că noi, adică Lindsay și eu, nu știm nimic despre asta.

— Voi face așa ca să mă creadă într-adevăr unul de-ai lor. Să mă duc chiar acum?

— Nu, după ce se va întoarce lordul. Ar putea să bată la ochi că mă lași singur ca să stai de vorbă cu el despre lucruri pe care nu trebuie să le știu eu.

— De s-ar întoarce mai repede inglizul, căci când, va veni plutașul trebuie să plecăm numaidecât, altminteri te pomenești că-i vine cheful să se mai odihnească nițel. Bănuiai tu, Sihdi, că Lindsay se va duce să te caute acasă la tine?

— Nu. În privința asta nu mi-a scris nimic. Eu însă i-am scris că am de gând să mă duc în Persia și vreau să te iau și pe tine. Pesemne că atunci s-a trezit în el dorința să ne însoțească. Că nu vom avea nimic împotrivă i se părea foarte

firesc. Oamenii ăștia bogați își închipuie că tot ce spun și fac ei trebuie să pară lege pentru ceilalți semeni ai lor. Știe unde locuiesc, căci chiar când lipsesc ani de zile, cele două odăițe pe care le am cu chirie în orașul unde m-am născut și am crescut, le păstrez ca să am unde îmi pune capul jos la întoarcere. Când a aflat că am plecat, s-a luat după mine și m-a găsit din întâmplare aici. Nici prin gând nu i-a trecut să mă întrebe mai întâi dacă vreau sau nu să mă însoțească. Există o lege pentru toți bogații din toate țările lumii. Ce vor ei, trebuie să se facă. Dacă n-ai știut-o până acum, o s-o știi de acum încolo.

— Nu e nevoie. Ca cel mai mare șeic al haddedihnilor din vestitul neam sammar, fac și eu parte din oamenii de seamă și nici un lord — ori ce-o fi el în țara lui — nu trebuie să-și închipuie că e mai presus de mine. Cui a hărăzit Allah norocul să domnească peste atâția beduini viteji cum sunt haddedihnii, acela se poate socoti deopotrivă tuturor împăraților, regilor și altor mărimi de astea. Sunt încredințat că...

Îi curmai într-adins vorba, altminteri n-ar mai fi isprăvit o săptămână întreagă. Nu se lăsă însă și începu iar de unde o lăsase, dar spre norocul meu veni Lindsay și se văzu silit să tacă.

În afară de pardesiul pe care-l purta pe braț, lordul se întorcea tot așa precum plecase. Îl întrebai cu mirare:

— Unde ți-e bagajul?

— Care bagaj? N-am nici un bagaj.

— Cum, nimic?

— *Yes.* Prostia pe care o făceam înainte să mă car cu o mulțime de boarfe după mine, cre-

zându-mă totuși un adevărat *globe-trotter**, n-o mai fac. Am învățat de la tine ce-i trebuie omului la drum: o haină pe trup, o manta pe umeri, arme la brâu și bani în buzunar. De altceva nu e nevoie.

— Dar cal?

— N-am.

— Atunci trebuie să-ți cumperi unul aici.

— *No!*

— Nu? De ce? Basra vinde cai chiar și în India. Ai de unde să-ți alegi.

— Nu cumpăr de aici; vreau rasă persană, să încerc. O să-mi cumpăr deci când vom fi acolo.

— Nu se poate. Doar nu vei fi vrând să alergi după noi pe jos. Și chiar să vrei nu o s-o poți duce mult. Drumul peste munți e lung și anevoios.

— Care munți?

— Munții Husistan.

— Ce treabă am eu cu Husistanul!

— Cum așa?

— Nici nu mergem călări.

— Cine spune?

— Eu.

— Și cum o să călătorim? Pe aici nu există diligență.

— Iar glumești! Mergem cu vaporul.

— A... așa!

— *Yes.* În port e un vapor. Pleacă spre seară la Bombay. Ne debarcă la Bușer.

— Cine spune? repetai întrebarea.

— Eu. Am și plătit trei cabine. Am vorbit cu căpitanul.

— Cine te-a însărcinat s-o faci?

---

* Turist care cutreieră tot globul.

— Însărcinat? întrebă el ridicând cu trufie capul, încreţindu-şi fruntea şi privindu-mă încruntat. Nu era nevoie de însărcinarea nimănui. Am făcut cum am crezut că e mai bine. Oare, nu cu vaporul vroiaţi să vă duceţi la Buşer?

— Nu.

— *Well*, trebuia să mi-o spuneţi.

— Ne-ai întrebat?

— *Yes*, ai dreptate, dar între prieteni n-are a face. Biletele le-am şi plătit, aşa că s-a hotărât: plecăm cu vaporul.

— Crezi într-adevăr că s-a hotărât?

— *Yes*.

— Şi dacă nu mă învoiesc eu?

— Nu se poate, ar fi o jignire pe care mi-ai aduce-o. Halef ce spune?

— Eu spun ce spune effendi, răspunse hagiul.

— *Well*, atunci mergem cu vaporul să nu păgubim banii pe care i-am dat pentru bilete.

Şi fiindcă mă privea întrebător, am răspuns:

— Bine, fie! Plecăm la Buşer cu vaporul. Drumul de acolo la Şiraz e şi aşa destul de interesant. Ziceai că ai ceva de vorbit cu cafegiul. Poţi să te duci — mă adresai hagiului.

— Mă duc. O să mă port aşa ca să fii mulţumit. N-am să fac nici o prostie... o să vezi...

Ştiam. Nu putea să-l prindă nimeni cu vorba. În asta era un şiret şi jumătate. După ce plecă, rămăsei multă vreme îngândurat fără să scot un cuvânt. Lindsay îşi pierdu în cele din urmă răbdarea şi mă întrebă cam stingherit, de astă dată în limba engleză:

— De ce taci? Ai toane?

— Mă rog, eu n-am niciodată toane — cum zici dumneata.

— Atunci ce stai așa? Fac prinsoare că ești supărat pe mine.

— Ai câștigat prinsoarea. Dar toane n-am. De altfel, nu pot suferi oamenii „cu toane". Când mă râcâie ceva pe inimă, spun omului în față ce am de spus, pe urmă îmi trece.

— *Well!* Hai dă-i drumul! Ce e?

— Întrebarea e de prisos. Ar trebui să-ți dai singur seama despre ce e vorba.

— *No.* Nu cumva pentru că am cumpărat biletele de vapor?

— Așa e.

— Te-ai învoit doar fără să protestezi.

— Din două motive. Întâi, fiindcă apucaseși să le plătești și nu vroiam să fi dat banii degeaba și al doilea, n-am vrut să te fac de rușine în fața lui Halef.

— De rușine? Oho, ăsta e un cuvânt prea aspru, Mister Kara!

— Dar potrivit împrejurărilor. Țin să ne înțelegem de la început. Nu-mi place să se dispună de mine fără știrea mea. Nu sunt un servitor cu care faci ce vrei fiindcă-l plătești, și nici o paiață pe care o tragi de sfoară și joacă după cum îi cânți. Vreau să fiu întrebat. Te rog să știi asta o dată pentru totdeauna.

Se încruntă iar și răspunse cu mândrie:

— Crezi că am venit aici ca să mă las mustrat ca un copil și să cer voie când vreau să fac un lucru pe care-l găsesc eu de cuviință?

— Cuvintele dumitale nu prea au rost, Sir. Cunoști felul meu de a călători. Nu calc pe dru-

mul bătătorit de alții, ci vreau să-mi trăiesc singur aventurile. Nu sunt unul din domnii aceia subvenționați de stat care pornesc cu mare alai pe căi netezite dinainte, se întorc pe urmă acasă și fac un tărăboi ca după cine știe ce ispravă. Trăiesc și călătoresc pentru plăcerea mea și cu banii mei, mă bizui pe ocrotirea lui Dumnezeu și pe puterea pumnului și a minții mele și nu îngădui nimănui să-mi poruncească. Cine mă însoțește trebuie să nu iasă din cuvântul meu, altminteri n-am ce face cu el. Nu vreau să fiu calul dus de căpăstru, ci călărețul care ține frâul în mână și-și îndreaptă calul încotro îi place. Sunt obișnuit să fac după capul meu și n-aș îngădui nici celui mai bun prieten să dispună de mine după bunul său plac.

Lindsay părea foarte încurcat. Fruntea încruntată de adineauri se netezise ca prin minune și privea rușinat în pământ.

— Am făcut-o doar cu cele mai bune intenții... se scuză el.

— Știu. De aceea am tăcut când era Hagi Halef de față și-ți spun ce aveam de spus când suntem între patru ochi. Înainte te-ai lăsat condus întotdeauna de mine și au ieșit toate bine. În timpul din urmă ai călătorit mereu singur și te-ai deprins să poruncești. De acolo amestecul dumitale acum, pe care nu ți-l iau în nume de rău ci-mi spun părerea fără mânie. Vreau însă să stabilesc o dată pentru totdeauna că nu eu ci dumneata ești însoțitorul meu și nu trebuie să hotărăști nimic fără voia mea.

— Vrei să spui că trebuie să renunț la orice voință proprie?

— Doamne ferește! Dar când trei oameni ca noi pornesc împreună într-o călătorie atât de lungă și primejdioasă ca asta de acum, e de la sine înțeles că nici unul din ei nu poate întreprinde ceva fără știrea celorlalți. Totul trebuie să se facă în bună înțelegere. Asta e tot ce cer.

Spuneai adineauri că între tovarăși de călătorie nu e nevoie să se ia în seamă orice fleac. Greșești. Țin neapărat ca fiecare din noi să ia în considerație drepturile și îndatoririle celorlalți, fie ele mici sau mari. Mai spuneai că ar fi o jignire pentru dumneata dacă nu ne-am supune dispozițiilor pe care ai crede de cuviință să le iei. Dimpotrivă, a fost pentru noi o jignire că le-ai luat fără știrea noastră.

— *Well*, hm, poate că ai dreptate... Vroiam să spun că... nu trebuie să plătiți vaporul.

— Știu, știu, dar tocmai ăsta e punctul important și vreau să-ți amintesc că nu-mi place să depind de cineva din motive bănești, căci aceasta atrage după sine și altele.

— Dar Mister Kara, sunt bogat, foarte bogat, de o mie de ori mai bogat ca dumneata! Nu-mi îngădui plăcerea de a vă înlesni din când în când unele cheltuieli? Ar fi pentru mine cam... cum să spun... ca și când un cal pierde câteva grăunțe din nutrețul său, pe care le ciugulește o vrăbiuță.

— Mulțumesc pentru această măgulitoare comparație! râsei eu.

— Nu, nu, nu trebuie să mă înțelegi greșit. Văd că trebuie să vorbesc deschis cu dumneata. Vrei să mă asculți?

— Cu plăcere.

— Dacă bag mâna în buzunarele mele pline ca să cheltuiesc câțiva păcătoși de piaștri pentru dumneata, te superi. Dar când dumneata scoți din capul, din cunoștințele și experiențele dumitale cu duiumul pentru satisfacția mea, să primesc toate astea ca o pomană? Moneda e monedă; că vine din comoara inteligenței dumitale ori de la Banca Angliei, n-are a face. Dacă vrei să primesc ceva de la dumneata, trebuie să mă lași să dau și eu ceva în schimb; doar nu sunt un cerșetor care primește pomană! Am sau nu dreptate?

— Recunosc că într-unele privințe da și nu zic că nu-ți voi îngădui uneori să bagi mâna în buzunar. Niciodată însă fără învoirea noastră, cum ai făcut, de pildă, astăzi. Acum, basta! Am ținut să avem o dată pentru totdeauna explicația asta ca să nu apară neplăceri mai târziu. Dar ia spune-mi, cum de ai învățat atât de repede arăbește?

Se lumină la față și întrebă zâmbind:

— Nu e așa că te miră?

— Chiar foarte, mult.

— Nu mă credeai în stare? Spune drept.

— Sincer vorbind, nu.

— *Well!* N-ai idee cum m-am bucurat când am văzut ce impresie ți-a făcut. Călătoria pe care am făcut-o atunci împreună a fost cea mai frumoasă și interesantă din viața mea. N-am uitat-o și n-am s-o uit niciodată. Mi se făcuse dor să mai văd locurile prin care am hoinărit odinioară. Mi-am vârât în cap să mai fac drumul ăsta o dată. Trebuia însă să cunosc limba țării și m-am

hotărât s-o învăț. M-am adresat universității din Oxford care mi-a recomandat un profesor. Mă însoțea pretutindeni. Om capabil și și-a dat multă osteneală. Dar munceam și eu ca un bou, zi și noapte. Mă mir singur cum nu mi-a plesnit țeasta. Al dracului de grea și limba arabă! Uneori îmi venea să mă las păgubaș ori să-mi iau lumea în cap. Îmi vâjâiau urechile, mi se punea o perdea peste ochi, nu mai mâncam, nu mai dormeam — ce să-ți mai spun — nu mai eram om. Mă gândeam însă la voi, la energia și răbdarea voastră. Aveam impresia că ședeți lângă mine și mă încurajați. Asta a folosit. M-am „arăbit" zi cu zi, ba într-o noapte am visat chiar că sunt un șeic beduin și-mi număr vitele în arăbește.

Am primit scrisoarea dumitale prin care mă înștiințai că vrei să vii încoace. M-am hotărât, firește, îndată să te însoțesc și m-am pus pe carte cu o râvnă și mai mare. Mă simțeam grozav de mândru de rezultat. De mii de ori îmi închipuiam mutra pe care o s-o faci când vei vedea de ce am fost în stare. Din nenorocire nu te-am găsit acasă și acum iată-mă aici. Ne-am întâlnit printr-o adevărată minune, dar în loc să mă bucur de mirarea pe care m-așteptam s-o văd pe chipul dumitale, dau de mustrări și imputări. Toată bucuria mea a căzut baltă. Recunosc însă că e vina mea. Trebuia să te întreb mai întâi ce drum ai ales. Îți dau cuvântul meu că n-are să se mai întâmple.

Îi întinsei mâna și-i răspunsei:

— Bucuria asta n-am vrut să ți-o stric, credemă. Trebuie să-ți spun că am rămas încremenit și nu-mi venea să-mi cred urechilor când te-am

auzit vorbind cu atâta ușurință limba arabă. Știu mai bine ca oricine câtă trudă ți-a trebuit ca s-o înveți. A fost într-adevăr o muncă foarte grea.

— Muncă de bou, ți-am spus. Cel puțin ești mulțumit de mine?

— Foarte!

— A fost ceva, nu?

— Mult, mult de tot!

— *Well!* M-ai împăcat. Când Kara Ben Nemsi spune așa, mai mare răsplată nici nu-mi trebuie. Drept să-ți spun, a doua oară nu m-aș mai apuca. Nici n-aș mai fi în stare. Capul meu era o adevărată tobă. Ce-am mai vârât în el! *sukuhn, hamza, teșid, madd*, singular, plural, verbe regulate, neregulate... să înnebunești nu alta! Mă simt însă ca nou-născut că am scăpat de ele. Dar ia spune, fac greșeli?

— Profesorul dumitale ce zicea?

— E un prost! Râdea de mine.

— Parcă spuneai adineauri că e om capabil.

— Și e. Numai în privința asta nu. Zicea că vorbesc englezește amestecând cuvinte arabe și că întrebuințez prea multe particule. Dar ce să fac cu ele o dată ce le am? N-avea dreptate, nu e așa?

— Dreptate are acela care știe că nimeni nu se naște învățat. Omul trebuie să învețe mereu cât trăiește.

— Păi așa și fac. Învăț mereu. Astăzi am vrut să văd cum vorbește un arab când e beat. Am făcut rău?

— Defel. Poate că e chiar în folosul nostru că l-ai cherchelit.

— Nu înțeleg...

— O să-ți lămuresc mai târziu. E o poveste cam lungă, dar foarte interesantă. Am trecut prin multe întâmplări primejdioase și cred că nu s-au sfârșit încă. Halef o să ți le povestească și sper că vom desfășura mai departe firul împreună. Deocamdată aș vrea să știu dacă rămâi la ideea de a-ți cumpăra un cal tocmai în Persia.

— Da.

— Și unde anume?

— În Șiraz.

— Dar de la Bușer la Șiraz trebuie să mergem călare.

— O să închiriez unul.

— Hm, nu-mi prea convine... În sfârșit, n-am încotro, sunt silit să-ți fac pe voie.

— Dacă aș cumpăra unul aici, ar tebui să-l transport ca și pe ai voștri cu vaporul. La ce bun?

— Ai dreptate. Să sperăm că vei găsi acolo unul mai acătării. Deoarece ai noștri sunt niște armăsari pur-sânge, dacă al dumitale va fi vreo gloabă oarecare, n-ai să poți ține pasul cu noi.

— Fii fără grijă, nu cumpăr eu o gloabă. Am cu ce. Dar ăsta cine mai e?

Întrebarea era pentru plutașul pe care-l tocmisem și care veni să mă înștiințeze că putem pleca. Îi spusesem să ne caute la cafenea. Acum nu mai aveam nevoie de el. Era de prevăzut că, după obiceiul oriental, ne va cere o despăgubire, de aceea i-o luai înainte.

— Te-ai odihnit? îl întrebai eu.

— Da.

— Dar noi încă nu. Am fost mai obosiți decât tine și nu putem pleca încă.

— Păi acum am timp...

— N-avem noi.

— Vă puteți odihni pe plută tot atât de bine ca și aici.

— Același lucru ți-am spus și eu ție adineauri. Am fi vâslit noi și tu ai fi putut dormi în liniște. N-ai vrut. Acum nu vrem noi.

— Mai târziu nu vă mai trec.

— Atâta pagubă!

— Să-mi dați un bacșiș că v-am așteptat.

— Cum să nu! Cât ceri?

— Cinci piaștri. Destul de ieftin, nu?

— Eu în locul tău aș fi cerut mai mult. Dă încoace cinci piaștri.

— Să dau... eu? întrebă el uluit.

— Da.

— Vouă?

— Firește!

— Aiurezi pesemne. Cine să plătească? Eu, ori voi?

— Tu.

— Ba voi.

— Vorbești pesemne aiurea. Ești unul singur și au așteptat doi. Pentru asta ceri o despăgubire de cinci piaștri?

— Da.

— Foarte bine. Suntem doi inși pe care trebuia să-i treci dincolo, pe malul celălalt. Deci, doi au așteptat pe unul singur, ăsta face zece piaștri. Dă încoace cinci.

— *Allah, W' Allah!* strigă el necăjit. Auzi, să le plătesc eu! Văd că vrei să mă tragi pe sfoară ...

N-apucai să răspund, căci în clipa aceea Halef, care isprăvise de vorbit cu beţivul şi venise în urma plutaşului, stătea în uşă şi auzea totul. Îl împinse în lături, se proţăpi înaintea lui şi-i zise răstit:

— Să te înşele, măi păcătosule? Ştii tu cine e effendi ăsta? Cel mai puternic emir de pe faţa pământului, auzi? Te-a lămurit deslușit că ai de plătit din pricina trândăviei tale un fleac de cinci piaştri şi mai ai obrăznicia să spui că te-a înşelat? Acum te întreb: plăteşti ori nu?

Duse mâna la brâu, unde îşi avea gârbaciul şi aşteptă privind ameninţător pe plutaş.

— N-am nimic de dat, ci de primit, răspunse el dârz, fără să ştie ce furtună se va dezlănţui asupra capului său.

— De primit, zici? Bine. Vei primi chiar acum ce ţi se cuvine. Na, ţine!

Gârbaciul şuieră prin aer şi căzu pe spinarea plutaşului, care o luă la fugă urlând de durere. Halef alergă după el şi-i mai dădu câteva, pe urmă se întoarse în casă şi zise cu ochii lucitori de bucurie:

— Aşa se vorbeşte cu de-alde ăştia. Auzi, frate! Cinci piaştri pentru că a lenevit la soare, ba să ne mai facă şi pungaşi! Sihdi, socoteala ta era bună, dar plata mea şi mai bună.

— Ce-te faci dacă se plânge la poliţie?

— Poliție? Ce m-aș mai bucura să vină! Ar mai primi și restul ce aveam de gând să i-l dau. Nu cumva îți pare rău că l-am învățat minte?

— Deloc. Merita.

— *Hamdulillah!* În sfârșit îmi dai și tu o dată dreptate. Asta sporește dragostea și respectul meu pentru tine.

— Ce s-aude cu afacerea noastră, ai aflat ceva de la cafegiu? îl întrebai eu cu glas scăzut.

— Nu e nevoie să vorbești atât de încet, tot nu te aude.

— Unde e acum?

— Se odihnește în brațele apei cu zahăr și și-a pus la căpătâi rachiul fierbinte.

— Dar somalul?

— La ăsta e de-a-ndoaselea. Zace în rachiu și are apa drept căpătâi. Sufletele lor plutesc în țara visurilor și din gâtlejurile lor se aud toate cântecele raiurilor lui Mahomed. Ascultă!

Tăcurăm. Se auzea deslușit un sforăit ca și când s-ar fi tăiat lemne cu un ferăstrău ruginit.

— Ăsta e somalul, ne lămuri Halef. Doarme cu capul în cenușă și taie cu *minşarul** beregatei butuci.

— Și cafegiul?

— Cafegiul se odihnește pe malul râului. N-a vrut cu nici un chip să intre în apă. A adormit acolo unde l-a apucat vremea.

— Cum, nu mai e în casă?

— Nu. M-a luat să-mi dea ceva. A pus scara să se urce pe acoperiș ca să ia de acolo ce voia să-mi dea, dar când a coborât iar scara s-a lun-

---

* Ferăstrău.

git jos și mi-a spus că dacă am poftă să mă înec, n-am decât să sar singur în apă. Pe urmă a adormit buștean. Vrei să-l vezi?

— Ce zici că ți-a dat?

— O scrisoare.

— Către cine?

— Nu știu.

— De cine e scrisă?

— Habar n-am.

— N-are adresă?

— Numai semnele de pe inel. Uite-o.

Scoase din buzunar o hârtie împăturită, cu mai multe peceți pe ea, și mi-o dădu. Pentru sigilat se serviseră de o monedă oarecare. În loc de adresă purta semnele „Umbrelor".

— Nu se poate să nu-ți fi spus pentru cine e scrisoarea, zisei eu privind nedumerit hârtia din mâna mea.

— Mi-a și spus.

— Și?

— Omul căruia trebuie să-i dau scrisoarea se numește Ghulam.

— Cine e ăsta?

— Nu știu.

— I-ascultă, Halef, ce e asta „nu știu" și iar „nu știu"?

— N-am ce-ți face, Sihdi, dar vina e a rachiului cu apă și zahăr, nu a mea. Cafegiul vroia să-mi spună multe, dar nu-și mai aducea aminte ce, fiindcă gândurile i se înecaseră toate în băutura asta dulceagă și n-am mai putut să scot nimic de la el.

— Atunci toată truda ți-a fost zadarnică. Scrisoarea asta care ne-ar fi putut fi de folos nu mai are nici un interes pentru noi. Cel puțin l-ai putut descoase nițel pe bețiv?

— Asta da, Sihdi. Mă cunoști și știi că mă pricep la așa ceva, dar tainele omului ăstuia erau atât de învăluite din pricina rachiului că nu le mai știa nici el rostul. Prea multe n-am aflat, după cum vezi și tu.

— Povestește măcar puținul ce ai putut scoate de la el. Ne-am înțeles în Bagdad să porți întotdeauna un inel de-al „Umbrelor" la tine, deci n-a fost nevoie să ți-l dau aici. Când te-ai dus adineauri la cafegiu, acesta stătea întins pe perne. Somalul era și el acolo, dar sforăia încă de pe atunci. Noi, dincoace, vorbeam într-adins tare și cu însuflețire, ca să se pară că nici n-am băgat de seamă că lipsești atât! Mai departe!

— Mai departe, Sihdi? Nici n-am început! Am vârât inelul în deget și m-am îndreptat agale spre cafegiu. S-a bucurat când m-a văzut și s-a apucat să mă descoasă cine sunteți.

— Se înțelege că tu atât ai așteptat și a început să-ți toace gura...

— Păi de ce o am? I-am spus că tu ești primul-ministru al sultanului din Șitșia (Sicilia) și Mister Lindsay, cititor în stele al regelui din Antakijeh (Antiohia). Pe mine m-am dat drept un beduin montefik, tocmit de voi să vă duc la Bușer și de acolo la Șiraz. Cum am scăpat vorba, îmi venea să mă bat peste gură, căci mă gândeam să nu fi făcut vreo prostie. Poate că nu trebuia să știe cafegiul unde ne ducem. Nu-mi venise însă altceva în gând.

S-a dovedit însă că aceste două orașe mi-au deschis inima cafegiului. M-a poftit să șed lângă el și am început mai întâi să vorbim despre bunătatea apei cu zahăr care se face și mai bună după ce i-ai turnat câteva ulcele de rachiu. Eu îi tot vâram mâna sub ochi, ca să vadă inelul. A trecut cam mult până să-l bage de seamă fiindcă, după cum mi-a mărturisit singur, avea înaintea lui cincizeci de Hagi Halefi cu două sute de mâini. Dar când văzu în sfârșit inelul, se zăpăci de tot. Mă rugă să-i dau voie să se uite mai bine la el, și când îl recunoscu, îmi întinse mâna, mă numi sill „Umbra", aliat și tovarăș secret. Îmi ținu o lungă cuvântare fără rost, din care nu pricepeam nimic. Dintr-o sută de cuvinte, de-abia înțelegeam zece, fiindcă i se împleticea limba și gura parcă îi era lipită cu clei. Mă întreba mereu dacă mă duc într-adevăr la Bușer și la Șiraz, și după ce i-am spus de nu știu câte ori că da, m-a mai întrebat de sunt cumva eu „Umbra" care trebuie să ducă scrisoarea lui Ghulam. Îți închipui și tu că n-am tăgăduit. Mai mult încă: i-am spus că într-adins v-am adus pe voi aici la cafenea, ca să iau scrisoarea în primire.

— Bravo, Halef! Dar n-ai putut afla cine și ce e acest Ghulam?

— Nu. Crede-mă, Sihdi, că mi-am dat toată osteneala dar n-a fost chip. Întâi, fiindcă era beat turtă și nu-și mai aducea nici el aminte, și al doilea, își va fi închipuit că-l cunosc pe Ghulam cel puțin tot atât de bine ca și el. O întrebare nechibzuită m-ar fi dat de gol. Vezi deci că a trebuit să fiu cu mare băgare de seamă. L-am descusut pe departe în toate chipurile, degeaba.

Spunea el multe și mărunte, dar tot alături nimerea.

— Hm... prost lucru!

— Poate aflăm ceva pe drum.

— Greu. Ce e mai rău e că Ghulam e și un nume dar înseamnă în același timp „servitor" în limba arabă, mai bine zis „fecior", adică unul care slujește pe un om de seamă. Așadar, mare lucru nu e ce știm.

— Poate aflăm ceva din scrisoare.

— Tot ce se poate.

— Atunci deschide-o!

— Sunt dintr-aceia pentru care taina unei scrisori e sfântă.

— Sfântă? Ia mai las-o, effendi! Orice scrisoare e scrisă ca să fie citită. Asta e adresată lui Ghulam, dar fiindcă nu știm cine e Ghulam și unde se află, trebuie s-o deschidem ca să știm cui avem s-o predăm. Vezi și tu că nu e ceva oprit, ba cred chiar că Ghulam o să ne fie recunoscător când i-om duce-o.

— Măi, măi, mare șiret ești!

— Sunt, nu tăgăduiesc. Când lungimea minții tale n-ajunge, vin eu cu a mea — așa scurtă cum e — și te ajut. Asta o știi tu de mult.

— De data asta vezi că n-ajunge, dragul meu. Dacă nu cunoaștem pe adresantul scrisorii, trebuie să întrebăm pe cel care ți-a predat-o, adică pe cafegiu.

— Păi... asta nu se poate!

— Atunci să i-o dăm înapoi.

— Ei aș! Eu deschid scrisoarea. Mie nu mi-e frică deloc că din pricina asta o să mă pârjolesc în focul iadului. Conștiința ta e, se vede, mai sim-

țitoare ca a mea, ceea ce e cât se poate de rău pentru împrejurarea de față. Dă încoace scrisoarea! O deschid eu și pe urmă poți s-o citești liniștit, fără să ai de ce-ți face imputări.

— Deocamdată cred că nu e nevoie. Avem timp. Povestește mai departe.

— Cafegiul s-a hotărât repede să-mi încredințeze scrisoarea, dar în taină, ca să nu-l vadă nimeni, nici chiar somalul. M-a rugat deci să mă urc cu el sub acoperiș, unde spunea că a ascuns-o.

— Poate că mai sunt acolo și alte lucruri în legătură cu asociația secretă a sillanilor.

— Tot ce se poate.

— N-ai văzut nimic ce ți-ar fi dat de bănuit?

— Nu.

— Se pare că aici e poșta asociației și se depun și alte lucruri de-ale ei aici. Unde era ascunsă scrisoarea?

— O să-ți spun și asta când vom ajunge acolo. Ne-am dus în curte să luăm scara. Cafegiul de-abia se ținea pe picioare și a trebuit să-l sprijin ca să nu cadă. Se poticnea la tot pasul, ca și când ar fi purtat în spinare povara a zece cămile. Cum am urcat acele trepte multe nici eu nu știu. Când am ajuns sus, s-a întins pe dușumea, zicând că îi e somn și vrea să doarmă. Uitase cu desăvârșire de scrisoare. Până l-am făcut să înțeleagă la ce-am venit, mi-a ieșit sufletul din mine.

— Cum era încăperea?

— Lungă și lată, dar scundă de dădeai cu capul de tavan, dacă ai fi vrut să stai în picioare. Podul era plin de vechituri, să nu dai un gologan pe ele. Scrisoarea era înfășurată într-o cârpă și vârâtă într-o crăpătură a peretelui.

— Era mare crăpătura?

— Nu.

— Mai era și altceva în ea?

— Nu.

— Atunci nu e o ascunzătoare anumită în care „Umbrele" să păstreze și alte lucruri în ea. Probabil că se aducea din când în când o scrisoare cafegiului, pentru a fi predată celui în drept. Ce ți-a spus când ți-a dat scrisoarea?

— Parcă înțelegeai ce spune! După ce am băgat scrisoarea în buzunar și am vrut să coborâm scara, n-a fost chip. Se credea pe malul râului; vedea talazuri cât casa și auzea murmur de apă. S-a așezat jos și pentru nimic în lume nu l-am mai putut urni de acolo. Zicea că n-are poftă să se înece. Pe urmă a adormit. Asta e tot ce am văzut și am auzit.

— Aș vrea să mă duc și eu sus.

— Bine faci. Încearcă dacă poți să scoți ceva de la el. Să-ți arăt drumul?

— Nu e nevoie, îl găsesc și singur, dar dacă vrei să mă însoțești, n-ai decât.

Când trecurăm prin încăperea din față îl văzui pe somal dormind cu capul în cenușă și sforăind ca un ferăstrău când taie bușteni.

În curte era o murdărie de nedescris. Bine că apucasem să beau, altminteri mi s-ar fi întors mațele pe dos. Să fi văzut mai înainte ce vedeam acum, n-aș fi băut cafeaua pentru nimic în lume!

Scara era tot acolo. Urcai, urmat de Halef, și intrai pe gaura care ducea în pod. Cafegiul dormea dus cu gura căscată. Respirația nu i se auzea. Probabil că era mai mult amețit decât

adormit. Astfel de băuturi nu sunt pentru țările calde ale Orientului.

Dintr-o aruncătură de ochi îmi dădui seama că în încăperea asta scundă și împuțită nu era loc pentru o ascunzătoare de lucruri importante. Vârâi inelul de aur al sillanilor pe deget și începui să zgudui din răsputeri pe cafegiu. Vru să ridice pleoapele, dar nu putu. Îl zguduii și mai tare.

— Lasă-mă în pace! mormăi el bosumflat și se întoarse pe partea cealaltă.

Dacă nu-l țineam, se rostogolea jos pe scară.

Îl trăsei mai înăuntru, îl așezai pe partea dinapoi a trupului și începui să-l zgudui zdravăn de umeri; deschise ochii și se uită buimac la mine, fără să scoată un cuvânt.

— Ei, te-ai trezit? Poți să vorbești?

— Să vor... besc, bolborosi el după mine.

— Mă cunoști?

— Mă... cu... noști ...

— Știi cine ești?

— Ci... ne... ești...

Îi vârâi inelul sub ochi și-i zise-i:

— Uită-te la inelul ăsta! El o să-ți spună cine și ce sunt.

Lăsă să-i cadă privirile cu nepăsare asupra mâinii mele, dar când zări inelul, păru că se dezmeticește nițel. Îmi apucă mâna și o duse aproape de ochi. Deodată se cutremură, vru să se ridice și nu putu.

— Înălțimea ta... Înălțimea ta... bâigui el, fără să poată spune altceva.

— Trezește-te, omule, și vino-ți în fire! Ești beat mort.

— Be... be... at?

Părea că nu-și dă seama de înțelesul cuvântului. Cugeta.

— Da, beat, beat ca un porc! repetai eu.

— Be... beat... bolborosi el iar. Înălțimea... ta... rachiul și... a... pa cu... za... za... a... hăr!

— Și fiindcă ești beat nu știi cine și ce sunt.

— Ba...ba... știu...Ești În... înăl... țime... mea... un sill... ma... ma... re... de... tot... tot.

— Norocul tău că-ți dai măcar de atâta seama. Mai știi și că ai dat acestui sill — și arătai spre Halef, — scrisoarea pentru Ghulam?

— Scri... soarea? Nu... nu... n-am dat... o... mai am.

— Știi de la cine e scrisoarea?

— De la... *Esara el... el Awar** care a... a scris-o și mi-a... dat-o mie.

— Unde e Esara acum?

— La Kor... Korna... aca... să la... el.

— Pentru cine e scrisoarea?

— Pen... pen... tru *Ghulam el... el Multa... sim***.

— Și unde se află Ghulam?

— În... ah... ah!

Mai mult nu putui scoate de la el, căci căzu iar pe spate și închise ochii. Nu-și mai dădea seama de nimic.

— Degeaba, Sihdi, zise Halef, și-a...

— St! exclamai eu. Haidem jos!

---

* Esara chiorul.

** Ghulam, arendașul.

Ne întoarserăm la Lindsay. La întrebarea lui dacă am mai aflat ceva, Halef răspunse:

— Nu mi-aș fi închipuit că vom mai putea scoate ceva de la beţivul ăla. Sihdi a izbutit însă. Drept e că eu nu mi-aș fi îngăduit întrebările pe care i le-a pus el.

— De ce? întrebai eu, mirat.

— Fiindcă mi-ar fi fost frică să nu intre la bănuieli. Mă mir că beţivul n-a înţeles după cum îl întrebai că nu eşti unul de-ai lor.

— Crezi că ar fi putut înţelege într-adevăr?

— Fără doar şi poate!

— Vezi că te-ai înşelat. Nu numai că n-a înţeles nimic, dar nici nu m-a recunoscut măcar.

— Bine, asta ai văzut-o acum, dar nu puteai s-o ştii dinainte.

— Fii, te rog, indulgent cu mine, Hagi Halef. Nu mă supăr când găseşti că greşesc şi eu uneori, dar de data asta te înşeli. Încă înainte de a pune cafegiului întrebările, mi-am dat seama unde trebuie să mă opresc. Şi apoi vorbeam poruncitor, ca un stăpân care vrea să vadă dacă servitorul lui ştie ceva sau e treaz. Chiar să nu fi fost beat, cafegiul nu şi-ar fi putut da seama dacă fac sau nu parte din asociaţia „Umbrelor". N-ai văzut? Uitase cu desăvârşire că-ţi dăduse scrisoarea. Tot aşa, habar n-o să aibă că am fost la el şi ce-am vorbit. Acum, să băgăm iar inelele în buzunar; şi-au făcut datoria.

— Te mulţumeşti, într-adevăr, cu atât?

— Da.

— Eu aş fi vrut să mai aflu câte ceva, de pildă unde e acum Ghulam ăla.

— Ajunge atât. Cunoaştem numele şi oraşul

unde locuiește expeditorul, ba și că e chior. Asta ne poate fi de mare folos. Mai știm că Ghulam e un nume, nu o slujbă. Pe om îl cheamă Ghulam el Multasim. Multasim vrea să zică arendaș, de obicei, arendaș la stat. Cum în Persia vămile se arendează, acest Ghulam trebuie să fie arendaș al unei vămi.

— Sihdi, dacă tragi concluzii atât de hotărâte din încâlceala asta de cuvinte ale unui bețiv, atunci ai dreptate, trebuie să fim mulțumiți cu ce-am aflat.

— Sunt încredințat că nu mă înșel. Poate că nu va avea nici un fel de urmări, nici o însemnătate, ceea ce am aflat acum, dar o dată ce am pătruns atât de adânc în tainele „Umbrelor", n-am vrut să las să-mi scape nici prilejul acesta, ca să aflu câte ceva, oricât de puțin ar fi. Nu se știe la ce ne poate folosi.

Lindsay își pierdu răbdarea și zise necăjit:

— Ci spuneți-mi o dată și mie despre ce e vorba! Stau ca vițelul la poarta nouă și nu pricep un cuvânt din ce îndrugați voi aici.

— Îndată ce vom fi pe vapor o să-ți povestească Halef totul.

— *„Well!"* Sunt foarte curios să știu. De altminteri e timpul să ne ducem pe vapor. Mergem?

— Da, dar trebuie să plătim mai întâi ce-am consumat și cafegiul e atât de amețit, încât n-are să fie chip să-l trezim ca să ne spună cu cât îi suntem datori.

— Facem altceva: scriem pe o hârtie ce-am consumat, prețuim după părerea noastră cam cât

face, învelim banii în hârtie, și i-o băgăm în buzunar. Nu e bună ideea mea?

— Minunată!

— Bine. Eu plătesc.

Rupse o foaie din carnetul său, socoti cam ce-a băut, plus cafelele noastre, înfășură în hârtie banii — care numai puțini nu erau — și urcă scara la pod. În vremea asta noi scoaserăm caii din curte, ca să-i ducem la vapor. Era un vas englez cu întreg echipajul tot englez.

Deodată intrară pe poartă doi inși. Se cunoștea îndată că sunt adevărați fii ai vechii Englitere. Aveau chipurile pârlite de soare. Pe unul îl luai chiar drept un marinar, un adevărat lup de mare — cum se zice în limbajul marinăresc. Celălalt era îmbrăcat în alb din cap până-n picioare, purta o cască de culoare deschisă, cu un văl lung, de mătase albastră, mănuși de piele galbenă, având pe nas niște ochelari atârnați de un lanț gros de aur. Se vedea omul îngâmfat și mulțumit de sine.

Se opriră înaintea cailor și marinarul zise cu admirație:

— Frumoși cai!

— Arăbești. Crescuți însă în libertate. Numai un englez știe ce se poate scoate din astfel de animale, răspunse celălalt.

— Oare nu sunt de rasă?

— Ba da, dar în stare naturală. Nu s-a ocupat nimeni de ei. Noi, cavaleriștii, observăm asta dintr-o aruncătură de ochi.

Vorbeau, firește, englezește. Halef nu pricepea ce spun, înțelegea însă că gentlemanul în alb nu prea spunea cuvinte de laudă și se întunecă la

față. Englezul se întoarse deodată spre noi și întrebă, cu glas poruncitor, în arăbește:

— Cine sunteți voi?

Nici un răspuns.

— V-am întrebat cine sunteți, repetă el încruntându-se.

Văzând însă că tăcem și de data asta, se adresă de-a dreptul lui Halef:

— Ce, sunteți muți amândoi? Cum te cheamă?

Vorbea cu atâta dispreț că Halef nu găsi de cuviință nici acum să-i răspundă, ci îmi zise:

— *Ia istiksa* — ce curiozitate! Cine să fie omul acesta care are pe buze numai cuvinte de trufie, dar nu și de salut?

Englezul părea să înțeleagă limba arabă mai bine decât o vorbea. Înaintă spre Halef cu pumnul amenințător și-i strigă:

— Omul?! Așa îmi spui tu mie, nemernicule? Sunt general, auzi! Vrei să te salut cu una după ceafă?

— Înainte de-a amenința, învață să vorbești cum se cuvine, răspunse indignat Halef.

— Stârpitură obraznică!

Hagiul meu nu se mai putu stăpâni. Smuci biciul de la brâu și fudulul general ar fi pățit-o rău de tot dacă nu s-ar fi auzit în clipa aceea glasul lui Lindsay în spatele nostru:

— Bill! Tu... tu aici în Basra?

Ne întoarserăm repede și-l văzurăm pe lord cu ochii holbați la cei doi englezi.

— Te credeam în Calcutta, adăugă el, nevenindu-i să-și creadă ochilor.

— Davy! Dragul meu Davy! exclamă genera-

lul cu bucurie. E cu putință! Și eu care-mi închipuiam că te afli în Anglia!

Se tutuiau — erau deci prieteni, poate chiar rubedenii. Cine s-ar fi așteptat la o manifestare de bucurie mai călduroasă, s-ar fi înșelat. Își întinseră numai mâinile și și le strânseră cu putere — atâta tot.

— Așadar, tu ești gentlemanul, zise apoi generalul.

— Care gentleman? întrebă mirat Lindsay.

— Acela care a reținut trei locuri pe vapor, după cum mi-a spus căpitanul, aici de față?

— Da, eu sunt.

— Trebuie să-mi cedezi mie două.

— Imposibil, Bill!

— *Pshaw!* Mi-ar fi trebuit toate trei, dar fiindcă e vorba de tine, îți las unul. Celelalte două îmi trebuie neapărat.

— Nu se poate...

— Trebuie să se poată. Am sosit prea târziu de la Kut. M-a reținut consulul. Sunt aici într-o misiune specială, secretă. M-au ales pe mine fiindcă vorbesc arăbește și am destulă experiență în de-alde astea. Știi: Maskat... influența rusă și franceză... legătura pe uscat între Constantinopol și Bagdad până la Shatt al Arab... stăpânirea golfului persan... Am instrucțiuni serioase... nici un fel de considerațiuni... Venit în jos pe Tigru... trecut prin Bagdad... acum mă duc la Bușer... de acolo la Șiraz și mai adânc înăuntrul Persiei...

— Asta e și drumul nostru, îl întrerupse Lindsay. Putem călători împreună.

— Tu? În Persia? „*Well!*" Cu cea mai mare plăcere. Am aflat în Kut de vaporul englez care

merge la Buşer. M-am repezit îndată încoace; mi s-a spus că un gentleman de seamă a luat trei cabine. E aici în cafenea. Am reţinut firește cabinele pentru mine. Toţi trebuie să se dea înapoi! Dar fiindcă era vorba de un gentleman de seamă, am venit, ca om politicos ce sunt, să i-o spun eu însumi. Aici dau de tine, prietenul meu Davy. Îţi las o cabină. O să mă strâmtorez... de dragul tău.

— Cu neputinţă, dragă vere! replică Lindsay cam încurcat.

— De ce?

— Pentru că locurile sunt pentru mine şi aceşti doi prieteni ai mei.

Şi arătă cu mâna spre noi. Generalul nici nu catadicsi să ne arunce măcar o privire şi răspunse făcând un gest de dispreţ cu mâna:

— Prieteni? *Yes!* Te cunosc. Iar nebunia umanităţii tale! Ai uitat se vede ce deosebire, ce depărtare e de la omul de sus la cel de rând. N-ai să te schimbi niciodată! Cine sunt indivizii aceştia? Mai ales stârpitura aceea pe care era s-o pălmuiesc adineauri?

— Să-l pălmuieşti? zise speriat Lindsay. Nici să nu te gândeşti! Ar însemna moartea ta.

— Eşti nebun?

— Nicidecum. Arabul acesta ţi-ar fi plătit o astfel de injurie cu un glonţ sau cu pumnalul.

— *Pshaw!*

— Cu siguranţă. Să nu încerci pentru nimic în lume! E Hagi Halef, şeicul haddedihnilor, un războinic vestit, care nu ştie de glumă.

— Glumă? Nici nu m-am gândit. Când trag cuiva o palmă, o fac în serios. Şeic zici? Nu mă

sperii eu de asta. Maimuța tot maimuță rămâne, chiar dacă e mai mare peste alte maimuțe. Și celălalt pentru care pare că nici nu exist? Are o mutră obraznică.

— Kara Ben Nemsi.

— Tot arab?

— Nu. German.

— Adică o haimana. Unde nu vrei dai de ei.

— Te rog, înțelege ce spui... cunoaște engleza.

— Nu-mi pasă!

— Mie, da, dragă Bill. Îți repet că sunt prietenii mei cu care vreau să vizitez Persia. Cabinele sunt pentru ei și nu cred că vor vroi să renunțe la ele.

— Parcă îi întreb? N-au decât să doarmă în magazia cu bagaje. Acolo e locul lor, nu printre noi.

— Mă vârî în mare încurcătură... Să mergem deocamdată pe bord, poate găsim o soluție oarecare.

— Haidem!

Luă pe Lindsay de braț și-l trase după sine. Acesta se lăsă dus o bucată de drum, pe urmă îl lăsă singur, se întoarse la noi și ne zise:

— Ați auzit tot, nu e așa? Afurisită treabă. Mi-e rudă de aproape. Om foarte sus-pus. Admirabil ofițer și priceput diplomat. Trimis într-adins în Indii. Deplină împuternicire. Trebuie să mă supun. Voi ce ziceți?

Mi-era milă de bietul lord. Se zbăteau în el doi oameni: cel adevărat cu omul educației engleze. N-aveam însă ce-i face, trebuia să-i spun adevărul:

— Fie vaporul acesta oricât de mare, pentru

el și noi, nu e loc pe bord. Ar fi cu neputință să nu se ivească vreun conflict. Maimuțele nu sunt întotdeauna blânde cum au fost adineauri.

— Ai dreptate... idioată expresie a găsit și el! Vă sunt recunoscător, cât se poate de recunoscător că v-ați stăpânit. Firește că merg mai bucuros cu voi decât cu el. O să-i lămuresc tot în amănunțime. Așadar nu renunțați la cabine?

— Nu!

— *Well!* O să înțeleagă și el că nu se poate... Așteptați-mă aici, mă întorc îndată.

— Ai înțeles tot ce vorbeau, Sihdi? mă întrebă Halef după ce plecă el.

— Da.

— Ce-și spuneau?

Îi povestii pe scurt; de insultă firește că nu pomenii nimic.

Halef clătină capul și zise întunecat:

— Inglizul ăsta a ridicat mâna asupra mea fără să bănuiască măcar la ce putea duce îndrăzneala lui. Zici că e rudă cu prietenul nostru. De aceea tac, altminteri... Hai să ieșim pe poartă ca să-l vedem pe Lindsay când s-o întoarce.

Luarăm caii de căpăstru și ne îndepărtarăm de cafenea până unde puteam vedea vaporul. Aici ne așezarăm pe niște bolovani și așteptarăm. Nu era încă timpul ca vaporul să ridice ancora, dar după câteva minute se auziră trei fluierături scurte ieșind pe coș și-l văzurăm punându-se în mișcare.

— Pleacă? mă întrebă Halef.

— Așa mi se pare.

— Cu Lindsay. A rămas pesemne acolo.

— Ciudat... Hai să vedem!

Încălecarăm și o luarăm în goană spre mal,

până ce am ajuns în dreptul vaporului. Lordul stătea rezemat de parapet și, când ne văzu, strigă necăjit spre noi:

— Ce să fac? M-au tras pe sfoară. Să sar în apă ca să vin la voi?

— Nu! i-am răspuns eu.

— *Well!* Atunci la revedere! Vă aștept în Șiraz. Vreți?

— Cum dorești!

— Bine. Atunci ne-am înțeles! Să ne vedem sănătoși!

În clipa aceea generalul se apropie de el și-l trase îndărăt.

— Vaporul a plecat? mă întrebă Halef.

— Da. Fără știrea lui Lindsay.

Halef își împreună mâinile vesel ca un copil și strigă cu bucurie:

— *Hamdulillah**. N-am vrut să-ți spun, Sihdi, mărturisesc însă că eram tare amărât în sufletul meu că nu te voi avea numai pentru mine. Nu zic, inglizul ăsta mi-e drag, dar ca să te împart cu el, nu-mi venea la socoteală. Ce bine îmi pare că mi te-a dat iar îndărăt! Acu' ce facem, mai rămânem o noapte la Basra?

— Nu. O luăm în lungul canalului spre desișul vechi, ca să căutăm cocioaba unde am locuit odinioară.

— O gaură împuțită și dărăpănată, care e, chipurile, cea mai bună casă din oraș! Mirosea al dracului a mucegai și apă stătută pe care ne-o dădea gazda era cu neputință de băut. Frigurile

---

* Slavă lui Allah.

te pândesc din fiecare ungher. Mai bucuros aș fi să mă îndepărtez cât mai mult de râu.

— Bine, fie! Să trecem deci pe malul celălalt.

— Tot cu plutașul de adineauri?

— Da. Cred că n-a uitat încă gârbaciul.

— Aha, în sfârșit găsești și tu că e bun la ceva!

— Hm!... N-aș putea zice că sunt încântat, dar... haidem!

— Da, Sihdi, să mergem.

Găsirăm pe plutaș dormind la soare. Doi indivizi — ajutoarele lui — îi țineau tovărășie. Când îl trezirăm din somn, plutașul mormăi ceva și vru să se întoarcă pe partea cealaltă. Zări însă printre gene pe Hagi Halef și sări ca ars în picioare. Nici nu îndrăzni să spună un cuvânt de împotrivire, ci fu îndată gata să ne treacă dincolo. Ba când la plată îi mai dădui și un bacșiș, nu mai știa cum să se ploconească în fața noastră.

Halef zâmbi pe sub mustață de efectul gârbaciului său, de care nu se despărțea niciodată și la care ținea ca la ochii din cap.

Lăsarăm caii în voie pe șesul care se întindea parcă la nesfârșit. Când se înseră, făcurăm popas sub niște tufe de smochin, cu gând să rămânem peste noapte acolo; iarba era grasă și fragedă și caii puteau să pască. Era, ce-i drept, și aici pământul jilav, dar aerul se dovedea mai sănătos și mai curat decât în oraș. Îmbucarăm ceva, ne înfășurarăm apoi în pături; puserăm șeile drept căpătâi și dormirăm ca pe puf. Ne trezirăm de abia când soarele era de mult pe cer.

— Ce părere ai tu, Sihdi, despre moarte?

Călărisem multă vreme alături în tăcere și întrebarea aceasta neașteptată a lui Halef mă făcu să tresar. Eram atât de uluit că-l privii îndelung, fără să-i răspund. Cuvântul arab „Sihdi" înseamnă „domn, stăpân" și așa îmi spunea Hagi Halef, deși nu mai eram de mult stăpânul, ci prietenul lui.

— Sihdi, ce părere ai tu despre moarte? repetă el întrebarea, ca și când ar fi presupus că nu l-am înțeles.

— Cunoști părerea mea. Pentru mine moartea nici nu există — i-am răspuns eu.

— Nici pentru mine. Știi asta. Dar nu despre moarte am vrut să te întreb, ci despre ce înseamnă a muri. Asta nu o poate tăgădui nimeni.

— Spune-mi mai întâi cum ai ajuns la întrebarea asta. Veselul și dornicul de viață Hagi Halef al meu vorbește de moarte! Ai vreun anumit motiv?

— Nu. Întrebarea n-a pornit din mintea mea, ci din mădularele mele.

Ce ciudat sunau aceste cuvinte în gura lui. Cunoșteam însă felul său de a vorbi și-l înțelesei, căci îl întrebai îngrijorat:

— Nu cumva ești bolnav?

— Nu, Sihdi, n-am nimic, dar parcă a pătruns ceva în oasele mele, ceva care n-are ce căuta acolo. E ceva străin, de prisos, care mă sâcâie. Nu știu nici ce e și nici ce vrea. Și lucrul acesta necunoscut a vorbit din mine, nu eu.

— Atunci o să piară repede, dacă nu-l luăm în serios, și nu-i dăm un răspuns.

— Crezi? Bine, să încercăm.

Tăcu din nou.

Prietenul, dragul meu Halef, era de ieri, mai bine zis, de alaltăieri, foarte schimbat... Vorbăreț din fire, acum de-abia scotea din când în când un cuvânt. Credeam că-l muncește vreun gând sau dorul de casă. Văzui însă că alta era pricina; nu se simțea bine, dar am crezut că e ceva trecător.

De la Basra am ajuns prin Muhamera și Dorec la Djerahi, bogat în anotimpul acela în scurgeri de apă, și am luat-o spre munții Luristanului de răsărit. Lăsasem de mult râul în urma noastră și ne aflam acum într-un ținut sterp, unde arareori cădeau câțiva stropi de apă sau bântuia vreo furtună.

Culmile munților se înălțau, drepte și netede, spre cer. Nici un copac, doar ici-colo câte o tufă firavă. Soarele ardea peste zi ca un cuptor, în schimb nopțile erau foarte răcoroase. Iarba care creștea în adâncul văgăunelor s-ar fi uscat și ea, dacă n-ar fi fost roua care cădea din belșug în nopțile neobișnuit de luminoase și reci.

Nădăjduiam să ajungem a doua zi la un afluent al Korunului. Acolo erau copaci și apă din belșug. Puteam deci face un popas mai lung, ca să ne

odihnim deopotrivă și noi și caii, frânți de oboseală.

Era după-amiază. Urcam spre o creastă al cărei urcuș era deosebit de greu. Caii gâfâiau. În sfârșit ajunserăm în vârf și-i lăsarăm să răsufle niței. Jos, la poalele muntelui, văzurăm albia secată a unui pârâu, în lungul căruia trebuia să înaintăm, dacă vroiam să ajungem la lanțul de munți care începea dincolo de el. Spusei lui Halef că vom găsi cu siguranță acolo un loc bun de poposit peste noapte. El însă nici nu luă în seamă ce îi vorbeam și îmi zise:

— Sihdi, am încercat. Degeaba. Întrebarea nu-mi dă pace. Ce părere ai despre moarte, răspunde-mi, rogu-te!

— Nu crezi, dragul meu, că ar fi mai bine să vorbim despre altceva?

— Mai bine ori nu, mi-e cu neputință să mă gândesc la altceva. Ți-am mai spus: nu despre moarte, ci despre „a muri" te întreb. Ai cugetat tu vreodată mai adânc asupra acestui lucru?

— Fără îndoială! Orice om cu judecată se gândește la un lucru atât de serios. Dar de ce nu te întrebi pe tine însuți? Ai văzut doar și tu destui oameni murind.

— Nu, nici unul încă.

— Cum așa? Am stat adeseori amândoi la căpătâiul multora care își dădeau sufletul.

— Asta da, de murit însă n-am văzut încă pe nimeni. Te întinzi la pământ, închizi ochii, horcăi niței, răsuflarea ți se oprește și ești mort. Dar ce s-a întâmplat cu asta? A încetat ceva? A început altceva? Urmează altceva decât până

atunci? Poți tu să-mi răspunzi la toate aceste întrebări?

— Nu, nici eu și nici un alt om viu nu poate să răspundă la așa ceva. Și dacă morții ar învia și ar mai putea vorbi, cine știe dacă ar putea să-ți răspundă! Singurul lucru pe care ți l-ar spune, poate, ar fi că după moarte sufletul se desparte de trup.

— Se desparte! De unde a venit acest suflet? I-a fost dat sau a purces chiar din el? Și ce a căutat el acolo? Pleacă bucuros sau îl doare despărțirea?

— Dragă Halef, încetează, te rog. Ceea ce numai Dumnezeu trebuie să știe, nu îi e îngăduit omului.

— Cine ți-a spus că numai Allah trebuie să știe? Moartea înseamnă despărțire. Se cuvine să știu unde mă duce despărțirea asta, adică în cer. Pentru ce nu mi-ar fi îngăduit să aflu în ce fel se face despărțirea asta? Eu, Sihdi, am chibzuit mult noaptea trecută pe când tu dormeai. Vrei să-ți spun ce mi-a venit atunci în gând?

— Da. Vorbește!

— Sunt șeicul haddedihnilor și m-am îmbogățit pe pământ. În ce constă însă bogăția mea?! În turme și cirezi. Și iată că sultanul trimite un sol ca să-mi spună peste trei, patru ani să mă mut în ținutul Edreneh, ca să îngrijesc de grădinile de trandafiri, ca să scot din ei uleiul aromat. Ce-mi rămâne de făcut? Pot eu să car după mine vitele? Nicidecum. Mă descotorosesc încetul cu încetul de ele, ca să-mi pot cumpăra uneltele de care voi avea trebuință la Edreneh. Așa, când va veni timpul, pot pleca din locurile unde am trăit până

atunci, fără să mă încarc cu ce mi-ar fi acolo povară.

Așa e și la moarte. Trăiesc pe lumea asta, dar Allah mi-a trimis un sol care să-mi spună că trebuie să plec de aici. Și acum mă întreb de ce fel de lucruri voi avea trebuință acolo unde mă duc. Înainte credeam că ajunge *Coranul* și împlinirea poruncilor lui. Te-am cunoscut însă pe tine și am aflat că toate astea nu fac două parale înaintea lui Allah. Știu acum ce am de dat aici și ce am de primit dincolo. Iubire în loc de ură, îngăduință în loc de asprime și multe altele. Știi tu ce înseamnă asta? Încetez de-a fi ce eram ca să devin altul. Trebuie să mor și, zi cu zi, ceas cu ceas, se va naște ceva nou și mult mai bun în mine. Iar când va pieri tot ce-a fost vechi, voi fi nou-născut. Mă pot duce atunci la Edreneh, adică în cer, și ceea ce numim noi moarte va fi tocmai renașterea mea.

Când sfârși mă privi cercetător. Eram nu numai mirat, dar chiar uluit. Era cu putință ca Hagi Halef să rumege gândurile pe care le exprima acum?

— Halef, ești bolnav?

— Bolnav? mă întrebă el zâmbind. Adică la cap? Să fie oare, într-adevăr, o nebunie ce-am spus?

— Defel. Cam încâlcit, dar frumos, foarte frumos! Vreau să spun bolnav trupește.

— Ți-am mai spus doar că n-am nimic. Nițel cam slăbit și mă apasă ceva la frunte. Pesemne că din pricina căldurii prea mari din astea două zile din urmă.

— Și în loc să dormi ți-ai petrecut noaptea frământându-te cu astfel de gânduri. Dar o să facem astăzi un popas mai devreme, căci ai nevoie de odihnă. Acum la drum!

Coborârăm încet coasta și o luarăm în lungul pârâului secat, care cotea iar la deal. La o strâmtoare unde nu puteam trece amândoi alături și Halef rămăsese în urmă, îl auzii deodată mormurând: „Brr!".

— Ce-a fost asta? îl întrebai, întorcând repede capul.

— Nimic. M-a luat cu frig, răspunse el.

N-am zis nimic, dar mă cuprinse îngrijorarea. Ca și mine, Halef era un om sănătos, dar se putea ca să se fi molipsit în Basra de vreo boală care bântuia pe acolo și îl prididise de-abia acum.

Când ajunserăm iar în deal, se stârni un vânt care prevestea că noaptea va fi foarte răcoroasă. Halef era galben la față și ochii i se adânciseră în orbite. De-abia așteptam să mă văd la un loc mai adăpostit ca să facem popasul de noapte. Dorința mi se împlini în curând, deși altfel de cum mi-ar fi plăcut mie.

Ajunserăm la capătul, mai bine zis, la începutul albiei pârâului. Două stânci se împreunau la vârf și formau sus un fel de cazan al cărui pământ pietros nu lăsase apa să se scurgă. Din pricina umezelii creșteau aici tufe de tot felul cu care se putea face un foc bun. Firește că ne bucurarăm de norocul ăsta. Mai puțină bucurie ne făcu însă faptul că locul era ocupat de vreo zece—doisprezece inși, ai căror cai păsteau pe malul apei. Oamenii săriră în picioare când ne văzură. După frunțile lor înguste și capul mult mai ridicat la ceafă,

se cunoștea că sunt luri. Înarmați erau ca toți muntenii și după îmbrăcăminte păreau să fie nomazi. Caii — nici unul ca lumea. Nu știam cu ce fel de oameni aveam de-a face, așa că se cerea să fim prevăzători. Că se uitau la noi cu mirare și la cai cu admirație, n-avea ce să ne dea de bănuit, nici că, în loc s-aștepte să-i salutăm noi întâi, cum e obiceiul, ne întâmpinară cu vorbe de bun-sosit, într-un amestec de arabă, persană și kurdă — cum se vorbește adesea la graniță.

Nu departe de apă se afla un perete de stâncă unde te puteai feri de vânt. Ne lăsară nouă de bunăvoie locul fără să ne întrebe cum ne cheamă, cine suntem și de unde venim, nici de ce lege suntem. Se părea că n-avem nici un motiv să ne temem de oamenii ăștia necunoscuți. Nici chiar după ce descălecarăm nu se înghesuiră în jurul nostru ca să se uite mai de aproape la cai sau la armele noastre. Se părea că ne consideră oameni de seamă, față de care trebuie să te porți cu respect și să te ții la distanță. Aceasta era impresia pe care ne-o făcură.

O singură dată încercară să se apropie de noi, adică văzându-l pe Halef că adună vreascuri pentru foc, alergară să-i dea ajutor, apoi se întoarseră la locul lor. Totuși îmi propusei să veghez și să-l las pe Halef să doarmă, căci avea mare nevoie, sărmanul, de nițică odihnă.

Mâncai vreo câteva smochine; Halef spuse că nu-i e foame. Nu era semn bun. Și apoi părea cuprins de frisoane.

— Tremuri? îl întrebai eu.

— Da, dar nu mi-e frig deloc. Parcă aș bea ceva fierbinte. Ce-ar fi să cer ăstora puțină cafea?

Nomazii fierbeau într-un vas mare de tinichea niște cafea. Mirosul parcă mă îmbia și pe mine. Mă dusei deci la ei și-i rugai să ne dea și nouă niţică. Părură foarte bucuroși să ne facă acest serviciu. Cel care părea să fie șeful, căpetenia lor, îmi răspunse umil:

– Stăpâne, mare ţi-e bunătatea că te cobori până la noi. Suntem oameni sărmani și cafeaua e făcută pentru de-alde noi. O să vă facem vouă alta, potrivită pentru niște boieri ce sunteţi. Ia acuș e gata!

Ne-am fi mulţumit și cu asta, dar așa e omul, dacă poate avea ceva mai bun, nu se dă în lături. Pe acolo e obicieiul ca să se pună și unele mirodenii în cafea. Aceea pe care o beau ei acum avea un miros cam ciudat, așa că rugai pe străini să nu pună nici un fel de mirodenii într-a noastră.

— Bine, stăpâne, răspunse omul, nu punem, dar să știi că boabele sunt cam amărui la gust. Pesemne că negustorul de unde am cumpărat-o ţinea sacul cu cafea lângă ceva amar și s-a vărsat niţel peste boabe. Noi ne-am deprins cu gustul ăsta, dar poate că vouă n-are să vă placă.

Ce spunea el nu era de mirare, căci e ceva ce se întâmplă în mod obișnuit din cauza condiţiilor proaste în care sunt păstrate alimentele în magazinele din Orient.

Știam că, îndeosebi cafeaua „trage" orice miros. Ar fi trebuit însă să-mi atragă luarea-aminte felul stăruitor cu care căuta să-mi înlăture bănuiala că amăreala cafelei ar putea avea și o altă pricină.

După cum am aflat mai târziu, ne văzuseră încă de mult venind, dar se prefăcuseră în-

tr-adins că nu ne-au băgat de seamă până ce-am ajuns lângă ei. Cafeaua făcea și ea parte din planul uneltit de ei și ne-ar fi îmbiat cu ea chiar dacă nu le-am fi cerut noi.

Halef tremura din ce în ce mai tare. Nu e deci de mirare că sorbi cu lăcomie băutura fierbinte și ceru să i se mai dea. Eu băui mai pe îndelete. Cafeaua era foarte tare, mult mai tare decât se face de obicei. Am crezut însă că o făcuseră așa în cinstea unor oameni de seamă — drept care ne luau. Băui chiar mai mult decât Halef, cu gând să-mi alunge somnul și să pot veghea mai ușor.

În mod obișnuit vegheam cu schimbul, astăzi însă îmi propusei să veghez numai eu și să-l las pe Halef să doarmă.

Caii noștri pășteau aproape. Nu erau deprinși să se depărteze niciodată de noi și nici nu le plăcea să se amestece printre ceilalți. Își aveau „tainele" lor — cum am mai spus și în alte rânduri. Mai erau învățați de Halef ca la cuvântul *litaht*, adică „jos!" și un șuierat al său să arunce din spinare pe orice străin ar fi cutezat să-i încalece. Beduinului îi plac astfel de lucruri și are destul timp liber să se ocupe cu dresarea cailor, ceea ce îi poate fi în unele împrejurări de mare folos.

Assil Ben Rih al meu era obișnuit ca seara, la culcare, să-i murmur în ureche surata *Abu Laheb* și n-ar fi ascultat de nimeni care nu i-o spunea. Tot astfel făcui și acum, apoi mă înfășurai în pătură și mă întinsei lângă Halef, deși n-aveam deloc intenția să dorm.

Mai întâi băgai de seamă că mă simțeam foarte agitat după cafeaua pe care o băusem.

Mintea îmi lucra cu înfrigurare. Gândurile mi se încrucișau în creier cu o iuțeală fulgerătoare și nu mă puteam opri la nici unul din ele. Apoi, în timp ce mintea n-avea o clipă astâmpăr, trupul stătea în nemișcare și aveam senzația că și să vreau n-aș putea ridica un deget. Limpede însă nu-mi puteam da seama ce anume se petrece cu mine.

Gândurile, care se goneau unele pe altele, începură să devină nehotărâte, se pierdeau, se încâlceau de nu le mai putui deosebi; până în cele din urmă mă pierdui și eu cu totul. Mai târziu mi se păru că parcă m-aș fi trezit din când în când, dar adormeam iar, aproape în aceeași clipă. În cele din urmă ceva în mine îmi șopti că somnul meu nu e un somn firesc și că trebuie neapărat să-l birui. Acest „ceva" eram eu însumi: mă regăsisem.

Începui acum o luptă crâncenă cu pleoapele îndărătnice, care nu voiau să se ridice, și mădularele mele înțepenite, care mă țintuiau grele ca plumbul, întins pe pământ. În același timp mi se părea că aud bubuituri de tun. Șuieratul vântului și răpăitul ploii îmi ajungeau în urechi ca de la mare depărtare și mi se părea ca și când aș zăcea într-o umezeală rece ce îmi pătrundea în tot trupul și care, spre norocul meu, izbuti în cele din urmă să mă dezmeticească puțin.

Mă ridicai în capul oaselor și deschisei ochii. Dar ce văzui! Cerul dispăruse. O furtună grozavă bântuia cu furie. Fulgerele sfâșiau unul după altul întunericul. Tunetul nu mai înceta și trăsnetele făceau să se cutremure văzduhul. Ploaia cădea cu nemiluita și apa din vale, înconjurată

de stânci, care abia se vedea pe fund peste zi, crescuse acum până ce umpluse tot cazanul. Lângă mine, Halef, cu spatele rezemat de zid, stătea nemișcat, cu ochii închiși. Nu mai avea pe el decât cămașa, pantalonii, vesta și cizmele. Ploaia se prelingea pe ele.

Aruncai o privire asupră-mi. Eram dezbrăcat ca și el. În jurul nostru pustiu... Nomazii plecaseră, luând cu ei caii, hainele, armele și celelalte lucruri ale noastre. Băgai mâna în buzunarul pantalonului și văzui că era gol. Ne jefuiseră și trebuia să fim încă bucuroși că nu ne despuiaseră de tot.

N-aș putea spune că m-am speriat. Fricos să fi fost și în starea de buimăceală în care mă aflam n-aș fi putut simți frica. Mă frecai pe frunte și reușii în sfârșit să leg două gânduri: întâi că ni se turnase în cafea opiu sau un alt stupefiant — acestea se găsesc lesne în Persia — și al doilea că în situația de față se cere să chibzuiesc în liniște la ce aveam de făcut.

— Halef! strigai eu prietenului meu între două bubuituri de tunet.

Nu-mi răspunse. Îl strigai iar pe nume și începui să-l zgudui cu putere de braț. Efectul fu cât se poate de ciudat.

— *Litaht!* îl auzii eu răcnind, vârî două degete în gură, scoase un fluierat și repetă cuvântul.

Era semnalul pentru armăsari ca să n-asculte de străini, ci să-i arunce jos din spinare. Dar ce rost avea semnalul acum? Era probabil o legătură oarecare cu împrejurările de față. Îl zgudui atât până ce deschise ochii. Se uită la mine năuc, dar tăcu.

— Halef, mă recunoşti? îl întrebai eu.

Păru că se dezmeticeşte şi răspunse:

— Cum să nu! Eşti Sihdi al meu.

— Cum te simţi acum?

— Mi-e cald, foarte cald... zâmbi el mulţumit.

Cald? Eu tremuram vargă, căci mă pătrunsese frigul până în măduva oaselor, iar lui îi era cald! Aşadar era bolnav, serios bolnav şi umezeala de acum putea să-i fie cât se poate de primejdioasă. Îl prindeau oare frigurile, ceea ce ar fi fost spre norocul lui, căci îi salvau poate viaţa?

— Ştii unde ne aflăm şi ce s-a întâmplat? îl întrebai eu mai departe.

Închise ochii ca pentru a-şi aduce aminte şi nu răspunse imediat. Pe urmă îi deschise iar şi zise sărind brusc în picioare:

— Sihdi, nu ştiu ce ai cu gârbaciul meu, dar îţi spun drept că de rândul ăsta e mare nevoie de el. Doisprezece erau. Cum vom pune mâna pe ei, dau fiecăruia din ei câte o sută de lovituri. Asta face o mie două sute. Ahaha, ce o să mai râd!

Stătea drept şi mândru înaintea mea, ca şi când nu şi-ar fi dat seama de starea în care ne găseam. Prădat până la cămaşă, nemaiavând nimic decât puţinul ce era pe el, vorbea dârz ca un om stăpân pe situaţie.

— Vorbeşti copilăreşte, Halef. Uită-te la tine şi uită-te la mine. Am rămas săraci lipiţi pământului... nu mai avem nici o putere...

— Săraci? Fără nici o putere? Ce tot îndrugi omule! Dacă n-ai fi Sihdi al meu, ţi-aş spune să-ţi fie ruşine că vorbeşti aşa. Nu te mai cu-

noști? Ai uitat prin câte am trecut noi și cum am biruit întotdeauna? Săraci și neputincioși? Tu ești cel mai înțelept bărbat al Apusului și eu cel mai șiret al Răsăritului. Tocmai faptul că am fost jefuiți trebuie să ne bucure. Vom avea prilejul să dovedim de ce suntem în stare. Lasă-mă să chibzuiesc puțin. N-am dormit tot timpul; m-am trezit din când în când, dar nu puteam face o mișcare. Am văzut și am auzit. Ce? Asta vreau să-mi aduc aminte.

Șezu iar jos, deși pământul era ud de ploaie, puse capul în palme, închise ochii pe jumătate și începu, cu pauze mai lungi sau mai scurte, pe măsură ce îi reveneau amintirile:

— M-am întors când pe o parte când pe alta, dar nu m-am trezit... Simțeam mâini străine, scotocindu-mi buzunarele, nu puteam însă să mă apăr... Ne-au văzut venind încă de pe când eram pe creasta muntelui și am lăsat caii să răsufle nițel... Au hotărât să nu ne atace, nici să nu ne omoare, ci să ne amețească bine cu *efjuhn**. Pe urmă s-a luminat de ziuă... Am auzit tropot de copite și mi-am adus aminte de armăsarii noștri. Asta mi-a dat puterea să deschid ochii. Am văzut că banditii se pregăteau de plecare. Doi din ei se aruncau tocmai în spinarea cailor. Mânia pe care o simții atunci mă dezmetici, din nenorocire, numai pentru câteva clipe. Strigai de două ori cuvântul însoțit de fluieratul știut. Armăsarii ascultară îndată, se ridicară în două picioare, făcură o săritură în aer și cei doi tâlhari zburară din șa. Unul din ei se scula

* Opiu.

de jos, celălalt însă nu putu. Îl ridicară cei-lalți. Dea Allah să-și fi frânt un picior, și mai bine încă pe amândouă! Pe urmă, Sihdi, am adormit iar, dar nu pentru mult timp, căci i-am văzut în vârful dealului de colo, apoi au pierit. Soarele ardea. Mi s-a pus o greutate pe creier și am căzut într-un somn adânc din care m-a trezit un tunet puternic. M-am ridicat de jos și m-am rezemat de zid. Mai mult n-aveam putere să fac. Visam fel de fel de bazaconii când m-ai zguduit tu. Atât e tot ce pot să-ți spun, Sihdi, altceva nu mai știu.

Cum se face că nu dormise atât de greu ca mine? Să fi fost boala din trup care slăbise efectul opiului? Tot ce se poate. Deodată un fulger grozav ne înconjură ca o mare de flăcări și ploaia încetă brusc. Furtuna trecuse. Norii se risipiră repede și razele soarelui se lăsară fierbinți asupra trupurilor noastre ude. După poziția lui ne-am dat seama că trebuie să fie ceasurile trei după-amiază. Ceasurile ni le luaseră banditii. Se părea că soarele ne dă iarăși puterea dinainte. Halef zicea că i-a trecut boala ca prin minune. Se înșela însă — după cum s-a dovedit mai târziu. Pe mine mă durea capul și nici trupul nu mi-l simțeam sprinten ca de obicei, ceea ce nu mă împiedica să fac ce trebuia, adică să ne luăm după banditi. Adevărat că ploaia ștersese urmele, dar știam încotro o luaseră La drept vorbind, era caraghios ca, goi, fără arme și fără cai, să urmărim oameni călări și bine înarmați, dar nu puteau călări săptămâni întregi fără țintă. Trebuie să fi avut ei undeva sălașul lor și acesta nu putea să fie decât dincolo de granită.

Mai rău era că n-aveam nici un fel de merinde cu noi. De murit de foame nu muream noi, căci la o zi de drum erau sate unde puteam găsi ceva de mâncare. Din fericire aveam sub cămașă portofelul meu cu bani, pe care banditii în graba lor nu-l găsiseră. Nici prin gând nu-mi trecea să mă îndoiesc de izbânda noastră. Numai dacă nu se întâmplă ceva cu Halef. Spunea că e teafăr, dar parcă nu-mi venea să cred.

Lăsând soarelui grija să ne usuce hainele de pe noi, începurăm să urcăm dealul în direcția pe care o luaseră banditii — după spusele lui Halef. Cărare nu era, fiecare putea să meargă pe unde îi plăcea, așa că nu știam nici noi încotro s-o luăm ca să dăm de urma nomazilor.

Munți, văi, iar munți, dealuri sterpe și pietroase unde vedeai cu ochii. Ajunserăm pe un vârf de munte, la poalele căruia se făceau trei văi care duceau spre răsărit. Pe care din ele să o fi ales ei? Nu știam, căci ploaia spălase orice urmă.

Coborârăm coasta și ne apucarăm să cercetăm locul, deși fără nădejde că vom găsi ceva. Dar se vede că norocul nu ne părăsise nici de data asta. Valea din mijloc era mai mare și drumul mai neted ca la celelalte. Merserăm deci o bucată de drum prin ea până ce dădurăm de o creangă, ruptă pesemne din tufele de pe malul bălții unde poposiserăm. Două fire lungi de păr de cal se țineau agățate de ea. Jos, lângă o grămadă de bolovani de pe care se scursese apa devale și ferise locul de umezeală, era o pată mare de sânge.

— Oare să fie un semn că tâlharii au trecut pe aici? mă întrebă Halef.

— Da, și încă unul foarte sigur. Despre care din armăsarii noștri e vorba, nu știu, dar nu mai încape îndoială că l-au tras aici lângă bolovani ca să-l încalece și calul s-a zbătut. L-au bătut atunci cu creanga asta smulgându-i câteva fire din coamă ori din coadă. Armăsarul însă s-a răzbunat și a lovit pe nemernic cu atâta putere în piept, probabil — până ce l-a podidit sângele pe gură.

— Ce face? strigă Halef indignat. Au bătut pe Barkh ori pe Assil Ben Rih? Ticăloșia asta cere o răzbunare înmiită. Întâia poruncă pentru noi e să iubim pe Allah, a doua pe semenii noștri și a treia toate vietățile care ne sunt de folos, căci pentru asta le-a lăsat El pe lume. Nu vreau să spun că bătaia e cu totul oprită, pentru că atunci n-ar mai avea nici un rost gârbaciul meu, care drept e că nu-l mai am, dar o să mi-l iau îndărăt, fii pe pace! O să le plătesc eu atunci cu vârf și îndesat nemernicilor ălora bătaia pe care a mâncat-o armăsarul nostru, săracul! Cine bate un animal atât de nobil, e un ticălos, un nemernic, un păcătos fără pereche, care nu e vrednic să fie socotit în rândul oamenilor, și când calul e de furat, vina lui e de o sută de ori mai mare.

Ochii lui Halef zvârleau fulgere de indignare. Nu putea lui să-i intre în cap cum îndrăznea cineva să se atingă de un cal pur-sânge. Îmi smulse creanga din mână și urmă:

— Dă-o încoace! Parcă văd de pe acum spinarea ăluia pe care o să rup dovada asta a nemerniciei sale.

— Liniștește-te, dragă, încercai eu să-l potolesc. Uite sângele scurs pe jos. E cea mai bună

dovadă că nelegiuirea a și fost pedepsită, și încă mai aspru decât ai putea-o face tu.

— Crezi? Hm! Adevărat... Vinovatul a fost pedepsit, dar ceilalți unsprezece au fost de față și nu l-au împiedicat. Crezi că pe ăștia o să-i iert?

Vorbea cu atâta convingere, că mă pufni râsul.

— Pentru ce râzi? Ca să mă superi și mai mult. Vrei să mă mânii și pe tine?

— Doamne ferește! Uită-te însă la tine și uită-te și la mine. Nu mai avem aproape nimic pe trup și în ce ne mai stă puterea? Și mai vorbești de iertare.

— De ce să nu vorbesc? zise el mirat. Ce, o să prindem rădăcini aici așa cum stăm? N-am găsit noi urmele pe care le căutam? Nu o să ne luăm noi îndărăt lucrurile pe care ni le-au furat banditii? Nu-i avem noi cu totul în mâinile noastre? O, Sihdi, de la tine am învățat să am încredere în noi și tocmai tu ți-ai pierdut încrederea asta? Ce să cred despre tine? Chiar dacă ne-ar fi cu neputință să plătim ticăloșilor ălora mișelia lor, nu se poate să nu ne ajute *Kismet** să-i prindem la urma urmei. Așadar, nu-ți pierde nădejdea. Știu ce are să se întâmple. Uite ce fac! Aruncă încolo creanga, apoi adăugă:

— După cum zvârl departe de mine unealta nelegiuirii lor, tot astfel voi arunca din sufletul meu mila și îndurarea când nemernicii ăia se vor ruga de iertare. Dar te rog să nu începi iar cu „iubirea de oameni" a ta, care mi-a pus de atâtea

---

* Destin, voința lui Allah, în arabă.

ori beţe în roate când a fost să mă răfuiesc cu vreun ticălos de teapa lor. Vreau şi trebuie să mă răzbun, şi încă aşa cum găsesc eu cu cale. Acum să mergem. Nu trebuie să pierdem degeaba timpul când e vorba să judecăm şi să pedepsim pe aceia care ne-au jefuit, ne-au înşelat şi ne-au jignit atât de adânc.

O luarăm iar în lungul văii. Halef se uită mai cu luare-aminte la mine şi pesemne că chipul meu nu-i plăcu defel, căci zise, clătinând capul:

— Sihdi, iar zâmbeşti, dar nu e zâmbet ce văd pe faţa ta. Zâmbeşti înăuntrul tău, nu din buze. Am dreptate ori nu?

— Da, aşa e, îi răspunsei eu.

— Ia spune-mi şi mie ce ţi se pare atât de caraghios?

— Neîndurarea ta.

— Asta nu e ceva care să te facă să râzi. Cred că mă cunoşti!

— Chiar foarte bine.

— Ce vrei să spui cu asta?

— S-ar zice uneori că mânia ta ar fi în stare să prăpădească pământul, pe urmă vine inima ta bună de se amestecă, ierţi pe cel mai păcătos şi ai îmbrăţişa întreaga lume.

— Aşa de tare şi slab sunt eu în ochii tăi?

— Da, dar nu cum crezi tu, ci de-a-ndoaselea: slab la mânie şi tare în bunătate.

— Ştii ce, Sihdi? Nu vreau să ne certăm. Nu mă cert niciodată cu tine pentru că în cele din urmă trebuie să recunoşti singur că tot eu am dreptate. Vreau să te scutesc de umilinţa asta, pentru că-ţi sunt cu adevărat prieten şi mi-eşti drag.

Acum însă te înșeli. Nici prin gând nu o să-i treacă inimii mele să se amestece unde nu-i fierbe oala ca să preschimbe mânia din sufletul meu în milă și îndurare. Poate că tu nu cugeți atât de aspru și nu simți atât de adânc ca mine. Am spus dinadins adineauri: ne-au jefuit, ne-au înșelat și ne-au jignit. Insulta asta tu nu o poți simți până în fundul inimii mele cum o simt eu, căci ești un om al Apusului, unde se crede că e o mare cinste să-și descopere cineva capul înaintea ta. Eu însă sunt un șeic din Djesireh*; la noi e o rușine să fii silit s-o faci și cine m-a silit să umblu cu capul gol acela a păcătuit față de mine mai mult decât dacă mi-ar fi tras o sută de nuiele la tălpi. Rușinea asta nu se poate ierta.

— Ai dreptate, văd că te-au lăsat fără fes.

— Nu zâmbi iar! Ticăloșii ăia nu mi-au luat numai fesul, ci și turbanul care e podoaba cea mai de preț a noastră, cei din Orient. Capul meu e cel mai de seamă punct al haddedihnilor din marele neam sammar. Și tocmai punctul ăsta e descoperit, la cheremul soarelui, al vântului, al ploii și al tuturor ochilor. Înțelegi tu ce înseamnă asta? Poți tu să pricepi ce simt eu? Îți dai tu seamă de ocara care mi s-a făcut? Sau e nevoie să te lămuresc printr-o pildă?

— S-auzim pilda, îi zisei eu, căci știam felul lui hazliu de a povesti.

— Atunci, ascultă: voi, ca să dovediți că sunteți cuviincioși față de cineva, vă descoperiți capul; noi ne scoatem papucii, adică ne descălțăm. Câți oameni sunt în Apusul vostru?

---

* Ținutul dintre Tigru și Eufrat.

— Multe, foarte multe milioane.

— E și vreun șeic de-al haddedihnilor printre ei?

— Nu, nici unul.

— Dă-ți deci seama ce om însemnat sunt eu. Că mi s-a luat fesul și turbanul e o nelegiuire cu mult mai mare decât dacă s-ar fi furat încălțămintea tuturor milioanelor voastre de oameni. Recunoști că e așa?

— Hm!

— Lasă încolo pe „hm" ăsta, că n-ai nici un haz! Cred că ai înțeles acum că nu pot încredința răzbunarea despre care îți vorbeam în mâinile inimii mele bune. I-ascultă, Sihdi, de ce zâmbești iar?

— Mă minunez că inima ta are mâini, dragul meu.

— Aha, așa! Inimă cu mâini... Cauți să-mi tai avântul când mă pornisem mai bine. O, Sihdi, nu mă mai amărî și tu că sunt eu și așa destul de amărât. Dar ca să nu mai ai de ce râde, iacă tac.

Se dădu nițel mai departe de mine, ca să-mi arate că e bosumflat. Ca întotdeauna însă supărarea îi trecu repede. Nu putea să-mi poarte multă vreme mânie.

Nu merserăm mult și a trebuit să ne oprim din nou. Coasta urca aproape drept în vârful dealului și, când ajunserăm sus, văzurăm o ceată de călăreți care, când dădură cu ochii de noi, s-au oprit să ne aștepte.

— Uite, Sihdi, ne vine ajutor, zise Halef repede, uitând de supărare. Îi vezi?

— Hm... nu se știe!

— Ce nu se știe? De luat nu mai au ce, iar rău de ce ne-ar face? Sunt opt inși și au unsprezece cai. Cum am face să ne dea și nouă doi? A, dar stai, că știu eu cum!

— Ei, cum?

— Pe datorie. Când or auzi cine sunt, n-au să se codească.

— Bine, să încercăm.

Pornirăm mai departe și, când văzură călărețiii asta, se puseră și ei în mișcare. Peste câteva minute eram față în față. Aveau chipurile smede, părul negru corb și păreau să fie kurzi. La astfel de întâlniri te uiți întâi la oameni, pe urmă la cai. Văzurăm că ne privesc cu oarecare blândețe. Caii nu le erau răi și îmbrăcămintea nu prea bogată. Armele de asemenea. Doi din caii fără stăpân erau înșeuați. Al treilea ducea în spinare ceva înfășurat într-o pătură.

Căpetenia, un bărbat voinic cu barba neagră și deasă, n-așteptă să-l salutăm noi întâi, ci duse mâna dreaptă în dreptul inimii, zicând politicos:

— *Ni, vro'l ker!*

Acesta e bună ziua obișnuit al kurzilor. Simplu, dar cuviincios, fără cuvinte lingușitoare. Asta ne plăcu. Când mă gândeam în ce hal ne aflam, era foarte frumos din partea conducătorului că ne salutase el întâi. Îi mulțumirăm tot atât de cuviincios și ne spuse singur fără s-aștepte să-l întrebăm noi cine e:

— Sunt Nafar Ben Șuri, șeicul dinarunilor, și am plecat după vânat. Tabăra noastră e către răsărit, la un ceas de drum de aici.

Văzui că aștepta acum să-i spunem și noi cine suntem. Îl lăsai pe Halef să-i răspundă. Știam

că atât aștepta. Ce lipsea înfățișării noastre, destul de jalnice de altfel, avea să înlocuiască el cu laudele lui.

— Eu sunt Hagi Halef Omar Ben Hagi Abal Abbas Ibn Hagi Dawudh al Gossarah, șeicul haddedihnilor din vestitul neam al sammarilor, începu el. Nădăjduiesc că numele ăsta nu ți-e necunoscut.

Chipul omului se lumină parcă și răspunse:

— Adevărat. Câțiva din oamenii mei s-au înapoiat zilele astea din Basra și mi-au spus că te-au văzut acolo și li s-a vorbit despre tine.

Lui Halef îi venise apa la moară. Își îndreptă trupul lui mărunțel pe cât putu și zise cu mândrie și îngâmfare:

— Firește că și despre isprăvile mele, nu e așa? Care din ele? Din Sahara, Egipt, Arabia sau Kurdistan?

— Nu toate, dar unele din ele, zâmbi Nafar Ben Șuri cu îngăduință. Dacă vrea Allah, voi afla mai mult din gura ta.

— O să vrea, de ce să nu vrea? adăugă Halef convins. Dar uită-te aici la tovarășul ăsta al meu. Numele său e mult mai lung ca al meu, dar nu-i place să i-l spună cineva de la început până la sfârșit. De aceea o să-l numesc numai Kara Ben Nemsi din Djermanistan. Isprăvile vitejești, pe care le cunoaște o lume întreagă, le-am făcut aproape toate împreună. O să-ți spun numai o parte din ele, căci dacă aș sta să ți le povestesc pe toate...

Își curmă vorba, văzând că ridicasem mâna ca să pun frâu laudelor care aveau să curgă acum

cu nemiluita. Drept e că se supuse, dar nu se putu stăpâni să nu spună:

— Ce dracu', Sihdi, ce ridici mâna când vorbesc! Știi că asta mă stinghereşte. Fă-mi semn când tac, căci atunci te văd mai bine.

Apoi, întorcându-se spre căpetenie, urmă:

— Cea mai de seamă din isprăvile noastre e cea de acum. Suntem tocmai în urmărirea a doisprezece ticăloşi care ne-au jefuit de tot ce aveam asupra noastră. Vrem să punem mâna pe ei, să-i judecăm şi să-i pedepsim.

O expresie ciudată apăru pe chipul lui Nafar când întrebă:

— Aţi fost jefuiţi?

— Păi asta vezi şi tu.

— Cai n-aveţi?

— N-am fi venit pe jos dacă aveam!

— Tâlharii erau călări?

— Da.

— Şi cu toate astea vreţi să-i urmăriţi?

— Ba bine că nu! Doar nu om lăsa să ne scape!

— Şi credeţi că o să-i ajungeţi din urmă?

— Se înţelege!

— Mergând pe jos?

— Ei aş!

— Atunci cum?

— Pe caii ăştia ai voştri — şi arătă spre cei doi cai înşăuaţi.

— *Maşallah!* Aşadar credeţi că vă vom ajuta?

— Aşa nădăjduim. Dacă nu se poate altfel, vi-i cumpărăm. Mai vindeţi-ne două puşti, două cuţite, două fesuri, două mantale, pulbere şi plumb.

— Prea bine! Dar aveţi cu ce le plăti?

— Pe loc, firește că nu, sunt însă Hagi Halef Omar, șeicul haddedihnilor, și când îmi dau cuvântul că voi plăti totul pe preț îndoit întreb: cine îndrăznește să spună că nu o să mă țin de cuvânt?

— Nimeni. Te cred. Până acum nu v-am văzut însă niciodată și n-am nici o dovadă că sunteți într-adevăr vestiții războinici drept care vă dați. E deci un negoț cam ciudat ăsta pe care mi-l propui tu. Îngăduie-ne, o, șeic al haddedihnilor, să descălecăm și s-auzim cum și în ce fel s-a întâmplat când ați fost jefuiți.

Omul vorbea cuminte și cu rost. N-aveam de ce să i-o luăm în nume de rău.

Dinarunii descălecară și făcură un semicerc în jurul nostru. Ne așezarăm și noi în mijloc, apoi Halef începu să povestească. Firește că făcea tot ce îi stătea în putință să ne scoată nevinovați de neprevederea noastră și să arate într-o lumină cât mai urâtă mârșăvia banditilor. Când sfârși, căpetenia îl întrebă:

— Așadar nu știți cine erau oamenii aceia?

— Nu.

— Nici unde locuiesc?

— Nici asta.

Un zâmbet de bucurie luci pe chipul negricios al bărbosului când spuse cu glas blajin:

— Mare noroc ați avut că v-am ieșit în cale. Ce nu știți, puteți afla de la noi.

— De la voi? întrebă Halef în grabă. Știți ceva despre ticăloșii ăia?

— Da.

— Ce și de unde?

— Ne-am întâlnit cu ei.

— V-ați... în... tâlnit cu ei? bolborosi uluit Halef. *Hamdulillah!* Asta e ca și când i-am avea aici, în palmă. Când și cum?

— Pe la vremea prânzului, spre miazănoapte de aici. Știu foarte bine locul. Și fiindcă sunteți într-adevăr cei doi războinici vestiți, Hagi Halef și Kara Ben Nemsi, suntem gata să vă venim în ajutor, eu și toți oamenii mei câți sunt în tabără. E chiar așa cum spui tu: erau doisprezece inși, dar doi din ei păreau să fie bolnavi sau răniți fiindcă...

— A, ăla trântit de cal și celălalt izbit în piept! îl întrerupse Halef.

— Amândoi armăsarii voștri erau duși de căpăstru, neîncălecați. Abia acum îmi amintesc că păreau să fie foarte neliniștiți și se zbăteau mereu.

— Ați vorbit ceva cu oamenii ăia?

— Nu. Nici n-au căutat să intre în vorbă, ci au trecut pe lângă noi abia salutându-ne din cap. Mai târziu am văzut că pierduseră o legătură care căzuse pesemne fără să bage de seamă. Neștiind încotro s-au dus ca să le-o înapoiem, am luat-o cu noi. Am desfăcut-o și am găsit în ea... o să vedeți îndată ce.

Ni se aduse pachetul. Văzurăm, spre bucuria noastră, că în el erau păturile, mantalele, fesurile, turbanele, surtucele și celelalte câteva mărunțișuri pentru îmbrăcăminte. Parcă fuseseră într-adins alese și legate la un loc, ca să le putem avea înapoi printr-o întâmplare oarecare. Mai târziu ne-am dat seama că lucrul acesta ar fi trebuit să ne bată la ochi. Bucuria noastră era însă prea mare ca să ne gândim la motivul care îi îndem-

nase să nu se întoarcă din drum și să caute pachetul. Halef strigă în culmea fericirii:

— *Maşallah!* Ce văd? Acoperământul capetelor noastre și podoaba trupului nostru! Sihdi, spune și tu: nu e așa că e mai de treabă destinul decât pungașii ăia? Avem și de data asta dovada că suntem favoriții lui Allah. Știi de ce ne-a redat mai întâi îmbrăcămintea?

— De ce?

— Pentru că avem mare nevoie de ea ca să ne putem lua pe urmă și celelalte lucruri îndărăt.

Într-o clipă fu îmbrăcat gata. Ai fi zis că în bulendrele astea îi stătea toată puterea. Îi urmai pilda, dar mai pe-ndelete.

— Așa! exclamă el după ce fu gata. Acum sunt iar Hagi Halef Omar, dar altceva nimic. Vestitul șeic al haddedihnilor voi fi abia atunci când voi simți armăsarul sub mine și armele în mâini. Dar vai și amar de aceia care au nesocotit și călcat în picioare datoria de ospitalitate! Voi fi neîndurător, ca arhanghelul Mihail, tare ca bolovanii de pe malurile Tigrului și lacom de răzbunare ca burta unui leu flămând. O să-mi înfig, ca pantera, ghearele în ceafa lor și o să-i țin în dinți cum își ține crocodilul prada. Chinurile lor au să fie mai mari decât ale tuturor iadurilor din cer și de pe pământ, și când vor geme de durere ca mielul în mâna casapului, eu o să zâmbesc mulțumit că și-au primit pedeapsa pe care o merită. Cine nu-l cunoștea, s-ar fi îngrozit de amenințările lui, care te înfiorau auzindu-le. Dinarunii își aruncau pe furiș priviri de spaimă. Nafar rămase însă foarte serios, dar glasul lui sună blând și compătimitor când ne zise:

— Văd că lucrurile sunt într-adevăr ale voastre. Drept e că noi le-am găsit, dar vi le dăm cu plăcere. Mă bucur că am înaintea mea oameni care se vede bine că sunt deprinși să poruncească, nu s-asculte. Vă dăm deocamdată acești doi cai și mai târziu alții mai buni, dacă primiți să fiți oaspeții noștri și să ne urmați în tabără. Veți avea, de asemenea, arme și tot ce vă trebuie. Și dacă găsiți voi că vă putem fi de folos, vă însoțim toți ca să prindem pe tâlhari și să le luați îndărăt avutul prădat.

Se putea ceva mai binevenit în împrejurarea de față? Firește că nu. Vrui să-i răspund că primim cu recunoștință, dar Halef mi-o luă înainte și strigă cu însuflețire:

— Fericit tribul care are o căpetenie ca tine, o, Nafar Ben Șuri! Înțelepciunea grăiește prin gura ta și de pe buzele tale răsună glasul milostivirii. Strămoșii și strămoșii strămoșilor tăi au fost cei mai înțelepți oameni ai neamului tău și nepoții și strănepoții până în a noua spiță vor fi vestiți și lăudați în vecii vecilor... Noi am fost ursiți pesemne să arătăm lumii întregi cât e de bună inima ta, primind ajutorul cu care ne îmbii. Să facem legământ de prietenie care să dăinuiască cât o fi lumea și pământul. Să mergem în tabăra voastră, și-ți făgăduiesc că...

— Ajunge! îi strigai eu, ca să-i curm vorba, de teamă să nu spună și lucruri ce n-ar fi trebuit.

— Ce, nu ești de acord cu cele ce am spus eu, Sihdi?

— În ce privește ajutorul pe care vor să ni-l dea, da, dar în tabără nu ne putem duce deocamdată.

— De ce?

— În curând o s-apună soarele și hoții au să facă probabil popas. Aș vrea să aflu locul unde au să-și petreacă noaptea. Izbutim — atunci putem fi siguri că până în zori avem armăsarii îndărăt. N-avem deci decât un singur lucru de făcut: să ne luăm după urmele lor.

— Așa e, ai dreptate, recunoscu el.

— Da, da, are dreptate, încuviință Nafar. Și ca să vedeți că avem gânduri cinstite cu voi, vă vom însoți. Trebuie însă să trimit pe cineva în tabără, nu e așa?

— Se-nțelege! Să dea de veste celorlalți pentru ce nu v-ați întors în seara asta vrei să spui?

— Și asta și altceva încă.

— Ce anume?

— Noi nu suntem războinici atât de vestiți ca voi, ca să urmărim, fără arme și în număr atât de mic, un dușman care a dat dovadă că e în stare de orice. Sunt dator față de oamenii mei să iau măsuri de prevedere, așa că...

— Măsuri de prevedere? În număr atât de mic? îi curmă Halef vorba. Noi eram numai doi pe urmele lor! Voi sunteți opt, cu noi zece, deci atât cât sunt și dușmanii, doi sunt răniți.

— Dar n-aveți arme...

— Ba avem!

— Unde?

— Aici... colo... la tâlhari! Ni le luăm noi înapoi, n-avea tu grijă!

Un zâmbet ciudat flutură pe buzele căpeteniei dinarunilor. Își mângâie barba neagră și stufoasă și răspunse:

— E deci adevărat ce mi s-a spus despre Hagi Halef Omar, șeicul haddedihnilor. Gândurile tale au scăpărarea fulgerului, pe urmă vine îndată bubuitul de tunet al cuvintelor și după el numai-decât, ca o ploaie năprasnică, faptele. Dar cum are să fie și ce-are să se întâmple, asta nu o putem ști dinainte. Dacă zece inși împotriva altor zece, pot avea lesne alții în ajutor, nu înțeleg de ce să ne lipsim de ei. Am dreptate, Sihdi?

Întrebarea mi-era adresată mie, de aceea răspunsei:

— Sunt de aceeași părere, numai dacă sporul acesta de războinici nu e în legătură cu o pagubă.

— Ce fel de pagubă?

— Timpul pe care l-am pierde așteptându-i.

— Nu e nevoie, Sihdi. Noi pornim îndată pe urmele tâlharilor, iar unul din oamenii mei se duce în tabără ca să vină cu o ceată de războinici de-ai mei.

— Și cum au să ne ajungă? Luându-se după urmele noastre?

— Nu, căci ar trebui să vină mai întâi aici și ar sosi prea târziu. Între timp se va întuneca și n-ar mai putea vedea urmele. Chibzui câteva momente, apoi adăugă: tâlharii o luaseră înspre djebelul Ma; e „Muntele cu apă", fiindcă are un izvor. Sunt aproape sigur că vor poposi peste noapte acolo. Trimit după treizeci-patruzeci de războinici de-ai mei, cu care să ne întâlnim într-un anumit loc știut de mine și pe care îl vor afla prin trimisul meu.

Mare noroc aveam cu acest șeic al dinarunilor. Eu aș fi avut alt plan, dar mă simțeam dator să nu-l mâhnesc, de aceea îi răspunsei:

— Noi nu cunoaștem ținutul, pe când voi da; sunt deci încredințat că sfatul tău e bun și-l vom urma.

— Mulțumesc, Sihdi! Vei vedea că n-o să ai de ce să te căiești.

Vorbi ceva cu oamenii săi, pe urmă pornirăm în galop, în direcția dincotro veniseră dinarunii.

— Brr! mârâi deodată Halef, după ce merserăm vreun kilometru.

— Ți-e frig? îl întrebai îngrijorat.

— Da. Dar mai e și altceva.

— Ce?

— Ia, calul ăsta! O, Sihdi, ce plăcere să gonești în spinarea lui Barkh al meu, nu pe mârțoaga asta! Sihdi, călătorit-ai tu vreodată pe un țap?

— Nu.

— Nici eu; cred însă că trebuie să fie cam la fel. Nu știu, e calul de vină ori ce, dar îmi vine amețeală și-mi bate inima de stă să-mi spargă pieptul.

— Vai de mine, Halef, ești bolnav! strigai eu speriat.

— Bolnav? Ei aș! S-ar putea să fiu bolnav, când e vorba de prins niște tâlhari, care ne-au luat ce aveam mai bun? Pesemne că nu mă mai cunoști, Sihdi!

— Nu te amăgi singur, dragul meu. Adu-ți aminte de drumul pe care l-am făcut atunci, de la Bagdad, pe urmele caravanei persane.

— Pe ăsta nu o să-l uit de-aș trăi o mie de ani! Îi ieșeam înainte ciumei care m-a înhățat întâi pe mine, apoi pe tine.

— Ia încearcă de-ți dă seama, dacă ce simți acum nu se aseamănă cu ce-ai simțit atunci.

— Allah! Nu cumva crezi că mă înhață iar?

— Nu e vorba de ciumă, ci de boală. Mă îngrijorează faptul că ai ameteli.

— Acum mi-a trecut, dar îmi licărește pe dinaintea ochilor și văd cam tulbure.

— Hm! Halef, bine ar fi fost să nu ni se fi furat caii și armele, ca să te știu acum undeva liniștit și odihnit...

— Sihdi, dragul meu Sihdi, nu te speria așa din pricina mea. N-am nimic, zău n-am nimic. Adineauri mi-era într-adevăr frig, dar acum mi-e cald, prea cald chiar... Nu mă las eu doborât de orice fleac și nici nu o să mă las până ce-oi închide ochii de veci.

Nu vrusei să-l contrazic și tăcui. Călăream alături, fără ca vreunul din noi să mai scoată un cuvânt. Nafar Ben Șuri mergea în frunte, după el veneam noi și, în urma noastră, dinarunii. Că Nafar nu se alăturase de noi, nu mă mira. Văzuserăm că toată luarea-aminte îi era îndreptată la urmele lăsate de banditi, ceea ce nu s-ar fi putut dacă s-ar fi ținut în rând cu ceilalți. Și-apoi era firesc ca el, care cunoștea bine ținutul, să meargă în capul convoiului. Sau poate era un om tăcut și nu vorbea decât atunci când avea ceva de spus. De asemenea, se putea ca omul să se fi ținut într-adins departe de noi, ca să nu ni se pară o lipsă de cuviință, dacă ne-ar fi pus întrebări la care am fi fost nevoiți să răspundem. Scurt, motive erau destule.

Pe mine mă îngrijora starea lui Hagi Halef și nu stam să-mi bat capul cu astfel de lucruri.

Fața îi era suptă și aici se îngălbenea, aici se înroșea. Oare numai să mi se fi părut? Ochii căutau acum când stinși și fără viață, când lucitori și învăpăiați ca niște cărbuni aprinși. Totuși și în asta mă puteam înșela, dar era de ajuns să-l aud pe Halef răsuflând câteodată adânc și oftând ca să-mi dau seama că nu e bine ce e cu el. Oare întrebarea lui despre moarte să nu fi fost prevestirea unei boli grave, care întindea ghearele ei lacome să-l înhațe? Tresării speriat, căci în clipa aceea îl auzii zicând:

— Sihdi, nu te supăra că-ți pun iar întrebarea: Ce crezi tu despre moarte?

— Am mai vorbit o dată despre asta și ți-am spus ce aveam de spus.

— Nu mi-ai spus nimic.

— Cum așa?

— Înțelept cum ești tu întotdeauna, m-ai lăsat pe mine să-mi răspund. Dar eu vreau să știu ce gândești tu, nu eu.

— Dragă Halef, nu e acum vreme de astfel de întrebări.

— De ce nu?

— Mai e nevoie să-ți spun? Ce știe omul despre moarte!? Și dacă e vorba să cugete la un lucru atât de serios, trebuie s-o facă în liniște, nu în împrejurări de astea, în clipe când mintea trebuie să-i fie încordată pentru viață, nu pentru moarte. Fii bun, te rog, dragul meu, și renunță acum la astfel de întrebări.

— Sihdi, Sihdi dragă, când te aud vorbindu-mi în felul ăsta, aș fi în stare nu numai să vorbesc de moarte, dar să mor într-adevăr.

— Să mori?

— Da, din dragoste pentru tine. Dacă toți oamenii și-ar vorbi așa unul altuia!...

— Toți?

— Da, Sihdi.

— Chiar și cei buni cu cei răi?

— Da, și ei; poate că așa cei buni ar salva pe cei răi.

— Vorbești serios?

— Foarte serios.

— Hm!

— Iarăși „hm" ăsta! Ascunde el ceva întotdeauna, pesemne și acum. Te-aș ruga să-mi spui lămurit ce gândești.

— Așa? Adu-ți aminte de arhanghelul Mihail cu paloșul răzbunării. Cine judecă mai aspru ca el...

— Hm...

— Aha, cine mormăie acum, eu, ori tu? Cine zicea că nu cunoaște milă și îndurare?

— Hm...

— Cine vroia să fie tare ca bolovanul și lacom ca burta unui leu flămând?

— Hm...

— O panteră, un crocodil? Cine vroia să supună pe alții la chinurile tuturor iadurilor și să zâmbească de mulțumire? Îl cunoști?

— Hm...

La fiecare „hm" lăsa capul tot mai adânc în piept. Urmai:

— Și acum, același om zice că ar dori ca toți oamenii să fie blânzi unii cu alții, chiar și răii cu cei buni, pentru că astfel cei dintâi ar putea fi salvați.

Ridică dintr-o smucitură capul, întoarse fața spre mine și pe chipul lui blajin se ivi un zâmbet de bunătate.

— Iartă-mă, Sihdi! Omul, păcătosul, dobitocul ăsta e un mare măgar! Crezi?

— Nu!

— Vezi că acum ne luăm la ceartă! Nu cunoști, pesemne, destul de bine pe Halef al tău.

— Te înșeli.

— Nu, nu, îți spun că nu-l cunoști! Nici eu nn l-am cunoscut până... până ce nu l-am cunoscut deodată și pe neașteptate pe... celălalt...

— Pe celălalt?!

— Da. Crezi că e cu putință ca un om să aibă două firi, adică două suflete?

Îl privii uimit. Ce întrebare!

— Da, da, nu te uita așa la mine! spuse el. Iartă-mă, rogu-te, că nu ți-am spus până acum de descoperirea pe care am făcut-o la mine. Făptura mea e... cum să spun? din două ființe aidoma una cu alta și totuși atât de deosebite! Una e bună, cealaltă rea. Amândouă la un loc se numesc Hagi Halef. Când își stau ca potrivnici, cea rea e Hagi și cea bună Halef. Înțelegi ce vreau să spun, Sihdi?

— Da.

Acum el fu acela care mă privi cercetător.

— Mă înțelegi, zici? Ciudat! Nu cumva se luptă și în tine doi oameni?

— În fiecare om, Hagi Halef, dar milioane de semeni de-ai noștri nu-și dau seama de asta și mor fără să fi biruit cel bun pe cel rău.

— Dar eu vreau să înving, de aceea lupt. Nimeni n-a băgat de seamă lupta asta a mea lăun-

trică, nici chiar tu. Trăiește „cineva" în mine, cineva, care pare să fie venit din cerul lui Allah, atât e de bun, de blând, de îngăduitor și milostiv. Acesta e Halef al tău, care ți-e atât de drag. Pe urmă vine celălalt; acesta e mândru, trufaș, îndărătnic, nechibzuit, lăudăros, iute la mânie și răzbunător. Ăsta e Hagi, care nu-ți place ție de câte ori te aud făcând „hm". O să mă întrebi acum de ce îi spun celui bun Halef și celuilalt Hagi. Vezi că Halef e un nume și Hagi numai titlul.

Știm și noi că musulmanul devine hagiu după ce a fost la Mecca sau alte localități considerate sfinte.

Halef făcu o pauză scurtă, apoi urmă:

— Când m-ai cunoscut atunci în Sahara, eram tânăr și cunoșteam prea puțin lumea, în schimb eram foarte închipuit. Îmi ziceam hagiu, măcar că n-aveam dreptul. Nici nu-mi călcase piciorul în vreunul din locurile sfinte, nici măcar la Kairouan, în Tunisia. Mai mult încă: mă lăudam că și tata și bunicul meu fuseseră hagii. Nu era numai o minciună, ci o minciună a minciunilor, fiindcă nu scuteam pe morți în lăudăroșenia mea. Eram trufaș și dornic de glorie; voiam să fiu mai mult decât eram într-adevăr și de la neadevărul ăsta porneau toate cusururile mele. De aceea l-am botezat pe răul ăla din mine, hagiu. Acum mă înțelegi, Sihdi?

— Mai mult decât crezi, Halef!

— Și pe „Hagi" ăsta îl cunoști?

— Probabil!

— Atunci nădăjduiesc că-l cunoști și pe celălalt, pe cel bun din mine, căruia îi spun „Halef", după

numele meu de botez. Acesta mi-a redobândit întotdeauna dragostea din sufletul tău, pe care o gonea celălalt. Aceste două făpturi, atât de deosebite una de alta, care trăiesc laolaltă în sufletul meu, se ceartă mereu care să biruie pe celălalt și n-aș fi putut spune a cui era biruința, a lui Halef ori a hagiului, că n-am stat să-mi dau socoteală. Dar de la o vreme, bag de seamă că lui Halef îi place dreptatea și nu vrea să știe de celălalt, pe când hagiul i se pune mereu de-a curmezișul și încearcă să-l abată de la calea cea bună.

De sute de ori am izgonit din sufletul meu pe acest hagiu dar nu vrea s-asculte. Dacă îl dau afară pe ușă, se strecoară ca un hoț pe sub pânza cortului și iar îmi pătrunde în suflet. Sihdi, să pun eu o dată mâna pe el, aoleo, ce i-aș face! Dar nu e chip. Nu-i e frică nici de mine, nici de alții, numai de unul singur.

— Cine e ăsta?

— Tu! Da, tu! De tine are un respect grozav, vreau să spun de ochii tăi. De când am băgat de seamă asta, știu că sunt ochi care slujesc la mustrare și alții la ispită. Când încep să mă laud și te uiți serios și zâmbind în același timp la mine, hagiul amuțește pe dată. Îi e rușine de tine, ba fuge chiar de tine. Cum se poate asta? Poți tu să mă lămurești?

— Poate. Nu fuge de mine, ci de Halef din tine. Ăsta e care mi-e drag. Când ochiul meu se îndreaptă cu dragoste asupra ta, îl trezește din amorțeală și-l ajută să biruie pe celălalt din tine. E o taină a sufletului omenesc pe care nu o poți

dezlega, așa că nu mai încerca degeaba să-i dai de rost.

— Știi că nu-mi place să-mi bat capul cu ghicitori, dar ce e cu aceste două făpturi din mine, tare aș vrea să mă lămurești nițel. De câte ori stau și mă gândesc la lucrul ăsta, mi-aduc aminte de cei doi *adamlari**, despre care îmi spuneai tu că e vorba în *Ahd idș dședid***. Cartea sfântă a creștinilor povestește de un Adam bătrân, care trebuia înlocuit cu unul mai bun și mai drept. Oare nu o fi ca și cu ăștia doi, Halef și Hagi din mine?

— Da, acesta ar fi înțelesul.

— Păi, atunci, aș putea spune că sfânta carte a creștinilor e cea mai bună dintre toate cărțile. Scormonește până în adâncul sufletului omenesc și găsește taine pe care el însuși nu le cunoaște. Când o religie știe mai mult despre mine decât eu însumi, trebuie să mă închin ei, fie că vreau ori nu. Păcat că nu mai putem urma, uite că șeicul dinarunilor pare să fi găsit ceva.

Treceam acum printr-un fel de strâmtoare care se sfârșea pe un platou și cobora iar în vale. Șeicul dăduse pinteni calului și ne-o luase înainte. Deodată se opri în vârful dealului și ne făcu semn să venim repede. Când ne mai apropiarăm, ne strigă.

— Îi văd... sunt bandiții... au poposit lângă malul apei. Veniți încoace, dar nu chiar până la marginea șesului, că v-ar putea zări. Muntele de colo e djebelul Ma.

---

* În limba turcă *adam* înseamnă om. Adamlar = oameni.
** *Noul Testament*.

Povârnișul era acoperit cu verdeață și la poalele lui erau tufe dese și un pârâiaș pe malul căruia văzurăm pe aceia pe care îi căutam.

— Trebuie să descălecăm, dacă vrem să nu ne vadă, zise șeicul sărind din șa. Cred că ei sunt. Ori mă înșel eu? întrebă el.

Halef îi răspunse:

— Eu nu văd pe nimeni Mi s-a pus iar ca o ceață pe ochi. Tu vezi ceva, Sihdi?

Erau într-adevăr doisprezece inși și patrusprezece cai, dintre care doi mai la o parte.. Armăsarii noștri, săracii! Nu mă înșelam, căci i-aș fi recunoscut dintr-o mie. Când îi spusei asta lui Halef, strigă:

— Fuga la ei! Nu vreau ca nemernicii ăia să se mai bucure o clipă măcar de o astfel de priveliște.

Vru să încalece în grabă, eu îi spusei însă, ca să-l potolesc:

— Nu se poate, dragul meu, ne-ar vedea coborând clina dealului.

— Crezi că ar lua-o la fugă?

— Dimpotrivă, ar sta să ne-aștepte ca să se ia la luptă cu noi și ne-ar birui. Ei au acoperire după tufe, pe când noi le-am veni de-a dreptul în bătaia puștii. Ții numaidecât să te omoare?

— Doamne ferește! N-am deloc poftă să mor. Dar n-am putea coborî pe altă parte?

— Prea mare zăbavă și n-avem nici timpul trebuincios. Peste un sfert de ceas se va întuneca. Gândește-te și la asta.

— Ce să fac, Sihdi? Să mă gândesc? Nu pot. Tocmai acum îmi trecu o boare fierbinte prin creieri. Capul îmi arde și parcă mi-a suflat cineva

toate gândurile din el. Oare ce să fie asta? Nici picioarele nu mă mai țin.

Se lăsă jos la pământ și-și cuprinse capul în palme. Vrusei să mă așez lângă el, dar îmi zise:

— Lasă, Sihdi, nu te îngrijora. Nu e cine știe ce. Poate otrava aia din cafeaua de aseară. Îmi trece repede, o să vezi. Sunt sănătos tun, crede-mă.

Mă prefăcui că-l cred. Tot nu-l puteam ajuta cu nimic.

— Ce-ai spus adineauri șeicului haddedihnilor, zise Nafar Ben Șuri, erau cuvinte înțelepte. Dacă am încerca acum să ne luăm la luptă cu tâlharii, n-ar mai rămâne unul din noi în viață. Trebuie s-așteptăm până ce se va înnopta.

— Va fi însă greu de găsit drumul pe întuneric, spusei eu, cam îngândurat.

— Deloc. Am trecut adeseori pe-aici și-l cunoaștem noi foarte bine.

— Tropotul cailor ne-ar putea da de gol.

— N-avem decât să lăsăm caii aici. Și-apoi, cu neputință să nu găsim pe dușmani, fiindcă n-au să stea pe întuneric, ci au să facă foc în tabără. În afară de asta, trag nădejde că oamenii mei vor sosi încă înainte de a se înnopta.

— Unde e locul de întâlnire?

— Aici. Vor veni prin trecătoarea din care am ieșit noi acum. Crede-mă pe mine. Cu neputință să ne scape ăia de colo. Îngăduie-ne acum să ședem, tot nu avem altceva de făcut decât să așteptăm.

Avea dreptate. În ce privește biruința noastră, era sigură și nu asta mă îngrijora pe mine acum, ci starea lui Halef. Mă așezai lângă el, dorind să-l iau cu vorba. Îmi răspundea însă pe scurt

și în silă ; glasul îi era aproape șoptit. De aceea îl lăsai în pace.

Cum nici dinarunii nu vorbeau, se făcu liniște. Doar din când în când se auzea un cal sforăind sau răscolind pământul cu copita.

Se înserase, dar întărirea pe care o așteptam nu mai sosea. Și fiindcă șeicul nu spunea nimic, tăceam și eu La ce bun cuvinte de prisos, care n-ar fi folosit la nimic! Jos în tabără domnea întuneric, așa că nu ne puteam apropia de ea, neavând după ce ne îndruma.

Simții deodată pe Halef pipăindu-mi brațul, îmi apucă apoi mâna într-ale lui și-și rezemă capul de umărul meu. Stătu multă vreme așa. Mâinile îi ardeau ca focul.

— Sihdi! murmură el în cele din urmă.

— Ce e?

— Vezi tu stelele alea?

— Da.

— Se zice că acolo ar fi cerul. Al vostru ori al nostru?

— Crezi că există mai multe ceruri?

— Nu. Și chiar dacă! De-ar avea Allah zece și mi-ar fi hărăzit să pătrund în cel mai înalt dintre ele, și de-ar avea Dumnezeul creștinilor tot zece și tu n-ai avea dreptul să intri decât în cel mai de jos dintre ele, știi ce-aș face?

— De unde vrei să știu!

— Aș renunța la al meu ca să mă duc cu tine în al tău. Tot mai bine mi-ar fi aici, căci acolo unde domnește numai iubire, e fericirea veșnică. Ți-ar face plăcere, Sihdi?

— Mai întrebi!

— Iartă-mă, Sihdi, dar sunt ca un copil care vrea să audă din gura părintelui său că îi e drag.

— Din tot sufletul, dragul meu!

— Mulțumesc! Tocmai mă gândeam acum la... noi amândoi. Crezi tu că suntem prieteni, prieteni adevărați, Sihdi?

— Fără îndoială. Mai buni prieteni nici că se poate.

— Eu însă gândesc altfel.

— Cum?

— Noi suntem mai mult decât prieteni. Nici nu e cuvânt pentru ce suntem noi. Dacă se iubesc oamenii în care sălășluiesc două firi, una bună și una rea, se cheamă că sunt prieteni. Dar când se iubesc după ce nu a mai rămas în ei decât cel bun, asta e mai mult decât atât — e... e o fericire cerească. Nu-ți pot vedea fața, dar ia spune, zâmbești iar?

— Nu. Sunt serios, dar nespus de fericit.

— Și eu înduioșat, fără să știu de ce. Oare dacă va fi să mor în curând, te-aș mai vedea pe urmă?

— Halef, ce e întrebarea asta la tine! strigai eu înspăimântat.

— Nu știu nici eu cum mi-a venit pe limbă. E cineva în mine care vorbește de moarte. Halef sau Hagi — nu știu, dar... a, auzi?

Se auzi în clipa aceea o larmă grozavă ca la un atac sau o luptă crâncenă. Dinarunii săriră în picioare și șeicul lor strigă cu însuflețire:

— Allah! Ăștia sunt războinicii mei!

— Cum se poate? întrebai eu uimit. Ziceai că vor veni încoace.

— S-au dus de-a dreptul la tâlhari și au năvălit pe neașteptate asupra lor.

— De unde știau să-i găsească?

— Cine știe prin ce întâmplare sau după vreun semn oarecare au nimerit acolo.

— Nu te înșeli? Ești sigur că sunt oamenii tăi?

— Ei sunt. E strigătul nostru de luptă.

— Atunci să dăm fuga la ei.

— Nu încă. Lasă să treacă puțin și vom ști cum stau lucrurile.

Mă silii să par liniștit, deși eram destul de îngrijorat. Halef sărise și el în picioare. Toată slăbiciunea îi pierise și întrebă cu asprime pe șeic:

— Pot războinicii tăi să facă după cum îi taie capul și s-o ia pe alt drum?

— Da, răspunse Nafar Ben Șuri.

— Cum așa? Trebuie doar să se supună poruncilor tale!

— Tot din supunere poți face altfel decât ți s-a poruncit.

— Nu! Porunca e dată ca să fie împlinită așa și nu altminteri.

— Dar dacă acela care trebuie s-o împlinească găsește cu cale că tot acolo ajunge, îi e iertat să facă după cum crede că e mai bine!

— Prin asta dai dreptul războinicilor tăi să nu te asculte și în alte lucruri. Haddedihnilor mei nu le îngădui cea mai mică abatere de la poruncile mele. Ia uitați-vă colo! Au aprins focul și se aude un glas chemând pe cineva.

Într-adevăr, în tabără se vedea o flacără și se auziră cuvintele:

— *Gahlab, gahlab; ta 'al, ta 'al, ia șeic!* — biruință; biruință; vino, vino, șeicule!

— Pe mine mă cheamă, zise Nafar. Oamenii mei știu că sunt aici și fiindcă au învins pe dușmani, mă cheamă la ei.

— Numai de nu ne-ar fi păgubit pe noi cu ceva! De multe ori prea mult zel strică.

Strigătele se repetară; coborârăm unul după altul, eu cu Halef la urmă. Deși era întuneric beznă, caii pășeau siguri ca și când ar fi fost ziua mare. Străbăturăm valea, îndrumându-ne după lumina focului.

Din ce ne apropiam gălăgia creștea. Ne pomenirăm deodată în mijlocul a 50—60 de dinaruni, care vorbeau cu însuflețire toți odată, de nu se mai înțelegea nimic. Trecu o bucată bună de vreme până să deslușim ce spuneau. Aflarăm în sfârșit cum se petrecuseră lucrurile.

Omul trimis de șeic în tabăra lor făcuse pe conducătorul, așa că știa bine unde se află banditii. Se gândise că n-ar fi rău să se laude mai târziu cu isprava de a-i fi biruit el și, în loc să țină drumul drept, făcuse un ocol, care îl ducea în valea unde era sălașul banditilor. Lăsase caii în grija câtorva din oamenii săi, iar cu ceilalți se furișase lângă pârâu și dăduse iureș în dușmani. Luați pe neașteptate, nici nu avuseseră timp să se apere. Mie și lui Halef ni se păru ciudat că șeicul încuviință fără vorbă ce găsiseră ei de cuviință să facă, deși îi călcaseră întrucâtva porunca.

Banditii erau legați fedeleș. Până s-apucăm noi însă să ne apropiem bine de ei, se întâmplă ceva ce puse în uimire pe dinaruni, și anume: îndată ce furăm în bătaia focului și apucarăm — eu și Halef — să spunem câteva cuvinte cu

glas tare, se auzi deodată un nechezat de cai și armăsarii noștri se înghesuiră printre oameni, ca să se apropie de noi. Bucuria lor nu se poate descrie. Barkh al lui Halef sărea ca un ied și făcea fel de fel de giumbușlucuri, își lipea apoi capul de obrazul stăpânului său pentru câteva clipe și o luă iar de la început.

Assil Ben Rih al meu însă își manifesta mai domol bucuria, dar și mai înduioșător. Își puse botul lângă obrazul meu și mi se uită în ochi cu o privire de om și parcă întreba: „De ce m-ai lăsat atâta timp fără tine?" Pe urmă începu să-mi lingă mâinile, ca și când le-ar fi sărutat, își lipi urechea de gura mea, așteptând să-i murmur în ureche cuvintele pe care le cunoșteam numai noi amândoi și cu care îl adormeam ca pe un copil.

— Îi ești drag, foarte drag... zise șeicul. Ce așteaptă să-i spui? Taina cu care e deprins?

— Nu! replicai eu scurt, căci e o lipsă de tact să întrebi pe stăpân despre taina calului său.

— Dar nu se poate să n-aibă una — dacă nu chiar mai multe.

— Firește că da, ca orice cal de rasă nobilă.

— Și în ce stă taina asta, în cuvinte sau în semne?

— Taina lui e o taină, de aceea, ca orice taină, trebuie să rămână o taină pentru oricine.

Spusei acestea ca să i-o retez mai curând, dar el nu se dădu bătut, ci urmă:

— Lasă-mă, rogu-te, să încerc și eu.

Era o stăruință jignitoare care mă făcu să-mi schimb părerea bună pe care o avusesem despre șeic. Clătinai cu ciudă din cap; gestul meu nu-l

împiedică însă să se apropie și mai mult de armăsar.

— Numai să-l mângâi puțin — zise el și vru să-i cuprindă gâtul cu brațele.

— N-ai decât! Sunt oaspetele tău și nu pot să te împiedic; dar ia seama la ce faci. Mă tem că ai să te căiești, îi răspunsei eu.

Într-adevăr. Armăsarul făcu o săritură înapoi și l-ar fi izbit cu copita în piept, dacă n-ar fi avut Halef prezența de spirit să-l tragă repede în lături.

— Ăsta e dracul gol! mormăi șeicul înfuriat. Cât p-aci să mă omoare...

— Dacă n-ai vrut să mă asculți! Ți-am spus doar...

— Și celălalt e tot așa de sălbatic ca ăsta?

— La fel. Nu ascultă de nimeni decât de noi. Oricine vrea să pună stăpânire pe ei o pățește. Uită-te la ăștia doi și vezi în ce hal i-au adus, fiindcă au cutezat să se atingă de ei.

Îi arătai pe cei doi banditi, legați ca și tovarășii lor. Chipul nu li se vedea, căci lumina focului n-ajungea până la ei, dar gemeau înăbușit din pricina rănilor primite de la caii noștri.

Lucrurile pe care ni le furaseră banditii erau toate la un loc, pe o pătură întinsă jos. Nu lipsea nimic. Faptul acesta ar fi trebuit să ni se pară ciudat, dar n-aveam acum vreme de așa ceva. Probabil că voiseră să-și împartă prada mai târziu — cel puțin așa ne-am închipuit noi.

Nafar Ben Șuri părea mulțumit că nu fuseserăm păgubiți cu nimic. Se aciuise la pământ și examina fiecare lucru în parte. Armele îl interesau însă mai mult ca orice. Se uita uimit la ele și nu mai contenea cu întrebările. În cele

din urmă Halef nu se mai putu stăpâni și-i zise plictisit:

— Vezi și tu că pușile astea își au și ele tainele lor, ca și armăsarii noștri, pe care nu le poate afla nimeni, de ce mai întrebi degeaba?

— Iartă, o, șeic al haddedihnilor, dar n-am mai văzut până acum astfel de arme, se scuză dinarunul. Știți și voi câte se spun despre ele. Că sunt fermecate și faceți adevărate minuni cu ele. E atunci de mirare că nu mă mai satur privindu-le?

— Curiozitatea șade bine numai babelor nu și unor războinici viteji, mai ales unui șeic al lor, răspunse Halef pe șleau.

La drept vorbind datoram recunoștință omului acesta, dar prea ne iscodea mereu și stăruințele lui nelalocul lor înăbușeau în noi simțământul acesta.

— Mi se pare că nu îți dai seama ce ne datorați, zise el cu ciudă. Ce s-ar fi ales de voi dacă nu vă veneam noi în ajutor?

În vremea asta noi ne vârâserăm prin buzunare lucrurile furate de banditi și ne luarăm apoi și pușile în spinare. Acum, când ne știam iarăși în stare să ne luăm la luptă cu oricine ne-ar fi arătat dușmănie, Halef era omul de mai înainte.

— Ceri recunoștință, zise el cu dispreț șeicului. Nu știi că recunoștința nu se cere ci aștepți să ți se dea? Ai auzit de noi dar de cunoscut nu ne cunoști încă. De aceea bunătatea pe care ai avut-o față de noi ți se pare mai mare decât e într-adevăr. Ce s-ar fi ales de noi, zici? Găseam noi urmele banditilor și singuri. I-am fi ajuns chiar în noaptea asta și i-am fi silit să ne dea

îndărăt ce ne-au luat. Nepedepsiți nu scăpau ei, de asta nu te îndoi. Vouă n-avem să vă mulțumim decât că am ajuns cu vreo câteva ceasuri înainte aici. Și pentru astea câteva ceasuri să vă încredințăm tainele cailor și ale armelor noastre? Gândește-te ce ne ceri! Ne socotim oaspeții tăi, dar dacă nu mai încetezi cu întrebările încălecăm și ne ducem acolo unde prietenia nu se dovedește prin vorbe ci prin fapte. *Barkh, ta'ahl**.

Armăsarul veni în fugă și se așeză astfel lângă Halef că acesta n-avea decât să pună piciorul în scară și să se așeze în șa. Îi dădeam dreptate în gând prietenului meu, dar în locul lui nu m-aș fi arătat atât de aspru. Care să fi fost pricina că omul acesta, pe care îl știam de obicei simțitor la o faptă bună pe care o făcea cineva față de el, se purtase acum astfel?

Vru într-adevăr să încalece, dar șeicul îl apucă de braț și-i zise:

— Nu te pripi, Halef Omar! Nu mi-a fost gândul să vă gonesc dintre noi. O să râdă lumea de mine când se va afla că ați fost oaspeții noștri, dar n-ați mai vrut să stați.

— Rușinea nu e a noastră, răspunse aspru Halef.

— A voastră nu, ci a noastră. De aceea vă rugăm să rămâneți aici până dimineață și să ne ducem pe urmă cu toții în tabăra noastră. Și apoi, nu puteți pleca până n-ați judecat și osândit pe tâlharii care v-au jefuit.

Era într-adevăr un motiv care nu-și greși ținta, căci Halef zise repede:

---

* Barkh! Vino aici!

— Ai dreptate. Dar cine să-i judece? Vrei să iei și tu parte la un *djemah** de războinici de-ai voștri?

— Nu.

— De ce?

— Fiindcă osânda noastră nu s-ar potrivi cu a voastră.

— Cum așa?

— Sfatul trebuie să hotărască după legile pustiului care pedepsesc furtul de cai cu moartea.

— Nu? Ce te face să crezi? întrebă Halef peste măsură de mirat.

Șeicul chibzui cam în ce fel s-ar putea exprima mai bine. Din păcate nu-i puteam deosebi bine trăsăturile din pricina bărbii care îi acoperea fața și a slabei lumini care venea de la focul ce abia mai licărea. Totuși mi se păru că ascunde un gând și vrea să să arate nepăsător.

— Se spune despre voi, începu el, că gândiți altfel decât noi ceilalți. Sunteți îngăduitori și iertați greșelile păcătoșilor. Drept e că nemernicii ăștia s-au făcut vinovați față de voi, dar moartea ar fi o pedeapsă prea aspră. Doisprezece oameni să-și piardă viața pentru că au furat doi cai...

— Doi? Ăștia doi fac cât o sută, o mie de-ai voștri! Numărul n-are de-a face.

— Poate, dar împrejurarea că i-ați luat îndărăt...

— Asta cam așa e. Deci, de moarte nu poate fi vorba. Uiți însă că au cutezat să bată pe unul din ei și o astfel de ticăloșie nu se iartă.

---

* Sfatul bătrânilor.

— Uiți că doi din ei s-au ales cu coastele rupte. Asta nu o pui la socoteală?

— Hm... nu cumva vrei să faci pe *dawa wekeli** și să aperi o nelegiuire ca asta? Cine nu vrea să judece, să nu se amestece și nici să apere pe vinovați. Mă voi sfătui, deci, cu Sihdi al meu și ce vom hotărî noi rămâne bine hotărât. Acum însă... o, Sihdi, ține-mă... Iar îmi vine amețeală... Mi s-au împăienjenit ochii și trebuie să mă așez jos...

Îl prinsei în brațe și-l lăsai lângă foc. Întinsei apoi pătura și-l culcai binișor pe ea. Dacă până atunci fusesem îngrijorat de starea lui, acum mi se făcu frică de-a binelea.

— Ce are șeicul haddedihnilor? întrebă Nafar Ben Șuri. Nu cumva e bolnav?

— Nu, nu, a băut ieri niște cafea otrăvită și îi e greață, altceva nimic, mă grăbii eu să răspund.

Mințeam într-adins, deși știam că Halef e bolnav de tifos, despre asta nu mai încăpea îndoială. Trebuia însă să ascund că e vorba de o boală molipsitoare, căci s-ar fi ferit de el. Deocamdată se cerea să asigur o bună îngrijire bolnavului, mai târziu, firește, voi căuta eu însumi să nu las pe nimeni să se apropie de el, ca să nu se întindă molima în tabăra dinarunilor.

Din fericire eram iarăși în stăpânirea lucrurilor noastre; până și mica farmacie portativă din care nu lipsea nimic. Mă grăbii deci să-i dau bolnavului o doză mare de chinină. Acesta închise ochi și rămase nemișcat, părând că a adormit.

---

* Avocat.

Dinarunii aveau destule merinde cu ei. Se așezară să mănânce; porția lui Halef o pusei de-o parte deocamdată. Caii mi-i îngrijii eu singur, pe urmă mă lăsai jos lângă Halef, ca să fac ce vroisem și noaptea trecută — adică să veghez.

Lui Nafar Ben Șuri i se făcu un culcuș de partea cealaltă a focului. Fuma și părea pierdut în gânduri. Din când în când arunca pe furiș o privire spre noi, dar nu spunea nimic.

Oamenii săi se culcaseră care cum apucase. Părea că nu se ține socoteală în tabără de o anumită regulă. Într-un rând mă dusei să examinez legăturile prizonierilor. Deși nu erau legați prea strâns, nu aveam de ce să mă îngrijorez, căci erau înconjurați din toate părțile de dinaruni, și apoi îi aveam și eu sub ochi. Vrusei să văd ce e cu rănile celor doi, dar nu mă lăsară. Încercai atunci să intru în vorbă cu ei; degeaba, nici unul nu-mi răspunse. Mă întorsei la locul meu hotărât să nu mă las pradidit de somn.

— Sihdi, începu șeicul, nu te mira, dar omului îi e frică de tine.

— Iar îi iei apărarea? îl întrebai eu oarecum supărat.

— Nu, vreau însă să-ți lămuresc tăcerea lui. Ce osândă o să le dați?

— Nu știu încă. Trebuie să mă sfătuiesc cu Halef.

— Și unde o să fie împlinită?

— Acolo unde ne vom afla când o vom hotărî.

— Așadar acasă, în tabăra mea.

— Pentru ce acolo?

— Fiindcă v-am poftit să fiți oaspeții mei. Așa e că primești?

— Primesc. Vreau să te încredințez că nu suntem atât de nerecunoscători precum îți închipui tu.

— Iartă-mă, Sihdi! Noi muntenii nu ne pricepem la regulile bunei-cuviințe ca voi, orășenii. Veți găsi la noi tot ce vă trebuie ca să nu duceți lipsă de nimic. Cât privește ce veți hotărî cu tâlharii, fii sigur că se va face întocmai.

— Iei deci asupră-ți executarea osândei?

— Da. Aș vrea însă să știu care va fi. Moartea?

— În nici un caz.

— Atunci?

— Bătaia!

Nu eu spusesem aceste cuvinte, ci ele țâșniră ca o șuierătură de pe buzele arse de friguri ale lui Halef. Auzise deslușit ce vorbeam.

— Bătaia, repetă el fără să facă vreo mișcare sau să deschidă ochii.

— Câte lovituri? întrebă șeicul.

— Câte zece mii de fiecare.

— Allah! E prea mult...

— Nu, prea puțin!

— Ar fi mai rău decât moartea. Nimeni nu poate suporta atât.

— Nici nu trebuie. Ălora care s-au atins de armăsarii noștri să li se dea câte douăzeci de mii!

— E cu putință?

— Dacă ți se pare prea puțin, dă-le treizeci de mii.

Se ridică nițel în capul oaselor, făcu un gest cu mâna, ca și când ar fi izbit în ceva, apoi căzu îndărăt pe pătură.

— Îndură-se Allah de el! spuse înspăimântat șeicul. Are friguri și i s-a înfierbântat sângele.

Apucai mâna lui Halef și-i pipăii pulsul. Avea într-adevăr temperatură, căci abia i-l puteam număra. Șeicul urmă:

— Poate că aiurează și când i-o trece fierbințeala o să-și ia seama. Hoții trebuie, firește, să-și primească pedeapsa, dar ca să-i omori în bătaie nu se poate, prea ar fi neomenos...

Nu zisei nici da, nici nu, ca să nu-l irit pe Halef, mă folosii însă de prilej ca să-mi fac unele pregătiri de care aveam mare nevoie.

— Osânda se va împlini când vom ajunge în tabără. Aveți cumva pe acolo vreun *tahtirvan**.

— Mai multe. Dar de ce mă întrebi?

— Ne trebuie pentru răniți. I-ar zdruncina prea tare caii și le-ar pricinui prea mari dureri.

— Să-i ducem în *tahtirvan* la tabără? întrebă aproape cu bucurie șeicul.

— Da.

— Să trimit un om după *tahtirvan?*

— Da.

— Chiar acum îndată?

— Cu cât mai repede, cu atât mai bine. Dacă se poate, n-ar fi rău să aducă două.

Cerusem târgile într-adins, căci, în starea în care se găsea, lui Halef i-ar fi fost cu neputință să se țină pe cal. Asta însă nu trebuia s-o știe șeicul și nici nu o bănui. Nu mă mirai deci de laudele pe care mi le aducea acum, când zise:

— Bunătatea ta nemărginită se răsfrânge până și asupra dușmanilor pe care nu vrei să-i faci să

---

* Targă purtată de cămile sau de cai.

sufere. Un singur *tahtirvan* ar fi ajuns pentru amândoi răniții, dar fiindcă vrei tu, o să poruncesc să se aducă două.

Chemă pe unul din oamenii săi, îi spuse câteva cuvinte și acesta plecă în goana calului.

— Vorbeam de bunătatea inimii tale fără să pomenesc de a mea, începu iar șeicul, întorcându-se spre mine. Să nu crezi că e mai prejos de a ta. Știi tu din ce trib fac parte ăștia care v-au jefuit?

— Nu.

— Sunt djanicuni. Arde-i-ar focul gheenei!

— Dușmani de-ai voștri?

— Dușmani de moarte! Mult sânge a curs între ei și noi de când există aceste două triburi. Chiar acum de curând au făptuit o crimă strigătoare la cer împotriva noastră. O să-ți povestesc când vom ajunge acasă. Dacă las să-i ducă pe *tahtirvan* ca să-i scutesc de dureri, înseamnă că bunătatea mea o întrece pe a ta. Poate că va fi nevoie să-mi dai un sfat, poate chiar ajutor în privința lor.

— Voi face tot ce-mi va sta în putință. Dar de ce amâni pentru mâine și nu vrei să-mi spui acum despre ce e vorba?

— Acum vei fi vrând să dormi.

— Nu-mi place să amân pentru mâine ce pot face astăzi.

— Așa se și cuvine să facă orice războinic, de aceea te ascult. Mă crezi că djanicunii sunt mereu puși pe jaf și hoție, după cum ți-am mai spus?

— Trebuie să te cred, am avut doar dovada când ne-au jefuit pe noi.

— Nu numai pe voi, ci și pe noi. Acum de curând, pe când mă aflam cu mai toți războinicii noștri la o serbare a unui trib vecin, djamicunii au dat năvală în satul nostru și l-au jefuit, omorând în același timp cinci din paznicii puși de noi. Cunoști datoria noastră?

— După lege: sânge pentru sânge.

— Da, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte, moarte pentru moarte, sânge pentru sânge! Și apoi vrem să ni se dea îndărăt turmele furate. Recunoști deci că e cu cale să pornim război împotriva lor?

— Se înțelege. Legile voastre sunt neîndurătoare în privința asta. Și când era vorba să porniți?

— Chiar mâine.

— A! Acum v-ați luat seama?

— Datoria ospitalității e mai presus decât oricare alta. V-am poftit ca oaspeți și vom fi mândri să vă avem printre noi. Nădăjduiesc că primiți; nu e așa?

Cine nu cunoaște obiceiurile acelor popoare își va fi închipuind că am fost încântat de invitația lui și am primit cu plăcere, fără să șovăi. Mai ales în împrejurările de față, când s-ar fi putut ca Halef să fie trântit la pat de o boală lungă, după cum mă temeam. Dar era ceva ce mă făcea să stau pe gânduri, ca orice om prevăzător.

La beduini musafirul are alte îndatoriri față de gazdă. Trebuie să ia parte la tot ce se întâmplă în tabăra și în satul unde a fost găzduit. Mai mult încă: E socotit mai presus decât însuși șeicul. Ar fi socotit drept un om fără onoare dacă s-ar

da înapoi de la vreo primejdie care ar amenința așezarea.

Întrebarea lui Nafar avea două înțelesuri, adică: „Vreți să găsiți la noi ajutorul de care aveți nevoie?" Și dacă răspundeam „da", însemna că trebuie să iau parte la expediția împotriva djamicunilor.

Și fiindcă mă codeam cu răspunsul, șeicul zise cam înțepat:

— Stai la îndoială? Crezi că te-ai înjosi dacă ai primi găzduirea noastră?

Aș fi știut eu ce să-i răspund, dacă nu era boala lui Halef. Așa însă îi zisei:

— Omul trebuie să chibzuiască bine înainte de a răspunde. V-ați purtat ca adevărați prieteni cu noi și nădăjduiesc că o veți face și de acum încolo. Nu ți-am răspuns numaidecât și să vezi de ce: Mă întrebam dacă nu v-am fi o povară întâmplându-se să stăm mai mult decât o zi, două, printre voi.

— Povară?

— Da.

— Știu că ești creștin și nu cunoști peșemne poruncile *Coranului* nostru.

— Ba le cunosc foarte bine.

— Atunci trebuie să știi că a cinsti pe oaspete e una din cele mai sfinte datorii ale musulmanului.

Mărturisesc că simpatia pe care o simțisem la început pentru șeic scăzuse grozav. Nu-mi dădeam nici eu seama de ce, dar era ceva pe care nu-l înțelegeam. Puteam eu să i-o spun în față? Îi zisei deci, silindu-mă să zâmbesc:

— N-aș vrea să vă supăr prea mult...

— Cu ce ne-ai putea supăra?

— Uită-te la Hagi Halef, șeicul haddedihnilor. Mă tem că-l pândește o boală care ar putea să vă dea de lucru pentru un oarecare timp.

— Nu-i povară pentru noi, îl vom îngriji ca pe un frate. Și chiar dacă boala lui va ține mai multă vreme, ești tu, pe care...

Își curmă vorba. Probabil că se codea să spună: „ești tu pe care ne putem bizui". Nu avusei răgaz să-mi sfârșesc gândul căci, în clipa aceea, Halef, care zăcuse până atunci nemișcat, sări în picioare, se înțepeni dârz în fața mea și zise:

— Ce-ai spus, Sihdi? Am auzit tot. Crezi într-adevăr că o să mă îmbolnăvesc?

— Da, îi răspunsei eu cu hotărâre...

— De ce boală?

— Până acum o văd venind de departe și nu îi pot spune pe nume până nu va fi aici.

— Aha, de departe! Vai, Sihdi, cum te înșeli! Te credeam om deștept, dar văd că nu ești.

— Mulțumesc!

— Mă rog! Zici că boala o vezi deocamdată de la depărtare, deci n-a sosit încă. De ce aș lăsa-o să se apropie și să se furișeze în trupul meu și să se lăfăiască în el ca într-un cort împodobit de sărbătoare?

— Dacă vrea ea, vine.

— Vrea, vrea, vrea! Ce, eu nu știu să vreau? Și când vreau ceva, nici dracul nu mi-o scoate din cap. Orice boală e o slăbiciune. Și asta pe care o vezi tu de departe venind nu se poate asemui decât cu o babă slabă și știrbă, care abia se târăște pe picioare. Și eu, vestitul și viteazul șeic al haddedihnilor, care n-a întors spatele nici

unui leu turbat, să mă tem de o babă știrbă! Atâta îți spun: Nu las boala să se apropie! O gonesc! Îmi bat joc de ea! Tu însuți m-ai învățat ce poate o voință tare și pe a mea nu o poate clinti nimeni, așa să știi!

— Halef, dă te rog mâna încoace.

— Pentru ce?

— Dă-o când îți spun!

— Ca să vezi ce e cu *dass innabd** ?

— Da.

— Asta pot s-o fac și singur.

Puse degetul mare pe încheietura mâinii drepte și o duse la ureche. Ascultă niței, pe urmă zise:

— N-aud nimic. Vasăzică nu e ceva străin în vână, altminteri s-ar auzi.

— Nu s-aude, se simte, dragul meu.

— Tot aia face, fiindcă nici de simțit n-am simțit. Dacă nu simt eu când e vorba de mine, cum poate să simtă altul?

Vrusei să-i lămuresc cum stau lucrurile, dar nu-mi dădu răgaz, căci urmă:

— Știu, Sihdi, că din dragoste pentru mine ești atât de îngrijorat; îți voi dovedi însă că ești greșit în părerea ta. E *negris*** o boală?

— Da.

— Când negris ăsta s-a cuibărit în degetul cel mare al piciorului meu, simți tu într-al tău?

— Nu.

— Vezi! Așa e că te-am păcălit? Trebuie să recunoști că n-ai dreptate. Negrisul doare numai pe ăla care îl are și numai acela e proprietarul

---

* Pulsul.

** Podagra.

lui. Tot așa și cu celelalte boli. Sunt sănătos tun. Mie de tine mi-e, nu de mine.

— Cum așa?

— Fiindcă boala o simți tu nu eu, deci tu ești bolnav, nu eu. De aceea mă tem că vom avea nevoie de ospitalitatea dinarunilor ca să te însănătoșești.

Să nu se creadă că Halef vorbea într-aiurea sau din prostie Căuta ca printr-o glumă să-mi înlăture îngrijorarea, ceea ce nu îi reuși însă.

— Așadar primiți? întrebă în grabă șeicul.

— Da, răspunse Halef. Ne trebuie câtva timp ca să facem pe baba aia știrbă pe care Sihdi al meu o vede venind să înțeleagă că nu e de nasul ei să se apropie de oameni ca noi. În răstimpul ăsta suntem, firește, gata să te ajutăm și să-ți fim de folos, după cum se cuvine unor musafiri de treabă.

Asta voia și șeicul.

— Chiar și împotriva djanicunilor?

— Se înțelege!

Haiti! De ce mă ferisem n-am scăpat.

Aș fi putut să-l opresc la timp, până a nu-i scăpa vorba, dar șeicul ar fi băgat de seamă și, după cum am mai spus, n-aveam încotro; în cele din urmă, de voie-de nevoie, tot acolo ajungeam.

Se vede că șeicul asta aștepta, căci puse mâinile pe piept, se înclină adânc înaintea noastră, și zise:

— Așadar, legământul dintre noi s-a făcut. Dușmanii voștri sunt dușmanii noștri și prietenii voștri sunt și prietenii noștri. Să-l întărim după cum se cuvine.

Scoase o bucată de turtă din buzunarul mantalei, o rupse în trei, bägă una în gură și pe celelalte două ni le dădu nouă. Acum eram socotiți ca făcând parte din tribul dinarunilor.

Halef nu numai că era de acord, dar și bucuros, căci se duse la șeic și-i întinse mâna, zicând:

— Adineauri nu dormeam, așa că am auzit tot ce-ai spus. Voi ne-ați dat astăzi ajutor ca să le luăm îndărăt djanicunilor avutul de care ne prădaseră, acum o să vă ajutăm noi să vă luați înapoi turmele și să răzbunați pe oamenii voștri uciși de ei. Drept e că suntem numai doi inși dar...

— Faceți cât sute la un loc — asta o știm de mult, îi luă șeicul vorba din gură. Arme ca ale voastre nu are nimeni și cu cai ca ai voștri nu poate scăpa nici un dușman. Poate că boala despre care vorbeați e numai o amăgire, așa că peste o zi sau două putem porni ca să pedepsim pe djanicuni pentru fapta lor nelegiuită.

— Chiar mâine, zise Halef. Cred că nici effendi al meu n-are nimic împotrivă. Fii sigur că n-ai să te căiești că v-am ieșit în cale și nici pentru ajutorul pe care ni l-ai dat. Înainte de-a pleca însă, trebuie să-i judecăm pe ăștia de colo. M-am mirat și mă mir încă de îngăduința de care ai dat dovadă față de ei, după cele ce ne-ai spus. Fac doar parte din tribul pe care vreți să vă răzbunați. Cum se împacă una cu alta?

Halef vorbea fără vreo anumită intenție, băgai însă de seamă că șeicului nu-i prea venea la socoteală, căci nu răspunse. De aceea vrusei să aflu ceva mai mult în privința asta și pusei de-a dreptul următoarea întrebare:

— Când v-ați întâlnit, astăzi, cu ăștia doisprezece inși, n-ați vorbit nimic cu ei?

— Nu. Ți-am mai spus doar!

— De ce nu i-ați oprit?

— N-aveam nici un zor. Nu vă cunoșteam încă, nu făcuserăm nici un legământ cu voi și nu știam că vă jefuiseră.

— Dar că sunt djanicuni știați?

— Nu! zise el cu o grabă care dădea de bănuit.

— Hm... ciudat! Zici că tribul v-a atacat acum de curând tabăra?

— Da.

— Și numai doisprezece inși au cutezat să se atină pe aproape fără nici o frică. Djanicunii par să fie niște războinici foarte viteji.

— Chiar și sunt.

— Și ceri pentru ei o pedeapsă mai ușoară! Mă așteptam cel puțin la atâta: să mi-i ceri ca ostatici.

— Asta și vreau. Soarta lor nu s-a hotărât încă.

Mă privi cercetător. Simțea pesemne că-mi trezise oarecare bănuieli. Apoi adăugă:

— De aceea ceream de la voi o pedeapsă ușoară, ca să-i putem pedepsi noi pe urmă cum am dori. De scăpat nu-i lăsăm să ne scape, fii pe pace.

— Atunci putem fi mulțumiți, Sihdi, își dădu cu părerea Halef, așezându-se iar la locul său. Cu pedeapsa n-avem ce ne grăbi. O putem face și după ce ne vom înapoia. Și cum cred că vom porni chiar mâine împotriva djanicunilor, acum să dormim nițel. Noapte bună.

— Noapte bună, zise și Nafar, înfășurându-se în pătură.

Făcui și eu ca el, dar nu ca să dorm, ci să mă prefac numai. Și să fi vrut să dorm, n-aș fi putut; prea mă frământau grijile. De unde îl crezusem pe Halef adormit, când îl văzui adineauri sărind deodată în picioare, bănuii că o făcuse din pricina fierbințelii și că mai mult aiurase și nu prea își dădea seama de ce vorbea. Faptul în loc să mă liniștească, îmi dădea și mai mult de gândit. Grija mea sporise apoi și din pricina celor ce spusese Nafar Ben Șuri.

Am fost toată viața mea un om care păstrează în sufletul său recunoștința oricui i-a făcut o dată un bine, fie el cât de neînsemnat. Poate că e un cusur al meu că exagerez chiar binele făcut și se întâmplă uneori că acela care mi l-a făcut se crede în drept să mă socotească drept îndatoratul lui până la moarte.

Tot astfel și acum. Mă gândeam la cele ce făcuseră dinarunii astăzi pentru mine, dar nu știu de ce nu puteam să simt pentru ei ceea ce se numește adevărata recunoștință. Unele vorbe și fapte mi se păreau de neînțeles, mai bine zis căpătau în ochii mei un alt tâlc decât ar fi trebuit.

Într-adevăr, ni se dăduseră îndărăt lucrurile de care fuseserăm jefuiți și ar fi trebuit să mă simt mulțumit. Și totuși nu eram. Îmi spunea parcă un glas lăuntric că paguba care mă așteaptă va fi cu mult mai mare. Astfel de presimțiri nu înșală niciodată.

Șeicul nu dăduse în grijă oamenilor săi să întrețină focul, așa că încetul cu încetul se stinse de tot. Nu încercai să-l ațâț, căci cerul era plin

de stele și la lumina lor puteam vedea bine ce fac prizonierii. Arareori se mișca vreunul ca să se întoarcă pe partea cealaltă ; de fugit ar fi fost cu neputință.

Halef dormea. Dormea într-adevăr, adânc și liniștit. Respirația îi era regulată. Începui să nădăjduiesc. Poate că-mi făcusem spaimă degeaba. Uneori tresărea, cuprins de fiori, dar noaptea era oarecum răcoroasă, căci în Persia deosebirea de temperatură între zi și noapte e mult mai mare ca la noi.

Se trezi abia spre ziuă și de data asta tremura de-a binelea. Era destulă lumină ca să poată vedea că stau cu ochii deschiși.

— Ce, Sihdi, te-ai deșteptat și tu? mă întrebă el. Văd că dinarunii dorm încă, măcar că e vremea rugăciunii. Mă duc să mă spăl.

M-aș fi rugat de el să nu o facă, știam însă că e zadarnic. Se ridică de jos și pieri într-un tufiș de la marginea pârâului. Pășea dârz și sigur. Asta mă mai liniști și închisei ochii, ca să trag și eu un pui de somn.

Mă trezi tărăboiul pe care-l făceau oamenii pregătindu-se de plecare. Nimeni nu bănuia că vegheasem întreaga noapte. Șeicul îmi spuse în glumă că sunt un leneș și jumătate.

Omul trimis în tabără după târgi se întorsese. Toți îmbucaseră câte ceva. Sorbii și eu câteva înghițituri de apă proaspătă și mâncai vreo câteva smochine în timp ce nu-l slăbeam din ochi pe Halef. Ședea pe pătura lui și privea țintă înaintea sa. Părea că nu vede ce se petrece în jurul său. Ce să fie schimbarea asta?

— Halef! îl strigai eu.

Nu-mi răspunse.

— Halef, nu m-auzi?

Dădu numai din cap, nu zise însă nimic și nici nu se întoarse spre mine.

— Nu ți-e bine? îl întrebai iar.

— Lasă-mă și nu-mi mai vorbi, spuse el cu glas înăbușit.

— De ce?

— Mi-e greu să-ți răspund. Mă simt atât de istovit și de slăbit...

Mă apropiai în grabă de el și mă aplecai asupra lui. Mă cuprinse cu un braț pe după gât și-mi șopti:

— Sihdi, dragul mei Sihdi, ce crezi tu despre moarte?

— Că vom trăi încă multă, multă vreme și o s-o lăsăm să ne aștepte.

— Crezi? Mie mi-e ca și când a și sosit. Așa trebuie să-i fie unui om când trebuie să moară.

— Nu te gândi la așa ceva. Ești numai tare obosit.

— Oare așa să fie? N-am simțit încă niciodată ce simt acum. Dacă ar trebui să mă scol acum, n-aș putea fără ajutorul tău.

Dinarunii tocmai ridicau prizonierii pe cai. Pe cei doi răniți voiau să-i urce pe târgi. Zisei șeicului:

— Pune-i pe amândoi în unul singur.

— Atunci pentru cine e celălalt?

— Pentru Hagi Halef.

— Șeicul haddedihnilor? zise el mirat. Cum îi poate trece cuiva în gând să călătorească sub coviltir, ca o muiere, când are un astfel de cal?

— E bolnav și nu se poate ține în șa.

Deodată Halef își luă brațul de după gâtul meu, sări ca ars în picioare și strigă cu ochii scânteietori de mânie:

— Sihdi, ești nebun? Ți-ai pierdut mințile de vorbești așa?

O singură clipă fusese de ajuns ca să-i redea întreaga lui energie.

— Te înșeli, dragă, sunt în toate mințile, îi răspunsei eu, cu blândețe.

— Cum crezi atunci că m-aș lăsa dus sub coviltir ca o babă neputincioasă?

— Trebuie. Supune-te, dragul meu...

— Pentru nimic în lume! Vrei să mă fac de râsul lumii?,

— Boala nu e ceva de râs.

— N-o fi, dar un *tahtirvan*, da. Și-apoi, nici nu sunt bolnav.

— Parcă spuneai că nu te poți ține pe picioare?

— Adineauri, dar acum mi-a trecut.

— O să-ți vină iar slăbiciunea aceea!

— Nu! Știu eu să mă feresc de o babă știrbă.

Mândria îi dăduse puterea să se țină dârz câteva momente. Acum însă își cuprinse capul în palme și se clătină pe picioare. Îi venea amețeală.

— Fii înțelegător, Halef... mă rugai eu. De ce ești rău?

— Cu tine nu pot să fiu niciodată rău.

— Vezi că de data asta ești. Știi că nu-ți cer nimic ce-ar putea fi spre răul tău.

— Ba acum îmi ceri și-ți strici gura degeaba.

— Să lăsăm cearta asta copilărească. Ți-aduci aminte de ziua aceea când erai trist fiindcă ai fi vrut să-mi dăruiești ceva și n-aveai ce?

— Da. Era ziua ta de naștere.

— Mai ții minte ce mi-ai spus atunci?

— Te-am rugat să-mi spui când vei avea o dorință, dar una mare, mare de tot, ca să ți-o împlinesc.

— Dorința e aceasta de acum. Urcă-te în *tahtirvan*.

— Îmi ceri asta ca un dar de ziua ta?

— Nu-ți cer, ci te rog. Fii cuminte, Halef, dragul și bunul meu Halef...

— Sihdi, când îmi vorbești cu glasul ăsta blând și prietenos nu mă pot împotrivi. Ai auzit însă ce spunea șeicul?

— Nu te gândi la asta.

— Zicea: ca o muiere în *tahtirvan!* Dacă o fac, s-a dus dracului toată demnitatea mea.

— Nu, nu...

— Ba da! Demnitatea bărbătească, a războinicului și a șeicului.

— Îți rămân toate trei, dar a prietenului se irosește dacă nu m-asculți.

— Bine, fie! Dar armele și tot ce se cuvine unui bărbat le iau cu mine.

— Tot, tot! Îți mulțumesc, dragul meu.

— Tu să mă ridici în *tahtirvan*. Nu îngădui nimănui să se atingă de mine decât ție, fiindcă de dragul tău o fac.

— Da, da, cum vrei tu, dragă... Îți mulțumesc că m-ai ascultat.

— Dar așa cum te-am rugat? Pentru tine o fac.

— Da, da, haidem!

Îl ajutai să se urce sub coviltir și-i dădui armele și toate celelalte lucruri ale lui. După ce is-

prăvii, șeicul, care privea cu atenție la ce făceam, veni la mine și mă întrebă:

— Sihdi, cine o să încalece pe calul lui Halef?

— Nimeni, răspunsei eu, oarecum necăjit de întrebarea lui.

— N-ai vrea să mi-l încredințezi mie până ce vom ajunge la tabără?

— Nu.

— Sihdi, gândește-te că acum suntem frați. Ești musafirul meu.

— Știu! Tocmai de aceea nu-ți pot împlini dorința.

— Nu poți? Zii mai bine că nu vrei.

— Îți spun că nu se poate.

— De ce?

— Armăsarul te-ar zvârli îndată jos.

— N-ai decât să-i faci tu semnul și te ascultă.

— Semnul e o taină și taina unui astfel de cal de rasă nu se încredințează nici fratelui tău. Asta o știi și tu tot atât de bine ca și mine. E de datoria ta, tocmai fiindcă sunt oaspetele tău, să nu-mi ceri ce nu se poate. *Coranul* zice: „Acela care face să roșească obrazul oaspetelui său printr-o rugăminte pe care acesta nu i-o poate împlini, nu e vrednic de oaspeți". Pesemne că nu știi asta, sau ai uitat.

Îi întorsei spatele fără alt cuvânt. Faptul că încerca mereu să afle taina armăsarilor noștri îmi dădea de gândit.

Încălecai și apucai pe Barkh de dârlogi ca să-l iau cu mine. Nu mă sinchiseam de ce va zice șeicul. Acum, când îmi aveam armele și caii, nu-mi păsa de sute de beduini. Șeicul își dădea

se vede, seama de asta, căci nu mai îndrăznea să spună nimic.

Dimineața era senină și răcoroasă. Abia când soarele se ivi deasupra coamelor munților, începu să se simtă dogoarea. Călăream acum în direcția de unde venise peste noapte omul trimis de șeic după ajutoare. Nu luam în seamă ținutul prin care treceam, ci mă uitam mereu la *tahtirvan*-ul sub coviltirul căruia zăcea Halef.

După câtva timp îl văzui scoțând capul afară și, când dădu cu ochii de mine, zâmbi și zise:

— Sihdi, baba aia știrbă a plecat iar. Mă simt iar teafăr și voios. Ce-ar fi să ies de aici și să-mi încalec armăsarul?

— Stai, te rog, acolo unde ești.

— Crezi că o să se întoarcă?

— Da.

— Aș! A pierit slăbiciunea din trupul meu.

— Ba e tot acolo și mă tem că o să mai sporească.

— Te înșeli, Sihdi. Văd eu că a ieșit.

— O vezi? Cum așa?

— O am acum deasupra pe piept.

Cuvintele lui mă speriară, deși mă așteptam la așa ceva. Înțelesei numaidecât ce voia să spună. Dacă apăruseră petele, nu încăpea nici o îndoială că Halef avea tifos!

— Ai pete pe piept? îl întrebai eu.

— Da, Sihdi.

— Cum sunt?

— Ca la copiii bolnavi de *chassba**.

Acum eram sigur că Halef era bolnav de tifos exantematic, boală primejdioasă care cere multă îngrijire și, în cazul cel mai bun, durează cel puțin o lună de zile Ce înseamnă asta când te afli într-un ținut aproape pustiu și în mijlocul unor oameni pe jumătate sălbatici își poate oricine închipui . . .

— De ce taci? La ce te gândești? mă întrebă Halef.

— Mă întrebam dacă dinarunii ăștia vor avea corturi frumoase și încăpătoare ca haddedihnii noștri.

— Nu cred. Ca ale noastre n-are nimeni. Dar ce ne pasă! Nici n-avem nevoie de ele. Pornim doar chiar astăzi împotriva djanicunilor.

— Eu nu sunt așa de sigur ca tine că se va putea.

— Ba o să se poată. Și-apoi trebuie. I-am făgăduit șeicului și nu vreau să mă fac de rușine.

Capul îi dispăru sub coviltir. Îl apucase iar slăbiciunea.

De acum încolo nu mai surveni nimic în timpul drumului, atât numai că unul din dinaruni o luă înainte ca să dea de veste în tabără că sosim. Șeicul mergea ca și ieri în fruntea convoiului și fiindcă nu catadicsi să se apropie de mine, îl lăsai în pace. Gândul că ar fi fost mai bine să nu mi-l fi scos ieri întâmplarea în cale nu-mi dădea pace. Probabil că și fără ajutorul lui am fi izbutit să ne luăm înapoi armele și caii de la djanicuni.

---

* Pojar.

După un drum de câteva ceasuri am dat iar de tufe. Ne aflam deci aproape de apă, așadar și de tabără. Presupunerea mea se adeveri, căci în curând văzui o ceată de călăreți care ne ieșeau în întâmpinare. Acum găsi și șeicul de cuviință să se oprească și să ne aștepte. Când îl ajunserăm din urmă, arătă cu mâna înainte și zise:

— Sihdi, ăia sunt războinici de-ai mei care vin să-ți ureze bun-sosit. Îngăduie să te primească după cum e obiceiul cu un *lab el barud**. O *fantasia*** va avea loc îndată ce vom ajunge în tabără.

Acest *lab el barud* ca și *fantasia* are ca scop să cinstească pe oaspeții de seamă și să le arate destoinicia tribului în arta tragerii și călăritului.

L-aș fi scutit bucuros pe bietul Halef de gălăgia asta; ar fi însemnat însă să jignesc pe dinaruni și să mă iau rău cu ei de la început. N-avusei deci încotro și primii propunerea șeicului.

Făcu un semn cu mâna și deodată porniră toți în galop în jurul nostru, descărcându-și în același timp puștile în aer și sărind ca nebunii. Se potoliră apoi și se așezară la coada convoiului.

— Ești mulțumit cu primirea care ți s-a făcut? mă întrebă șeicul pe când ne urmam drumul.

— Da, și-ți mulțumesc.

— Mi s-a părut că n-a fost cum te așteptai tu.

— De ce?

— Pentru că n-ai răspuns măcar cu o singură împușcătură.

---

* Jocul pulberii.

** Întrecere la călărie.

Imputarea asta nu-mi plăcu; ascundea ceva. Ce? Nu știam, dar o dată bănuiala intrată în suflet nu o puteam înlătura cu nici un preț. De aceea răspunsei:

— Tu știi, o, șeicule, că nu suntem copii și nici ageamii în de-alde astea, ci bărbați în toată puterea cuvântului. Cunoaștem însemnătatea unui astfel de *lab el barud*. Prin puștile voastre a grăit glasul ospitalității. Împușcăturile au întărit jurământul că vă veți da toată osteneala să vă împliniți îndatoririle față de noi.

— Și altceva nimic?

— Nimic.

— Te-nșeli. Prin ele vă punem întrebarea dacă vă veți ține de îndatoririle pe care le-ați luat asupra voastră față de noi.

Îmi strunii brusc calul, apucai pe al său de căpăstru și-l ținui atât de strâns că nu se mai putu mișca, mă ridicai în șa, privii țintă în ochi pe șeic și-i spusei cu o mânie stăpânită:

— Ar fi o insultă pentru noi!

— Nicidecum.

— Ba da.

— Fii, te rog, mai lămurit.

— Nici n-ar fi nevoie, dar iată, o fac: Legământul de prietenie s-a încheiat între noi. V-ați dat cuvântul și ni l-am dat și noi pe al nostru. E adevărat?

— Da.

— Ne iei drept niște mincinoși?

Și fiindcă îmi înfipsesem privirile amenințător într-ale lui, lăsă capul în jos și răspunse:

— Nu, nu, nici nu m-am gândit la una ca asta!

— Bine. Atât am vrut să știu. Cuvântul nostru e sfânt pentru noi și nu ni-l călcăm niciodată. Nu găsesc de cuviință să-l întăresc printr-o risipă de muniții care ne pot prinde bine în alte împrejurări și care prețuiesc mult mai mult ca ale voastre. Făcui o pauză ca să reiasă și mai mult însemnătatea celor ce mai aveam de spus, apoi urmai: Sau poate ții cu tot dinadinsul să vezi cum se mânuiesc puștile noastre? Noi nu ne slujim de ele pentru fleacuri, ci numai când suntem în primejdie și trebuie să ne apărăm. Dar atunci fiecare glonț își nimerește ținta și nu dă greș niciodată, crede-mă. Acum te întreb iarăși și pentru cea din urmă oară: suntem, într-adevăr, și în întregul înțeles al cuvântului, oaspeții tăi?

— Da, mă asigură el, întinzându-mi mâna.

Se vedea bine că îi era rușine, sau poate mocnea în el și altceva. Dădui drumul calului său și, în vreme ce călăream amândoi alături, îi spusei:

— Și acum cunoști părerea mea asupra ospitalității și ce gândesc despre aceia care o nesocotesc. Nu-mi cere să adaug ceva, căci o astfel de cerere ar fi o insultă pentru noi.

— Cu toate astea ne-ai cerut-o fără să mă simt jignit.

— Eu?

— Da. *Lab el barud* și *fantasia*.

— Vrei să mă silești să-ți spun că minți? Ni le-ai oferit tu însuți, nu ți le-am cerut. Prin aceasta ai dovedit că mai e nevoie și de altceva ca să întărești cuvântul pe care ni l-ai dat.

— Nu, nu așa am înțeles eu lucrurile! Dacă astfel crezi, îți fac o rugăminte.

— Care?

— Să renunți la *fantasia*.

— Cu cea mai mare plăcere.

— Nu vreau să crezi că o socotim o întărire a cuvântului pe care vi l-am dat. Știm tot atât de bine ca și voi ce vrea să zică a-ți da cuvântul.

Da, știa, dar nu știa pesemne că un cuvânt dat își pierde ceea ce e sfânt în el, atunci când începi să-l discuți și să te îndoiești de valoarea lui.

Tocmai urcam o coastă însorită, presărată cu tufe de genista și smălțuită cu flori care-și împrăștiau mireasma lor îmbătătoare. Aceste tufe, pe care vechii evrei le numeau retom, sunt ienuperii despre care scrie în *Vechiul Testament* că profetul Ilie, ajungând în pustiul Berșaba, s-a așezat sub un ienupăr și își dorea moartea zicând: „Ajunge, Doamne! Ia-mi sufletul, căci nu sunt mai bun ca strămoșii mei". Și s-a întins jos, adormind la umbra ienuperilor. Și iată că un înger a pogorât din cer, zicându-i: „Scoală și mănâncă!...".

Văzurăm ici-colo o capră păscând mlădițele fragede și copii care le păzeau. Era semn că ne apropiam de tabără. În afară de capre mai erau și oi cu coada stufoasă și urechi lungi, pleoștite. Mai încolo, câteva vaci costelive rumegau iarba aspră și ascuțită ca trestia. Pe urmă dădurăm de măgari și catâri împrăștiați pe câmp, apoi zărirăm satul, așezat nu în vârf, ci pe coasta dealului.

Dinarunii care ne așteptau aici fuseseră înștiințați că *fantasia* nu va avea loc. Totuși, erau toți călări, căci ar fi fost o rușine pentru ei să

ne întâmpine pe jos, ca femeile. Ne priveau prietenoși, dar nu-și arătau prietenia prin vorbe, ci mai mult prin gesturi, deși beduinul e vorbăreț din fire. Dar nu de asta îmi păsa mie, era altceva ce mă punea pe gânduri, despre care voi vorbi mai târziu.

Să fi fost cu totul vreo două sute de oameni, cei pe care îi văzui adunați aici. Dintr-o aruncătură de ochi cuprinsei cu vederea întreg satul. Corturi puține și sărăcăcioase. Cel mai acătări ni-l arătă șeicul ca locuință pentru timpul cât vom sta la el. Caii erau mai toți niște gloabe, numai vreo zece, cel mult cincisprezece dintre ei păreau să fie mai buni.

Pe lângă corturi se mai aflau și câteva colibe din crengi de ienupăr. Femei, copii, catâri și măgari — cer iertare că îi socotesc de-a valma, numai atât cât era de trebuință pentru transportul boarfelor și câteva vite jigărite, pentru tăiere.

Înainte încă de a ajunge la această așa-zisă tabără, Halef se ridică în *tahtirvan* și-mi strigă:

— Vai, Sihdi, mă doare sufletul că nu pot să intru călare pe armăsarul meu. Ce au să creadă acești viteji ai dinarunilor când mă vor vedea zăcând sub coviltir ca o muiere? N-are să le vină să creadă că eu sunt Hagi Halef, șeicul haddedihnilor din viteazul trib al sammarilor. Dar ce să-i fac?! N-am putere să ies de sub afurisitul ăsta de coviltir. Lasă, le voi arăta eu mai târziu ce pot! O pun eu cu botul pe labe pe baba aia știrbă...

Știa și el, ca și mine, că tribul dinarunilor era alcătuit din câteva mii de familii, fiecare numărând pe puțin cinci inși, aveau multe turme și cirezi de vite, fiind unul dintre cele mai bogate

triburi de beduini. De aceea își închipuise cu totul altfel primirea care ni se va face. Dezamăgirea nu părea însă să-l fi impresionat prea mult, căci, după ce își aruncă ochii asupra așezării, îmi spuse zâmbind:

— Ce frumos e aici! Îți place și ție, Sihdi?

— Nu, îi răspunsei eu scurt.

— Nu? Ce om ciudat ești și tu! Mie îmi place. Știi de ce? Fiindcă văd că sunt niște oameni sărmani de care mi-e milă. Au nevoie de noi, Sihdi, mare nevoie. Asta mă bucură. Știi că mie îmi place de o mie de ori mai mult să dau decât să iau. De luat poate lua și leneșul, și bolnavul, dar cine poate da și fi de folos altora trebuie să fie om în putere. Adineauri, pe când îi credeam pe dinaruni puternici, eram slab; acum, când știu că au nevoie de ajutorul nostru, sunt tare... uite ce fac!

Vru să iasă de sub coviltir, dar eu mă apropiai cu calul de el și-i spusei îngrijorat:

— Ia seama ce faci, Halef! Ești...

— Sunt? Ce sunt? se răsti el. Nu mai sunt slab ci tare... Stai să vezi.

Se întoarse repede ca fulgerul în partea cealaltă a coviltirului, se lăsă s-alunece de pe cămilă și veni râzând spre mine.

— Ei acum ce zici? Tot bolnav sunt?

— Și încă foarte serios bolnav. Ce-ai făcut tu acum, nu face decât omul când e cuprins de fierbințeli și nu-și dă seama de faptele lui.

— Fierbințeli? Ei aș! Uite, pipăie aici să vezi.

Îmi întinse mâna să-i pipăi pulsul. Bătea slab, dar foarte regulat — o adevărată minune! Ochii

și chipul îi luceau, dar nu din pricina frigurilor, ci de bucurie.

— Acum ce mai zici? întrebă el zâmbind.

— Halef, fii cu băgare de seamă, îl rugai eu. Pentru un moment ți-e mai bine, dar o să...

— Ce „o să"? Vrei să spui că baba aia știrbă o să se întoarcă? N-are decât! O să plece după cum a venit. Acum hai să mâncăm și pe urmă să stăm nițel de vorbă cu șeicul, să vedem cam ce vrea dumnealui de la noi. Ia te uită ce de mai bunătăți ne-a pregătit!

Într-adevăr, mirosea a friptură de miel la frigare; câteva femei așterneau pe jos pături ca să ședem și puneau alături oale cu apă proaspătă de la un izvor care curgea pe aproape.

Nafar Ben Șuri veni să ne poftească la masă. Halef îl urmă numaidecât. Înghețа inima în mine. Tifos și... friptură de miel! Poate chiar codița mielului care se oferea de obicei musafirului, fiind socotită cea mai bună bucată din pricina grăsimii ei. Asta ar fi fost moartea pentru Halef!

Sării de pe cal și, fără să mai zăbovesc cu deșelatul, îi priponii lângă noi și mă așezai între șeic și Halef. Acesta își împreună mâinile și spuse cu glas tare *Be ism lillahi**, închinarea la începutul mesei.

Șeicul puse dinaintea lui Halef codița mielului, de pe care se prelingea grăsimea. Acesta întinse mâna s-o ia. Vrusei să-l împiedic, dar se uită câteva clipe la mine cu o astfel de privire, că nu mai cutezai. Nu zicea nimic, dar citii în ochii lui jignirea de-al fi considerat drept un inconștient

* În numele Domnului.

și mă oprii. Era acum șeicul haddedihnilor, oaspetele dinarunilor, și trebuia să mă supun voinței lui.

Mi-a trebuit însă o mare putere de stăpânire. Tăceam morocănos pe când Halef devenise foarte vorbăreț. De când văzuse ce săraci sunt oamenii aceia, hotărârea de a le veni în ajutor se înrădăcinase și mai mult în sufletul lui. Căuta acum să se informeze cât mai amănunțit și fiecare întrebare a lui avea rost și tâlc. Nu mai știam ce să cred; mă zăpăcisem de tot.

Înfuleca de zor, dar nu sorbea nici o înghițitură de apă. Să nu fi știut ce face din pricina fierbințelii? Nu-mi venea să cred. La toate întrebările lui Nafar răspundea fără șovăială, ca și când abia aștepta să i le pună.

Djanicunii se așezaseră și ei la masă în mai multe grupuri. Vorbeau toți cu însuflețire și din cuvintele care ajungeau până la noi puteam înțelege că e vorba despre plecarea care va avea loc în curând. La un moment dat, Halef izbucni în hohote și zise lui Nafar Ben Șuri:

— Războinicii tăi se bucură, o, șeic al dinarunilor, și ăsta e semn bun. Numai ceea ce-ți bucură inima se poate înfăptui cu brațul și cu mintea. Suntem gata să te ajutăm. De aceea ți-am pus atâtea întrebări. Acum să repet și eu răspunsurile pe scurt, ca să vedem ce zice Sihdi al meu.

Era acesta unul din șiretlicurile lui diplomatice. Îi plăcea să arunce în spinarea altuia o dorință de a lui. Urmă:

— Așadar, nu e adunat aici tribul întreg, ci numai o părticică?

— Așa am spus și așa și e, răspunse șeicul.

— Zici că vă aduseserăți vitele la păscut prin partea locului și au năvălit djanicunii peste voi, v-au jefuit și nu v-au lăsat mai nimic?

— Da.

— Vreți să-i urmăriți ca să vă luați îndărăt ce v-au luat. Asta nu se poate amâna, așa că nu puteți aștepta până să vă vină în ajutor ai voștri, deoarece ar trece prea mult timp la mijloc.

— Da. Djanicunii erau peste două sute când au năvălit asupra taberei noastre. V-am mai spus că noi eram duși la o serbare a unui trib vecin, altminteri nu s-ar fi întâmplat nenorocirea. Nu ne puteam lua înapoi lucrurile de care ne-au prădat decât pornind grabnic după ei, ca să n-apuce s-ajungă la sălașul tribului lor. Am fi pornit chiar azi-dimineață, dacă nu vă întâlneam ieri, din care pricină am pierdut o zi. Acum însă trebuie să plecăm imediat. Vă dați seama că nu mai putem zăbovi.

— Se înțelege că ne dăm, dar, înainte de a pleca de aici, mai aveți și altceva de făcut, nu numai să vă ospătați.

— Ce anume?

— Ai uitat de prizonierii noștri?

— *Maşallah!* Ai dreptate. Nu putem să-i târâm după noi.

— Firește că nu. Mai întâi ne-ar fi o povară și al doilea ș-ar putea să fugă și să ne trădeze. Așadar, să mâncăm mai întâi, pe urmă să-i judecăm și după aceea să pornim la drum.

Tot ce spunea el era drept și cuminte, crezui totuși de cuviință să-mi spun și eu părerea.

— Îmi dai voie, dragă Halef, să vorbesc și eu?

— Vai de mine, Sihdi! De când îmi ceri voie să-mi vorbești?

— De când văd că ești pașa ținutului ăstuia și al tuturor care îl locuiesc.

— Eu... pașă? Nici prin gând nu-mi trece! Dacă am văzut că gura ta n-are întrebuințare decât pentru friptura din față... Cine vrea să vorbească nu mestecă. De altminteri sunt mai bucuros să te aud vorbind, fiindcă atunci când taci ascunzi vreun gând care nu-mi place. Recunoști doar și tu că nu e timp de zăbovit?

— Recunosc mai întâi că n-avem de ce ne grăbi, căci Nafar Ben Șuri mi-a spus când ne-am întâlnit: „Așa cum stau lucrurile am putea pleca mâine sau poimâine". S-a întâmplat oare ceva ca acest „poimâine" să fie înlocuit cu „astăzi" și să nu avem măcar puțin răgaz de odihnă?

— Nu, nu s-a întâmplat nimic, dar ești într-adevăr atât de ostenit? Eu deloc și pe câte știu nu obosești nici tu atât de lesne.

— Prevederea nu strică niciodată, dragă Halef. Noi nu știm despre djanicuni mai mult decât știam înainte de a ne întâlni cu acești prieteni ai noștri. Îți ajunge ție să știi doar atât că le suntem acum dușmani și pornim împotriva lor?

Mă privi lung, dădu din cap și răspunse:

— Vezi, la asta nu m-am gândit. Și cu toate astea numai datorită obiceiului de-a chibzui și a cumpăni orice lucru am putut izbuti întotdeauna. Tu nu ataci niciodată un potrivnic până nu știi cine e, unde e și cât e de puternic.

— Știm noi asta despre djanicuni?

— Nu.

— Și totuși ești gata să pornești împotriva lor. Se cade să procedăm ca niște copii, care se încaieră fără să judece mai întâi a cui ar putea fi biruința?

Vru să răspundă, dar fu împiedicat de ivirea unui bătrân care urcase coasta și venea acum agale spre noi. Se așeză fără un cuvânt alături de șeic și privi tăcut înaintea lui. Era zdrențăros și murdar cum nu se mai poate. Totuși felul cum își purta capul și pasul său dovedea că moșneagul acesta nu era un om de rând. Trăsăturile chipului său erau foarte regulate, fruntea și obrajii fără cute, cu toată vârsta lui înaintată. Îmi spuneam că ar fi într-adevăr un bătrân frumos, dacă și-ar curăța murdăria de pe el și și-ar schimba zdrențele soioase într-o îmbrăcăminte mai ca lumea.

Ceea ce avea însă mai frumos erau ochii, niște ochi ciudați, mari și cu o privire blândă care, totuși, putea zvârli uneori fulgere de ură și cruzime. Firește că lucrul acesta nu-l văzui numaidecât, ci treptat, treptat, căci omul acesta îmi trezise un interes neobișnuit și de aceea îi urmăream fiecare privire, fiecare gest.

Sunt ființe spre care te simți atras fără să știi tu însuți de ce. Mărturisesc că murdăria și înfățișarea bătrânului erau cât se poate de respingătoare, totuși era singurul dintre cei de față căruia i-aș fi întins mâna fără să șovăi o clipă. De ce, nici eu nu știu, dar acesta era simțământul pe care îl aveam.

Șeicului i se păru foarte firesc ca bătrânul să se așeze alături de noi. Dădu nu numai prie-

tenos din cap, ci păru chiar foarte onorat, căci zise cu respect, întorcându-se spre mine:

— Acesta e Sallab, fachirul. Unde vine el, aduce și binecuvântarea lui Allah cu sine.

Sallab își încrucișă mâinile pe piept și răspunse, dar nu cu glas mieros, cum fac acești oameni considerați sfinți, ci cu o blândețe firească:

— Allah e numai binecuvântare!

Șeicul îi spuse apoi numele noastre. Mi se păru că tresare ușor și-mi aruncă o privire fugară, pe care abia mai târziu am înțeles-o. Încolo rămase tot atât de liniștit, ca și când le-ar fi auzit pentru întâia oară.

Cuvântul fachir explică pentru ce îi era îngăduit să se așeze nepoftit printre noi. Acești oameni cucernici se bucură de respectul tuturor mahomedanilor, fie ei chiar cei mai de seamă ai tribului lor.

— Putem vorbi mai departe fără teamă, zise șeicul. Sallab nu se sinchisește de lucruri pământești. El trăiește de pe acum viața hărăzită celorlalți oameni abia după moarte.

— Atunci îngăduie să cercetăm despre djanicuni, zise Halef. Știi câți războinici numără?

— Vreo două sute, după cum v-am mai spus, răspunse Nafar Ben Șuri.

— Dar unde se găsesc acum știi?

— Am trimis iscoade după ei. Vedeți deci că și eu mă pricep să fiu prevăzător. Au de mânat turmele furate de la noi, așa că înaintează foarte încet. Dacă le lăsăm însă timp să ne-o ia prea mult înainte, ajung la sălașul lor și nu le mai putem face nimic. De aceea am fost de părere să pornim chiar astăzi după ei.

— Cunoști ținutul ce avem de străbătut?

— Cât se poate de bine. Aveam de gând să-i încolțesc în *Daraeh-y-Djib**. E o văgăună îngustă cu pereții înalți de stâncă, străbătută aproape de capătul ei de-a curmezișul de un pârâu îngust dar foarte adânc, peste care trece un pod vechi, aproape mâncat de vreme. Valea aceasta va fi capcana în care vreau să încolțim pe djanicuni și să-i silim, fără să aibă loc vreo vărsare de sânge, să ne dea îndărăt avutul de care ne-au prădat.

— Nu sunt ei proști să cadă în cursă, fii pe pace.

— N-au încotro. Trebuie să treacă prin văgăună, altminteri ar avea de făcut un ocol de cel puțin două zile. Dacă sosim înaintea lor, jumătate din noi ocupăm podul, îi lăsăm să pătrundă în văgăună, pe urmă jumătatea cealaltă se așază la intrare și nu mai au nici cum înainta, nici pe unde ieși. Încolțiți astfel din două părți, trebuie să se predea, căci nici loc de luptă n-au.

— Ce zici, Sihdi? pufni Halef în râs. Asta am făcut-o noi adesea dușmanilor prietenilor noștri și am ocolit astfel o vărsare de sânge. Nu e așa că planul șeicului e minunat?

— Așa pare să fie, răspunsei eu. Dar ce te faci dacă djanicunii sunt tot așa de deștepți ca noi și, în loc să-i prindem, ne prind ei?

Nafar Ben Șuri zise râzând cu dispreț:

— Ei pe noi? Proștii ăia! Și chiar dacă le-ar veni un astfel de gând nu-l pot aduce la îndeplinire, căci le stau turmele în cale.

---

* Valea înfundată.

— Bine. Să zicem că au intrat în văgăună și noi i-am încolțit din amândouă părțile. Ar trebui să ne împărțim în două cete. Crezi că ar fi nimerit?

— Foarte. I-am sili să se predea trăgând în ei.

— Mă îndoiesc că au să vrea. Ei, în văgăună, au acoperire, pe când noi, afară, suntem în bătaia gloanțelor lor.

— Dar văgăuna e atât de îngustă, că prea puțini ar putea să tragă asupra noastră.

— Noi de asemenea.

— Nu vor avea însă pe unde să iasă și au să fie siliți în cele din urmă să se predea.

— Au turmele de vite cu ei — deci hrană pentru mai multă vreme, pe când noi nu.

— Da, dar le lipsește apa. Pârâul e secat cu desăvârșire.

— Atunci va trebui să suferim și noi de sete.

— I-ascultă, Sihdi, mă apostrofă el, pierzându-și răbdarea, am crezut că ești om viteaz, după cum ți-a mers zvonul, și când colo... Oare nu te bizui defel pe armele voastre?

— Aha, aici voiai s-o aduci!

— Firește! Știu că poți trage de sute de ori fără să fie nevoie să încarci pușca ta fermecată și glonțul se duce de nu știu câte ori mai departe decât de la ale noastre. Putem deci să ne ținem la distanță mare de djanicuni, ca să nu ne ajungă gloanțele lor, pe când ale tale au să-i secere unul câte unul până la cel din urmă.

În timp ce vorbea, apăruse pe chipul său o expresie de viclenie, care nu-mi plăcu. Tocmai

deschisei gura să-i răspund, dar Halef mi-o luă înainte.

— Sihdi, începu el, nu te mai cunosc! Ce e asta pe tine? Prietenul ăsta al nostru, Nafar Ben Șuri, ne-a făcut un mare bine. Suntem oaspeții, frații lui. Se bizuie pe puterea armelor noastre. Ai uitat care e datoria pe care o avem față de el — datoria ospitalității?

— Halef, mă jignești! spusei îndurerat.

— Nu eu pe tine, ci tu pe mine. Ești, fără îndoială, cel mai bun și viteaz om de pe fața pământului, dar țara ta de obârșie e Djermanistan. Eu însă m-am născut în pustiu; sunt un adevărat *Ibn el Arab** și nu pot suferi să nesocotești legile pustiului.

— *Hamdulillah... Hamdulillah!* strigă șeicul, sărind în picioare și bătându-și palmele de bucurie. Așa da! Se cunoaște că ești Hagi Halef Omar, vestitul și nebiruitul șeic al haddedihnilor, din marele neam sammar.

Cuvintele acestea măgulitoare părură că-i merg la inimă trufașului hagiu, căci răspunse cu mândrie:

— Da, acela și sunt și vei afla îndată ce am hotărât: plecăm chiar acum, numaidecât. Urmărim pe djanicuni până la văgăună și-i silim să se predea. Așa spun și așa trebuie să fie. Sihdi e de aceeași părere. Îți dau cuvântul meu de onoare!

— Halef, ce faci, pentru Dumnezeu! Vorbești într-aiurea din pricina fierbințelii, strigai eu venind să-i pipăi pulsul.

---

* Fiu al arabului — adică arab.

Se dădu însă înapoi și răspunse:

— Nu-mi pasă! Așa am spus și așa trebuie să fie. Am venit cu tine de departe și sunt gata să te urmez până la capătul lumii. Și tu nici măcar atâta hatâr nu vrei să-mi faci, să ne arătăm recunoștința față de dinaruni, prietenii noștri. Mi-am dat cuvântul ca să te silesc. Acum fă ce poftești. Eu mă duc cu ei. Te înduri tu să-l lași singur pe Halef al tău?

Fachirul, singurul dintre noi care rămăsese pe loc, se ridică acum și el de jos, apucă mâna lui Halef, o puse într-a mea și zise, întorcându-se spre mine:

— Nu opri pe prietenul și fratele tău din cale. Moartea-i stă alături și-și întinde ghearele spre el. Plecați numaidecât și cât mai repede la Daraeh-y-Djib! Acolo se va tămădui, pe când aici se va prăpădi cu siguranță. Crede ce-ți spun! E ca și când Allah însuși a grăit prin gura mea.

După ce spuse aceste cuvinte plecă.

— Adevărul... a spus adevărul, murmură șeicul. Vede lucruri pe care nici un alt ochi omenesc nu le poate vedea.

— Îl cunoști tu bine pe fachirul ăsta? îl întrebai eu.

— Da.

— De când?

— De auzit am auzit mai de mult de el, dar de văzut nu l-am văzut până ieri, când a venit în tabăra noastră. Nu stă niciodată pe loc, e când ici, când colo.

— Cât are de gând să rămână la noi?

Fachirul se îndepărtase atât cât era cu neputință să poată auzi ce vorbim, totuși se opri în loc, se întoarse spre noi și strigă:

— Sallab vine și Sallab pleacă. N-a gustat aici nici din pâinea, nici din carnea și nici din apa voastră; el nu e oaspetele nimănui, ci numai al lui Allah. Ceea ce a grăit e spre binele vostru...

Pieri apoi după o cotitură și nu se mai zări.

Halef, care îmi ținea strâns mâna, o trase spre pieptul său și mă întrebă:

— Vii cu mine, nu e așa, Sihdi?

— Da.

— Acum, îndată?

— Da.

Ce era să răspund, când șeicul stătea lângă noi și nu puteam spune ce aș fi vrut!...

— Mulțumesc, Sihdi! zise Halef, și-mi dădu drumul mâinii.

— Nu-mi mulțumi mie, ci ție, căci tu ești pricina hotărârii mele. Vroiam să aștept până mâine, dar fiindcă așa vrei tu, fie! Să dea Dumnezeu să nu ne căim de graba noastră...

— E spre binele nostru, ai auzit ce a spus fachirul. Să nu fii îngrijorat din pricina mea. Baba aia știrbă s-a dus și nu o să se mai întoarcă. Mă simt atât de puternic că mi-e parcă rușine că m-am lăsat purtat sub coviltir ca o bunică a străbunicelor și soacra tuturor soacrelor de pe pământ. Nu-mi mai purta acum de grijă. O să văd eu însumi de caii noștri.

Părea într-adevăr atât de voios și de sănătos că-mi venea cât p-aci să-l cred. Șeicul îl luă cu sine în cortul său, ca să-i arate proviziile de smochine viermănoase care slujesc pentru hrana vite-

lor. Eu o luai agale spre coama dealului. Văzui de aici pe fachir coborând colina. Pe când îl urmăream cu privirea, se opri, ridică în sus brațul drept, făcu un semn, ca și când ar fi vrut prin asta să prevină pe cineva, pe urmă își văzu de drum.

Pentru mine o fi fost semnul? Ciudat om! De ce nu se ospătase cu nimic de la dinaruni? Și de ce ne atrăsese atenția asupra acestui lucru? Avea o anumită pricină să respingă ospitalitatea lor? Fachirii au ciudățeniile lor; pesemne că și acesta se asemăna cu ceilalți.

Când mă înapoiai în tabără, găsii pe toți pregătindu-se cu înfrigurare de plecare. Halef adăpase caii și umpluse desagii cu smochine. Îmi spuse că vom porni în două cete. Cea mai mare va căuta să ajungă din urmă iscoadele trimise după djanicuni. Restul va veni mai încet cu bagajele, femeile și copiii.

Deoarece ieri vegheasem toată noaptea, adormii azi foarte repede și aș fi dormit dus până dimineața, dacă nu m-ar fi trezit Halef.

— Iartă-mă, Sihdi, că nu te las să dormi, dar mi se pare că baba îmi dă iar târcoale.

— Simți că se apropie? îl întrebai eu.

— Nu numai că se apropie, dar a și sosit.

— Halef, văd că vorbești anevoie, dinții îți clănțănesc.

— Nu, dar trebuie să stau cu gura pe jumătate deschisă, ca să nu mă înăbuș. Mai dă-mi din doctoria aia a ta.

Îi îndeplinii dorința, mărind doza, și după ce o înghiți mă întrebă:

— Știi ce înseamnă să tremuri, Sihdi?

— Da, cred că orice om o știe.

— Tu ai tremurat vreodată?

— Pe cât pot să-mi amintesc, nu.

— Nici eu; nici de frică, nici din altă pricină. Dar acum mi se pare că tremur. Sau mai bine zis nu eu tremur, ci baba aia știrbă care a intrat în trupul meu. Tremură pesemne de frică să n-o gonesc. Mai simt cum capul mi-e strâns ca într-un clește și picioarele mi-au amorțit de tot. Știu că le mai am, dar mi-e de parcă nu le-aș avea. Ia să mă încredințez dacă e așa.

Se ridică încet, dibuind, însă nu rămase mult timp în picioare, ci se așeză iar jos și spuse:

— E un simțământ cu totul ciudat, pe care nu pot să ți-l descriu lămurit. Mi se pare că nu mai am oase, vine și carne, ci numai o piele foarte subțire și străvezie, așa că pot vedea pe dinăuntru stofa pantalonilor mei.

Cât de naiv, dar cât de limpede putea să descrie starea de slăbiciune a membrelor sale. De altminteri era neîntrecut când era vorba să descrie ceva. Chiar pentru lucrurile cele mai nelămurite se pricepea să găsească cuvintele cele mai potrivite.

Știam că acum nu se va mai lipi somnul o clipă de el. Orice doctor ar fi putut spune cu hotărâre același lucru, însă, spre uimirea mea, se întâmplă altfel, căci se înveli în pătura lui și zise:

— Frigul a pierit deodată, poate pentru că m-am sculat. M-am încălzit iar, dar mi s-a făcut somn și o să încerc să dorm. Noapte bună, Sihdi.

— Noapte bună, dragul meu Halef.

— Îmi spui „dragul meu". Vasăzică m-ai iertat?

— Din toată inima.

— Îți mulțumesc. Să nu uităm niciodată că trebuie să ne iubim întotdeauna. Tu m-ai iertat, dar eu încă nu. Înainte de a te deștepta m-am gândit mult la cele întâmplate azi. Nu m-am purtat frumos cu tine. N-a fost însă Halef al tău cel bun care a făcut ce-a făcut, ci Hagi cel rău, care face mereu boroboațe. Și fiindcă nu trebuie să rabd prostiile lui, suntem amândoi vinovați — și el și eu. El te-a supărat și te-a jignit. Asta nu era frumos nu numai din partea lui, ci și dintr-a mea.

După ce spuse aceste cuvinte, tăcu. Îl observai câtva timp și văzui că adormise din nou. Spre marea mea bucurie nu se deșteptă decât la zgomotul făcut de dinaruni, care își vedeau de treburi. Se sculă, bău și mâncă; era vioi ca un om cu desăvârșire sănătos și când băgă de seamă că mă uit cercetător la el, zise:

— Baba care a fost astă-noapte în trupul meu a plecat de mult. Astea nu stau niciodată multă vreme la un om zdravăn. Văd că șeicul încalecă. Hai să facem și noi la fel, Sihdi.

Se aruncă sprinten în șa, așa cum eram obișnuit să-l văd întotdeauna. Nu știam ce să cred în privința bolii sale și trebuia să aștept să văd ce-o să mai fie. Fără îndoială că Halef se lupta mai greu decât o arăta cu boala, iar eu eram hotărât să nu-i îngreunez lupta, arătându-i îngrijorarea mea.

Ariergarda noastră ne ajunse din urmă cam pe la miezul nopții. Se opri pentru a se odihni, urmând să vină mai târziu după noi.

Cam pe la vremea prânzului ajunserăm la o adâncitură de teren în care dădeau două văi largi și mai multe trecători. Se părea că pe vremuri fusese aici un lac mare, în care se revărsaseră mai multe ape. Pământul era acoperit cu un nisip mărunt, de culoare deschisă, în care orice urmă se putea vedea foarte limpede. S-ar fi putut deslușì chiar urmele unui șoarece sau ale unei păsărele. Locul era înconjurat de dealuri, ferindu-l de vânturile care ar fi putut șterge urmele.

Zării deci foarte bine o urmă care venea dintr-o trecătoare din dreapta noastră și se pierdea într-o alta, spre stânga, de-a curmezișul drumului nostru.

Nafar Ben Șuri, care călărea în fruntea convoiului, o zări cel dintâi, și se opri s-o cerceteze. Oamenii săi se îngrămădiră îndată în jurul lui, astfel că urma dispăru sub copitele cailor lor. Când ne apropiarăm, auzirăm pe șeic zicând:

— Nu ne-am fi așteptat să găsim o urmă în pustietatea asta. Știu bine că prin apropiere nu locuiesc oameni. Cine să fi trecut oare pe aici?

— Întrebi, dar se vede că nu ții să afli cine, răspunse Halef.

— Cum asta? întrebă Nafar uimit.

— Ce faci, dacă îți scriu o scrisoare pe o placă neagră?

— O citesc.

— Ba nu. Văd că nu faci asta. O ștergi, apoi te întrebi mirat: ce-o fi fost oare scris pe placa asta?

— Mă crezi într-adevăr atât de prost?

— De ce îmi pui o întrebare, prin al cărei răspuns te-aș jigni? Privește la nisipul ăsta și închipuiește-ți că e placa de care am vorbit. Acela care a trecut pe aici a scris scrisoarea care trebuia citită, adică a lăsat urma lui. Dar în loc s-o citiți, ați trecut cu caii peste ea, așa că acum aproape nu se mai poate vedea. Răspunde deci singur la întrebarea ta.

Halef avea dreptate. Ne dădurăm amândoi mai la o parte, acolo unde urma nu fusese călcată de copitele cailor, și o cercetai până când descoperii ce vroiam să aflu. Șeicul venise încet în urma noastră și, când mă întorsei, spuse:

— Ei, ai găsit ceva? Șeicul haddedihnilor ne va arăta acum cât de bine poate citi o urmă.

Aceste cuvinte fură spuse aproape în batjocură. Halef nu întârzie cu răspunsul:

— N-am găsit nimic, o, șeic al dinarunilor! De aceea te rog să descaleci și să încerci dacă poți citi urma mai bine ca noi.

— Ce însemnătate are să știm cine a trecut pe aici? răspunse Nafar cu șovăială.

— Are foarte mare însemnătate. Ne aflăm într-o expediție războinică și trebuie să știm cine e prin apropierea noastră. Trădarea și primejdia ne amenință din toate părțile și cred că-ți dai seama de asta.

Dinarunul descălecă și cercetă urma, clătină nedumerit capul și răspunse:

Nu se poate vedea nimic altceva decât că au trecut doi călăreți pe aici.

— Și spui că altceva nu se vede?

— Nu.

Halef băgă pesemne de seamă zâmbetul care îmi flutură pe buze. El văzuse mai mult decât Nafar și presupunea că eu descoperisem ba chiar și mai mult decât atât. De aceea urmă:

— Vorbești numai de doi călăreți și altceva nimic. Pe ce el de animale erau călări?

— Bineînțeles că pe cai!

— Ce fel de cai?

— Nimeni nu poate ști asta.

— Așa crezi? Ei bine, eu știu. Unul din cai era un armăsar tânăr, celălalt o iapă care a avut până acum vreo cinci, șase mânji.

Dinarunul holbă ochii la Halef și îl întrebă:

— După ce cunoști?

— E una din tainele noastre, pe care n-o putem spune nimănui. Nici nu ți-ar folosi la nimic

dacă ți-aș spune, căci e nevoie de multă experiență ca să poți cunoaște din urmele unei iepe de câte ori a fătat, cu alte cuvinte să afli vârsta ei. Dacă nisipul n-ar fi fost atât de fin, nici eu n-aș fi putut afla asta. Te-ai încredințat acum că șeicul haddedihnilor e în stare să citească o urmă? Și iată aici pe Kara Ben Nemsi, care m-a învățat meșteșugul ăsta. Văd că lui urma i-a spus și mai mult decât mie. Vorbește, Sihdi, ce ai mai văzut?

— Iapa e de rasă curată, răspunsei eu.

— Într-adevăr, asta am văzut-o și eu.

— Odată și-a scrântit piciorul și n-a putut fi călărită multă vreme.

— *Maşallah!* strigă șeicul dinarunilor, uluit. Știi cumva și care picior și-a scrântit?

— Stângul dinainte. S-a vindecat abia mai târziu.

— Ești atotștiutor?

— Nu, dar, am ochi buni, asta e tot. Te miri după cum văd. Cunoști cumva un astfel de cal?

— Da; e o iapă roaibă. La lumina soarelui părul ei capătă o lucire arămie; bea apa cu limba, ca și câinii, auzul ei este mai ascuțit decât ochiul vulturului și privirea dulce ca a unei zâne.

Beduinul devine întotdeauna poetic, când vorbește de un cal de rasă.

— A cui e iapa? întrebai eu.

— Iapa asta minunată se numește „Săgeata" și este a... șefului.

Avu o șovăire ciudată, când spuse cuvântul din urmă. Această șovăire trebuie să fi avut un înțeles deosebit, nu numai pentru el, dar și pentru ceilalți dinaruni, care se îngrămădiră în jurul său, când auziră cuvântul „șeful".

— Cine e „șeful"? întrebai eu.

— Un djanicun, răspunse el atât de scurt, încât presupusei că nu-i place să vorbească despre acest om.

— Poate e șeicul unei seminții de-a djanicunilor?

— Nu.

— Atunci un om bogat, însă de rând?

— Nici asta.

— Nici șeic, nici om de rând? Atunci ce este?

— De ce vrei s-o știi neapărat? întrebă el cu nerăbdare. Omul ăsta nu ne privește nimic, nici pe mine, nici pe tine.

— Pe tine poate nu, însă pe mine da. N-am nici un motiv să mă feresc de vreun om, sau de numele unui om. Noi urmărim pe djanicuni și doi din ei au trecut pe aici. Iapa e a „șefului" de care ai vorbit; prin urmare trebuie să știu neapărat cine este el și ce rost are.

— Nu vreau să vorbesc despre dânsul, spuse șeicul cu îndărătnicie și asprime, ca și când ar fi vrut să-mi poruncească să tac.

Bănuiala se trezi din nou în mine. Purtarea lui îmi era o taină pe care trebuia s-o dezleg.

— Haidem, Halef!

Întorsei spatele lui Hafar Ben Șuri și încălecai. Halef făcu la fel. Privirea pe care mi-o aruncă îmi spuse că mă înțelesese și că-mi dădea dreptate.

— Unde mergem? mă întrebă el.

— Într-acolo!

Arătai spre trecătoarea din stânga, spre care ducea urma și o luai la trap. Deodată șeicul dinarunilor strigă în urma noastră:

— Ce căutați într-acolo? Vreți să vă despărțiți de noi?

Nu-i răspunserăm și nici nu ne uitarăm înapoi. Ajunserăm repede la trecătoare, în care intrarăm, astfel că nu mai puteam fi văzuți de dinaruni.

Și aici pământul era acoperit cu același nisip mărunt ca și în vale, iar urma era tot atât de lămurită ca și acolo. Halef călărea lângă mine și, nefiind în stare să păstreze multă vreme tăcerea, mă întrebă:

— Ce-ai de gând să faci, Sihdi? Vrei să părăsești pe prietenii noștri?

— Nu.

— Atunci de ce te depărtezi de ei?

— Întâi pentru a-i sili să-mi dea lămuriri despre acest „șef" și, al doilea, vreau să-i fac să-mi răspundă, când îi întreb ceva.

— Bine zici. Sunt însă de părere că prietenii noștri...

— Prieteni? îl întrerupsei eu. Nu întrebuința prea ușor acest cuvânt. Nu știu de ce, dar nu prea am încredere în această prietenie.

— Ba eu da, Sihdi.

— Știu. Ar fi mai bine să ai mai multă încredere în mine decât în ei. E ceva între ei și noi, dar nu-mi pot da încă seama ce. Voi afla eu în cele din urmă. Nu sunt din oamenii care se feresc de foc abia după ce s-au ars o dată. Privește! Ce e asta?

— Aici au descălecat călăreții, pentru a face un popas, răspunse el.

Așa și era. Se opriseră în partea dreaptă a trecătoarei și șezuseră pe nisipul moale. Alături era

un tufiș de salcâmi, ale cărui mlădiție fuseseră smulse de cai. Urmele pe care le lăsaseră în nisip erau atât de lămurite, încât se putea vedea și felul cum șezuseră întinși jos. Abia aruncasem o privire asupra lor, 'când strigai uimit:

— Ia te uită! Oare să mă înșel eu?

— Ce e, Sihdi? întrebă Halef.

— Am să-ți spun mai târziu, căci acum văd venind pe dinaruni.

Nu veneau toți, ci numai șeicul cu câțiva oameni. Eu descălecasem din nou, pentru a examina urmele de pe nisip. Ca să nu le șteargă și pe acestea, șeicul se oprise la oarecare depărtare de noi și spuse, pe jumătate supărat, pe jumătate rugător:

— Ce v-a venit deodată? Vreți să ne părăsiți? Aveți de gând s-o luați pe drumul ăsta?

— Da, răspunsei eu.

— De ce?

— Când pornesc pe un drum atât de primejdios cum e acesta, nu vreau să las nimic nelămurit în urma mea. Trebuie să știu neapărat pe cine, sau ce am înaintea noastră.

— Vrei să vorbești de „șef"?

Știa deci de ce ne despărțiserăm de ei.

— Omul ăsta are o însemnătate atât de mare pentru tine?

— Da.

— Pentru ce?

— Fiindcă mi-ai trezit bănuiala prin tăcerea ta. Dacă mi-ai fi dat lămuririle pe care ți le-am cerut, nu i-aș fi dat mai multă atenție decât oricărui om.

— La ce vă poate folosi citirea acestei urme?

— Îmi va spune ceea ce îmi ascunzi tu. Poate că e în joc viața noastră, așa că trebuie să fiu cu mare băgare de seamă. Văd că și alți oameni au fost prin apropierea noastră și poate mai sunt încă. Vreau să aflu neapărat cine sunt acești oameni. Tu ai putea să mi-o spui, dar nu vrei. De aceea ne vom despărți de voi și vom merge pe urma asta, până când voi afla a cui e.

— Ești tare încăpățânat...

— Nu sunt încăpățânat, dar am o voință nestrămutată.

— Știi ce se va întâmpla dacă vă veți despărți de noi?

— Ce?

— Vă veți rătăci într-un ținut necunoscut și veți muri de foame și de sete.

Nici n-ar fi putut să-mi facă un serviciu mai mare decât spunând aceste cuvinte. La auzul lor, Halef — cu care nu mă înțelegeam asupra încrederii pe care puteam s-o avem față de acești oameni — se apropie de șeic și se răsti la el:

— Cine va muri de foame și de sete?! De ce țineți atât de mult să mergem cu voi, dacă ne socotiți ca pe niște pui de șacali, care își mănâncă singuri coada, când mama lor nu le dă să sugă? Ai auzit vreodată că Hagi Halef Omar, șeicul haddedihnilor, n-a fost în stare să se ajute când a fost în primejdie? Crezi oare că suntem niște copii, pe care poți să-i jignești, nedându-le răspuns la întrebările lor? Crezi că numai de dragul tău ne cărăm cu pușlile noastre, ca să ne milostivești acolo cu o înghițitură de apă și o smochină uscată, pentru a nu ne preface în zeamă de cas-

traveți putrezi, de foame și de sete? Îți închipui că-ți tălmăcim graiul greu al urmelor, numai pentru a afla de la tine că e nefolositor? Puțin ne pasă dacă ținutul ăsta ne este cunoscut sau nu. Fiecare glonț din armele noastre ne va da de mâncare, fiecare tufă ne va spune unde putem găsi apă. Zii mai bine că tu nu știi ce te vei face dacă te vom părăsi!

Își întoarse calul și veni iar spre mine. Șeicul nu răspunse îndată. Se vedea bine că era furios, dar se stăpânea. Oamenii săi îi vorbeau în șoaptă.

— Ai auzit, Sihdi? mă întrebă Halef încet. Noi suntem oameni care nu știm ce avem de făcut?! Față de astfel de prieteni, trebuie să fii într-adevăr cu băgare de seamă. Când mă jignește un prieten, e mai rău decât dacă m-ar jigni un dușman. Pe viitor n-am să mă iau după inima, ci după mintea mea.

Nafar se apropie de mine și zise:

— Sihdi, nici prin gând nu mi-a trecut că tăcerea mea te va jigni. Sunt musulman și de aceea nu-mi place să vorbesc despre cineva care e dușmanul Profetului. Nu m-am gândit că ești creștin. Te rog să mă ierți.

Dădui numai din cap și el urmă:

— Mai vrei să afli ceva despre omul pe care toți îl numesc „șeful"?

— Bineînțeles că da.

— E un djanicun, dar nu s-a născut în tribul lor. Djanicunii erau oameni săraci, dar dreptcredincioși ai Profetului, când a venit „șeful" la ei, nu se știe de unde. I-a învățat știința și meșteșugurile renegaților și s-au îmbogățit, însă în

schimb, din nomazi liberi, au devenit sclavi ai muncii. Cresc vite, lucrează ogoarele și au livezi cu pomi roditori.

— Și cu toate acestea sunt tâlhari care v-au furat turmele și au ucis pe păzitori? îl întrebai eu.

— Da, sunt și tâlhari. Cine se leapădă de religia Profetului, e întotdeauna împins la nelegiuiri.

— Așa crezi tu?

— Da. Asta nu trebuie să te jignească, căci n-ai fost niciodată musulman și deci nu ești un renegat.

— Djanicunii sunt creștini?

— Nu știu. Știu numai că s-au lepădat de Mahomed.

— Cum își spun ei?

— Numai djanicuni. Religiei lor nu i-au dat nici un nume. „Șeful" e un om foarte bătrân, dar cu părul negru ca pana corbului. Se spune că ar fi în vârstă de vreo câteva sute de ani. Unii susțin chiar că nu s-a născut ca toți oamenii și că nu va muri niciodată. Asta e însă numai o superstiție. Din toate câte se spun despre el, un singur lucru e adevărat: trebuie să te ferești să-l vorbești de rău. Pe acela care face așa ceva, îl urmărește răzbunarea până când îl răpune. Din pricina asta, n-am vrut să răspund adineauri la întrebarea ta. Ești mulțumit acum?

— Da, însă te previn să nu-mi mai aduci astfel de jigniri. Știi cumva, dacă Sallab fachirul cunoaște pe djanicuni?

— Colindă pretutindeni, așa că trebuie să fi fost și pe la ei.

— E mai prieten cu voi decât cu ei?

— Cine poate ști asta!

— A fost aici.

— Aici? Chiar în locul ăsta? întrebă el uimit.

— Da.

— Nu se poate.

— Era călare pe iapa cea roaibă a „șefului".

— Nici asta nu e cu putință.

— Privește! Pe locul acesta au descălecat cei doi călăreți. Acela care călărea pe armăsar, a lăsat urme de tălpi de gheată. Celălalt care a descălecat de pe iapă era cu picioarele goale. Acum vino să vezi unde au stat jos. Aici cel desculț și dincoace celălalt. Ai văzut vreodată un om să șadă într-un fel atât de neobișnuit? Numai cu un picior sub el iar cu celălalt peste genunchiul acestuia, încât călcâiul să se întipărească de partea cealaltă pe nisip?

— *Mașallah!* În felul ăsta șade numai un singur om.

— Cine?

— Fachirul.

— Așa și e. Acest fel al său de a ședea mi-a bătut îndată la ochi când l-am văzut în tabăra voastră. Omul desculț de aici a stat în același fel.

— Nu poate fi și un altul, care să aibă același obicei?

— Să presupunem că ar fi așa. Dar ai observat cum era îmbrăcat fachirul?

— În zdrențe.

— Cu ce erau legate zdrențele pe trupul său?

— Cu o sfoară ale cărei capete atârnau la spate.

— Ai observat ceva la căpătâiele astea?

— Câte o gogoașă de chiparos la fiecare.

— Privește aici! Când a stat jos, gogoașele astea au atins nisipul la spatele său. Când s-a mișcat, s-au mișcat și ele odată cu dânsul. Vezi liniile astea și întipăriturile rotunde în nisip?

Își îndreptă privirea spre semnele pe care i le arătam, apoi holbă ochii la mine.

— Sihdi, acum văd și eu ce înseamnă a ști să citești urmele, zise el. Ai dovedit că acela care a stat aici a fost într-adevăr fachirul. Dar nu-mi vine încă să cred că a fost calul „șefului".

— Am spus numai ce fel de cal era. Mai mult nu pot să știu. De „șef" ai vorbit tu însuți. E atât de bogat, ca să poată avea un asemenea cal?

— Da. Se spune că are putere asupra tuturor bogăților de pe lume.

— Multe se spun. Pentru mine are însemnătate numai ce văd azi aici. Când crezi că vom ajunge la Daraeh-y-Djib?

— Deseară vom fi aproape, cu toate că am făcut un ocol, pentru a nu întâlni pe vreun djanicun din ariergarda lor.

— Atunci se poate întâmpla să nu ne întâlnim cu iscoadele voastre?

— Ba da. Azi trebuie să încrucișăm drumul inamicilor, pentru a le ieși înainte. La răscrucea aceea ne așteaptă iscoadele.

— Așadar cunosc răscrucea?

— Da. Acum nădăjduiesc că ați recăpătat încredere în noi?

Mă privi nerăbdător, să audă ce răspuns îi voi da. Destul de tare pentru a fi auzit de el, Halef îmi puse întrebarea:

— Ce-ai să-i spui, Sihdi? Încrederea nu-i ca o curmală pe care o poți trece într-un minut de zece ori din mână în mână. Ea se pierde mai repede decât se redobândește.

— Îl voi întreba de o spărtură care se află între el și noi, dragă Halef, răspunsei eu.

— O spărtură? Nu cunosc nici una.

— Totuși există. A mers cu noi din clipa când am părăsit satul dinarunilor. La miezul nopții, când ne-a ajuns din urmă, ariergarda, spărtura s-a făcut mai mare și acum sunt curios să știu dacă se va închide iar. Am tăcut, fiindcă tu aveai încredere în dinaruni și nu voiam să ți-o răpesc.

— Nu te înțeleg.

— O să mă înțelegi îndată.

Întorcându-mă spre șeic, urmai:

— Tabăra voastră e cu desăvârșire părăsită?

— Da.

— Nu mai e nimeni acolo?

— Nici țipenie de om.

— Deci, toți au venit cu noi și cu ariergarda?

— Toți.

— Și prizonierii noștri djanicuni pe care urma să-i judecăm?

— Răspunse mai repede decât mă așteptam:

— I-am trimis în tabăra cea mare a tribului nostru. Vor fi ținuți acolo până la întoarcerea noastră.

— De ce nu ne-ai spus mai dinainte?

— Fiindcă nu m-ați întrebat.

— Era de datoria ta s-o spui și fără să te întrebăm. Prizonierii erau deocamdată ai noștri și abia mai târziu ai tăi. N-am întrebat de ei, cre-

zând că vor fi cu cei rămași în urmă. Ascultă ce-ți voi spune acum deschis: N-am putut înțelege de ce țineți la acești câțiva djanicuni, deși ați fost prădați de tovarășii lor de trib. Mi s-a părut foarte ciudat că i-ați întâlnit, fără să-i fi oprit, cu toate că erau djanicuni. Și mai ciudat mi se pare că au dispărut acum, fără ca tu să fi găsit cu cale să ne spui ceva despre asta. De aceea nu vreau să-ți răspund încă la întrebarea dacă am încredere în voi. Ai să-ți dai singur seama. Haidem acum, să ne urmăm drumul.

Nu spuse nimic, ci întoarse calul și ieși din trecătoare împreună cu oamenii săi. Abia după câtva timp privi înapoi, pentru a vedea dacă îl urmăm. Bineînțeles că plecarăm și noi. Afară dădurăm peste ceata care ne așteptase și călărirăm mai departe cu ea, rămânând însă la coada șirului:

— Ciudat lucru cu prizonierii — zise Halef după câtva timp. Mă crezi, Sihdi, că de la plecare nici nu m-am mai gândit la ei?

— Am băgat și eu de seamă.

— Dar tu?

— Abia azi-dimineață am văzut că lipsesc.

— Și nu mi-ai spus nimic?

— Erai așa de voios în zilele din urmă și nu voiam să-ți tulbur liniștea.

— Fiindcă voiai să mă cruți din pricina bolii mele, știu. Mai crezi că sunt bolnav?

— Da.

— Atunci mai dă-mi din doctoria aceea.

— Iar nu te simți bine, Halef? îl întrebai îngrijorat.

— Nu; iar a venit baba. A intrat pe furiș în trupul meu și simt mâna ei de gheață pe spinare. Trebuie s-o gonesc; dă-mi leacul.

De câteva ceasuri nu mai luasem în seamă boala lui. Acum îi văzui ochii lucitori și privirea rătăcită. Îi dădui chinina pe care o luă, apoi tăcurăm câtva timp.

Tăcerea asta era pricinuită în primul rând de îngrijorarea mea pentru sănătatea lui Halef, apoi și în privința mea îmi adusesem aminte de ceva ce mă neliniști.

În timpul din urmă făcusem greșeli mari, cum n-ar fi trebuit să se întâmple. Înainte de toate, mă întrebam cum fusese cu putință să plecăm din tabăra dinarunilor, fără să luăm nici o hotărâre în privința prizonierilor. Apoi mă gândii că ar fi fost bine să fi cerut să mi se arate cadavrele, sau cel puțin mormintele păzitorilor care fuseseră uciși cu prilejul atacului împotriva turmelor de vite. Nici asta n-o făcusem. Cum fusese cu putință să scăpăm din vedere așa ceva? La Halef fusese de vină boala. Dar la mine? Devenisem oare uituc pe neașteptate? Pierdusem agerimea minții? De unde venea ciudata oboseală, pe care n-o băgasem în seamă, deși Halef îmi atrăsese luarea-aminte asupra ei, de câteva ori? Mă bucuram de o robustețe cum rar o are un om, iar starea sănătății mele nu lăsa nimic de dorit.

Începui să mă examinez pe mine însumi și deodată îmi dădui seama că și la mine venise „baba cea știrbă". Simții o greutate la cap, eram indispus și obosit. Oare să mă fi îmbolnăvit și eu? Nu se poate! Și totuși!... Să fie numai o închipuire?

Mă străduii să mă reculeg și fără să fi vrut dădui pinteni calului, încât făcu o săritură mare înainte.

— Ce s-a întâmplat? mă întrebă Halef, uitându-se la mine. De ce ți s-au supt așa obrajii? Ești și tu bolnav, Sihdi?

— Nici prin gând nu-mi trece! răspunsei eu râzând în silă.

— Sihdi, mie să nu-mi ascunzi nimic. Mi se pare că și ție ți-a dat bună ziua baba mea. Asta ne-ar mai lipsi! Mi-e așa de cald și mă simt cuprins de un fel de teamă. Aș vrea să fie un frig năprasnic. În fața ochilor mei se învârtesc niște roți de foc. Sihdi, trebuie să întrebăm pe șeic, dacă nu se găsește apă prin apropiere.

Își îndemnă calul și trecu spre capul convoiului. Eu îl urmai. Înainte încă de a se fi apropiat de șeic, îl întrebă:

— Nafar Ben Șuri, spune, nu se găsește apă prin apropiere?

— De băut?

— Nu numai de băut, ci și pentru o baie.

Arătai cu brațul întins spre dreapta și spusei:

— Într-acolo se vede un munte și pădure. Le cunoști?

— Da, răspunse șeicul. Pe vârful muntelui sunt brazi; iar mai jos arini și frasini. Drumul nostru duce pe la poalele muntelui.

— Unde sunt arini, trebuie să fie neapărat și apă curgătoare.

— Da, este. Se revarsă într-un eleșteu pe care îl cunosc. Am pescuit odată acolo. În vreo două ceasuri ajungem.

— Așa de târziu? întrebă Halef.

— Da. Drumul e lung, fiindcă trebuie să coborâm și să urcăm de două ori pentru a ajunge acolo. Iazul e în partea de apus a muntelui.

— Două ceasuri e cam mult. O iau înainte. Vii și tu, Sihdi?

Fără a aștepta un răspuns, dădu pinteni armăsarului său. Nobilul animal porni în galop. Assil Ben Rih al meu îl urmă pe dată, fără să mai aștepte un îndemn din partea mea. Știa că trebuie să se țină după Barkh.

Trecurăm întâi peste un șes neted și caii noștri zburau, încât se părea că nici nu ating pământul cu copitele. Halef scoase un chiot voios. Îl lăsai să treacă înainte ca să-l îmbărbătez. Dacă ar fi trebuit să călărească timp de două ceasuri, boala l-ar fi doborât. De aceea îi strigai:

— Halef, numără în câte minute te voi ajunge.

La auzul acestor cuvinte, ridică brațul și răspunse râzând:

— Niciodată n-ai să mă poți ajunge! Nici nu încep, căci ar trebui să număr o veșnicie.

Se aplecă pe gâtul calului. Vântul îi desfăcu burnuzul și îl umflă ca un balon. Călăream atât de repede, încât nu vedeam pământul sub noi. Uitându-mă înapoi, văzui că dinarunii opriseră caii și ne priveau uluiți. Nu văzuseră încă o asemenea goană.

Fu într-adevăr o cursă nebună, în care când Halef, când eu o luam înainte.

Trecurăm astfel un deal, apoi o câmpie și când ajunserăm la alt deal, Halef mă ajunse iar din urmă. Fața lui strălucea de bucurie. Trupul, min-

tea și sufletul îi erau la fel de încordate. Tocmai astă voiseм.

— Sîhdi, recunoști acum că tot eu o să te întrec? îmi strigă el.

— Nu, răspunsei eu.

— Ai să vezi că da.

— Nu cumva vrei să întrebuințezi „taina"?

— Nu. Asta o facem doar numai când suntem în primejdie. Dar bagă de seamă; tot o să te întrec.

Se aplecă cât putu mai mult înainte și îmboldi calul prin cuvinte:

— Mai repede, mai repede, dragule! Arată ce poți... Fii drăguț, odorul meu! Sunt mândru de tine! Ești comoara mea cea mai neprețuită! Doar nu vrei să mă dai tocmai acum de rușine?! Știi că faima mea e și a ta; rușina mea și a ta! Îți voi răsplăti râvna cu dragoste nemărginită. Aleargă cât vei putea. Zboară, fericirea mea! Îți voi da o mână plină de curmale? Le voi alege pe cele mai bune și mai frumoase! Gândește-te numai ce bunătăți: curmale, curmale, curmale!

Bineînțeles că armăsarul nu cunoștea înțelesul cuvântului, însă pricepea sunetul. Cuvântul *tamr* — care înseamnă curmale — îl înțelegea. Plecă în piept capul și goni încă mai repede decât până acum. Urmarea fu că rămaserăm alături.

Călăream atât de repede, încât se părea că muntele vine spre noi. Nu ne mai despărțea de el decât o vâlcea în formă de albie, acoperită cu iarbă. Trecurăm ca vântul prin ea. La dreapta noastră zărirăm o apă curgând de-a lungul coastei și între tulpini înalte de arini și frasini văzurăm lucind oglinda iazului.

— Apă! În sfârșit apă! strigă Halef.

Dădu pinteni armăsarului pe partea opusă mie. Observai acest șiretlic după o mișcare a calului, dar nu spusei nimic. În urma acestui vicleșug, Barkh o luă iar înainte și ajunserăm la țintă, fără ca Assil al meu să se poată ține după el, așa că Halef rămase învingător. Întoarse calul spre mine și mă întrebă:

— Ei, Sihdi, cine a ajuns întâiul?

— Tu, răspunsei eu.

— Dar te văd că zâmbești.

— Oare rușinea de a fi fost înfrânt de tine să fie atât de mare, încât ai vrea să plâng?

— Ascultă, Sihdi, nu te preface. Cunosc zâmbetul ăsta. Eu am îndemnat pe Barkh, pe când tu ai ținut într-adins pe Assil în urmă. Mărturisește-o fățiș! Nu-i așa că ai făcut cum spun eu?

— Ba da, îi răspunsei.

Acum puteam să mărturisesc, căci îmi ajunsesem scopul de a ține pe Halef încordat.

— Vasăzică, dacă ai fi vrut, tu m-ai fi biruit?

— Da. Pot să ți-o spun, fiindcă e o cinste și o laudă mare pentru tine.

— Cum asta?

— Barkh nu se trage din unul dintre caii voștri. Assil îi este superior, fiindcă s-a născut la voi și a fost crescut și dresat de tine. Assil n-are pereche în lume, fiindcă nici Rih, tatăl lui, n-a avut.

— Ai dreptate. Cuvintele tale mă bucură, Sihdi. Nu m-am purtat cinstit față de tine. Tu n-ai spus nici un cuvânt armăsarului tău, pe când, la urmă, eu i-am dat pinteni la al meu. Iartă-mă!

În timp ce schimbam aceste cuvinte descălecaserăm. Caii noștri erau liniștiți și respirația potolită, ca și când n-ar fi avut în urma lor o goană ca aceea pe care o făcuserăm. Pe părul lor nu se vedea nici un pic de spumă sau de sudoare. Îi dezmierdarăm. Barkh apucă cu dinții mâneca lui Halef și nu-i mai dădu drumul.

— Știi ce vrea? întrebă Halef râzând.

— Curmalele pe care i le-ai făgăduit.

— Da; omul trebuie să se țină de cuvânt și față de animale.

Halef deschise sacul cu nutreț și făcu întocmai ce făgăduise: alese o mână de curmale din cele mai bune și le dădu armăsarului. Apoi luarăm șeile de pe cai, și aceștia intrară de-a dreptul în apă, fără nici un îndemn din partea noastră, ceea ce fac foarte rar caii născuți în pustiu.

Odată cu sfârșitul curșei, încetă și încordarea noastră, mai cu seamă la Halef. Când se îndreptă spre malul pârâului ca să bea din apa limpede, văzui că pașii îi deveniseră șovăitori. Eu însumi fui cuprins de un simțământ ciudat. Simțeam ca și când niște mâini nevăzute m-ar fi ridicat și m-ar fi culcat pe iarbă. Fui nevoit să stau jos, și, când mă așezai, arinii începură să joace în jurul meu. Capul mi se părea cât o baniță, care se făcea tot mai mare și mai goală. Închisei ochii. Ciudat! auzii în urechi bătaia inimii. Simții că cineva mă ia de mână.

— Sihdi, Sihdi, ce-i cu tne? Fața ta s-a făcut pământie! De ce ai închis ochii?

Cu mare greutate putui să-i deschid și văzui pe Halef aplecat deasupra mea. În privirea lui se

citea aceeași teamă ca și în glasul său. Constatarea asta îmi fu de folos, căci sării în picioare și spusei:

— Am văzut cum jucau copacii în jurul meu și am vrut să-i las să treacă.

— Tot așa ca și la mine. Ținutul prin care am trecut se învârtea ca o horă; capul mă durea și toate măruntaiele din mine voiau să se răzvrătească. M-am silit din răsputeri să-ți ascund starea mea și să mă țin în șa. Lua-o-ar dracu' pe baba aia știrbă! Nu-i ajunge că mă are pe mine renumitul șeic al haddedihnilor, căruia i se supun mii de războinici viteji? Trebuie să întindă ghearele ei murdare și după tine?! Numai ea e vinovată că totul se învârtește în jurul nostru. N-ar trebui să facă astfel de glume cu oameni ca noi. Hai și bea puțină apă. Îți va răcori sângele și baba o să crape de ciudă.

Mă apucă de mână și mă duse la locul unde băuse și el. El, bolnavul, mă conducea pe mine! Ce avea să se mai întâmple? Trebuia să mă stăpânesc, să-mi adun toate puterile. Băui sorbind cu nesaț și simții ca o undă răcoritoare care îmi pătrundea în trup. Când mă ridicai, privirea îmi era mai limpede.

— Acum hai să facem o baie, mă îndemnă Halef, dar să nu ne depărtăm unul de altul. Să rămânem împreună, ca să ne putem ajuta, dacă și apa va începe să se învârtească în jurul nostru.

Găsirăm repede un loc potrivit și eu intrai întâi în apa atât de binefăcătoare pentru starea în care ne aflam. La câțiva pași de mal dădui de adânc și începui să înot. Asta era poate o nesocotință, după amețeala pe care o avusesem, dar credeam că mișcarea o să-mi facă bine. Totuși nu

înotai mult și mă întorsei la mal. O adiere încrețea suprafața apei și jocul valurilor mici părea să-mi pătrundă prin ochi până în creier, așa că mă simții nesigur.

Când am simțit pământul sub picioare, mă uitai după Halef. Ieșise oare din apă? Pe când îl căutam cu privirea, zării o mișcare la suprafața apei și mă îndreptai spre locul cu pricina. Îl găsii pe sărmanul Hagi întins lat, cu capul dat pe spate, așa că numai nasul și gura mai erau deasupra apei. Îmi venea să râd, dar îmi trecu pofta când zării trupul plin de pete vinete.

Recunoscui pe dată că era tifos.

Cum era cu putință, ca un om să se poată ține pe picioare și să mai facă o cursă călare, cum o făcusem noi, când boala era atât de înaintată? Un om așa-zis civilizat, n-ar fi putut rezista. Numai trupul unui nomad cumpătat, care nu cunoaște viciile și plăcerile istovitoare ale civilizației, e în stare de așa ceva. Pe lângă însușirile trupului, contribuiseră mult și cele sufletești ale micului hagiu, să-l țină în picioare. Petele începură să se întindă și, când văzui asta, simții și eu deodată o durere mare de cap, cuprins fiind de fiori. Halef ridică repede capul.

— Văd că ți-e frig, Sihdi, zise el. Du-te la mal; eu mai rămân în apă.

— Mi-a trecut, îi răspunsei. Dar ce înfățișare ai tu?

— Sunt tărcat ca un leopard. Nu-i așa? Dar... ce văd?

Se ridică, arătă spre pieptul meu și urmă:

— Privește, Sihdi! Tot așa a început și la mine.

Mă uitai de-a lungul trupului meu și zării ceea ce nu observasem până atunci: și pe pieptul meu apăruseră pete, deocamdată încă mici.

— Te-ai speriat? mă întrebă Hagi Halef. De ce taci? De ce nu spui nimic? E o boală grea? O cunoști?

— O cunosc, Halef, răspunsei eu. Și ca să nu faci vreo nesocotință, trebuie să fiu sincer cu tine. E aproape tot așa de primejdioasă și lungă ca ciuma, care era gata să ne răpună odinioară. Din zece bolnavi, mor de obicei doi...

— Dar de ce să fim tocmai noi ăștia doi? mă întrerupse el. Întâi să vină la rând ceilalți opt și nici nu-mi trece prin gând să mă socotesc printre ei.

— Și eu nădăjduiesc că vom scăpa. Suntem oameni tari și, afară de asta, am doctoriile trebuincioase: camfor și chinină. Trebuie să facem și băi reci, așa că n-ar fi rău să rămânem chiar aici pe loc. Nu ne putem juca cu viața noastră. Dar cine va îngriji de noi?

— Să avem nădejde în Allah, care nu ne-a uitat niciodată și nu ne va părăsi nici acum. Bunul, dragul meu Sihdi, adu-ți aminte, că nici atunci n-am avut pe nimeni care să aibă grijă de noi. Zăceam în pustiu, pe pământul înfierbântat, însă deasupra noastră era întins cortul mare și luminos din înălțimea căruia ne priveau îngerii. În vis au venit la mine și, treaz fiind, m-am gândit la ei. Nu ne-am însănătoșit fără alt ajutor, decât al lor!

— Ai dreptate, viteazul și credinciosul meu Halef. Îngerii au îngrijit de noi; întâi de tine prin mijlocirea mea, apoi de mine printr-a ta, cu toate că amândoi eram așa de slabi și prăpădiți.

— Au să ne ocrotească și de data asta. Sau crezi că nu?

— Ba da, dar vezi că atunci m-am îmbolnăvit de ciumă abia după ce te făcuseși tu sănătos. Acum o să zăcem, fără îndoială, amândoi în același timp...

— În același timp? îmi curmă el vorba. Nici prin gând nu-mi trece! Dacă hârca aia crede că o să facă așa cum vrea ea, atunci se înșală. Ce, noi n-avem voință? Nici nu mă gândesc să ne îmbolnăvim amândoi. Dacă nu reușim să ne îmbolnăvim pe rând, mai bine ne lipsim. Cât timp unul din noi e bolnav și are nevoie de îngrijiri, celălalt trebuie să rămână sănătos. Începutul l-am și făcut așa cum se cuvine. Petele au apărut mai repede la mine decât la tine. Prin urmare, când ți-o fi ție mai rău, mie mi-a mai trecut. Înainte de a fi doborât de boală, trebuie să mă țin de cuvânt față de dinaruni.

— Halef!...

— Da, Sihdi!... Știu ce vrei să spui. Mâine vom ajunge în „Înfundătură", căci nu suntem așa de bolnavi, încât să fim nevoiți să rămânem aici, iar poimâine lupta va fi sfârșită și atunci voi face tot ce vrei, fără cea mai mică împotrivire. Dacă rămânem aici, dinarunii vor pleca mai departe, nu ca prieteni, ci ca dușmani, și când boala ne va fi făcut neputincioși, se vor întoarce spre a se răzbuna.

Halef judeca logic și îmi părea foarte bine că mintea lui era încă atât de limpede și ageră. Să fi fost oare un efect al băii reci pe care o făcuse? Mă culcai lângă el, căci și eu începusem să simt efectul binefăcător al apei. Caii noștri păsteau

iarba verde, o plăcere de care fuseseră lipsiți multă vreme. Umbra frasinilor cu coroanele înalte ne apăra de razele fierbinți ale soarelui. Nu ne întrebarăm dacă statul mult în apă ne-ar putea dăuna și ieșirăm abia când socotirăm că trebuie să vină și dinarunii. Când sosiră, eram și noi îmbrăcați și gata de drum.

Bineînțeles că făcură și ei un popas, însă nu zăbovirăm mai mult decât o jumătate de oră. Apoi pornirăm mai departe; Halef și cu mine ne ținurăm, ca și înainte, la coada convoiului.

În timpul popasului dinarunilor pe malul iazului, nu vorbisem nici un cuvânt cu șeicul. Cu oamenii lui ne purtarăm bine, dar nici cu ei nu stăturăm de vorbă. Neîncrederea ne închidea gura la toți.

Spre mulțumirea noastră, treceam acum printr-un ținut păduros, bogat în apă și pășune, fapt care contribui la liniștirea noastră. Efectul băii fusese cu totul deosebit: eu mă simțeam întărit și reîmprospătat, pe când Halef îmi spuse că era obosit. Nu era deprins cu băi reci și pesemne cea de azi durase prea mult.

Ceva mai târziu îl văzui cutremurându-se, dar cum soarele era încă sus pe cer și ne încălzea îndeajuns, presupusei că mișcarea lui fusese numai întâmplătoare. Când se repetă însă, răspunse la întrebarea mea, că se simțea cuprins de fiori și mă rugă să-i dau chinină. Socotii mai bine să nu-i îndeplinesc deocamdată rugămintea și îi propusei să repetăm întrecerea de adineauri. Auzind asta, se îndreptă vesel în șa, zicând:

— Cu cea mai mare plăcere, Sihdi, însă cu o condiție.

— Care anume?

— Să schimbăm caii.

Ce șmecher mai era micul meu Halef! Mă învoii și îi dădui pe Assil, pe când eu încălecai pe Barkh. Am fi vrut să facem cursa chiar pe drumul pe care trebuia să-l urmăm mai departe, dar pentru asta am fi fost nevoiți să întrebăm pe șeic, care părea supărat pe noi. Ne hotărârăm deci să luăm altă direcție și anume în jurul muntelui, care se afla la stânga noastră. Urma deci ca, după ce vom fi înconjurat muntele, să dăm iar peste dinaruni sau să găsim cel puțin urmele lor. Îi spuserăm deci lui Nafar Ben Șuri ce aveam de gând și eram gata să pornim, când acesta ne zise:

— De ce nu rămâneți aici? Dincolo de munte se află răscrucea unde ne așteaptă războinicii mei.

— Ăsta nu e un motiv să călărim tot atât de încet ca voi. Caii noștri sunt mai iuți și vom ajunge înaintea voastră.

— Dar veniți negreșit?

— Da.

— Jură.

— Ești nebun?! Nu jur nici pentru lucruri mai însemnate, darmite pentru atâta! Ți-am dat cuvântul meu și trebuie să te mulțumești cu atât.

Pornirăm la început încet, căci Halef voia să-mi spună ceva.

— A devenit bănuitor, Sihdi.

— Și jignitor, adăugai eu.

— Într-adevăr, era o jignire să ceară un jurământ. Se pare că prețuim mult pentru dânsul.

— Într-adevăr așa se pare.

— Bănuiești cumva de ce?

— Da.

— Spune-mi și mie.

— E numai o presupunere nelămurită. De folos îi suntem numai ca ajutor împotriva djanicunilor. Știe că se poate bizui pe noi ca buni țintași, mai mult decât pe el însuși și pe toți oamenii lui. Asta i-a scăpat fără să vrea. Mie însă nu-mi ajunge pentru a lămuri anumite lucruri care mi-au sărit în ochi.

— Ce?

— Se străduiește din răsputeri să afle tainele armelor noastre și ale cailor noștri. Pentru ce? Aceste taine au preț numai pentru stăpânii armelor și ai cailor. Are cumva de gând să ne prade?

— Sihdi! strigă Halef uimit.

— Nu cumva ne este dușman și caută să pună mâna pe armele noastre și pe cai, dar care nu-i vor folosi nimic dacă nu cunoaște tainele lor? Și poate se preface numai că ne este prieten, nădăjduind că pe calea asta va putea afla tainele? Și odată ce le va cunoaște, nu-și va da arama pe față... dovedindu-ne că nu e decât un tâlhar și ucigaș?!

— Sihdi, poate un om să fie atât de ticălos?

— De ce mai întrebi? Doar ai cunoscut mulți oameni de soiul ăsta!

— Dacă e așa cum spui, atunci am fost un mare prost.

— Mângâie-te, căci nici eu n-am fost prea deștept. Trebuie să fim foarte prevăzători și asta e cu atât mai rău pentru noi, cu cât boala amenință să ne doboare în fiece clipă.

— Sihdi, de boală nu mă sinchisesc eu acum. De când mi-ai vorbit de bănuiala ta, n-am timp

să fiu bolnav până ce nu vom lămuri cum stăm cu acest Nafar Ben Șuri. Mai ai să-mi spui ceva?

— Nu.

— Atunci să începem! Pornim amândoi odată. Bagă de seamă! Una... două... trei!...

La „trei" începu goana după biruința pe care voiam să i-o las șeicului haddedihnilor. Din nefericire n-avurăm parte de ea, nici el, nici eu, căci ieși cu totul altceva. De dinaruni ne despărțirăm pe un platou, pe care coborârăm pentru a ajunge la poalele muntelui pe care vroiam să-l înconjurăm.

Ajungând în vale, văzurăm că drumul se îngusta atât de mult, încât trebuia să călărim foarte încet. Furăm nevoiți să ne strecurăm printr-un labirint de stânci, unde găsirăm urme care dovedeau că în răstimpuri treceau oameni pe aici. Această strâmtoare se lărgea deodată și răspundea în valea pe care trebuia s-o urmăm pentru a înconjura muntele. Tocmai vroiam să ieșim din strâmtoare, când, la vreo douăzeci de pași, apărură doi călăreți care veneau spre noi. Și cine credeți că era unul din ei?!

Sallab, fachirul! Era călare pe o iapă roaibă, fără îndoială „Săgeata" „șefului". Tovarășul său, un om mai tânăr, fără îndoială tot un fachir și tot neînarmat ca și Sallab, călărea un armăsar murg. Amândoi se speriară când ne văzură.

— Dinarunii, strigă Sallab.

— Nu. Suntem numai noi, răspunsei eu.

— Numai voi doi?

— Da.

— Nu vă cred! Haidem repede înapoi!

Întoarse calul și o luă la goană, urmat de tovarășul său.

— Sihdi... ce...? începu Halef.

— Taci. Nu vorbi fără rost, îi curmai cu vorba. Acești doi fachiri sunt cheia tainei pe care vrem s-o dezlegăm. Trebuie să-i prindem neapărat.

— Chiar cu de-a sila?

— Dacă se vor împotrivi, da. Ține-te după celălalt, eu după Sallab. Dar iapa lui e ca săgeata; dă-mi pe Assil. Repede, repede!

Descălecarăm și schimbarăm caii, apoi porniram pe urma fugarilor.

— Fii cu băgare de seamă! îi strigai lui Halef. S-ar putea să aibă arme ascunse asupra lor.

— Fii fără grijă Sihdi. *Hamdulillah!* În sfârșit o goană adevărată. Înainte! *Iallah! Iallah! Iallah!*

Schimbul cailor nu durase nici un minut; cu toate acestea fachirii câștigaseră o distanță bună înainte. Sallab era în frunte. Așa cum stăteau lucrurile, nu puteam să mă încurc într-o goană lungă, căci, răscrucea fiind de partea cealaltă a muntelui, se putea prea bine întâmpla ca djanicunii să fie prin apropiere. Trebuia, deci, să punem mâna pe fugari cât mai repede.

— Assil!... Assil!... *Ramchchch! Ramchchch!*

Acesta era strigătul prin care îl îndemnam la galopul cel mai repede. Îi dezmierdai gâtul și calul zbură ca vântul. Mă apropiai cu iuțeală de cei doi fachiri. Sallab se uită înapoi și îl auzii scoțând un țipăt, îndemnându-și calul la goană. Celălalt îl bătu pe al lui cu biciul, dar cu toate acestea rămase în urmă. După scurt timp îl ajunsei. Trecui atât de aproape de el, încât putui să-i dau un pumn în coaste. Lovitura fu și mai puternică din pricina iuțelii cu care alerga Assil. Fachirul căzu din șa și în urma mea răsună glasul lui Halef:

— Îl prind? Am pus mâna pe el... Repede după celălalt, Sihdi!

Nici nu mă uitai înapoi, știind că mă pot bizui pe Halef. Sallab întoarse iar capul și văzându-mă atât de aproape, trebui să recunoască că-l voi ajunge în clipa următoare. Îl urmării cu privirea și văzui că lovi de câte trei ori gâtul calului său de o parte și de alta, cu amândouă mâinile, și-l auzii spunând un cuvânt, pe care însă nu-l putui deslușì.

Era oare „taina" iepii? Și era oare fachirul un prieten atât de bun și om de încredere al „șefului", încât acesta îi trădase „taina"?

La întrebarea mea veni îndată și răspunsul: iapa nu mai alerga, ci zbura. Îmi dădui seama că fachirul întrebuințase într-adevăr „taina" și prin asta reuși să mărească depărtarea dintre noi. Fui deci nevoit să întrebuințez și eu „taina" armăsarului meu. Aplecându-mă peste gâtul lui, pusei mâna între urechile lui Assil și spusei de trei ori numele său. Alesesem această „taină" fiindcă era foarte greu de executat. Numai un călăreț foarte bun era în stare să ajungă cu mâna la urechile calului său, când acesta se afla în plină goană.

Efectul fu minunat. În prima clipă se păru că Assil vrea să se oprească și un tremur îi străbătu tot trupul. Apoi scoase un nechezat de bucurie. Și acum... deodată avui impresia că nu-i mai văd picioarele, atât de repede se mișcau. Tufele și copacii zburau pe lângă mine și pământul îmi fugea de sub picioare, cu o repeziciune nemaipomenită. Simții o plăcere atât de mare, încât scosei un chiot la care Assil răspunse iarăși cu un nechezat de bucurie.

Asta era altă goană decât aceea pe care o plănuisem cu Halef! Vestita „Săgeată" a „șefului", la întrecere cu cel mai bun armăsar al haddedihnilor! Și nu numai în glumă, ci în serios. Care din doi va învinge?

Întrebarea mea rămase numai câteva clipe fără răspuns, dar răspunsul îl avui când văzui că întrebuințarea „tainei" neliniștise iapa fachirului. Mișcarea picioarelor ei era minunat de ușoară dar nu regulată. După câteva clipe văzui că nu mai înainta în alergare egală, ci în salturi. Pesemne că nu mai fusese de mult pusă să alerge sub înrâurirea „tainei" și de aceea răsuflarea îi deveni greoaie. Afară de asta nici călărețul nu era destul de bun pentru un asemenea cal.

Mă apropiai din ce în ce mai mult de fachir. Acesta se uită tot mai des înapoi și începu să izbească cu putere în iapă. Ajunsesem la vreo zece lungimi în urma lui, când făcu nesocotința s-o lovească și cu picioarele.

— Nu o mai bate degeaba, îi strigai eu. După ce i-ai spus „taina", un cal nu trebuie lovit niciodată.

Abia spusesem aceste cuvinte, când iapa își încetini mersul, apoi făcu o săritură în lături, o alta în partea opusă, și... în clipa următoare fachirul fu aruncat din șa. Neputând opri pe Assil în plină goană, trecui o bucată bună înainte. Apoi încetinii și eu puțin câte puțin mersul și mă întorsei la locul unde căzuse fachirul. Acesta se sculase de jos și își pipăia tot trupul, pentru a se încredința că scăpase teafăr.

— De ce ai fugit de noi? îl întrebai eu, descălecând.

— Sihdi, calul tău nu e cal, ci un diavol, răspunse el.

— Nu te-am întrebat de calul meu. Ești rănit?

— Nu, slavă lui Allah!

— Atunci adu pe „Săgeata" încoace.

— „Săgeata"? întrebă el, uimit. Cunoști numele acestei iepe?

— Știu mai multe decât îți închipui. Un lucru însă nu înțeleg: de ce te-ai speriat de noi și ai luat-o la fugă?

— Pentru... pentru că...

Se opri, mă privi cercetător și lăsă capul în piept.

Mă apropiai de dânsul și îi spusei:

— Mi se pare că ai auzit vorbindu-se de șeicul haddedihnilor și de mine?

— Da.

— De bine sau de rău?

— Numai de bine.

— Și cu toate acestea ne socotești drept oameni răi?

— Nu.

— Ba da, căci de oameni buni nu fuge nimeni.

— Cât timp sunt buni, nu.

— Noi nu mai suntem buni?

— Mai rămâne cineva bun, când se pune în slujba răului?

— Vrei să vorbești de dinaruni?

— Da.

— Noi nu suntem în slujba lor.

— Dar sunteți prieteni cu ei și prietenia unor astfel de oameni nimicește faima cea mai mare.

— Nu înțeleg cuvintele tale, însă ele se potrivesc bine cu bănuiala pe care o aveam și eu. Țin

deci să-ți spun că niciodată n-am avut de gând să fim prietenii unor oameni răi...

Am fost întrerupt de venirea lui Halef, care aducea pe celălalt fachir. Amândoi stăteau de vorbă, ca și când ar fi fost cei mai buni prieteni. Când mă zări, Halef mă întrebă:

— Assil a învins?

— Da, răspunsei eu.

— Știam că așa o să fie. Acum îți voi spune ceva de mare însemnătate.

Se apropie de noi, descălecă și urmă:

— Să ne oprim aici, ca să ne sfătuim, Sihdi, știi cine și ce sunt dinarunii noștri?

— Nu.

— Am fost niște proști. Nici nu sunt dinaruni, ci izgoniți; izgoniți din toate triburile din ținuturile acestea. Toți acei care au făptuit vreo nelegiuire și au pățit vreo rușine se unesc cu ei. Trăiesc numai din tâlhării și alte matrapazlâcuri de același soi. Ah, Sihdi, le-am arătat acestor oameni o încredere pe care n-o merită. Tu ești ceva mai deștept decât mine, dar nu cu mult. Îmi vine să-ți trag o palmă, iar mie zece, douăzeci, sau chiar cincizeci. Dar fiindcă te stimez și te iubesc prea mult pentru a ți-o da cu adevărat, trebuie să renunț și la ale mele.

Ciuda lui trebuie să fi fost foarte mare, căci altfel n-ar fi vorbit atât de nerespectuos de el, față de cei doi fachiri. În ce mă privește, eram mulțumit că mă lămurisem în sfârșit asupra situației. Trebuia să mă feresc însă de a îndrepta o greșeală prin alta mai mare. De aceea îl întrebai:

— Știi bine că prietenii noștri de până acum nu sunt dinaruni?

— Da.

— Cine ți-a spus?

— Fachirul ăsta.

— Și-l crezi?

— Fără nici o îndoială. Fachirii n-au voie să spună minciuni.

— În primul rând, asta nu e chiar așa de sigur și în al doilea, de unde știi că aceștia sunt fachiri adevărați?

— *Maşallah!* Auzi vorbă? Întreabă-i pe ei și nu pe mine.

Mă adresai lui Sallab:

— Fii sincer. Răspunsul tău va fi dovada cinstei tale. Ești fachir?

El îmi răspunse:

— Tu ești Kara Ben Nemsi din Djermanistan și noi știm că din țara asta nu vin oameni răi. De aceea vreau să fiu sincer. Nici eu, nici însoțitorul meu nu suntem fachiri.

— Așadar nici nu te cheamă Sallab?

— Nu.

— Care e numele tău?

— Din anumite motive am împrumutat numele cunoscutului fachir. Cine sunt cu adevărat, nu pot să-ți spun, cât timp te-ai legat să dai ajutor acelor tâlhari.

— Dacă ne-au mințit, atunci făgăduiala pe care le-am făcut-o cade de la sine.

— Ei bine, v-au mințit.

— Cum mi-o poți dovedi?

— Ce dovezi ceri?

Trebuie să mărturisesc că prin întrebarea asta, mă punea în mare încurcătură. Îi răspunsei totuși:

— S-au dat drept dinaruni, iar tu susții că nu sunt. Dar și tu mărturisești că nu ești fachirul Sallab. Neadevărul spus de tine s-a dovedit, pe când al lor încă nu.

Toți patru ne așezarăm jos. Bătrânul lăsă în jos capul, privi câtva timp gânditor înaintea lui, apoi întrebă:

— Ați pornit împotriva djanicunilor împreună cu aceia care s-au dat drept dinaruni. Ei bine, noi suntem djanicuni și ne-ați prins. Ce aveți de gând să faceți cu noi?

— Vă dăm drumul. Puteți pleca unde vreți.

— Călare?

— Da.

— Chiar acum?

— Bineînțeles.

— Vasăzică nici măcar caii nu-i opriți ca pradă?

— Nu.

— Dar gândește-te ce preț are iapa!

— Nici un om din Djermanistan nu va veni vreodată în țara voastră pentru a prăda.

— Atunci să te binecuvânteze Allah, pe tine și pe toți din țara ta care gândesc la fel. Te-ai dovedit ca un om care este într-adevăr ceea ce spune că este și anume: creștin. Iubirea aproapelui, pe care Iisus Hristos o cere de la toți care cred în el, nu e la tine numai un cuvânt gol, ci ea călăuzește viața, vorbele și faptele tale. Eu însă nu-ți pot aduce chiar în clipa asta dovada cerută de tine, că ceea ce spun este potrivit adevărului. Abia cele ce se vor întâmpla mâine îți vor arăta că poți avea încredere în mine. Dacă Nafar Ben Șuri ar fi acum de față, ar trebui să accepte că

cele ce am spus despre dânsul sunt adevărate; iar acum vei afla de la mine care este acest adevăr.

Făcu o pauză scurtă, apoi urmă:

— Nafar, fiind conducătorul izgoniților, are spioni la Bagdad și Basra, de la care află tot ce se întâmplă acolo. Prin ei a aflat despre caii voștri minunați și de armele voastre miraculoase, care vă fac tot atât de puternici ca și un trib întreg. I s-a spus că veți veni și s-a hotărât să vă ia aceste lucruri de preț. V-a pândit pe drum, fără ca voi să vă dați seama, așa că a aflat când și pe unde veți veni. N-a îndrăznit să vă atace pe față, fiindcă se temea de armele voastre și de aceea s-a hotărât să întrebuințeze vicleșugul. Avea de gând să vă ia cu el, ca oaspeții lui, apoi să vă adoarmă cu un narcotic.

— A avut el de gând să facă așa ceva? îl întrerupse Halef. Dar asta nu s-a întâmplat la dânsul!

— Ascultă mai departe, răspunse bătrânul. V-au așteptat la malul apei, fiindcă presupuneau că veți rămâne acolo. Când ați venit, s-au purtat bine cu voi, pentru a nu vă trezi bănuiala și din pricina asta n-au știut cum să facă să vă dea narcoticul. Dar atunci voi înșivă ați cerut cafea. Când au auzit asta, au pus în ea opiul pe care îl aveau pregătit și v-au dat băutura, pe care, cu toată amărăciunea ei, ați băut-o până la cea din urmă picătură și apoi ați adormit. Aveau de gând să vă prade numai, nu să vă și omoare. Însă și prădați fiind, se temeau de înțelepciunea și de vitejia voastră. De aceea nu trebuia să știți cine v-a dat băutura și astfel Nafar Ben Șuri nici nu vi s-a arătat, ci a trimis numai câțiva oameni la

malul apei, care puteau să dispară foarte ușor, după ce își vor fi îndeplinit însărcinarea. Planul reuși, iar ploaia care a venit în urmă a șters chiar și urmele lor. Când voiră să se bucure de prada făcută, văzură că osteneala lor fusese zadarnică. Puștile voastre trecură din mână în mână, dar nimeni nu știa cum să se folosească de ele, iar caii voștri nu se lăsară încălecați de nimeni. Încercară s-o facă cu forța, dar urmarea a fost rănirea a doi oameni. Trebuiau deci să afle „tainele" cailor și ale armelor și acestea puteau să le afle numai de la voi.

— *Allah, w'Allah, t'Allah!* strigă Halef plin de mânie. Ticăloșilor ăstora le vom destăinui „tainele" noastre în așa fel încât o să le treacă pofta să le mai cunoască! Povestește mai departe!

— Nafar Ben Șuri făcu deci planul să apară ca salvatorul vostru. Era încredințat că din recunoștință nu vă veți mai feri de el și îi veți spune „tainele". În acest scop trebuia să vi se dea înapoi tot ce vi se luase, dar numai pentru scurt timp. Trimise deci pe făptași într-un anumit loc, unde urma să se lase atacați, apoi călări întru întâmpinarea voastră, presupunând că nu vă veți întoarce, ci vă veți urma calea, pentru a căuta pe tâlhari. În ce fel și-a înfăptuit planul, o știți mai bine ca mine; doar l-ați ajutat chiar voi!

— Da, asta am făcut-o, într-adevăr, mărturisi Halef. Am avut încredere în omul ăsta. Am lăsat pe prizonieri în seama lui și nici n-am întrebat de cadavrele sau de mormintele acelora pe care, după cum spunea el, i-ați fi ucis chiar voi.

— Noi am ucis din oamenii lui?! Ah, da, îmi pot închipui ce poveste v-a spus; dar unde nu

sunt cadavre, nu pot fi nici morminte. Nici un om nu i-a fost ucis, nici măcar rănit.

— Ce spui? Atunci și asta a fost minciună?

— Da. Noi nu ucidem. Religia noastră ne oprește să nimicim viața acelora care sunt frații noștri, chiar atunci când se poartă dușmănos față de noi.

— Allah! Ce religie! Ce bunătate! Atunci și voi sunteți creștini?

— Poate da, poate nu. Abia după ce voi cunoaște și eu pe creștini, îți voi putea spune dacă suntem și noi ca dânșii. Nu noi am vărsat sânge, ci Nafar Ben Șuri. Fapta lui ne-a îndurerat inima și inima asta strigă după răzbunare, fiindcă sunt și eu un om cu simțăminte omenești. Dar colo, sus în ceruri, stă scris un cuvânt mare, care întunecă legea pământească a răzbunării. „Sânge pentru sânge", strigă inima omenească spre cer, dar de acolo, de sus, răspund glasurile a mii de îngeri: „Îndurare!", și la această poruncă sfântă trebuie să se închidă orice rană.

Se ridicase de jos și, adânc mișcat, se plimbă câtva timp încolo și încoace. Nu-i mai vedeam fața murdară și zdrențele care îi atârnau pe trup și-l făceau urât. Vedeam numai privirea lui îndurerată și îmi spuneam că ne puteam încrede în omul ăsta. După ce se liniști și luă iar loc, el urmă:

— Vreau să presupun că veți socoti ca ruptă înțelegerea voastră cu Nafar Ben Șuri și de aceea cred că nu e o greșeală să vă spun de pe acum ceea ce trebuia să aflați abia mai târziu. Subîmpărțirea tribului din care fac parte, s-a făcut de ceilalți djanicuni, pentru că, deși recunoaștem pe Mahomed ca profet, totuși socotim că religia lui

nu aduce mântuirea sufletelor. Nu mai suntem nomazi, ci locuim în case și numai în timpul verii stăm în corturi. Avem grădini și ogoare pe care le lucrăm, avem cirezi de vite, ale căror produse le vindem pe piața din Ispahan. Avem recolte bogate de ghindă, mastic, susan și tutun și cu acesta din urmă aprovizionăm întreg Chușistanul. În ce privește renumele bun de care ne bucurăm, trebuie să spun că o sută din flăcăii noștri se află mereu în garda șahinșahului, cu toate că stăpânitorul nostru știe prea bine că aceștia nu vor întrebuința niciodată armele pentru a vărsa sânge nevinovat. Eu sunt șeicul, dar nu mi se spune niciodată pe nume, ci: „Tatăl". Deasupra mea, însă, și a tuturor celorlalți, stă „șeful", în fața căruia ne plecăm toți cu dragoste și supunere. Nădăjduiesc că-l veți vedea și voi.

— S-a născut în tribul vostru? îl întrebai eu, amintindu-mi de vorbele lui Nafar.

— Nu. Dacă vrei să afli ceva despre dânsul, trebuie să-l întrebi chiar pe el. Pentru noi e un trimis al cerului și nu ne încumetăm să-i punem astfel de întrebări. Trăim în bună înțelegere între noi și în pace cu toți ceilalți oameni. Când, din pricina credinței noastre, ne-am despărțit de ceilalți djanicuni, câtva timp am fost atacați cu mare înverșunare de ei. Acum au recunoscut, însă, că această credință nu le aduce și lor decât bine și câștig, așa că ne-am împrietenit iarăși. Trebuie să ne ferim numai de acei izgoniți, care v-au spus că sunt dinaruni. Trăiesc numai din prădăciuni și nu se dau înapoi nici de la omoruri. Noi socotim însă că sunt numai niște nenorociți, căci Dumnezeul nostru nu ne îngăduie să dăm un nume

urât acelora care ne fac rău. Acești nenorociți, al căror conducător e Nafar Ben Șuri, s-au răspândit peste tot ținutul, în grupuri izolate, și se îndeletnicesc cu tâlhării, iar când e vorba de dat o lovitură mai mare, se adună la un loc. O astfel de lovitură a fost îndreptată împotriva noastră. Bărbații noștri se aflau aproape toți la o serbare a leng-i-karunilor . . .

— Credeam că Nafar Ben Șuri a fost la o astfel de serbare? îl întrerupse Halef.

— Asta nu-i adevărat. Ne-au atacat în timpul nopții, au furat tot ce au putut și au luat chiar o parte din turmele noastre cu ei. Cu prilejul acesta au fost omorâți șase din puținii oameni care rămăseseră acasă. Între cei morți se află și singurul meu urmaș, nepotul meu, bucuria și nădejdea bătrâneților mele. Când ne-am întors a doua zi, l-am văzut întins în fața mea, cu ochii sticloși, cu trupul însângerat și cu mâinile încleștate de durere. În sufletul meu răsunară două glasuri: Unul striga „sânge pentru sânge!", al doilea „îndurare, îndurare!" A fost o luptă scurtă, dar grozavă și în cele din urmă „îndurarea" Dumnezeului nostru milostiv a ieșit învingătoare. Îmi adunai oamenii pentru a mă sfătui cu ei și „șeful" ieși din casa lui înaltă, pentru a lua parte la consfătuirea noastră. Vorbirăm mult, apoi el ne făcu cunoscut planul său care ne întări voința. Se luă hotărârea de a pune capăt cu o singură lovitură acestei plăgi a întregului ținut, care erau izgoniții. Aveam de gând să-i prindem pe toți, fără să vărsăm sânge, apoi să-i trimitem Ministerului de Război, care tocmai caută soldați pentru Farsistan, unde nu vrea să meargă nimeni din pricina climei nesănătoase de

la granița Indiei. Trimiserăm deci un sol la Ispahan cu vestea asta și pornirăm în urmărirea izgoniților. Când îi ajunserăm din urmă, își dădură seama că eram mai mulți la număr decât dânșii și nu mai avură curajul să se împotrivească, așa că lăsară prada în părăsire și o luară la fugă. Văzând aceasta, însoțitorul meu care e de față, și eu, ne travestirăm în fachiri și ne luarăm după ei, eu călărind iapa „șefului", căci în vederea scopului pe care îl urmăream, se putea prea bine întâmpla să am nevoie de cel mai repede cal al nostru. Când făcură un popas, lăsai pe însoțitorul meu împreună cu animalele într-un loc ascuns, iar eu mă dusei la ei. Mă dădui drept Sallab, al cărui nume îl cunoșteau și cum nu e voie să gonești pe un fachir, mă primiră la ei. Cum fachirii sunt oameni care nu se îndeletnicesc decât cu lucruri religioase, nu se feriră de mine, ca de alți oameni, așa că auzii multe. Deși erau numai vorbe răzlețe, totuși putui să înțeleg din ele ce se întâmplase. Când se înseră, m-am prefăcut că plec, dar mă întorsei din nou și am putut auzi ce vorbeau Nafar Ben Șuri cu oamenii săi. Astfel am aflat ce se pusese la cale împotriva voastră și aș fi vrut să vă previn, dar nu cunoșteam împrejurimile și, afară de asta, voi trebuia să fi și ajuns la locul unde urma să vi se dea narcoticul. Când mă întorsei din nou, mai aflai că aveau de gând să se folosească de armele voastre împotriva noastră. Voiau să ne urmărească pentru a ne lua înapoi prada pe care o scăpaserăm din mână. Venise clipa de care trebuia să mă folosesc. M-am prefăcut că nu băgasem nimic de seamă și nu înțelesesem nimic și am început să vorbesc despre „Valea

Sacului". Aveam de gând să-i atragem acolo, fiind singurul loc potrivit unde puteam să-i împresurăm în așa fel încât să nu se poată apăra. Nafar Ben Șuri prinse îndată cuvintele mele, fără să-și închipuie ce urmăream, și creierul lui începu îndată să lucreze la capcana pe care i-o propusesem pentru a-l prinde pe el însuși. Pentru a-i întări încrederea, mă prefăcui că nu știu nimic și îi povestii că în drumul meu întâlnisem o ceată de djanicuni. „Aveau vite cu ei?" întrebă el. „Nu". „Câți erau?" „Vreo câteva sute". El mă crezu și își închipui că ne-am despărțit și că numai puțini oameni rămăseseră la cirezile pe care vroia să le urmărească. Planul său i se păru deci ușor de înfăptuit, iar eu putui să mă culc liniștit, căci șiretlicul meu avea să reușească. Într-adevăr, în dimineața următoare, mi se spuse că se luase hotărârea ca djanicunii să fie urmăriți și împresurați în „Valea Sacului". Aș fi putut pleca, fiindcă îmi atinsesem scopul, dar mă mai oprea gândul la voi. Voiam să știu dacă reușise atacul plănuit împotriva voastră și doream să vă fim de folos. Între timp veniră izgoniții care vă prădaseră, aducând cu ei tot ce furaseră de la voi. Au fost primiți cu bucurie, dar, după scurt timp, tâlharii trebuiră să-și dea seama că nu se puteau folosi nici de caii, nici de armele voastre. Se sfătuiră în grabă și luară hotărârea de a se preface că vor să vină în ajutor, până când vor afla tainele cailor și armelor voastre. Cum au procedat, știți și voi; în schimb eu câștigai timp destul pentru a instrui pe djanicunii mei ce aveau de făcut. Plecai călare la ei spre a le da instrucțiunile trebuincioase, iar când mă întorsei mă așezai lângă

voi. Astfel putui afla că luați pe izgoniți drept dinaruni și că aveați de gând să le dați ajutor împotriva noastră. Acum știam destul și plecai. De pe înălțimea cea mai apropiată, văzui pe Kara Ben Nemsi pe munte și îi făcui un semn, spre a-l preveni. Pentru oameni atât de pricepuți ca voi, acest semn trebuia să fie de ajuns pentru a vă face să fiți prevăzători. Voiam să vă ajut și nu mă gândeam să vă socotesc ca dușmanii noștri. Trebuia să fiți prinși împreună cu ceilalți, însă avea să vi se dea îndată drumul. Văzusem că șeicul haddedihnilor suferea de o boală pe care o cunoșteam foarte bine. E adusă de multe ori la noi de pe malurile Tigrului și Eufratului și împotriva ei cunosc un leac care nu dă greș niciodată. De aceea atrăsesem luarea-aminte hagiului unde poate găsi viață în locul morții, dar nu știu dacă m-ați înțeles. Știam tot; chiar și faptul că se trimiseseră iscoade pe urma noastră. Când ajunsei la djanicunii mei, ne grăbirăm să pregătim astfel capcana, încât izgoniții să creadă că noi suntem aceia pe care trebuie să-i împresoare. Și noi avem iscoade, care v-au pândit bine. Când aflai locul ultimului vostru popas de noapte, încălecai împreună cu însoțitorul meu, spre a vă observa eu însumi. Nu ne-am gândit că unuia din voi i-ar putea trece prin gând să se abată din drum, și astfel am dat peste voi.

— Și ați întors îndată caii, pentru a o lua la fugă. Pentru ce ați făcut asta? îl întrebă Halef.

— Puteam să ne încredem în voi? întrebă bătrânul șeic, zâmbind.

— Nu. Ai dreptate. Dar acum cum stau lucrurile? Ce părere aveți despre noi?

„Tatăl" se ridică iar de la locul său, se propti în fața noastră și răspunse:

— Ne-ați prins, însă ne-ați dat iar drumul. Prin asta ați dovedit încredere și cinste; nu vreau să fiu mai puțin cinstit decât voi. V-am și dovedit asta. V-am spus că am pregătit pentru izgoniți o cursă, în care vor intra. Dacă vă încredeți mai mult în ei decât în noi și spuneți asta, atunci toată osteneala noastră a fost zadarnică. Nu vă rog să tăceți și faptul acesta trebuie să vă arate îndeajuns ce părere am despre voi.

La auzul acestor cuvinte sări și Halef de la locul său. Îmi dădui seama că voia să se lase dus de temperamentul său iute, dar se răzgândi și, întorcându-se spre mine, mă întrebă:

— Ai auzit, Sihdi? Șeicul djanicunilor se dă pe mâna noastră și se încrede cu desăvârșire în onestitatea noastră. Voiam să-i spun ce vom face; dar mai bine te las pe tine să i-o spui.

Dădui urmare îndemnului său, mă sculai de jos și întinzând bătrânului mâna, spusei:

— Te credem. Capcana ta va fi bună și dacă izgoniții se vor codi să intre în ea, îi vom duce noi. Aș vrea să plec acum cu tine la oamenii tăi; însă din clipa asta ne socotim ca prietenii și aliații tăi, așa că nu vrem să ne odihnim, ci să vă dăm ajutor ca planul nostru să reușească și să scăpați ținutul de tâlharii care îl cotropesc.

— Vreți într-adevăr să faceți asta? întrebă „tatăl", plin de bucurie.

— Da. De aceea te rugăm să ne spui precis unde se află situat „Daraeh-y-Djib", ca să nu facem vreo greșeală. Dar vorbește repede, căci

trebuie să ne întoarcem la izgoniți, să nu prindă vreo bănuială din pricina lipsei noastre prea lungi.

„Tatăl" descrise locurile atât de amănunțit, încât nu mai avui nevoie de alte lămuriri. Și despre capcana în care urmau să fie duși izgoniții vorbi atât de deslușit, încât acum știam bine ce aveam de făcut. Apoi ne despărțirăm de el și de însoțitorul său.

În timp ce călăream alături de Halef prin partea de miazănoapte a muntelui, acesta îmi spuse:

— Acum știm bine cum stăm cu acești mincinoși și înșelători. Îmi va veni greu să devin și eu un înșelător.

— Înșelător? De ce?

— Fiindcă nu trebuie să le arătăm că știm tot. Trebuie să ne prefacem, să ne purtăm ca prieteni și asta îmi vine foarte greu, Sihdi. Dacă nu mi-e îngăduit să spun ce gândesc, mai bine tac.

— Foarte bine faci, chiar te rog să te conduci după principiul ăsta, dar nu numai în privința vorbirii. Chiar și faptele tale trebuie să fie ascunse. Prin nici o mișcare și nici o mutră nu trebuie să trădezi că știi mai mult decât trebuie.

— Tocmai asta îmi vine foarte greu.

— E mai ușor decât îți închipui. Trebuie să te ferești numai de a vorbi prea mult. N-avem nevoie să facem altceva, decât să ne purtăm la fel cum ne-am purtat de când am descoperit urmele și nu va fi nevoie să ne prefacem prea mult. Nici mie nu-mi place să mă prefac, dar în împrejurarea de față nu ni se poate lua drept păcat, când avem de-a face cu oameni vicleni. Cursa noastră nu te-a obosit, Halef?

Îi pusei această întrebare, fiindcă văzusem că nu se mai ținea drept în șa. La întrebarea mea se îndreptă însă repede și răspunse:

— Obosit? Eu? Cum poate să mă obosească o cursă repede, când asta e cea mai mare plăcere pe care mi-o pot închipui când merg călare? Fii atât de bun și nu te mai gândi la boală, acum când începe partea cea mai însemnată a aventurii noastre cu izgoniții. Crezi că voi îngădui „babei" să mă rețină de la faptele vitejești pentru care avem un prilej atât de bun? Vom isprăvi repede cu ticăloșii ăștia, poate chiar mâine, de aceea îți spun: până când nu-i vom avea în capcană, nici moartea nu va putea face nimic împotriva mea. Și chiar dacă m-ar doborî, m-aș ridica iar, pentru a le dovedi că nu se pot juca cu noi. Haidem, să mergem repede la ei!

După scurt timp înconjuraserăm muntele și dădurăm de urmele izgoniților, pe care merserăm până când ajunserăm ceata lor într-un loc de unde începea să se întindă un platou spre răsărit. Înaintarăm pe acest platou, împreună cu ei, fără ca cineva să ne pună vreo întrebare asupra plimbării pe care o făcuserăm, lucru care ne convenea perfect.

După câtva timp apărură mai mulți călăreți, care înaintară repede spre noi, când ne zăriră. Nafar, Ben Șuri călări întru întâmpinarea lor și vorbi mai multă vreme cu dânșii, apoi făcu semn să pornim mai departe. Noii-veniți se puseră în fruntea coloanei pentru a ne călăuzi.

— Oare ăștia or fi cercetașii pe care îi așteptau? întrebă Halef.

— Fără îndoială, răspunsei eu.

— De ce nu ne spune și nouă ce veşti au adus?

— Lasă-l în pace. Se vede că n-are cugetul curat. Face pe supăratul, fără să știe că această purtare a lui ne convine de minune.

— Dar e nevoie să îngăduim așa ceva? Nu suntem supușii lui, ci mai mari ca el. El vrea să-i dăm ajutor, așa că e dator să ne spună ce i-au raportat iscoadele.

— Dacă am mai fi într-adevăr aliații lui, bineînțeles că nu m-aș învoi cu purtarea sa. Dar acum, când lucrurile s-au schimbat, tăcerea sa nu mi-e decât binevenită. Așadar nu trebuie să te simți jignit, dragă Halef. Pedeapsa care îl așteaptă n-o să mai întârzie mult.

— Numai faptul ăsta mă făcea să tac și să cufund în prăpastia mâniei mele mustrarea pe care aveam de gând să i-o fac. N-are decât să zacă acolo până în ceasul pedepsei.

Micul meu hagiu n-avu nevoie să aștepte prea mult, până când să poată da satisfacție onoarei sale jignite. După vreun sfert de oră dădurăm peste numeroase urme care veneau dinspre miazăzi. Erau ale djanicunilor cu turmele lor. La prima vedere ne dădurăm seama că aceste urme erau mai vechi de o zi, fapt de mare însemnătate, pe care însă nici cercetașii, nici Nafar Ben Șuri nu-l luară în seamă. Abia acum, acesta crezu de cuviință să ne spună câteva cuvinte:

— Asta e răspântia de care v-am vorbit și, după cum vedeți, am reușit să ajungem din urmă pe djanicuni.

Să-i ajungem din urmă! Cât de mult se înșela! Încă de ieri trecuseră pe aici și avuseseră

deci timp destul să-i pregătească cursa. Ne feriram, bineînțeles, să-i spunem că presupunerea lui era cu totul greșită. El urmă:

— Tâlharii și ucigașii ăștia, abătându-se spre răsărit, fac un ocol care îi va aduce de-a dreptul în mâinile noastre. Dacă nu vom merge pe urma lor, ci drept spre miazănoapte, le vom lua înainte și vom avea timp destul să ocupăm Daraeh-y-Djib.

— Cât mai avem de aici până acolo? mă informai eu.

— Dacă ne vom grăbi, vom ajunge încă înainte de a se înnopta.

— Crezi că djanicunii vor veni mâine?

— În nici un caz mai devreme.

— Și unde e ariergarda noastră?

Se părea că nu se așteptase la această întrebare și făcu o mutră stingherită. Pusesem întrebarea, fiindcă țineam să prind în plasă pe toți izgoniții deodată, căci nici acei care veneau în urma noastră nu trebuia să scape.

— Nici nu m-am gândit la ariergardă, fiindcă n-avem nevoie de ea, răspunse Nafar.

— N-avem nevoie? Vrei cumva, ca planul tău să fie dat pe față și să nu se mai poată înfăptui?

— De ce să nu se poată înfăptui?

— Ciudată întrebare! Când trebuie să ajungă ariergarda în „Valea Sacului"?

— Mâine.

— Și djanicunii vin tot mâine. O vor vedea și o vor ataca.

— *Maşallah!* Ai dreptate. Asta trebuie s-o împiedicăm, Sihdi, şi te rog să ne sfătuieşti ce să facem.

— E numai o singură cale: dinarunii tăi trebuie să ne urmeze şi să intre în „Valea Sacului" încă în timpul nopţii.

— Chiar în vale?

— Da.

— Nu în apropierea ei?

— Nu. Dacă ai fi în stare să faci o asemenea greşeală, aş pleca îndată cu şeicul haddedihnilor şi nu v-aş mai însoţi, căci în cazul ăsta planul tău atât de frumos ar fi nenorocirea noastră. În noaptea asta trebuie să fim neapărat în vale şi nu numai în apropierea ei.

— De ce?

Mă prefăcui că-mi pierdusem răbdarea şi răspunsei:

— Se vede că nu vă gândiţi deloc! Dacă vom poposi o noapte întreagă în apropierea văii, vom lăsa urme care se vor vedea chiar după multe săptămâni şi djanicunii ar trebui să fie orbi să nu le vadă; iar după ce le vor descoperi, ar trebui să fie nebuni să mai intre în cursă. În schimb, pe terenul stâncos al văii nu vor rămâne urme care să poată fi descoperite aşa de uşor. În al doilea rând, în vale suntem mai apăraţi împotriva frigului nopţii şi, în sfârşit, când se va apropia deznodământul, ne vom afla dis-de-dimineaţă la faţa locului şi vom putea sta ascunşi, fără ca djanicunii să poată bănui cât de aproape le este pieirea.

Văzui după mutra lui că reuşisem să-l conving. Şi de pe feţele oamenilor săi, care auziseră

vorbele mele, se putea citi că se învoiau cu cele spuse de mine.

— Recunosc că ai chibzuit bine toate lucrurile, zise Nafar. Și eu mă gândisem cam la tel și sunt gata să primesc propunerea ta. Cercetașii vor rămâne deci aici și îndată ce va sosi ariergarda o vor conduce în vale. Dar acum să ne grăbim, căci în vale se întunecă mai repede decât în împrejurimile ei.

Cercetașii descălecară, iar colona porni mai departe; Halef și cu mine în urma ei. Când nu mai puturăm fi auziți de nimeni, Hagi Halef îmi spuse:

— Sihdi, ai fost mare șmecher. Ți-ai ajuns scopul, fără să spui o singură minciună. Din păcate, oamenii ăștia n-au priceput învățătura pe care le-ai dat-o acum.

— Ce învățătură, Halef?

— Mă mai întrebi?... Tu care ai dat-o?

— Spune-o, s-o aud și eu.

— Și cel bun și cel rău pot fi înțelepți, dar la urma urmelor se dovedește că tot numai cel bun poate fi într-adevăr înțelept.

— Ce urmează de aici?

— Nimic mai mult, decât ce-am spus. Cred că asta ajunge.

— Ia întoarce acum vorbele tale.

— Sihdi, nu pricep ce vrei. Știi că nu-mi place să dezleg cimilituri. Dacă întorci un lucru, iese pe dos și mă voi feri să spun ceva pe dos. N-ai decât să întorci tu vorbele mele, să aud cum sună din gura ta.

— În nici un caz nu vor ieși pe dos. Din cuvintele tale reiese că adevărata înțelepciune e să fii

întotdeauna bun și niciodată rău. Nafar Ben Șuri e foarte mândru de planul său pe care îl crede nespus de viclean. Cine i l-a dat însă? „Tatăl".

— E adevărat. Te-ai uitat în ochii acestui om?

— Da.

— Și eu. În lagărul izgoniților, când s-a dat drept fachir, nu i-am prea dat atenție, însă acum mă întreb, dacă am mai văzut vreodată ceva atât de frumos ca ochii lui și astfel mi-a venit un gând pe care trebuie să ți-l spun.

— Vorbește.

— N-ai să râzi de mine?

— Nu.

— În sufletul omului sălășluiește sau cerul, sau iadul și ochiul e fereastra prin care privește afară fie Allah, fie divaolul. Acest „tată" are cerul în sufletul său. De câte ori își îndrepta privirea asupra mea, mi se părea că Allah se uită la mine. Niciodată n-aș fi în stare să fac acestui om ceva ce l-ar putea supăra... Sihdi, dă-mi, te rog, doctoria.

Ultimele cuvinte veniră atât de neașteptat, încât îl privii buimăcit.

— Te-am speriat? mă întrebă el. Nu-i nimic; zău nimic. Nu trebuie să fii îngrijorat. Numai, știi, deodată mi s-a părut că nu-mi mai simt gâtul. Îmi este ca și când capul meu ar pluti în aer fără nici un sprijin. Și totuși mi-e atât de greu, încât mi se pare că o să cadă.

Asta era un semn rău. După încordarea de până acum venea slăbiciunea. Și eu simții o apăsare neplăcută în cap și, cu toate că și mie

mi-ar fi prins bine doctoria, i-o dădui numai lui Halef.

Buna noastră dispoziție se schimbase deodată. Soarele dispăruse după munți și amurgul se lăsă cu repeziciunea obișnuită în acele ținuturi. Întunericul începu să cuprindă și sufletele noastre. Nici un om, oricât de tare de fire ar fi, nu se poate sustrage înrâuririi naturii.

Halef stătea în șa, ghemuit și cu capul plecat. Și eu mă simțeam nu numai obosit, ba chiar istovit. Vasăzică și eu eram bolnav?! Nu știu cum se făcu, dar îmi amintii de carnea de berbec pe care o mâncasem în tabăra pretinșilor dinaruni. Simțeam că acum n-aș mai fi fost în stare să mănânc nici măcar o singură înghițitură din acea carne. Mă înfioram numai la gândul acesta. Era oare un semn?! Cine poate să înțeleagă tainele sufletului omenesc?

Drumul pe care mergeam acum ducea mereu la vale. Nafar Ben Șuri, care călărea în frunte, era vădit foarte grăbit. Ajunserăm într-o vale îngustă și după ce o trecurăm dădurăm peste un *warr*, care îmi aminti anumite ținuturi ale Saharei.

Prin *warr* se înțelege o suprafață de pământ presărată cu sfărâmături de stânci; un astfel de *warr* aveam acum în fața noastră. Spațiile între blocurile mari de stânci erau acoperite cu frunze și tot felul de tufișuri, atât de dese, încât cu greu s-ar fi putut trece, dacă n-ar fi fost acolo albia secată a unei ape, prin care puturăm ajunge în partea cealaltă a *warr*-ului.

Aici dădurăm peste o albie mai largă, care se unea cu aceea pe care venisem. Nafar Ben Șuri arătă într-acolo și spuse:

— Ăsta e drumul pe care vor veni djanicunii, iar drept înaintea noastră e intrarea spre Daraeh-y-Djib.

Doi pereți de stânci, care înainte fuseseră verticali, se aplecaseră unul spre altul până când crestele lor se uniseră și formau acum un fel de poartă uriașă, ce părea că amenință cu prăbușirea. Când intrarăm, furăm înconjurați de întuneric, cu care ochii noștri trebuiră să se deprindă cu încetul, pentru a putea deslușì împrejurimile cele mai apropiate. Valea era foarte strâmtă, formată numai din albia apei și pe dreapta un mal ceva mai larg pe care caii noștri trebuiră să-și croiască drumul. Cerul nu-l vedeam decât ca o fâșie îngustă. Copitele cailor noștri răsunau cu un zgomot infernal între pereții înalți ai văii.

După câtva timp albia deveni mai adâncă și malul pe care mergeam, mai lat, astfel că avurăm mai mult loc. Zărirăm și tufișuri de plante care pentru a crește n-aveau numaidecât nevoie de lumina soarelui. Aerul era greu și umed, așa că plămânii noștri îl respirau anevoios. Mai târziu pereții se mai depărtară și atmosfera deveni mai înviorătoare. În sfârșit ajunserăm la un loc unde ne putură mișca în voie. Ajunsesem la capătul „sacului".

De fapt, numele „Djib" — însemnând: sac — nu era tocmai potrivit pentru locul acesta. Valea semăna mai mult cu o butelie cu gâtul îngust și care se lărgea apoi tot mai mult. Denumirea de „sac" era numai într-atât nimerită, că valea n-avea nici o ieșire în partea opusă. Acolo era numai un perete acoperit cu mușchi, în fața căruia se deschidea o crăpătură adâncă în stâncă.

Peste această crăpătură existase un pod, dar acum văzurăm numai rămășițele lui. Se vedea că podul fusese distrus de djanicuni, pentru a tăia izgoniților orice cale de scăpare. Când Nafar văzu aceasta, nu păru deloc dezamăgit, ci, dimpotrivă, zise foarte mulțumit:

— Podul s-a prăbușit! Ce noroc pentru noi! Când djanicunii vor veni mâine nu vor putea să treacă dincolo și vor fi siliți să se predea. Nu mai avem nevoie să păzim podul și toți vom putea da ajutor pentru a goni pe dușmani în valea asta.

Oamenii lui Nafar se arătară foarte încântați de această perspectivă, numai noi nu luarăm parte la bucuria lor. La oprire, Halef mai mult căzuse de pe cal, decât descălecase. Îl sprijinii cu brațul își îl dusei la un loc pe care îl socotii cel mai bun pentru popas. L-am culcat și drept pernă, i-am pus o șa sub cap și l-am învelit atât cu pătura lui cât și cu a mea, văzându-l cum tremura de frig și clănțănea din dinți. Părea că-și istovise toate puterile. Nu apucasem să-l învelesc bine, când aruncă păturile la o parte, se ridică în capul oaselor și, privindu-mă speriat, cu ochii holbați, mă întrebă:

— Sihdi, suntem nevoiți să rămânem aici?

— Da, răspunsei eu.

— Toată noaptea?

— Da.

— Atunci am să mor. Sint că nu voi putea rămâne aici și că-mi voi pierde viața dacă nu plecăm.

— E cu neputință să ne întoarcem.

— Atunci să mergem înainte.

— Podul a fost nimicit.

— Dar crăpătura e îngustă și avem cai cu care putem sări peste ea.

— Halef! ,strigai speirat. Asta ar fi curată nebunie!

Își strânse buzele și încleștă pumnii, ca și când ar fi vrut să-și adune toate puterile și reuși încă o dată să-și înfrângă slăbiciunea. Se ridică, se apropie de crăpătură, acolo unde fusese podul, și măsură cu privirea depărtarea până la marginea opusă. Apoi se întoarse spre mine și spuse:

— Sihdi, ascultă-mă. E poate cea din urmă rugăminte pe care ți-o fac în viața asta. Te-am mințit fiindcă nu voiam să te neliniștesc. Boala mea e mai grea decât îți închipui. Am luptat din răsputeri împotriva ei, fără să-ți spun nimic. Dar acum puterile m-au părăsit și mai am tocmai atât cât îmi trebuie să fac săritura până dincolo de crăpătura asta. Acolo mă voi prăbuși și tu trebuie să îngrijești de mine. Vrei să faci săritura împreună cu mine?

— Halef, dragul meu Halef! strigai eu, plin de îngrijorare.

— Nu mă face să vorbesc mult, căci asta mi-ar răpi și ultima rămășiță de putere, de care am nevoie. Prin trecătoare nu ne putem întoarce, căci am pierde prea mult timp, și nici izgoniții nu ne-ar lăsa să plecăm. Dacă vom rămâne, însă, aici, atunci sunt pierdut. Singur nu pot pleca. Sihdi, mai ții la mine?

— Mai mult ca oricând, scumpul meu Halef.

— Atunci amintește-ți de grozava săritură peste „Crăpătura Trădătorului", pe care ai făcut-o odinioară pe spinarea minunatului tău „Rih". Assil

e tot atât de bun la sărituri ca și tatăl său și crăpătura asta nu e așa de mare ca cea de atunci.

Îl luai fața în mâini, îl sărutai și îl privii drept în ochi. Din expresia acestora îmi dădui seama că era hotărât la orice și că, într-adevăr, viața îi era în joc. Trebuia deci să-l salvez.

— Ai să te poți ține bine în șa? îl întrebai eu. Măcar timp de două minute?

— Îți jur pe Allah că da, Sihdi.

— Bine. Atunci să încercăm. Rămâi liniștit pe loc. Voi face pregătirile trebuincioase.

Izgoniții erau ocupați cu îngrijirea cailor și cu pregătirile de odihnă, așa că nu ne dădeau nici o atenție. Pusei șaua pe Barkh, legai păturile la locul lor și examinai cu mare băgare de seamă tăria chingilor. În timp ce făceam aceasta, Halef spuse:

— Sihdi, n-avem mult loc pentru cai de unde să ia avânt. Spune-le, despre ce e vorba: au să te înțeleagă.

Condusei armăsarii până la marginea crăpăturii, astfel că erau cu capetele deasupra ei și, dezmierdându-i, le spusei:

— *Natt, natt!* — adică săriți, săriți!

Ridicară cozile, ciuliră urechile și traseră adânc aerul pe nările deschise larg. Știau ce înseamnă cuvântul *natt* și ce aveau de făcut.

— Cine sare întâi? întrebă Halef.

— Tu. Însă bagă de seamă, căci pe marginea de dincolo stânca e acoperită cu un strat de pământ și lemn putred. Barkh va aluneca, dacă ajunge numai cu picioarele dinainte. Ține biciul în mână pentru orice împrejurare și să nu te uiți speriat înapoi, dacă voi găsi că e nevoie să

trag un foc de armă în aer, pentru a-i da avântul trebuincios.

— N-are să fie nevoie de asta. Vei sări îndată după mine?

— Îndată ce voi vedea că ai ajuns bine dincolo și îmi vei fi făcut loc. Mai înainte nu.

— Pot să pornesc? Acum?

— Da.

— Allah să ne ajute! Mă gândesc la Hanneh, căreia i-am dat inima mea, și la Kara Ben Halef, fiul meu, mândria și nădejdea vieții mele. Sihdi, noi vom rămâne întotdeauna împreună, fie în viață, fie în moarte. Ai fost și ești prietenul meu; îți mulțumesc pentru asta, Sihdi. Acum fă-mi loc, căci pornesc.

În spatele taberei noastre era cu desăvârșire întuneric. În față mai era numai o lucire slabă a amurgului, iar deasupra cerul, așa că lumina abia ajungea pentru a putea recunoaște marginea opusă a crăpăturii, în care ne aștepta poate moartea.

Halef luă pușca pentru a o atârna pe spinare, dar eu i-o luai din mână și spusei:

— Las-o, să nu te încurce. Am s-o iau împreună cu ale mele.

— Dar tu mai ai două, se împotrivi el.

— Nu face nimic. Nu sunt atât de bolnav ca tine și Assil Ben Rih al meu sare mai bine ca Barkh al tău. Așadar trebuie să-ți mai iau din povara ta.

Când văzui că totuși nu voia să se supună, îi tăiai orice împotrivire, luai caii de hățuri, spre a-i duce cât mai departe înapoi în trecătoare, de unde să-și poată lua avânt.

Când Nafar Ben Șuri văzu asta, mă întrebă:

— De ce părăsiți locul vostru cel bun? Vreți să dormiți mai în fund, unde aerul e mult mai greu de respirat?

— Nu, răspunsei eu; dar vrem să vă arătăm ce va trebui să faceți mâine, dacă vreți să-i prindeți pe djanicuni.

— Să ne arătați? În ce fel?

— Vom trece călare peste crăpătura asta.

— Așa ceva nu-i cu putință. O astfel de săritură nu poate face nici un cal. Numai un nebun s-ar încumeta s-o facă și ar merge la moarte sigură.

— Ne bizuim pe ocrotirea lui Allah, dar nebuni nu suntem. Ceea ce vi se pare cu neputință cu caii voștri, o putem face cu ai noștri. Faceți loc și nici unul din voi să nu ni se pună în cale sau să ne împiedice cu vreo mișcare, căci l-am doborî la pământ.

— Dar, Sihdi, îți spun încă o dată, că veți cădea neapărat în prăpastie...

— Taci, îi curmai vorba, cu asprime. N-ai voie să ne spui nimic.

Aveam de gând să-l zăpăcesc cu tonul meu aspru, astfel ca să nu facă nici un pas și nici o mișcare, și reușii.. O dată porniți pentru săritură, orice piedică ne-ar fi putut costa viața. Dacă ar fi fost deștept, s-ar fi întrebat care e motivul faptei noastre atât de îndrăznețe și ar fi înțeles că planul nostru era să ne despărțim de el și de oamenii săi. Însă încercarea noastră i se păru atât de grozavă, încât de spaimă nici nu mai fu în stare să judece.

— Închipuiți-vă, oameni buni, strigă el tovarășilor săi, oaspeții noștri au de gând să sară peste crăpătura de colo! Asta e o îndrăzneală fără seamăn.

Toți răspunseră cu strigăte de uimire pe care nu le luarăm în seamă. Halef încălecase pe Barkh. Ținând biciul în mână, mă privi cu un zâmbet plin de încredere și spuse:

— Sunt gata. Armăsarul meu mă va ierta, dacă de data asta va căpăta o lovitură de la mine, dar prin asta voi salva, poate, atât viața lui cât și pe a mea. Să pornesc?

— Așteaptă să fac drum liber și te rog încă odată să nu te sperii și nici să nu te uiți înapoi, dacă va fi nevoie să trag un foc de armă.

Bineînțeles că totul se petrecea mult mai repede decât mi-e cu putință să povestesc. Aruncai încă o privire cercetătoare spre Halef. Ținuta lui era bună, căci pe față i se putea citi o încredere atât de mare, ca și când o nereușită a săriturii ar fi fost cu neputință. Aruncai două din arme pe spinare, a treia o păstrai în mână, gata să trag, sării în șa și făcui pe Assil să joace în direcția crăpăturii, încât puținii izgoniți care mai erau în drum, trebuiră să se dea la o parte.

— *Ileri!* — Înainte! strigai apoi lui Halef.

— Cu Dumnezeu înainte! răspunse el. Sări, sări, Barkh!

Spunând aceste cuvinte, își îndemnă calul, care știa acum ce avea de făcut. Zburâ cu atâta iuțeală înainte, încât nu mai putui deosebi una de alta loviturile copitelor pe pământ. Am fost cuprins de un simțământ cum nu-l mai avusesem niciodată și poate nu l-aș fi avut nici de astă dată, dacă

Hialef n-ar fi fost atât de bolnav și istovit. Toată ființa mea părea să se concentreze într-un singur strigăt de ajutor.

Deodată Barkh se încordă... fiecare mușchi al lui părea să fie un arc încordat... acum plutea deasupra prăpastiei și... în sfârșit, prinse dincolo pământ... cu toate patru picioarele... Îmi venea să țip de bucurie... dar... deodată picioarele dinapoi îi alunecară pe marginea crăpăturii... alunecară tot mai mult... Halef recunoscu grozava primejdie... lovi cu biciul în coasta armăsarului... acesta voi să sară înainte, însă nu reuși decât să zgârie cu copitele stânca alunecoasă de pe care se desfăcuse scoarța de pământ înșelătoare... Nu mai era nici o scăpare; amândoi trebuiau să se prăbușească în prăpastie, călărețul și calul, dacă focul meu de armă nu va fi de folos! Trăsei, și bubuitul împușcăturii se răsfrânse de zece, de o sută de ori mai puternic în pereții stâncoși... Era ca și când acest bubuit avu darul să împingă calul dinapoi... Sau era minunata prezență de spirit a lui Halef?... El trase picioarele în sus, puse amândouă mâinile pe grumazul armăsarului și se aruncă înainte pe lângă capul animalului, reușind să ajungă astfel pe pământ. Calul, astfel descărcat de povara lui și aflându-se sub încordarea cea mai mare pricinuită de împușcătura mea, putu, în sfârșit, să prindă bine marginea, făcu câteva sărituri înainte, apoi rămase locului, tremurând din tot trupul. Halef îl urmă clătinându-se... apoi se întoarse... ridică brațul pentru a-mi face un semn și... se prăbuși atât de brusc la pământ, ca și când ar fi primit o lovitură puternică.

Nu cred să mai fi respirat vreodată în viața mea atât de adânc și de ușurat ca în clipa aceea.

Izgoniții rămaseseră nemișcați, ca înlemniți de spaimă; dar deodată începură să scoată niște strigăte sălbatice, care, din pricina ecoului, răsunară ca și cum n-ar fi ieșit din gură de om. Săriră încolo și încoace, mișcară brațele în aer și se purtară ca niște nebuni.

— Tăcere! Faceți loc! zbierai la ei cât putui, căci numai vorbindu-le pe tonul acesta puteam să mă fac ascultat.

— Rămâi, rămâi aici! strigă Nafar Ben Șuri. Doar ai văzut cu ochii tăi că te pândește moartea cea mai grozavă.

— N-ai văzut că moartea asta nu-i chiar așa de sigură cum spui?! răspunsei eu. Faceți loc! Băgați de seamă!

Mânând calul în mijlocul lor, îi silii să se împrăștie și să-mi lase drum liber. Apoi dezmierdai gâtul calului și îi vorbii liniștit:

— *Jatib, ia Assil, jatib!* — sări, Assilul meu, sări!

Știa pe prietenul său Barkh dincolo și înțelese cuvintele mele, așa că nu mai avu nevoie de alt îndemn. Auzii cum trase aerul în piept și mă ridicai în scări pentru a-l ușura. Făcu cele câteva sărituri de avânt cu o preciziune calmă și minunată, apoi ultima opintire exact la marginea prăpastiei, peste care zbură ca gândul. Mai merse apoi patru, cinci pași și, fără a fi nevoie să-l strunesc, se opri lângă Barkh.

Făcuse săritura cu o ușurință atât de uimitoare, încât izgoniții de pe malul celălalt rămaseră tăcuți de surprindere. Descălecai, pusei armele la o parte

și strânsei capul minunatului animal la pieptul meu. Assil merita să-i spun lui întâi câteva cuvinte de mângâiere și mulțumire; apoi trebuii să mă îngrijesc de Halef.

Zăcea întins la pământ și nu se mișca. Își pierduse cunoștința, dar nu de frică, ci din pricina încordării supraomenești a tuturor puterilor sale. Venise clipa istovirii desăvârșite, de care mă temeam.

Ce era de făcut? Deodată auzii un glas slab care mă striga:

— Sihdi, . . . Sihdi!

Venea din dosul unui pom mare.

— Cine mă strigă? întrebai eu.

— Eu; șeicul djanicunilor.

— Peder? — „Tatăl"?

— Da. Nu pot să ies la iveală, căci, cu tot întunericul, ar putea să mă vadă izgoniții. Vino tu încoace.

M-am dus la el și l-am găsit îmbrăcat tot ca fachir, așa cum îl văzusem înainte.

— Chiar tu ești, zisei eu. Cum se face că ai ajuns aici? Doar noi am călărit foarte repede și pe drumul cel mai scurt.

— Noi am mers și mai repede, pe un drum care n-a fost mai lung ca al vostru. Voiam să ajung înaintea voastră, pentru a închide capcana încă astă-seară. Atât aici cât și la intrarea văii am postat santinele care îmi raportează tot ce se întâmplă. V-au văzut venind și după trecerea voastră au ocupat așa de bine valea, încât nici un izgonit nu poate scăpa fără voia noastră.

— Trebuie să-ți atrag atenția că încă în noaptea asta va veni și ariergarda.

— Îți mulțumesc pentru știrea asta și voi lua măsurile trebuincioase. Eu m-am postat aici, pentru a vedea dezamăgirea izgoniților când nu vor mai găsi podul. Uitasem să-ți spun că-l nimicisem. Era de presupus că, împreună cu șeicul haddedihnilor, vei rămâne la ei în vale până mâine dimineață, pentru a te despărți apoi pe nesimțite și a veni la noi. Ai plecat însă chiar acum și într-un chip pentru care nu găsesc cuvinte destule de admirație. Sihdi, nu v-ați gândit deloc la moarte?

— Ba da și tocmai pentru că ne-am gândit, ne-am încumetat să facem săritura pe care ai văzut-o. Era vorba de salvarea lui Halef, care n-ar mai fi putut rămâne dincolo până mâine dimineață, așa că am fost nevoiți să facem saltul.

— A fost mai mult decât o faptă îndrăzneață, mult mai mult. Până în clipa asta am socotit ca o rușine faptul că ai fost în stare să ajungi din urmă cu armăsarul tău pe renumita iapă a „șefului", dar acum, după ce am văzut ce puteți face cu caii voștri, recunosc că nu e rușine de a fi învins de voi. Și pentru mine a fost o clipă îngrozitoare, când l-am văzut pe Hagi Halef atârnând la marginea prăpastiei. Săritura pe care a făcut-o și împușcătura ta l-au salvat. Apoi, când te-am văzut gata să-l urmezi, mi s-a strâns inima de groază. Îmi venea să-ți strig să te oprești, dar nu-mi era îngăduit să-mi trădez prezența. Apoi te-am văzut zburând peste prăpastie, cu atâta ușurință și siguranță, încât rămăsei înmărmurit. Totul a durat numai o clipă, dar am avut viziunea unei țări străine și îndepărtate pe care o numim „Viitorul". Erai „Apusul", care venea spre mine, plutind în aer, călare pe un cal al „Răsări-

tului". Prăpastia dintre noi dispăruse și tu veneai, aducând în zbor „creștinismul". Îți urez bun-venit! „Răsăritul" zace neputincios la picioarele noastre, ca și trupul lui Halef. Dar noi îl vom trezi și iubirea noastră îi va aduce salvarea.

Mă strânse la piept și mă sărută. Răspunsei cu adâncă bucurie la îmbrățișarea lui, deși era îmbrăcat ca fachir și nu tocmai curat. Apoi el urmă:

— Acum dă-mi voie să îngrijesc de Halef. Mă duc să dau câteva porunci, dar mă voi întoarce repede.

Plecă. De partea cealaltă a prăpastiei răsunară glasurile izgoniților care mă strigau, dar nu le dădui nici un răspuns, nemaivoind să am de-a face cu ei. Presupuneam că djanicunii vor avea oameni destui pentru a isprăvi ușor cu dânșii.

Halef zăcea tot atât de nemișcat, cum căzuse. Respirația îi era prea slabă pentru a-i putea ridica pieptul, iar pulsul abia i-l simțeam. Îl strigai pe nume, apropiindu-mi gura de urechea lui, dar nu mă auzi. Brațele și picioarele îi atârnau fără vlagă. Nu mai era energicul și vioiul Hagi Halef, căruia îi plăcea atât de mult să se numească „cel mai mare erou al Răsăritului". Văzându-l în starea asta, nu mă mai gândii la mine, deși îmi simțeam și eu capul greu și creierul încețoșat.

Pederul — cum îl vom numi de azi înainte — se întoarse cu câțiva oameni de ai lui. Mă așezasem lângă Halef; când încercai să mă ridic, îmi veni atât de greu, încât trebuii să mă sprijin în mâini. Câțiva djanicuni îl ridicară pe Halef

de jos, alții apucară hățurile cailor, iar șeicul mă luă de mâini și-mi spuse:

— „Șeful" vă roagă să fiți oaspeții săi. I-am trimis un curier să știe că veniți.

— E departe? întrebai eu.

Pesemne că vocea slabă cu care îi pusesem întrebarea asta, îl făcuse atent, așa că zise:

— Ești cumva și tu bolnav?

— Mă simt tare obosit.

— Ai pete pe trup?

— Da, pe piept.

— Dumnezeule mare! Și în starea asta ați îndrăznit să faceți o săritură ca cea de adineauri?! Enormă imprudență. Aproape cu neputință.

Încercai să glumesc:

— Mi-ai spus că ai văzut în mine „Apusul", iartă-l dacă vine bolnav la voi.

Îmi strânse mai cu putere mâna pe care o ținea într-a lui și spuse:

— Cunosc boala voastră; e foarte molipsitoare; dar nu ne-o aduceți pe furiș și cine nu ne înșală se poate bizui pe noi. Vino, omule drag, îți voi fi ca un frate.

Sub pomii printre care înaintam, era atât de întuneric, încât nu puteam vedea nici mâna înaintea ochilor. Pederul mă conducea, cunoscând bine locul. Totuși îmi venea din ce în ce mai greu să merg; de multe ori mă poticneam și mă clătinam, iar Pederul mă cuprinse cu brațul de mijloc, pentru a mă putea sprijini mai bine.

Nu știu cât am mers, căci pierdusem noțiunea timpului. În sfârșit ajunserăm la marginea pădurii. Cerul era înstelat, iar la picioarele noastre se întindea o pajiște cu iarbă moale. La

plecarea din vale rămăseserăm cei din urmă, așa că acum eram singuri. Nu știam unde era Halef și caii. Când întrebai pe Peder de ei, acesta îmi răspunse:

— Să n-ai nici o grijă. Pe prietenul tău, precum caii și armele, îl vei găsi la „șef".

Doamne! Armele le uitasem cu desăvârșire la plecare! Abia acum îmi adusei aminte că după ce făcusem saltul peste prăpastie, le aruncasem deoparte. Din această scăpare din vedere îmi dădui seama că și boala mea era mai înaintată decât îmi închipuiam.

Mă oprii în loc, căci picioarele începuseră să-mi tremure.

— Ce-i cu tine? întrebă Pederul. Îți vine greu să mergi?

— Nu e vorba nici de greu, nici de ușor. Nu mai pot merge deloc. Lasă-mă să mă odihnesc câteva clipe.

Mă cuprinse cu brațul pentru a mă ajuta să mă așez. Dar nici asta nu-mi mai fu cu putință, căci a trebuit să mă culc de-a binelea și ochii mi se închiseră. Apoi nu mai putui să-mi dau seama ce se întâmpla cu mine. Eram ca în vis și auzeam din când în când vocea blândă și plină de îngrijorare a Pederului. Îmi vorbea mie, vorbea și cu alții; dar îl auzeam ca de la o depărtare mare de tot.

Apoi mi se păru că plutesc prin aer, că aud sunete ciudate și nedeslușite. Mai târziu avui impresia că niște mâini de femeie le apucă pe ale mele și le ține multă vreme într-ale ei. Apoi simții atingerea unor buze pe mâna mea. Vrui s-o retrag, dar n-avui puterea să mă mișc. Cine

era oare lângă mine? Auzeam numai un glas care se ruga. Aș fi vrut să întreb, dar nu reușii să pronunț nici măcar un singur cuvânt. Deodată simții că mi se deschid ochii și zării înaintea mea fața frumoasă și gravă a unei femei. Avea înfățișarea unei madone. Ochii îi erau negri, cu sclipiri pline de lumină și căldură. Mi se părea că mai văzusem cândva fața asta încântătoare, care se lumină deodată de un zâmbet nespus de frumos. Auzii cuvintele:

— Mă recunoști, Sihdi? Sunt Șacara pe care ai scăpat-o odinioară de la moarte.

Am vrut să răspund, dar nu am fost în stare, căci scosei numai niște sunete fără nici un înțeles. Ea urmă:

— Sunt fata care a mâncat la Amadijah mătrăgună. Mâna ta mi-a redat viața. Îți mai aduci aminte?

Mișcai pleoapele pentru a-i arăta că înțelesesem cuvintele ei, dar nu eram în stare să vorbesc. Ea îmi puse mâna pe frunte și spuse:

— Boala te împiedică să vorbești; însă mângâie-te, căci Dumnezeu e îndurător. Nu ne va pricinui grozava întristare de a te lăsa să mori aici. „Șeful" s-a rugat pentru voi și cerul îi va asculta ruga. Iată-l, vine. Îl vezi?

Ea îmi puse întrebarea asta, dar ochii mi se închiseseră din nou și n-am fost în stare să-i redeschid; auzii însă pași care se apropiau.

— Nu și-a revenit încă în simțiri? auzii pe cineva întrebând pe Șacara.

Era același glas bărbătesc, plin și sonor, pe care îl mai auzisem o dată.

— A deschis ochii și s-a uitat la mine, dar n-a putut să vorbească, răspunse ea.

— Te-a recunoscut?

— Cred că da.

— Vasăzică a căzut iar în nesimțire. Pe dânsul nădăjduiesc să-l pot scăpa. Din nefericire nu pot spune același lucru și de însoțitorul lui. Sărmanul e pe moarte.

Atunci auzii deodată glasul tare și mânios al lui Halef:

— Pe moarte? Tovarășul lui?! Vasăzică eu?... Ați crezut, poate, că dorm? M-am trezit chiar în clipa asta și am auzit ce ați spus. Nu sunt pe moarte! Nu! Nu! Sunt Hagi Halef Omar, haddedihnul din tribul sammarilor! Toată lumea mă cunoaște și nici nu vreau să știu de moarte! De aceea e cu neputință ce spuneți voi! Nu sunt pe moarte... nu... pe moarte... nu, nu... pe moarte!...

Auzeam cuvintele lui Halef, dar nu știam unde era culcat. Îmi venea să-i pun o întrebare, dar nu găsii puterea trebuincioasă. Mi se părea că plutesc iar în aer, în depărtări mari, și în urechile mele răsunau mereu cuvintele: „Pe moarte!... Pe moarte!..."

Nu știu cât timp am zăcut în nesimțire, dar deodată am fost iar în stare să deschid ochii, deși simțeam o greutate mare care îmi apăsa pleoapele. Eram tare istovit și când încercai să mișc capul îmi trebui mult timp să-l întorc într-o parte. Stăteam cu gura căscată și — lucru ciudat — mi se părea că era firesc să o țin deschisă. Nici nu-mi trecu prin gând s-o închid. Și cu toate

acestea, îmi dădeam limpede seama, că asta era una din manifestările bolii.

În sfârșit putui să văd unde mă aflu. Era o încăpere înaltă, luminoasă, văruită în alb, ai cărei pereți păreau să fie făcuți din cărămizi mari. Pereții lăturalnici n-aveau nici o deschizătură, dar în cel din fund era o ușă mare cu două canaturi; o raritate pentru ținutul în care ne aflam. În partea din față erau două coloane, care formau cu pereții trei arcuri mari, prin care puteau intra cu prisosință aerul și lumina. Într-un colț al încăperii eram culcat eu, iar în altul Halef, cu picioarele spre ușă, astfel ca razele soarelui să nu ne bată de-a dreptul în ochi. De-a lungul peretelui din fund erau înșirate plante înflorite și, după cum aflai mai târziu, fuseseră puse acolo pentru desfătarea privirilor noastre. În partea dreaptă, unde eram culcat eu, se afla un fotoliu mare, care avea forma unui tron și era așezat într-o adâncitură a zidului. În fața lui era întins un covor, iar de-o parte și de alta perne persane. Dedusei din astea că nu mă aflam într-o odaie obișnuită. Mai târziu aflai că „șeful" chema aici la sfat pe bătrânii tribului. Era o mare favoare pentru noi că ne adăpostise în sala asta. Pe pereți erau scrise versete, pe care însă nu le citii. Puteam să gândesc, dar nu eram în stare să transform semne scrise în idei.

Paturi nu existau, însă culcușurile noastre erau de o curățenie neobișnuită în țara asta. Perne moi fuseseră așezate una peste alta și erau atât de numeroase, încât mai multe persoane ar fi putut sta culcate una lângă alta. Păturile din păr de cămilă erau atât de fine și ușoare, încât

păreau de mătase. Halef stătea culcat, tăcut și nemișcat. Fața lui era atât de uscată, încât părea a fi a unui mort. Lucru ciudat: înfățișarea lui nu era câtuși de puțin neliniștită. Era asta, oare, încredere în salvarea lui, sau o nepăsare care se observă de multe ori la bolnavi?

Aproape de ușă ședea Șacara, în mijlocul plantelor. Era îmbrăcată într-un veșmânt alb, iar vălul îl dăduse pe spate. Părul ei negru atârna în cosițe lungi. Degetele ei atingeau ușor coardele unei harfe. Era o adevărată poezie.

Un medic european ar fi îngăduit oare să se cânte în apropierea unor oameni grav bolnavi? Probabil că nu. Dar sunetul harfei e cel mai apropiat de sunetele naturii și nu poate fi decât plăcut pentru un bolnav. Șacara nu era o artistă mare și cânta numai melodii naive și ușoare, dar tocmai acestea avură o înrâurire binefăcătoare asupra noastră. De aceea, când încetă, îi spusei:

— Te rog, cântă mai departe.

Scosesem aceste cuvinte aproape fără voința mea și eram eu însumi uimit că fusesem în stare să vorbesc iar. Fata se apropie repede, se așeză jos lângă mine și spuse:

— Slavă Domnului! Ți-am auzit glasul! Mă vezi? Înțelegi ce vorbesc?

— Da, răspunsei eu.

— Te afli în casa „șefului". El dorește să te îngrijesc. Tu îmi dai voie?

— Da.

— Ai vreo poruncă pentru mine?

— Nu, niciodată.

— De ce nu?

— Pentru tine voi avea numai rugăminți, niciodată porunci.

La auzul acestor cuvinte îmi luă mâna, mă privi lung în adâncul ochilor, și spuse:

— Ești tot atât de bun cum te-am cunoscut odinioară. Spune, effendi, ce parfum îți place mai mult?

— Cel de viorele.

Îmi sărută mâna, se ridică de jos și ieși repede din odaie. De ce mă întrebase oare de parfumul meu favorit? Pricina aveam s-o aflu, din nefericire, prea curând. O bănuiam, dar gândurile mele erau încă prea slabe, pentru a o putea ghici. Lângă Halef fuseseră așezați o mulțime de trandafiri, pe când lângă mine nu era nici o floare. Nu mă întrebai de ce.

Deodată mă simții cuprins de fiori atât de puternici, ca și când aș fi fost îngropat în zăpadă sau gheață. Îmi adusei aminte de petele de pe piept, care acum se întinseseră peste tot trunchiul, cuprinzând și brațele. Descoperirea asta făcu să mi se înfierbânte capul, pe când trupul era cuprins de un frig de moarte.

Văzui pe Peder intrând și apropiindu-se încet de locul unde zăcea Halef. Nu mai era îmbrăcat în veșminte de fachir, ci în pantaloni albi și o haină care îi ajungea până la genunchi, strânsă la brâu cu o eșarfă albastră. În loc de cuțite și pistoale, avea la brâu câțiva trandafiri de Șiraz. Părul său mătăsos și argintiu era pieptănat peste cap și îi atârna până la umeri. Fața lui era impunătoare și plină de bunătate și se vedea că purta pe bună dreptate numele de Peder — Tatăl.

Privi pe Halef cu luare-aminte, îngenunchie lângă dânsul și îi vorbi, însă nu primi nici un răspuns. Văzând aceasta, îi frecă fața și îi luă mâinile pentru a le mișca. Dar nici de astă dată micul Halef nu dădu vreun semn de viață. Apoi Pederul veni la mine și văzându-mă cu ochii deschiși se așeză jos și mă întrebă:

— Mă vezi, Sihdi?

— Da, răspunsei eu.

Își îndreptă privirea limpede asupra mea, ca și când ar fi vrut să-mi pătrundă până în adâncul sufletului, și urmă:

— Nu te doare capul când îți vorbesc?

— Ba da, însă mai puțin.

— Atunci vom vorbi numai ce e neapărat nevoie. Cunosc boala asta și știu că n-ai să mori din pricina ei, dacă nu se va ivi vreo înrăutățire neprevăzută. În noaptea trecută v-am dat la amândoi de mai multe ori leacul nostru, dar tu nu știi nimic, căci amândoi erați lipsiți de cunoștință. Nu încape nici o îndoială că leacul își va face efectul.

— Și la Halef al meu?

El șovăi să-mi răspundăm, așa că-l rugai:

— Spune-mi adevărul. Sunt bărbat și trebuie să-l cunosc.

Făcu din cap un semn de încuviințare și zise:

— Dacă în locul tău ar fi altcineva, m-aș gândi să-l cruț, însă ție îți sunt dator cu adevărul. Vei cădea într-un somn adânc și greu, iar când te vei trezi sufletul prietenului tău se va despărți de trupul său. Asta e ce trebuie să se întâmple după toate prevederile omenești. Poate își va mai

reveni de câteva ori în simțiri pentru câteva clipe, apoi va adormi, spre a nu se mai deștepta decât în clipa morții. Așa cred că se va întâmpla. Nădăjduiesc însă că Dumnezeu, care e iubirea atotputernică, știe mai bine ce va fi. Acum spune-mi și tu adevărul. Te-ai speriat?

— Nu. Îți mulțumesc pentru sinceritatea ta. Ea îmi dovedește că nu mă socotești un om slab de fire. Halef nu trebuie să moară. Dumnezeu ne va ajuta.

— Dacă avem credință, atunci ne va trimite, poate, pe îngerul însănătoșirii.

— Sunt încredințat de asta. Dar nu trebuie să ne bizuim numai pe acest înger și să nu facem nimic, ci trebuie să dăm și noi un ajutor. Lasă-mă să mă gândesc.

Eram mai slăbit decât îmi închipuisem. Mă obosea nu numai vorbirea, dar și ascultarea încordată. Închisei ochii pentru a mă gândi, dar nu-mi veni nici o idee bună. Eram cuprins de febră și aveam tot felul de năluciri. Mi se părea că în fața mea se afla o perdea străvezie care se mișca mereu și în dosul căreia se întâmplau tot felul de lucruri, pe care nu le puteam deslușî bine. Deodată se petrecu ceva cu totul ciudat: perdeaua rămase nemișcată; apoi se despărți și văzui apărând în fața mea un chip iubit. Îl văzui numai o clipă, dar era atât de limpede și plin de viață, încât nu încăpea nici o îndoială asupra identității lui. Era un călăreț care se apropia în galop de mine, se opri în fața mea, plecă brațul pentru a mă saluta, apoi dispăru. Perdeaua se închise la loc și începu să se miște iar ca înainte. Văzusem bine pe Kara Ben Hagi, fiul prietenului

meu bolnav. Chiar și calul îl recunoscusem. Era roibul „Ghalib" — „învingătorul". Nu mă mai gândii mult, ci deschisei ochii și întrebai pe Peder:

— Vrei să-l salvezi pe Hagi Halef? Dacă vrei, poți s-o faci.

— Din toată inima, mă încredință el.

— Aveți vreo câțiva cai buni și rezistenți?

— Da.

— Și pe cineva care să cunoască ținutul de la Tigru, dincolo de Qalat el Așig, în fața Samarei?

— Am un om demn de toată încrederea, un călăreț bun, care a fost de câteva ori la Djebel Sindjar. Cunoaște bine ținutul de care vorbești.

— Trimite-l împreună cu câțiva însoțitori. La apus de Qalat el Așig va da peste haddedihni. Să nu cumva să spună că Halef e bolnav, dar să aducă neapărat pe fiul său, care se numește Kara Ben Halef. Acesta să vină călare pe calul său „Ghalib". Mi-e greu să gândesc și să vorbesc. Dă tu poruncile trebuincioase, cum crezi că e mai bine.

Se ridică, îmi luă mâna și spuse:

— Te înțeleg, effendi. Când Halef se va deștepta pentru a muri, să vadă pe fiul său în fața lui. În felul ăsta sufletul lui va căpăta putere. În mai puțin de un ceas, trei din oamenii noștri, cei mai de încredere, vor părăsi satul, pentru a-ți îndeplini dorința cât mai repede.

El plecă și eu rămăsei atât de obosit, încât căzui într-o stare de letargie, care nu putea fi numită nici nesimțire, nici somn, căci simțurile mele lucrau mai departe. Auzii foșnetul ușor al veșmântului Șacarei și simții răspândindu-se în

jurul meu mirosul dulce de viorele. Apoi — nu știu dacă îndată, sau mai târziu — mi se păru că m-aș afla în Țara făgăduinței și anume la Hebron. Mergeam pe vechiul drum pavat care duce la pădurícea Mamre. Zării acolo „stejarul lui Avraam", așa cum este aievea, apoi înaintai printre vii pe drumul Ierusalimului, spre fântâna lui Avraam. Locuitorii din Hebron nu văd cu ochi buni când un creștin se apropie de această fântână, totuși scosei apă din ea și băui. Apoi adunai sămânță de flori din jurul fântânii, spre a o semăna în grădina mea de acasă. Deodată auzii un glas la spatele meu: „Pace ție!". Îmi îndreptai trupul și mă întorsei. Cine era oare acela care îmi vorbise? Era chiar Avraam, fiul Tharei, născut la Ur, în țara Chaldeilor? Da, el era; numai el putea să fie! Îl privii cu uimire și venerație. Da, îl vedeam, căci deschisesem ochii... dar îmi dădui acum seama că nu eram la Hebron, ci în munții Kurdistanului persan, și zăceam pe patul meu de suferință. În jurul meu totul era împodobit cu viorele mirositoare, la picioarele mele ședea Șacara, care le adusese, iar lângă dânsa se afla... patriarhul Avraam. El să fie oare? Poate și dânsul purtase un veșmânt de păr de cămilă, la fel cu acela al venerabilului bătrân pe care îl vedeam acum în fața mea. Era oare bătrân omul acesta? Da, căci avea o barbă albă ca zăpada, care îi ajungea până la brâu, fața îi era tânără, iar părul negru, așa cum îl poate avea numai un bărbat tânăr. Îl privii uimit; el îmi zâmbi blând, întinse mâna deasupra mea ca pentru binecuvântare și spuse:

— Pace ție!

Era același glas plin și sonor, pe care mi se păruse că-l auzisem adineauri la fântâna lui Avraam. Un fluid misterios mă pătrunse și mă atrase spre acest om. Nu putui altfel, decât să-i răspund:

— Tu îmi aduci pacea. Primește mulțumirea și binecuvântarea mea.

— Tinerețea a venit la bătrânețe, fiul la tatăl lui, urmă el. Iubirea să ne unească pe amândoi. Ai încredere în noi și te vei însănătoși în curând. Pacea și milostivirea Domnului fie cu tine!

Îmi puse mâna lui pe frunte, dar eu i-o luai și o dusei la buze. El îngădui să i-o sărut, însă apoi ridică un deget în sus și, zâmbind, îmi zise:

— Să nu spui nimănui ce ai făcut acum. Cum poate Apusul să sărute mâna Răsăritului?! Nimeni nu te va înțelege.

După ce rosti aceste cuvinte, se îndreptă spre locul unde zăcea Halef. Vasăzică acesta era „șeful"? Îl urmării cu privirea, nefiindu-mi cu putință s-o despart de el. Mă cuprinseseră oare din nou frigurile?

Stătu câtva timp lângă Halef, fără să facă altceva decât să-l privească. Apoi îi puse și lui mâna pe cap și după ce o ținu câtva timp acolo se depărtă cu o față foarte gravă.

— Acesta a fost „șeful", spuse Șacara. În scurt timp îți va cuceri inima. Acum vrei să-ți cânt din harfă?

Îi făcui semn din cap că da. Se îndreptă spre locul unde se afla harfa, dar deodată se opri, căci Halef se mișcase.

— Sihdi... Sihdi... Sihdi!... strigă el tare.

— Sunt aici, Halef, răspunsei eu.

— Am fost aproape, aproape de tot, urmă el, fără să deschidă ochii.

— Unde?

— De moarte... de moarte! I-am văzut pe amândoi.

— Pe cine?

— Pe hagiu și pe Halef. Hagiul era un altul, dar Halef eram eu. Halef își îndrepta pașii spre rai, însă hagiul îl ținea în loc, pentru a-l trage în iad. A fost o luptă grea. Halef nu era destul de puternic și hagiul voia să-l înfrângă cu tot dinadinsul. Deodată simții o mână pe fruntea mea și așa am fost salvat. *Hamdulillah!*

Glasul lui suna ciudat și plin de spaimă.

— De ce nu-mi răspunzi? strigă el. Vreau să mai trăiesc; încă nu mi-e îngăduit să mor. Halef nu e încă destul de tare, hagiul l-ar prăbuși în adâncime. Mâna, mâna să vină cât mai deșeori. Să-l ajute pe Halef... să-l ajute... ajut... aj...

Vorbi din ce în ce mai încet, până când căzu iar în nesimțire. Șacara luă harfa și începu să cânte. La început îi auzii sunetul deslușit, apoi se depărtă tot mai mult, până când se pierdu cu desăvârșire. Adormisem.

Mai târziu aflai că a fost mai mult decât un somn și că zăcusem aproape două zile în nemișcare. Un frig grozav fu pricina că mă trezii. În colțul unde zăcea Halef, câțiva oameni erau ocupați să-l frece pe acesta cu cârpe muiate în apă rece. Aerul mi se păru stricat și, cu toate viorelele răspândite în jurul meu, mirosea a hoit. Acum știam adevărul: eu însumi eram acela care răspândea acel miros. Era un simptom al tifo-

sului. Știam acum că voi cădea într-o nesimțire care va dura mai multe săptămâni. Vasăzică din pricina asta fuseseră aduse viorele. Ele îndeplini-seră la mine același rol, pe care îl îndepliniseră trandafirii la Halef. Am fost cuprins de o teamă grozavă, mai mult pentru dânsul, decât pentru mine. Vroii să întreb ceva pe oamenii care erau acolo, dar nu am fost în stare să scot nici un cuvânt. Starea asta nu dură însă mult și după scurt timp îmi pierdui cunoștința.

Mai târziu îmi adusei aminte că simțiseni apă rece pe trup și că mirosisem amoniac. De asemenea mi se păruse că Halef mă strigase și-mi vorbise de moarte. Abia după ce zăcui astfel două săptămâni întregi, avui iar cea dintâi senzație limpede: simții mâna „șefului" pe fruntea mea.

— Zâmbește, îl auzii spunând. Cât e de istovit! Poate va deschide ochii.

Încercai s-o fac, dar nu reușii. Atunci „șeful" se aplecă asupra mea, și spuse:

— Văd că mă înțelegi. Fii liniștit, căci ești salvat. Și Halef mai trăiește. Încă nu s-a deșteptat, însă nădăjduiesc că se va trezi pentru a trăi.

Adormii din nou. Mai târziu îmi amintii ca prin vis, că Șacara venise de multe ori lângă mine și-mi dăduse zeamă de carne cu linguriță, ca unui copil. Eram așa de slăbit, încât abia puteam înghiți. Mă bucurai când îmi dădui seama că mirosul urât dispăruse. O bucurie și mai mare avui, când zării lângă patul meu armele, îmbrăcămintea mea, șaua și căpăstrul lui Assil. Era

un semn de atenție și de dragoste din partea celor care mă îngrijeau.

— Assil! murmurai eu. Mi-e dor de el.

— Vrei să-l vezi? întrebă fata, care ședea lângă mine.

— Da.

Nu se duse să-l aducă; se apropie numai de una din bolțile de la intrare și strigă numele armăsarului. Vasăzică era afară, prin apropiere?! Îi auzii sforăitul și pașii care se apropiau. Avea de urcat câteva trepte ca să intre în odaie. Câteva vorbe de îndemn din parte fetei îl făcură să le urce. Din asta îmi dădui seama că dânsa se ocupase mult de calul meu. Capul lui frumos apăru lângă stâlpul unde stătea Șacara, care îl luă și-l lipi de pieptul ei. Armăsarul îi atinse fața cu buzele. Era o sărutare, pe care, afară de mine, nu i-o mai dăduse până acum decât lui Halef. Așadar se împrietenise mult cu Șacara.

— Assil! strigai eu cu glas foarte slab, totuși el auzi și tresări. Assil, vino-ncoace!

Făcu o săritură mică, intră în cameră și privi în jurul său. Întinsei mâna spre dânsul; el mă privi lung, ca și când s-ar fi îndoit că într-adevăr eu eram acela pe care îl vedea.

— Nu te mai recunoaște, fiindcă te-ai schimkat mult la față, zise Șacara.

— Assil, dragul și scumpul meu Assil! șoptii din nou.

Atunci se apropie și mă mirosi. Îmi atinse mâinile și fața, apoi ridică deodată capul și scoase de trei, patru ori, un nechezat, cum nu-l mai auzisem niciodată la el. Mișcă coada și urechile și făcu câteva sărituri mici, ridicând cu schimbul,

când picioarele din față, când pe cele de la spate. Mișcările lui semănau cu salturile voioase ale unui câine care își vede stăpânul după o vreme îndelungată. Șacara ieși și aduse o mână de păstăi de mazăre verde, pe care le împrăștie pe pătura cu care eram acoperit. Vasăzică și dânsa descoperise că asta era mâncarea care-i plăcea lui mai mult; dar el nu le mâncă, ci scurmă dușumeaua cu copitele dinainte, cum obișnuia să facă înainte de culcare, apoi se întinse lângă mine, destul de aproape ca să-i pot ajunge capul, pe care i-l dezmierdai cu drag. Orice făptură e dornică de iubire și o răsplătește îndoit când i-o dai.

De acum înainte nu mai avui de luptat cu boala, ci cu o slăbiciune grozavă, care era urmarea ei. Mi se dădu hrană bună, dar ușoară. „Șeful" și Pederul veneau de mai multe ori pe zi să mă vadă, dar numai când știau că dorm, nevoind să mă obosească cu vorba. Avui însă mii de dovezi de dragoste, care îmi arătară că gândul lor era numai la mine și la Halef. Șacara ședea zi și noapte lângă mine și mă părăsea numai când aveam nevoie de ajutorul mai puternic al bărbaților.

Dar Halef?... Acesta zăcea de trei săptămâni într-o nesimțire adâncă. Respirația îi era foarte înceată și bătăile inimii abia se mai simțeau. Odată cerui să fiu dus la el; voiam să-l văd. Ce înfățișare avea sărmanul! Când îl zării, nu putui să-mi stăpânesc lacrimile. Convalescenții sunt de obicei mai slabi de fire. Aveam înaintea mea un schelet, care părea și mai urât din pricina petelor de pe trup. Ochii erau înfundați în orbite, obrajii supți, iar umerii obrajilor ieșiți în afară ca la un mort.

Vederea lui îmi pricinui o durere adâncă și cerui să fiu dus înapoi la culcușul meu.

Îmi veni în gând să cer o oglindă și, când mi se aduse, mă privii în ea. Dumnezeule!... Nu arătam mult mai bine ca Halef! Nu era de mirare că Assil nu mă recunoscuse. Dacă n-aș fi știut că sunt într-adevăr eu, n-aș fi putut să mă recunosc în umbra, sau mai bine zis, în stafia pe care o vedeam în oglindă.

Totuși înfățișarea mea se îmbunătățea din zi în zi. Beam lapte mult — băutura mea preferată — și mi se dădu din belșug supă din carne de pasăre. După câtva timp am fost în stare să mă ridic, fără să pot sta însă multă vreme în sus. Totuși, acum puteam, cel puțin să vorbesc, fără să obosesc.

Într-una din zile, pe când soarele era spre apus, pernele mele fură scoase la aer și Șacara mă întrebă dacă nu vreau să stau puțin afară. Mă învoii cu bucurie. Doi oameni mă ridicară și mă duseră afară; nu le fu greu să mă poarte, căci pierdusem mult din greutate. Văzui acum, pentru întâia oară, ținutul în care ne aflam. Era un adevărat rai.

Din locul unde ședeam, coborau douăsprezece trepte spre un tăpșan acoperit cu iarbă, pe care zburdau voioși Assil și Barkh. Tăpșanul era înconjurat de straturi cu flori și trandafiri înfloriți. Mai mulți platani își răspândeau umbra binefăcătoare asupra locului liber și o potecă îngrijită ducea în vale. Casa „șefului" era așezată pe un deal. Era clădită pe o temelie de ziduri puternice, din vremuri de demult, și semăna cu un castel. Valea care se întindea în fața mea

avea o formă eliptică. În mijlocul ei lucea apa unui lac înconjurat de o pajiște verde, pe care păștеau cai, catâri, cămile și o mulțime de vite mari și mici. Mai departe se întindeau ogoare bine lucrate, care ajungeau până la poalele munților din apropiere, pe coastele cărora erau vii, livezi și grădini cu flori, în spatele cărora începea apoi pădurea. Văzui pâraie repezi, curgând în vale și croindu-și drum spre lac, pe care — o minune aici în Persia — zării pânza unei bărci. Pretutindeni erau case — cele mai multe cu acoperișuri în formă de terasă — clădite din cărămizi și văruite curat, care serveau de adăpost în timpul iernii. Pentru timpul verii în care ne aflam acum, fuseseră ridicate corturi ușoare, sau se făcuseră colibe de verdeață pe acoperișuri, în care oamenii dormeau noaptea. Astfel de colibe se obișnuiesc și în alte ținuturi ale Orientului, de pildă pe casele lipsite de aer din Beled eș Șek și El Iadjur, pe drumul de la Haifa la Nazaret. Munții atingeau înălțimi atât de mari, încât pădurea nu ajungea până în vârful lor și crestele erau pleșuve.

Cea mai mare parte din case și corturi erau așezate în partea dinainte a văii, de unde ducea un drum larg spre o stâncă pe care zării o clădire al cărei stil îmi stârni uimirea. Avea înfățișarea unui templu deschis în toate părțile; acoperișul era susținut numai de stâlpi, nu și de ziduri. N-avea nici un semn după care s-ar fi putut deduce la ce scop servea. Vedeam numai stâlpii și acoperișul, altceva nimic. Nu se zărea nici altar, nici strane, nici un amvon. Însă de-a lungul stâlpilor se ridicau trandafiri agățători

și alte plante și tot locul din preajma templului era o grădină de flori îngrijită cu mare dragoste.

În timp ce privirea îmi era încă îndreptată spre minunea asta, auzii pe cineva venind din casă și oprindu-se lângă stâlpul în apropierea căruia ședeam. Nu-l puteam vedea, dar simțeam lămurit că era „șeful", adică Ustadul — cum i se zicea. Trecu câtva timp fără să facă nici o mișcare, fără să spună un singur cuvânt. Și eu tăceam, cu privirea îndreptată spre munți. Peste vale începuse să se lase amurgul, pe când piscurile munților erau încă aurite de cele din urmă raze ale soarelui. Apoi aurul se prefăcu în purpură, care și ea fu întunecată de o umbră violetă. În sfârșit, amurgul se ridică spre cer, spre alte lumi. Cuvintele „noapte bună" răsunară în adâncul sufletului meu.

Le gândisem numai și totuși auzii lângă mine vocea melodioasă a Ustadului:

— Noapte bună pentru noi, dar pentru alții e dimineață. Effendi, îmi dai voie să stau puțin cu tine?

— Îmi ești binevenit ca nimeni altul, răspunsei eu.

Se apropie de mine, îmi puse mâna pe cap și grăi:

— De când te afli în casa mea, azi e întâia oară că boala nu te împiedică să vorbești cu mine. Acum te-ai însănătoșit și vei putea primi și înțelege cele ce-ți voi spune. Pentru a doua oară îți urez bun-venit și te rog să rămâi la noi oricât îți va face plăcere să stai. Eu te-am așteptat.

— Tu?... Pe mine?... îl întrebai uimit.

— Da. De multă, multă vreme. Oh, nici nu-ți închipui de când vă aștept, pe voi... pe voi... pe voi...!

Se opri o clipă, pentru a-mi lăsa timp să cuget asupra cuvintelor lui, apoi urmă:

— Și acum când în sfârșit ai venit, te binecuvântez, așa cum un om numai din ceruri poate primi binecuvântarea spre a o da altui om. Primește binecuvântarea asta din partea mea și crede-mă că nu-i numai o vorbă deșartă. Ea nu vine de la mine, ci de la izvorul binecuvântării.

După ce spuse aceste cuvinte, se așeză pe una din treptele care duceau în jos. Mișcarea lui era atât de modestă și umilă și totuși măreață!

Câtva timp tăcurăm amândoi. Amurgul se prefăcuse în noapte, casele nu se mai deslușeau, dar apărură lumini prietenoase, care ne arătară locurile unde sălășluiesc oamenii. Pe cer se iviră stelele și în lucirea lor se zăreau coamele munților înalți. Ustadul arătă în sus și grăi:

— Văd că privești spre munții noștri. Ce bine ar fi, dacă Apusul ar face întotdeauna asta; dar se pare că el nu vrea să cunoască decât adâncul văilor de pe la noi. Când vorbește de noi, pomenește numai de adâncimile, nu și de înălțimile noastre; numai de bătrânețea, nu și de tinerețea noastră; numai de trecutul, nu și de viitorul nostru; numai de moartea, nu și de viața noastră; de neputința, nu și de puterea noastră; despre decăderea, nu și despre nădejdile noastre!... Cunosc numai un singur european care are o părere mai bună despre noi și acesta ești tu, effendi.

— Dar nici n-am vorbit încă cu tine despre astea. Mă cunoști totuși? îl întrebai eu.

— Da. Noi n-avem mijloacele de comunicație pe care le aveți voi; însă „faima" e o călătoare care merge repede. Ea trece din sat în sat pentru a povesti ce-a văzut și ce-a auzit și de mult mi-a vorbit de tine. Ai fost în mai multe rânduri oaspetele haddedihnilor și de la ei până la noi nu e așa de departe. Ai fost de vreo câteva ori în munții Kurdistanului și am aflat ce s-a întâmplat acolo. Am avut presimțirea că vei veni și la noi și de aceea am spus adineauri că te-am așteptat. Dar mai este și un alt izvor mai bun, în a cărui apă curată și limpede am văzut fața ta venind spre mine. Nu bănuiești care este?

— Nu.

— Se numește Marah Durimeh.

— Ea? Scumpa mea prietenă și ocrotitoare? O cunoști? întrebai repede.

— Cred că nimeni n-o cunoaște mai bine ca mine. Dar, deocamdată, să nu vorbim de ea. Mai este și altcineva la care trebuie să mă gândesc. În dimineața când ați fost aduși aici și am văzut armele tale, am zărit un pumnal care a fost găsit printre ele.

— Îl cunoști? îi curmai repede vorba.

— Da. Mulți de aici îl cunosc. E un dar?

— Da.

— Unde l-ai primit?

— În America.

— De la cine? Iartă-mă că te întreb, dar nu e o curiozitate fără rost, care mă face să cercetez.

— De la un persan cu numele de Djafar.

— Mirza Djafar, fiul lui Mirza Masuk?

— Da, de la el.

— Și ți-a dat arma asta spunându-ți că acela căruia i-o vei arăta va fi gata să facă orice pentru purtătorul ei?

— Așa este. Vasăzică cunoști și cuvintele acestea ale lui?

Nu numai cuvintele, ci și întâmplările prin care a trecut Mirza Djafar împreună cu tine, și tot ce ați vorbit amândoi. Vezi, deci, că te cunosc mai bine decât îți puteai închipui. De aceea îmi sunt bine cunoscute părerile tale asupra Răsăritului și asupra legăturilor sale cu Apusul. Înțeleg că ai vrea să afli mai multe despre Mirza Djafar, dar deocamdată te rog să nu mă întrebi nimic. Nu pleci încă, așa că o să avem timp destul să vorbim de el. Asupra lui plutește o taină și nu știu încă dacă mi-e îngăduit să ți-o dezvălui.

Tăcurăm amândoi. Cât de minunat se țes ițele vieții omenești! Oricât de departe ar fi unele de altele, odată și odată vine pe neașteptate un fir care le unește cu trăinicie. Cine sunt țesătorii care mânuiesc războiul vieții noastre? Noi înșine? Cine ne dă firele? Cine le pune pe fusuri? Cine mână suveica neobosită, zi cu zi și ceas cu ceas, până la cea din urmă clipă a vieții noastre? Oare noi? Sărmani nebuni, care n-avem ochi să vedem!

În timp ce gândurile acestea îmi treceau prin minte, fără să vreau, îmi îndreptai privirea spre templul înflorit. Îl întrebai pe Ustad ce clădire era aceea.

— E biserica noastră, răspunse el. Casa lui Dumnezeu, dar poți s-o numești și casa lui Allah, căci Dumnezeu și Allah sunt unul și același, ca și Dumnezeul nostru, pe care îl numim Chodeh.

Privirile mele se îndreptaseră înspre vale, unde zării lumini care se mișcau încolo și încoace și auzii voci omenești. Ustadul mă întrebă:

— Ai băgat de seamă, că în sat e mișcare?

— Da, răspunsei eu.

— Te simți tare slăbit?

— Nu; dar de ce vrei să știi?

— Fiindcă am o veste pentru tine, care te va bucura.

— Poți să vorbești fără nici o grijă.

— E vorba de două vești; una nu e bună, de aceea am să ți-o spun întâi, pentru ca a doua să te liniștească. Pederul presupune că Hagi Halef Omar se va trezi în noaptea asta.

— Pentru cea din urmă oară?

— Asta numai Dumnezeu o știe! Sunt încredințat că presupunerea Pederului se va îndeplini, căci el cunoaște boala mai bine ca nimeni altul.

— Unde sunt oare solii pe care i-am trimis la haddedihni?

— Asta e a doua veste pe care vreau să ți-o spun. Gândul de a aduce pe Kara Ben Halef a fost spus de tine, dar nu tu l-ai avut. Faptul însă că ți-a venit acest gând mă face să cred că mai putem avea nădejde în scăparea lui Halef. Noi nu mai putem face nimic, dar e cu putință ca vederea fiului său să-l salveze.

— Dar fiul său nu e aici.

— Va veni.

— Adevărat? Cu siguranță? Încă azi? îl întrebai uimit și plin de bucurie.

— Da, încă azi; în casa asta, înainte de miezul nopții.

Mă lăsai pe spate și respirai adânc. Închisei ochii și abia acum îmi dădui seama cât de mare fusese îngrijorarea mea din pricina lui Halef. Norul întunecat se risipea, lăsând să străbată o nouă rază de nădejde.

— Ștafetele s-au întors? mă informai eu.

— Nu. Au venit cu tânărul șeic al haddedihnilor numai până la satul care e la o depărtare de trei zile de aici. Acolo au fost nevoiți să se oprească spre a se odihni, căci nici caii lor nu puteau merge mai departe. Fiul care vine grăbit să găsească pe tatăl său încă în viață — dacă se va putea — nu s-a cruțat nici pe sine, nici caii. Numai grija de calul său istovit l-a făcut să rămână o noapte întreagă în satul acela, dar a trimis înainte două ștafete, de la care am aflat că va sosi astă-seară.

— Și de ce îmi spui asta abia acum?

— Fiindcă nici eu n-am știut mai înainte. El va sosi curând după ștafete, fiindcă, după cum am spus, e foarte grăbit s-ajungă cât mai repede aici. Vezi luminile care se mișcă în vale? Se adună o ceată din djanicunii mei, ca să iasă întru întâmpinarea celor doi.

— Celor doi? Doi sunt?

— Da.

— Cine mai e în afară de fiul lui Halef?

— Un haddedihn care nu vine călare pe cal, ci se folosește de două cămile de curse, pentru a le putea schimba, când una din ele obosește.

— Cum îl cheamă?

— Nu știu. Ștafetele erau pline de admirație pentru cămilele lui; spuneau că niciodată în viață n-au mai văzut animale așa de frumoase.

— Cămilele poartă cumva un baldachin?

— Nu. Crezi poate că tânărul haddedihn aduce o femeie cu el? Nu există nici o femeie care să fie în stare să îndure o asemenea oboseală, chiar venind sub baldachin. Ștafetele au spus că însoțitorul lui Kara Ben Halef pare să fie un creștin de seamă, care vorbește puțin, dar cu glas poruncitor. Poartă ochelari albaștri și un văl albastru, pentru a-și cruța ochii. Ei presupun că e unul din acei europeni învățați, care vin la Djesireh pentru a căuta în ruinele de acolo cărămizi vechi... Spune-mi acum, știrea asta nu te-a tulburat?

— Nu. Se vede că sunt încă prea slăbit, ori n-am destulă putere să mă tulbur. Ne aflăm în fața unui deznodământ. Dacă va fi rău, mă va găsi pregătit și știu că viața omului nu se isprăvește o dată cu moartea. Chiar dacă Halef ar muri, tot nu l-aș pierde. Totuși vestea despre sosirea fiului său mă bucură. Revederea îmi va face bine.

— Venisem să te previn; acum sunt liniștit. Știu că ai vrea să mai pui multe întrebări. Pederul îți va da răspunsurile pe care le dorești. Eu îngrijesc numai de sufletele djanicunilor noștri; toate celelalte treburi le las în seama Pederului.

Se ridică, îmi trecu mâna prin păr, ca și când ar fi vrut să mă dezmierde și se retrase înăuntrul clădirii. Când îmi atinse capul, avui din nou senzația că mă pătrunde un fluid binefăcător.

Rămăsei singur și mă gândii la fiul lui Halef. În sfârșit, venea! Simțeam în sufletul meu încredințarea că venirea lui va salva pe tatăl său. Cine era însă străinul care îl însoțea? Timp de o clipă mă gândisem la mama lui, la Hanneh, „cea mai drăgălașă și mai frumoasă dintre toate florile Răsăritului". Dar dădusem poruncă să nu i se

spună nimic de boala lui Halef; apoi, eram și eu de părerea Ustadului, că nici o femeie n-ar fi în stare să facă un asemenea drum. De altminteri Hanneh era o femeie foarte energică, știa să călărească întocmai ca un bărbat și iubea pe Halef din toată inima, așa că ar fi fost în stare să vină cu Kara Ben Halef; totuși ar fi fost o faptă din cale-afară de îndrăzneață din partea unei femei.

Cine să fie deci însoțitorul? Un învățat european? Poate îl credeau astfel, din pricina ochelarilor lui albaștri? Și eu avusesem asemenea ochelari, pe care îi purtam când razele soarelui ardeau prea tare, dar îi dăruisem lui Kara Ben Halef, când era încă mic. Cine să fie deci necunoscutul? Prietenul nostru, David Lindsay, nu putea să fie. E drept că numai lui i-ar fi putut trece prin cap să ia parte la o astfel de goană, pentru a avea o aventură neobișnuită, dar el se afla în drum spre Șiraz. Mă gândii în toate felurile; în afară de dânsul nu puteam să-mi închipui pe nimeni în stare să facă o astfel de ispravă. Găsii deci nimerit să urmez pilda lui Halef când se afla în încurcătură și care spunea totdeauna, în astfel de împrejurări, că nu-i place să dezlege ghicitori.

În vale se făcuse iar liniște. Ceata djanicunilor, de care vorbise Ustadul, pornise la drum. Pe locul din fața mea, unde se aflau caii noștri, fură aduse făclii, care urmau să fie aprinse mai târziu. Pederul, cu câțiva servitori, intră în încăperea din spatele meu; îl auzii dând câteva porunci. Apoi veni afară, se așeză lângă mine și mă întrebă:

— Ți-a spus „șeful" cine va veni încă în seara asta?

— Da.

— Știu că te bucuri să revezi pe fiul lui Halef și nădăjduiesc că cerul îți va cruța prietenul. Crezi că vei fi destul de tare pentru această seară grea?

— Dacă vreau eu, trupul trebuie să se supună.

— Am dat ordin ca încăperea să fie luminată în seara asta ca pentru consfătuirile pe care le ține Ustadul — șeful nostru — cu bătrânii tribului. Trebuie să veghez asupra vieții bolnavului și am nevoie de lumină puternică pentru a putea vedea bine trăsăturile feței sale. Se va face numai ce voi da eu voie. Te învoiești cu asta, effendi?

— Din toată inima.

— Dacă se deșteaptă și nu vorbește, atunci va muri. Dacă va fi, însă, în stare să vorbească, atunci va scăpa. Prietenul nostru se poate salva numai prin el însuși, prin propria sa voință. Dacă o mai are, atunci trag nădejde că va trăi. Dacă va exprima vreo dorință, trebuie să facem tot ce ne va sta în putere să i-o îndeplinim, căci această dorință va fi toiagul pe care se va sprijini viața lui slăbită.

— Poruncește, te rog, să fiu dus înăuntru. Vreau să fiu aproape de el când se va trezi.

— Bine; dar de ce te grăbești? Te obosește șatul afară?

— Nu. Voi aștepta, deci, până mai târziu. Deocamdată aș vrea să știu ce s-a întâmplat cu izgoniții. N-am mai auzit nimic de ei.

— Mâine sau poimâine îți voi povesti tot. Astăzi ai altele de făcut. Atât pot să-ți spun numai, că nu ne-a scăpat nici unul. Te mulțumești cu asta?

— Dacă vrei tu, da. Ascultă! N-a fost asta o împușcătură? Încă una! Și încă una!

— Da, trei focuri de armă. E semnalul că vin. Au sosit mai curând decât mă așteptam.

— Kara Ben Halef?

— Da. Ești pregătit să-l vezi?

— Fără îndoială.

— Bagă bine de seamă; gândește-te ce faci. Va fi ca o furtună care îți va zgudui sufletul.

— Sufletul meu e oțelit; îl cunosc.

— Atunci, fie! Îndrăznim mult, dar am nădejde în Dumnezeu. Acum vreau să văd ce face Halef, apoi voi ieși în întâmpinarea oaspeților, pe care îi voi aduce la tine.

Intră în casă și-l auzii poruncind să se aprindă lumânările. O lumină mare se revărsă în odaie și putui să văd caii noștri culcați în iarbă și pe djanicuni, aprinzând făcliile pregătite afară. Și în celelalte încăperi ale clădirii fură aprinse lumini ale căror raze se răsfrânseră în oglinda lacului și pătrunseră până departe în vale. Dintr-acolo răsunară strigăte și auzii nechezat de cai, apoi delușii ropotul depărtat al copitelor, care se apropiau tot mai mult. Dinspre dreapta răsună vocea puternică a Pederului. Nu putui deslușî bine cuvintele, înțelesei însă că ura bun-venit oaspeților. Apărură pe urmă câțiva călăreți djanicuni pe locul din fața casei. Aceștia erau călăuzele, iar în urma lor, luminat de făclii, venea Kara Ben Halef, călare pe Ghalib. După el veneau două cămile de călărie, de rasa cea mai curată. Pe una din ele călărea străinul cu vălul albastru. Armele erau atârnate de oblâncul șeii. Străinul vorbea cu Pederul. Ca

și Kara Ben Halef, era îmbrăcat în veșminte care se poartă de obicei în pustiu.

Kara Ben Halef descălecă și se apropie de cămile, pentru a ajuta străinului la descălecat. Acesta sări din șa, fără nici un ajutor, și întrebă cu voce atât de tare, încât putui deslușì cuvintele:

— Acum spune-mi unde se află șeicul haddedihnilor?

Glasul ăsta! Îl cunoșteam eu bine! Mă înșela oare auzul, sau era într-adevăr el?!

— Aici sus, în sală, răspunse Pederul.

— Haidem repede.

La aceste cuvinte, străinul apucă pe Kara Ben Halef de mână și urcă treptele.

— Vă rog să nu mergeți așa de repede, stărui Pederul. Mai întâi e nevoie să...

Străinului nici nu-i trecu însă prin gând să ia în seamă cuvintele lui. Plin de nerăbdare, trase pe Kara Ben Halef după dânsul, până când ajunse în capul scării. Aici dădu cu ochii de mine și se opri în loc, mă privi cu luare-aminte, și deodată rămase ca împietrit. Apoi ridică încet brațele și-și lovi palmele una de alta.

— Sihdi! strigă el.

— Eu sunt! îi răspunsei.

Făcu câțiva pași spre mine, se aruncă la picioarele mele, îmi luă mâinile, le trase sub văl și își îngropă fața în ele. Simții niște obraji netezi, fără barbă. Trupul îi tremura. Se străduia din răsputeri să-și stăpânească plânsul, dar nu reuși și un potop de lacrimi se prelinse pe mâinile mele. Kara Ben Halef stătea tăcut pe prima treaptă a scării. Și el mă recunoscuse, dar lăsă celeilalte persoane întâietatea să vorbească cu mine.

Aceasta ridică apoi capul, mă mai privi încă o dată cercetător, și grăi cu vocea întretăiată de suspine:

— Tu ești, Sihdi al meu! Singurul prieten al vieții mele; sfătuitorul inimii, călăuza sufletului meu rătăcitor, ocrotitorul și sprijinul meu la nevoie! Mă cunoști?

— Hanneh!

Eram atât de mișcat, încât abia îi putui pronunța numele. Ochii îmi erau plini de lacrimi și glasul îmi tremura. Aruncă turbanul de pe cap, desfăcu vălul și spuse suspinând:

— Da, eu sunt. Dar tu nu mai ești același de odinioară.

— Voi fi din nou același.

— Da, trebuie să fii, trebuie neapărat! Eu te voi însănătoși, eu, eu! Voi începe chiar îndată, chiar în clipa asta. Cunoști povestea „Adevărului" care a venit din cer și s-a întâlnit cu „Moartea". A sărutat-o și „Moartea" s-a prefăcut în „Viață".

— O cunosc, luminosul „Adevăr" ceresc e tot ce poate fi mai frumos pe lume.

— Lasă-mă să fiu eu acest „Adevăr" și nu te supăra de îndrăzneala pe care o voi avea.

Se târî în genunchi până la mine, îmi luă capul în mâini și mă sărută pe amândoi obrajii, apoi pe frunte și urmă plângând:

— Cine a fost aceea care te-a atins cu buzele ei? N-a fost Hanneh, soția lui Hagi Halef Omar, șeicul haddedihnilor. Sărutul acestei femei nu ți-ar folosi la nimic, cu toată dragostea și recunoștința pe care o păstrează în inima ei pentru tine. Oh, Sihdi al meu! Știam că ne ești drag tuturor, dar cât de drag, abia acum o știu, când ai fost atins

de mâna morții și te văd, atât de istovit și slab, încât mi se rupe inima de jale. Kara Ben Halef, fiul meu, vino încoace și pune-ți mâinile pe capul acestui om care a venit la noi și ne-a adus numai iubire, ne-a învățat ce este adevărata iubire!

Băiatul își încleștă fălcile, pentru a nu izbucni în plâns; dar buzele îi tremurau și în ochi îi luceau lacrimi. Nu-mi puse numai mâinile pe cap, ci își lipi și obrazul de al meu. Putui să-mi dau încă o dată seama că mă iubea din tot sufletul. Mama lui împreună mâinile și grăi mai departe:

— Sihdi, te binecuvântez! Nu așa cum fac alții, ci-ți dau mai mult; ceva ce numai eu pot să-ți dau. Te binecuvântez cu mâinile copilului meu, asupra căruia plutește binecuvântarea tatălui său și a mamei sale. Întreită e deci binecuvântarea care se va revărsa asupra ta în vecii vecilor!

Deodată se auzi vocea adâncă și limpede a Ustadului, care, neobservat de nimeni, stătuse în dosul unui stâlp:

— Nu numai întreită să fie, și, la rândul tău, fi binecuvântată. Păși în sală, întinse mâinile deasupra ei și urmă: Te văd astăzi pentru întâia oară și totuși mi se pare că te cunosc de multă vreme. Aud că ești Hanneh, soția lui Hagi Halef Omar; dar în clipa asta ești mai mult pentru mine. Ești sufletul tuturor femeilor, care a pogorât din înălțimi necunoscute nouă, pentru a aduce fericirea și bucuria pe pământ. Cu vorbele tale m-ai mișcat până în adâncul sufletului. Tu, femeia unui musulman, osândită la singurătatea haremului, ai călcat legea sfântă, sărutând pe un creștin, pentru a asculta o lege mai înaltă: aceea a inimii. Pentru tine mă voi ruga lui Dumnezeu,

cum nu m-am mai rugat pentru nimeni altul, să adeverească cuvintele că acela care binecuvântează va fi binecuvântat:

Hanneh își ridică ochii spre el și îl privi lung.

— Tu ești Ustadul? întrebă ea.

— Așa mi se spune, răspunse acesta.

— Ai spus adineauri că ți se pare că m-ai cunoaște de vreme îndelungată. Dar nu te-am mai văzut, oare, și eu? Nu-mi amintesc însă, când și unde. Aici, în munții aceștia, nu. Ai primit în casa ta pe stăpânul tribului și cortului meu și îți mulțumesc. Îmi dai voie să mă duc acum la el?

— Te voi duce eu, răspunse „șeful". Pederul se află lângă dânsul. Dar ești destul de tare, fiica mea, să-l poți vedea în starea în care se află? Sărmanul are înfățișarea unui mort.

La auzul acestor cuvinte, Hanneh își îndreptă trupul, ochii îi luciră și o expresie de hotărâre se ivi pe fața ei.

— Poate mă voi speria, dar nici o tânguire nu va ieși de pe buzele mele. Și fiul meu e tare. Vino, Kara, să mergem la tata.

Ce femeie! Ustadul o luă de mână pentru a o conduce. Hanneh o dădu pe cealaltă lui Kara și astfel intrară toți trei. Rămăsei să ascult. Nu auzii nici un cuvânt, nici un sunet. Cât de mult se speriase de înfățișarea mea suferindă! Dar a lui Halef era și mai rea. Și totuși, cu câtă liniște se apropie de el. Îmi spusei iar: ce femeie!

Privii la djanicunii care luaseră șeile de pe calul lui Kara și de pe cele două cămile și cărora le dădeau acum apă și nutreț. Gândurile îmi erau însă la prietenul meu. Abia după multă vreme auzii iar pași și văzui pe Peder venind spre mine

— Femeia asta e o eroină și fiul ei un erou, îmi spuse el în șoaptă. Amândoi sunt lângă Halef. Și „șeful" va rămâne acolo, căci presupune că se va deștepta peste scurt timp. Am văzut mișcându-se încrețiturile de pe fruntea lui.

— Pot să intru și eu? îl întrebai.

— Chiar te rog să te duci. E bine să te vadă și pe tine când se va deștepta.

Câțiva oameni mă ridicară cu perne cu tot și mă duseră înăuntru. Hanneh și Kara ședeau lângă Halef, iar Ustadul la picioarele lui. Mi se făcu și mie loc în apropiere. Pederul se așeză la căpătâi și examină neîncetat pe bolnav. Șacara era și ea de față, iar la ușă stăteau doi oameni, așteptând porunci.

Puteam să văd deslușit fața lui Halef, căci încăperea era bine luminată. Sărmanul avea înfățișarea unei mumii. Hanneh stătea nemișcată și fața îi era ca împietrită. Kara ședea astfel, încât nu puteam să-i văd fața. În sufletul meu era o pace și o încredere cum n-o avusesem înainte de sosirea Hannehei și a lui Kara.

— Sihdi!

Cine vorbise? Mă chemase cineva? Mă uitai întrebător la toți și tot așa mă priviră și ei. Nimeni nu spusese acest cuvânt, dar toți îl auziseră ca și mine.

— A vorbit Halef? întrebai eu.

Nimeni nu știa să-mi răspundă. Nu fusese glasul lui, care ne era cunoscut și nimeni nu văzuse o mișcare a buzelor sale. Privirile ne erau îndreptate spre gura lui întredeschisă.

— Sihdi!... Sihdi!...

De data asta auzirăm bine că vorbise Hagi Halef, cu toate că nici acum buzele lui nu se mișcaseră. Era un glas ciudat; nici tare, nici încet; fără sunet propriu-zis și, totuși, destul de deslușit. Dacă ar exista fantome care să poată vorbi, glasul lor ar suna ca acela cu care grăise Halef în clipa asta.

— Halef, scumpul meu Halef! exclamai eu.

— Nu sunt Halef, fu răspunsul său.

— Nici hagiul meu?

— Nici ăsta nu sunt.

— Atunci Hagi Halef?

— Nu sunt eu.

— Dar cine ești?

— Nu știu.

— Spune numele tău.

— N-am nume.

— Dar te cunoști?

— Eu sunt eu.

— Unde te afli?

— Aici.

— Unde aici?

— Lângă tine, lângă Sihdi al meu. Acum sunt la haddedihni. Unde e Hanneh? N-o văd! Unde e Kara, fiul meu? Nici pe dânsul nu-l văd. Îi caut pe amândoi.

— Unde te-ai dus să-i cauți?

De data asta nu răspunse, așa că tăcui și eu.

Toate aceste răspunsuri scurte le dăduse fără să miște buzele, totuși îl înțeleseserăm.

— Sihdi... Sihdi...! îl auzirăm iar după o pauză.

— Da, Halef!

— Sunt lângă tine.

— Iar?

— Da. Văd cu ochii tăi.

— E adevărat?

— Da. Ce crezi tu, văd și eu. Iată că i-am găsit; îi zăresc. Kara și Hanneh, care îmi sunt atât de dragi. Dar mai văd ceva! Văd... cine... e ăsta?... Ăsta e... Pe... Peder... Pederul... și..., trebuie să... plec... să... mă... despart de tine!... Cine sunt... eu... și...cine...!

Deodată Ustadul se ridică cu o mișcare repede și spuse cu glas neobișnuit de tare și deslușit:

— Ești Hagi Halef Omar, șeicul haddedihnilor din tribul sammarilor!

— Ha... hagiul... Hal... Halef...

Pronunța cu greu numai silabele, apoi glasul i se stinse.

Ustadul se așeză iar jos, se aplecă spre mine și mă întrebă în șoaptă:

— Ai înțeles ce-am făcut?

— Nu.

— Gândește-te bine! I-am readus sufletul.

— E cu putință să readuci, prin cuvinte, un suflet care e gata să piardă legătura cu trupul?

— Vei avea în scurt timp dovada că e cu putință. Pentru voi, europenii, e o taină, căci nu știți încă ce este sufletul și unde sălășluiește.

Se făcu iar tăcere în jurul nostru și nu puteam face altceva, decât să așteptăm. Astfel trecu mai bine de jumătate de oră, când văzurăm dispărând împietrirea de pe fața lui Halef. Înfățișarea de mumie începu să se schimbe, să se piardă, deși nu se putea încă vorbi de o însuflețire a trăsăturilor. Halef mișcă puțin buzele, dar nu auzirăm nici un sunet. Puturăm vedea cum ochii se mișcară sub

pleoape, apoi urmă o tremurătură a brațelor și picioarelor și, în sfârșit, scoase aproape țipând cuvintele:

— Sihdi... Sihdi... ești lângă mine?

— Da, sunt aici, răspunsei eu.

— Spune-mi, cum mă cheamă?

— Ești prietenul mei Hagi Halef Omar.

— Șeicul haddedihnilor?

— Da.

— Tot bolnav sunt?

— Deocamdată da, însă te vei însănătoși în curând.

— Tu ești Kara Ben Nemsi?

— Da.

— Ascultă! Acum știu ce înseamnă a muri.

— Spune-mi și mie.

— Nu acum, căci îmi vine greu să vorbesc. Sihdi, ai auzit și tu dangăt de clopote?

— Da, sunau pentru rugăciune.

— Spune-le să mai sune; să se mai roage pentru mine, căci vreau să trăiesc, să mă întorc la Hanneh a mea... Ea este...

Se opri din vorbă și fața lui căpătă o expresie încordată de reculegere; apoi urmă, vorbind rar, ca și când ar culege cuvintele unul câte unul.

...Mi se pare oare...? Am văzut... cumva pe... Hanneh... a mea... aici...? Nu era... și... fiul meu... Kara... lângă mine? Nu vedeam... cu ochii mei... ci cu... alți ochi...! Cu ochii aceștia... străini... am văzut... cadavrul meu... Lângă el... ședea... Hanneh... îmbrăcată în... veșminte bărbătești... aici... lângă mine... la dreapta mea... Nu pot întoarce capul... nu pot deschide ochii... nu pot să-i

văd... dar totuși... Hanneh, Hanneh... fericirea mea... viața mea... știu că ești lângă mine.

Pentru o clipă, Hanneh își pierdu stăpânirea de sine. Sări în picioare și strigă:

— Slavă ție Allah! Eram gata să mă înăbuș de durere și jale. Acum sufletul mi-e iar ușor, căci știu că iubitul meu va trăi. Allah, Îndurătorule, tu ni l-ai dat înapoi!

Privirile noastre fuseseră îndreptate numai la ea, dar când ne uitarăm acum la Halef, rămaserăm uimiți de înrâurirea pe care o avusese vocea ei asupra lui. Clătină capul, iar trăsăturile feței se înviorară. Deschisese ochii și se uita la Hanneh, cu o privire de adâncă fericire. Și Kara se ridicase de jos și se apropiase de mama lui. La vederea fiului său, Halef căpătă putere să miște și mâinile. Le împreună și spuse:

— Și tu ești aici, iubitul meu copil? N-am murit și totuși mi se pare că sunt în rai!

După ce spuse aceste cuvinte, închise ochii, iar mama și fiul îngenuncheară lângă dânsul, îi luară mâinile într-ale lor și îi spuseră cuvinte pline de dragoste nețărmurită. Halef nu răspunse nimic, ci ascultă numai în tăcere.

Deodată auzirăm dangăt de clopote, căci îndată ce auzise dorința lui Halef, unul din djanicuni, care stătuse lângă ușă, alergase să i-o împlinească. Bolnavul auzi sunetul și un zâmbet de mulțumire îi flutură pe buze. Împreună cu noi, cei de față, mii de oameni se rugau pentru viața lui. Apoi oboseala îl copleși; închise ochii și adormi; împreună cu dânsul și eu.

Nu era de mirare că emoțiile din seara asta mă obosiseră și pe mine. Fui dus la culcușul meu,

în jurul căruia plutea mirosul de viorele, unde căzui într-un somn adânc, din care mă deșteptai chiar a doua zi spre seară, când soarele se lăsa spre asfințit. Simții îndată că această odihnă lungă mă întărise nespus de mult.

Când deschisei ochii, văzui pe Hanneh lângă mine, îmbrăcată în veșminte femeiești, pe care le adusese cu dânsa. Îmi întinse mâna și spuse:

— Am așteptat cu nerăbdare să te trezești. Kara e lângă Halef, pentru a mă chema, îndată ce va fi nevoie de mine. Acum trebuie să mănânci; voi spune Șacarei să aducă îndată mâncarea.

— Știi unde e Șacara?

— Da; ne-am împrietenit repede, căci are o inimă de aur, cu care cucerește pe toți.

Hanneh se depărtă și se întoarse repede cu tânăra fată. În timp ce aceasta îmi servea mâncarea, Hanneh se duse la Halef care, după cum îmi spuse Șacara, dormea de ieri, fără întrerupere. Ea se aplecă asupra lui și îi atinse fruntea cu buzele. Pesemne că-l trezise cu această atingere, căci Halef se mișcă. Șacara ieși repede pentru a chema pe Peder, căci acesta ceruse să fie de față când se va deștepta șeicul haddedihnilor.

Auzii pe Halef vorbind încet, însă nu putui înțelege ce spunea. Ținea încă ochii închiși când sosi Pederul. Acesta examină scurt timp bolnavul, apoi făcu semn Hannehei să vorbească cu dânsul. Ea îi spuse câteva cuvinte de dezmierdare, la auzul cărora un zâmbet de fericire însenină fața lui Halef. Hanneh repetă cuvintele și-l întrebă, apoi, cum se simte. Auzii glasul lui încă slab, dar foarte deslușit:

— *Hamdulillah!*... N-a fost vis!... Viața... s-a reîntors... la mine!... Hanneh... Hanneh... și ..., și ....

Tăcu o clipă pentru a-și aduna gândurile. Atunci Kara zise, la rândul său:

— ...și eu, tată, sunt aici! Kara Ben Halef, fiul tău, e lângă tine.

— Kara... fiul meu... tânărul erou al haddedihnilor!

Întoarse fața spre fiul său, dar fără a deschide ochii, apoi urmă:

— Și tu aici?... Ai venit... la mine?... Te-am văzut... de departe... Veneai călare!...

— Da, tată.

— Pe... pe ce cal?

— Pe Ghalib, pe care mi l-ai dăruit tu.

Deodată o tresărire repede și energică străbătu trupul lui Halef.

— Încalecă! zise el.

— Pe Ghalib? întrebă Kara.

— Da.

— Acum? Aici?

— Da!... Tribul haddedihnilor... tu ești!... Vreau să văd... pe... vitejii mei!...

Porunca asta fu spusă cu glas slab, dar hotărât. Kara se uită întrebător la Peder.

Acesta îl luă de mână și ieși cu dânsul pe locul din fața casei, unde îl auzii spunându-i:

— Pune repede șaua pe calul tău, ia armele și, pregătit ca pentru luptă, vino călare lângă tatăl tău. Când te va vedea astfel, va căpăta noi puteri. Grăbește-te, copilul meu!

Halef tăcea acum, dar se vedea că așteaptă ceva. Își dovedea nerăbdarea prin mișcări scurte.

După câteva minute începu iar să vorbească:

— Kara... repede... repede!... N-am... timp... să... aștept!...

Vocea îi era atât de speriată, încât Hanneh se sculă repede și privi afară, dacă nu vine Kara. În clipa asta intră și Pederul.

— Cât mai degrabă, zise ea.

— Vin îndată, răspunse el. Nu-ți pierde cumpătul. Clipa asta va fi hotărâtoare. Îngenunchează lângă dânsul, căci va avea nevoie de tine.

Hanneh îi urmă sfatul și Halef începu iar să vorbească:

— Nu... nu... mai... vin!... Și... eu... trebuie să plec.

Deodată se auzi de afară tropot de copite, dar Ghalib nu era deprins să urce scări și părea că se împotrivește.

— Înainte... repede... repede! îl îndemnă Kara.

Calul sări mai multe trepte deodată și cu un singur salt se avântă apoi în încăpere, unde se opri brusc lângă culcușul lui Halef, nemișcat ca o stană de piatră. Tânărul haddedihn pusese cuțitul și pistoalele la brâu, pușca o avea pe spinare, iar în mână ținea o suliță. Cu înfățișarea unui războinic viteaz, cu ochii sclipitori, se uita la tatăl său bolnav.

Acesta deschise ochii și își îndreptă privirea spre fiul său. Se părea că nici nu-și dă seama cum Hanneh îi sprijinea capul și umerii, pentru ca să-i ajute să se ridice.

— Ghalib... neînvinsul...! zise el. El poartă... viitorul... haddedihnilor mei...! Dar nici... trecutul... nu moare... nu moare...! Trecutul

și... prezentul... sunt eu...! Eu rămân... cu voi... cu voi! Vreau să... să...! Vreau Hanneh... viața se reîntoarce!

Câtva timp își mai ținu privirea, plină de bucurie, îndreptată asupra lui Kara, apoi închise ochii. Hanneh îl culcă și îi potrivi pernele. Avui impresia că înfățișarea lui se schimbase și nu mai era aceea a unui mort, ca adineauri. Kara descălecă, își duse calul afară, fără să facă zgomot. Hanneh se uită întrebătoare și plină de teamă la Peder. Acesta o luă de mână, îi ajută să se ridice, și spuse:

— Nădejdea nu e pierdută. Vino cu mine să-i pregătim o băutură întăritoare. Dacă o bea, e salvat.

După plecarea lor, Kara intră iar, se opri câteva clipe lângă mine, apoi se duse la tatăl său, care nu era cu desăvârșire treaz, dar nici nu dormea. Își mișca când o mână, când un picior, într-un chip din care se putea deduce că făcea, cu voință, aceste mișcări.

După câtva timp Pederul se întoarse împreună cu Hanneh. Bănuiam că în vasul pe care îl avea în mâini se afla aceeași supă de carne, care mă întremase și pe mine. Cu ajutorul unei linguri îi dădu și lui Halef din ea. El sorbi fără să se împotrivească, apoi căzu într-un somn liniștit și Pederul spuse că, fără îndoială, va dormi până a doua zi dimineața.

Hanneh și Kara erau nespus de fericiți, iar când cerui să fiu dus afară, ca ieri, mă rugară să le povestesc prin ce peripeții trecusem cu Halef, după plecarea noastră de la haddedihni. Pederul se împotrivi însă, atrăgându-le atenția că trebuie

să se odihnească după drumul lung și obositor, pe care îl făcuseră călare. Le mai spuse că Halef nu va mai avea nevoie de ei, căci el și Șacara vor îngriji de dânsul. Fură nevoiți să se supună și astfel rămăsei singur afară, unde mă bucurai de priveliștea apusului de soare.

În timp ce eu nu mă mișcai de acolo până aproape de miezul nopții, Șacara șezu lângă Halef. Pederul se afla la „șef", în casa căruia avea loc în seara asta o consfătuire importantă, care se ținu în altă încăpere, deoarece sala care servea de obicei pentru acest scop ne fusese cedată nouă. În clipa când cerui să fiu dus înăuntru, veni și șeicul djanicunilor și îmi aduse la cunoștință pentru ce se ținuse consfătuirea.

— Am vorbit despre „serbarea de cincizeci de ani" pe care vrem s-o facem, spuse el.

O sărbătoare persană cu numele acesta nu-mi era cunoscută, așa că-l privii nedumerit.

— Nu ți-a vorbit încă nimeni de ea? mă întrebă el.

— Nu.

— Nici Șacara?

— Nici ea.

— Ți-ar fi spus bucuroasă, căci această serbare ne preocupă pe toți de mai multă vreme, dar se vede că a ținut să fie ascultătoare și în privința asta. „Șeful" a poruncit să nu vă plictisească cu lucruri care nu vă privesc, deci nici cu treburile noastre. El ținea să nu vă tulbure nimeni și nimic. Dar starea ta s-a îmbunătățit atât de mult, effendi, încât pot să-ți vorbesc fără nici o grijă despre această serbare. A fost o nepotrivire de păreri între Ustad, adică șeful nos-

tru, și noi, căci el nu dorea să ținem serbarea. Dar în seara asta l-am înduplecat cu rugămințile noastre. Peste două săptămâni se vor împlini cincizeci de ani de când a venit la noi și recunoștința ne îndeamnă să serbăm ziua asta. Până acum s-a împotrivit, dar azi l-am convins că e o dorință fierbinte a noastră să ținem această sărbătoare și în sfârșit s-a învoit numai ca să ne facă plăcerea. Până atunci veți mai rămâne și voi aici, așa că bucuria noastră va fi și mai mare.

— Hagi Halef nu vă va tulbura oare bucuria? îl întrerupsei eu.

— Mă așteptam la întrebarea asta din partea ta. Ți-aș spune ce gândesc, dar mi-e teamă că vei râde de mine.

— Atunci sunt liniștit. Dacă ceea ce ai de gând să-mi spui ar putea să-mi stârnească râsul, asta înseamnă că putem avea nădejde în ce privește starea lui Halef.

— Așa și e. Dar dacă am vorbit de râs, nu m-am gândit la însănătoșirea lui Halef, ci la gândurile ce ți le-ai putea face. Eu, ca doctor, am păreri care sunt, poate, foarte deosebite de ale tale.

— Tu ești doctorul și eu profanul; cum m-aș încumeta să râd?

— Cu toate acestea s-ar putea întâmpla, căci ceea ce vreau să-ți spun nu e numai părerea doctorului. Am de-a face cu un om grav bolnav și, pentru a-l putea trata cum se cuvine, trebuie să-i cunosc firea și bănuiesc că în privința asta ești de altă părere decât sunt eu.

— Poate da, poate nu. Oricum ar fi însă, n-am să râd de părerea ta. Te rog spune-mi-o.

— Atunci ascultă.

Deocamdată spuse numai aceste două cuvinte și se așeză lângă culcușul meu cu fața întoarsă spre mine. Înălță capul și își îndreptă privirea spre lumânările care ardeau într-o firidă. Înfățișarea lui se schimbă, devenind mai impunătoare și mai nobilă. Părul lung, argintiu, îi încadra chipul de profet. După o tăcere de câtva timp, în care gândurile sale păreau să fi rătăcit departe, Pederul începu astfel:

— Fără-ndoială că ceea ce-ți voi spune va fi ceva nou pentru tine. Te rog să-mi răspunzi la o întrebare: știi ce e spiritul?

— Nu.

— Dar sufletul?

— Nici asta.

— Crezi că amândouă sunt unul și același lucru?

— Nu.

— Știi ce e trupul?

— Nici asta nu știu.

Un zâmbet blând, de adâncă înțelegere, îi lumină fața și urmă:

— Ar trebui să te laud pentru modestia ta, dar nu meriți. Aștepți să afli de la mine ceea ce nu vrei să-mi spui tu. Și fiindcă adevărul celor ce ai putea să-mi spui nu-ți pare cu desăvârșire neîndoielnic, preferi să-ți arăți îndoiala față de ce voi spune eu. Ei bine, o să-ți fac pe plac. Cine cruță pe altul se poate aștepta și el la cruțare. Tu ai spirit, Sihdi?

— Nădăjduiesc că da.

— Nu nădăjdui nimic. Presupui că tu ai spirit, dar nu e așa, căci el te are pe tine și tu ești sclavul său. Dar suflet ai?

— Vrei să spui un suflet, sau suflet îndeobște?

— Nu face pe europeanul iscusit și învățat, ci răspunde-mi limpede: ai suflet?

— Da.

— Nici asta nu e adevărat, căci și acesta te are pe tine; numai cu deosebirea că sufletul nu e o fantomă ca spiritul, ci un adevăr măreț și dumnezeiesc, căruia îi datorăm dreptul nostru la fericire. Asta o spune asiaticul jumătate sălbatic europeanului învățat. Dacă acesta îl crede, rămâne o întrebare: Răsăritul a dat multe învățături Apusului, care, în parte, n-au fost crezute, în parte au rămas neînțelese; și acum, când Răsăritul s-a săturat să dea mereu învățături zadarnice, de ce spune despre el că a îmbătrânit și s-a istovit? Dar să lăsăm știința sufletului și să vorbim de boala lui Hagi Halef. Despre suflet poți să vorbești cu „șeful", care știe mai multe despre dânsul decât stă scris în cărțile lui.

— Cărți? întrebai surprins. Ustadul are cărți?

— Pederul îmi aruncă o privire care mă făcu să roșesc și răspunse:

— Mă întrebi dacă are cărți?... Ba are chiar patru biblioteci foarte mari. Cea dintâi e *Biblia*; a doua e inima lui, în care sunt scrise mii de versete minunate; a treia cuprinde tot ce natura îi arată ochiului său, iar a patra o vei vedea când te vei însănătoși îndeajuns, ca să poți urca scara care duce la locuința lui. Acolo ai să vezi multe, foarte multe cărți, scrise în limbi pe care eu nu le pot citi și nici înțelege. O bună parte din viața

mea am petrecut-o cu dânsul, cu cărțile sale, și am ascultat învățăturile lui. Și dacă, trecând prin lupte și suferinți, am reușit să fac din djanicunii mei niște oameni fericiți, a fost datorită numai lui. Și dacă astăzi sunt cunoscut ca un medic destul de bun, tot lui trebuie să-i mulțumesc. Tocmai boala care te-a prins pe tine și pe Halef a făcut pe vremuri multe victime printre noi, dar „șeful" i-a venit de hac, învățându-ne cum s-o vindecăm. Bănuiești de ce e atât de primejdioasă, mai primejdioasă ca multe altele?

— De ce?

— Nici tu, nici medicii voștri nu știu asta.

— Presupun că din pricina îndelungatei stări de nesimțire în care te aduce.

— Așa e. Spune-mi însă care e pricina acestei stări de nesimțire?

— Sufletul se depărtează de trup.

— Da; dar de ce?

— Fără îndoială, din pricina bolii.

— Te învârtești într-un cerc, effendi, și nu cunoști sufletul. Ai auzit vreodată expresia „suflet bun"?

— Da.

— Dar pe aceea de „suflet rău"?

— Nu.

— Acum îți voi spune ce nu știi și e încă nou pentru tine: „suflet rău" nu există. Sufletul se ferește de tot ce-i rău, sau chiar numai urât. Răul și urâtul au o putere atât de mare asupra noastră, numai fiindcă alungă sufletul. Acesta fuge și atunci rămânem singuri, fără ocrotirea lui. Omul nu trebuie să-și ducă sufletul în ispită, ci să-l ferească de tot ce l-ar putea jigni. Să nu-l silească să se

despartă de dânsul, nici măcar pentru o clipă. Ai văzut vreodată un om leșinând?

— De multe ori.

— Atunci vei ști că pricina leșinului a fost întotdeauna ceva rău sau urât. În aer rău sau miros urât, omul nu se simte bine, respiră greu și poate să-și piardă chiar cunoștința. Sufletul se depărtează de simțurile care îi pricinuiesc dureri. Când casa în care locuiești îți devine nesuferită, atunci o părăsești. Acum gândește-te puțin la viorelele care au fost așezate lângă tine și la trandafirii de lângă Halef.

— Ah, acum încep să înțeleg!

— Boala asta descompune anumite părticele ale trupului, fără să le scoată afară, așa că trupul începe să putrezească de viu, cum ai putut să-ți dai seama după miros. După cum ți-am spus, mi-e teamă că vei râde de mine, așa că deocamdată îți voi spune numai că n-am așezat viorele și trandafiri în jurul vostru numai pentru a vă împodobi sau pentru a feri nasurile noastre de mirosul urât. S-au așezat pentru o pricină mult mai serioasă. Dacă vreau să fiu doctor bun, trebuie să mă îngrijesc și de suflet, nu numai de trup. Trebuie să lupt din răsputeri și să mă folosesc de toate mijloacele pentru a împiedica sufletul să se despartă de trup. Nici nu-ți poți închipui câte băi ai făcut, pe când zăceai în nesimțire. Aceste băi n-au avut de scop numai curățirea corpului tău. Zâmbești?

— Nu.

— Mi s-a părut pesemne. Dacă descompunerea trupului a ajuns așa departe, încât sufletul a pierdut legătura cu simțurile, atunci bolnavul nu mai

are scăpare. De aceea la Halef mi-am pus toată nădejdea în faptul că va mai putea vedea, auzi și vorbi și nu m-am înșelat. Dar sufletul unui bolnav nu trebuie numai să poată, ci să și vrea. Ai avut o idee nespus de fericită când ai trimis la haddedihni după Kara Ben Halef. Efectul a fost și mai puternic, prin faptul că a adus cu el și pe mama lui. Vederea acestor două ființe dragi a silit sufletul să rămână legat de trup. Crede-mă că trupul n-are putere să rețină sufletul, dacă acesta nu vrea să rămână în el. Dacă însă doctorul reușește să prefacă voința sufletului în energie, atunci putința de vindecare a bolnavului devine îndoit de mare. În privința asta Halef mi-a venit în ajutor, când a avut dorința să-și vadă fiul călare și în ținută de războinic. Ai văzut ce repede i-am îndeplinit dorința asta. Acum cred că e salvat.

— Crezi numai?

— Da.

— Bucuros aș vrea să te aud spunând că ești sigur de salvarea lui.

— Așteaptă până mâine.

— Mâine se va hotărî?

— Probabil. După cum am văzut, Halef e un călăreț foarte bun.

— Nu numai bun, ci pătimaș.

— Minunat; căci în chipul ăsta, îi voi putea prinde sufletul. Mă gândesc la cursa de întrecere pe care ați făcut-o amândoi. Ai băgat poate de seamă că sunt un șeic și poate și doctor bun, însă nu și călăreț desăvârșit. Contactul apropiat cu „șeful" nu mi-a îngăduit să mă îndeletnicesc prea mult cu călăria. Dacă ar fi fost altfel, nu m-ai fi ajuns din urmă, când am fugit călare pe iapa

lui. Îmi aduc aminte că ochii lui Halef au lucit de bucurie cu prilejul acela. Îi plac mult astfel de alergări de cai?

— O astfel de alergare e mai presus de orice pentru dânsul.

— Dacă e așa, vom orândui ca la serbarea plănuită să aibă loc o alergare de cai...

— Dar serbarea se va ține peste două săptămâni și presupun că până atunci Halef nu se va fi întremat îndeajuns, îl întrerupsei eu.

— Ai dreptate; nu-i însă nevoie să călărească chiar el. Numai gândul la această alergare își va face efectul dorit. Presupun că mâine își va veni în fire pentru mai mult timp. Dacă voi vedea că nu-i poate fi dăunător, am să vorbesc cu dânsul de alergarea asta. Efectul la care mă aștept va întări presupunerea mea. Însă, bineînțeles, nici un om și nici un doctor nu e atotștiutor. Unde e muritorul care ar putea să prezică ce se va întâmpla nu mai departe decât în clipa următoare? După toate prevederile omenești, însă, tu ești salvat, effendi, și nădăjduiesc să pot spune mâine același lucru despre Halef.

— Așa se va întâmpla numai mulțumită îngrijirilor voastre pline de dragoste...

— Lasă, nu mai vorbi de asta, mă întrerupse el. Să vorbim mai bine despre darul pe care am de gând să ți-l fac mâine.

— Un dar?

— Da.

— Poți să-mi spui chiar de pe acum ce e?

— Da, căci după părerea mea o bucurie nu vine niciodată prea devreme.

— Atunci spune-mi despre ce e vorba.

— Ghicește, effendi.

— Nu pot. Sunt atâtea lucruri care mi-ar putea face bucurie. Dă-mi un sprijin!

— Ai spus cuvântul; ai ghicit aproape; e vorba de un sprijin.

— Nu cumva ai de gând să-mi dai un baston?

— Da. Mâine vei încerca să umbli iar. Și chiar de vei face numai câțiva pași, încercarea asta te va întări.

— Ai dreptate, asta mă va întări într-adevăr. Numai gândul la această încercare îmi și dă putere.

— Acum culcă-te, căci s-a făcut târziu. Dumnezeu să te ocrotească.

Pederul plecă și, urmându-i sfatul, dormii bușteau până a doua zi dimineață.

Când mă deșteptai, zării pe Hanneh și pe Kara lângă Halef. În aceeași clipă intră și Șacara, care, văzându-mă treaz, îmi făcu un salut din cap și plecă iar să-mi aducă de mâncare. Când se reîntoarse, observară și ceilalți că mă deșteptasem și se apropiară de mine să-mi spună că Halef mai doarme, dar că se mișcă din când în când. Pederul dăduse poruncă să fie chemat îndată ce bolnavul va da semne că e aproape să se trezească.

Îmi adusei aminte de bastonul pe care mi-l făgăduise Pederul pentru astăzi și nerăbdarea era atât de mare, încât rugai pe Șacara să mi-l dea cât mai curând. Ea îmi făgădui zâmbind, că va avea grijă de asta, totuși nu mi-l aduse îndată.

Era pe la amiază când Halef dădu primele semne că se va deștepta peste puțin timp. Kara

alergă repede să cheme pe Peder. Acesta veni și cu prilejul acesta îmi aduse și bastonul făgăduit.

— M-am ținut de cuvânt, zise el, dar mai așteaptă puțin. Voi pune să te scoată afară, lângă Assil. Acolo, la umbra platanilor, vei putea rămâne netulburat până diseară și te vei simți bine.

Abia spusese aceste cuvinte, când se auzi glasul lui Halef:

— Kara, fiul meu!

— Aici sunt, tată, răspunse băiatul, care stătuse lângă Peder, apropiindu-se acum de Halef.

— Te-am văzut călare pe Ghalib. Când s-a întâmplat asta?

— Ieri.

— Unde?

— Aici.

— Unde aici?

— Chiar în sala asta.

— În sală?... Stai puțin... Vreau să văd.

Își întoarse încet fața spre fiul său și deschise ochii. Plimbă privirea de la unul la altul, apoi și-o roti prin toată încăperea. Când dădu cu ochii de mine, întrebă:

— Cine e culcat acolo? Nu e Sihdi?

— Ba eu sunt, dragul meu Halef, îi răspunsei zâmbind!

— Oh, Sihdi, Sihdi... acum îmi aduc aminte! Am fost tare bolnav... și mai sunt încă!... Am fost și mort, dar am fost chemat înapoi în viață... Am văzut atât de multe, dar nu mai știu ce... Poate îmi voi aminti mai târziu... Nu vreau să mor... Am să rămân oare în viață?...

Vorbea încet, însă deslușit. După câteva cuvinte, răsufla adânc. După o tăcere de câteva clipe se rugă:

— Hanneh... Kara... sculați-vă în picioare..., Vreau să vă văd... Îmi sunteți dragi!...

Îl făcură pe plac și când îi văzu bine, privirea lui se însufleți și mai mult.

— Soția mea!... Cât îți sunt de recunoscător!... Și tu fiul meu!... Ce frumos erai, călare pe calul tău... Ghalib a fost tare obosit?

— Numai o singură dată, răspunse Kara.

— Ai avut grijă de el?

— Da.

— Și de Barkh?

— Da, tată.

— Tare aș vrea să-i văd!

Hanneh și Kara alergară repede afară să aducă numaidecât caii. Când se întoarseră cu ei, Assil îi urmă de bunăvoie, fără să fi fost chemat. Știa unde sunt culcat și se apropie de mine. Ceilalți doi fură duși lângă Halef, care găsi deodată putere destulă pentru a ridica brațul.

— Barkh, scumpul meu!... Vino-ncoace! spuse el, întinzând mâna spre armăsar.

Acesta se apropie bine, ciuli urechile și apucă mâna lui Halef cu buzele.

— Bunul și credincioșul meu animal!... Văd că ți-a fost dor de mine și nici n-ai vrut să mănânci! Nu-i așa? Spune-mi, te rog, oh, Pederule?!

— Așa și este, răspunse acesta. Chiar dacă n-a răbdat de foame, totuși Șacara a putut numai cu greu să-l facă să mănânce, dându-i nutrețul care îi plăcea mai mult.

— Când mă voi însănătoși... Barkh va mânca iar... ca și înainte... Dar, nu cumva am să mor?!

— Ai să trăiești!

— Crezi?

— Da.

— Adevărat?

— Fără nici o îndoială. De azi înainte te voi însănătoși așa de repede, încât vei putea lua parte la marea alergare de cai pe care am plănuit-o.

— O alergare de cai?! îl întrerupse Halef repede.

— Da.

— Unde?

— Aici la noi. Împrejurul lacului.

— Când?

— Peste două săptămâni.

— O alergare obișnuită?

— Oh, nu! Va avea loc o serbare mare, la care vor veni mii de oameni. Va dura mai multe zile și vom avea multe petreceri pentru desfătarea oaspeților. Partea cea mai de căpetenie va fi o alergare de cai, care se va repeta de câteva ori.

— O alergare mare... mai multe chiar... Hanneh... Hanneh!... Dă-mi brațul... ajută-mă să mă ridic!... Mai vorbește-mi de alergarea asta... Vreau să știu tot!

Fu cuprins de o însuflețire, cum n-am fi crezut și glasul i se schimbase într-o singură clipă și se părea că viața îi revenise cu toată puterea.

— Nu te tulbura. Cruță-te! îl preveni Pederul.

— Să nu mă tulbur?! Să mă cruț?! răspunse Halef. Doar vorbesc numai și nu mă obosesc deloc.

Nu mai făcea pauze între cuvinte pentru a respira, ci vorbea în șir, fără întreruperi.

— Spune-mi, ce cai vor alerga? cercetă el.

— Nu vor fi numai cai. Vor alerga tot felul de animale din care avem pe aici: oi, capre, măgari, catâri, cămile de povară și de călărie, cai obișnuiți și la urmă vor fi mai multe alergări cu cai de rasa cea mai curată.

— Ai cui sunt?

— Asta n-o știu încă. Orice oaspete va putea lua parte la alergări și vor veni mulți care au cai foarte buni.

— *Allah, W'Allah, T'Allah!* Pot să mă înscriu și eu?

— Tu?

— Da, eu!

— Iartă-mă, șeic al haddedihnilor! Cei trei cai ai voștri vor fi fără îndoială cei mai buni și afară de asta sunt încredințat că te vei însănătoși repede; totuși, peste două săptămâni nu vei avea încă puterea trebuincioasă pentru a călări.

— Cine a spus asta? Cine îndrăznește să susțină așa ceva?

— Orice doctor va spune același lucru.

— Allah să nimicească pe toți doctorii, care sunt... Ba nu. Allah să mă ierte! N-am să mai spun niciodată vorbe așa de urâte.

Hanneh îl sprijinise astfel în perne, încât putea să stea în capul oaselor; înfățișarea lui era mai mult decât mulțumitoare. Totuși Pederul nu-l slăbi nici o clipă din ochi, știind că după această încordare va urma neapărat oboseala.

— Sihdi al meu va fi sănătos peste două săptămâni? întrebă Halef.

— Da, dar nici lui nu-i va fi îngăduit să ia parte la alergare.

— Ești neîndurător. Dar pe fiul meu Kara nu-l vei opri. El nu-i bolnav.

— Nu numai că nu-l voi opri, dar chiar doresc să ia parte.

— La trei curse? Fiecare cu câte un cal de al nostru?

— Dacă vrei tu, așa să fie.

— Ah, ce mulțumit aș fi dacă aș ști de pe acum ce cai vor alerga!

— Pot să-ți spun că vor fi cai, persani buni, turcomani minunați și arabi de rasă curată.

— Știu destul pentru astăzi. Kara, fiul meu, de azi înainte vei face în fiecare zi câte o cursă rapidă cu fiecare din caii noștri. Îi vei supraveghea când li se va da nutrețul și vor fi adăpați. Îi vei lăsa să alerge până la iuțeala cea mai mare când li se spun „tainele"... Dar acestea să nu le întrebuințezi...

Începu să vorbească iar cu întreruperi și glasul îi deveni mai slab.

— Hanneh, ajută-mă să mă culc, se rugă el.

Ea dădu pernele la o parte și Halef se întinse iar în pat, apoi urmă să vorbească, dar mai rar și mai încet:

— Ghalib va învinge... fără nici o îndoială!... Barkh întrece... pe orice alt cal... Însă... Assil Ben Rih... îi va face... pe toți... de rușine! Nici un... alt cal... nu poate fi asemuit... cu... acesta..., care e... din sângele... cel mai... curat!

Închise ochii și noi tăcurăm toți. După câteva clipe îl auzii iar, spunând cu un ton poruncitor:

— Kara... Kara... scările... sunt... prea scurte!

Pederul dădu mulțumit din cap și spuse ceva în șoaptă, către Hanneh și fiul ei, dar nu putui deslușì cuvintele sale. Apoi veni lângă mine și zise:

— Mi-a fost teamă că va primi cu nepăsare vestea, sau că se va tulbura prea tare, dar acum sunt mulțumit.

— Și nădejdea ta?... îl întrebai eu.

— S-a prefăcut în siguranță. Dacă nu se va ivi vreo complicație, atunci e salvat. Alergarea de cai îl va preocupa, chiar dacă pare că doarme, ba îl va întovărăși și în vis. Va fi, după cum ai spus ieri „cu tot sufletul" la ea și gândul acesta îi va da noi puteri de viață. Pe tine te voi duce acum sub platani, unde poți încerca bastonul, până când nu vei mai avea nevoie de el.

Plecă și după câteva clipe veniră doi djanicuni să mă ducă afară. Scoaseră întâi pe Assil din încăpere, ceea ce făcu pe Kara să-l ducă și pe Ghalib după el. Halef auzi tropotul și se mișcă. În clipa când fui ridicat eu de jos, el deschise ochii și zise:

— Vino încoace, Sihdi... am să-ți... spun ceva de mare... însemnătate.

Mă duseră lângă el.

— Dă-mi mâna, se rugă Halef.

O luai pe a lui, el mă privi cu multă dragoste și murmură cu glas domol:

— Sihdi... ce părere ai... despre... moarte?

— Nici nu mă mai gândesc la ea, răspunsei eu.

— Nici eu... Baba... ceea... știam... Mai ții minte?... A plecat!... Vroia să mă silească... să mor!...Și atunci...am aflat...că și moartea ... e ... o ... minciună mare ... cum nu mai... este alta! Sihdi... apropie-ți urechea de... gura mea!...

Îi făcui pe plac și el îmi spuse în șoaptă:

— Cât timp trăiesc... mă aflu... ca într-un sicriu... Sicriul ăsta... e trupul... Trebuia... trebuia... ba nu... voiam, nu, nici asta... mi-a fost îngăduit... să reînviez... Cineva a strigat numele... meu întreg în sicriu... Strigătul ăsta... m-a oprit... Nu eram... singur? Lângă mine... era... am văzut!... Sihdi... nu-mi mai... pot aminti! Când îmi voi aduce... iar... aminte... am să-ți... spun.

Tăcu și eu ținui mai departe mâna lui într-a mea. Deodată tresări și spuse mai deslușit:

— Sihdi... va fi o alergare mare! Trebuie... să mănânc... să beau... să prind putere. Assil... Barkh al meu... și Ghalib... învingătorul! Mă bucur... că trăiesc! Vom învinge... învinge... învinge!... *Hamdulillah!... Hamdulillah!... Hamdulillah!*

De la Jeriho — Er-Riha, cum îi spun arabii —, peste un pod dărăpănat, duce drumul spre îndepărtata „Mare Moartă". În partea cealaltă, după ce ai trecut de corturile zdrențăroase ale beduinilor, se întinde o șosea destul de bunișoară — *Ain es Sultan** —, unde cerșetorii din partea locului se aruncă în apă ca să scoată gologanii aruncați într-adins de călători.

După ce ai mai mers de aici o bucată de drum, vezi impunătorul Djebel Qarantal, care se înalță din prăpastie ca un vis rău într-un somn zbuciumat. Pustietatea asta a atras încă din vremuri străvechi pe cucernicii anahoreți care și-au găsit aici în peșterile singuratice un refugiu din zbuciumul vieții pământești. Astăzi aceste celule săpate în stâncă slujesc drept colonie de pedeapsă preoților greco-catolici.

Ce mă mâna să fac ocolul acesta spre un „Pământ al Făgăduinței"? Din pricina asemănării, probabil. Numai acelora care au văzut Djebelul Qarantal le-aș putea lămuri poziția „Casei Înalte" locuită de Ustad. Și totuși, ce deosebire între una și alta! La Jeriho fiecare nomad e un cerșetor înnăscut; aici, în localitatea aceasta singuratică a

* Izvorul sultanului.

Kurdistanului; fiecare locuitor e un om de onoare. Acolo, pustiu; aici, peste tot, plante și animale crescute cu îngrijire. Acolo, prăpastie înfiorătoare, aici o priveliște încântătoare, din vârful înălțimii până în valea adâncă. Acolo, pumnul aspru al clerului superior, pe când aici mâna prietenoasă și pururi milostivă a aceluia care a fost înălțat la rangul cu care e învestit.

Și în Jeriho am dormit adesea sub cerul liber, din pricina murdăriei și a plosnițelor, care mă goneau afară din casă, în fundul unei grădini părăginite.

Și ce frumoasă era aici după-amiaza asta, sub frunzișul platanilor care nu lăsau razele dogoritoare ale soarelui să străbată până la mine! Întins pe perne moi, la umbră, mă lăsam pradă gândurilor. Mireasma trandafirilor îmbălsăma văzduhul.

Mă aflam destul de departe de casă ca să pot cuprinde cu ochii toate împrejurimile. Era așezată pe o temelie de stânci, ale cărei crăpături fuseseră acoperite cu tencuială. Încăperile din spate ale clădirii erau săpate pe cale naturală în stâncă. Fațada se ridica însă liber în văzduh, înaltă de câteva caturi și destul de lată. Acoperișul era neted, împodobit în față cu o coroană de zidărie cum se vede în Dur-Sargon. Totuși, am mai văzut astfel de podoabe și în Egipt, pe Nilul de Sus. De pe acoperiș se făceau în stâncă firide, la care duceau trepte înguste, săpate în piatră.

Aceasta îmi aminti de „Stabl Antar" de la Sint, pe care urci tot ca și aici. Într-una din aceste firide văzui două clopote. Era boltită și

sunetul se putea împrăștia numai în afară, ca să se audă până departe.

Clopote, aici, în Kurdistanul persan? se vor întreba unii din cititori. Ba chiar am cunoscut pe mulți care erau de părere — greșită, firește — că numai creștinii au clopote, considerând că nici n-ar fi existat înainte vreme. Mai mult, am citit într-un dicționar francez că ele ar fi o născocire a creștinismului. Nu e adevărat. Clopotul era cunoscut încă din vechime; chinezii de odinioară aveau chiar clopote de diferite mărimi. Acela din Beijing are o greutate de 1200 kilograme și e înalt de peste cinci metri.

Serbările lui Osiris la egipteni erau anunțate prin dangăt de clopote. În săpăturile care s-au făcut în Asiria s-au găsit și clopote mici, de bronz. În vechea Indie, budhiștii erau chemați la rugăciune prin sunete de clopote mari de metal. La eleni preoții Cybelei și ai Persefonei se slujeau de asemenea de clopote, iar împăratul August a pus să se agațe un clopot în fața templului lui Jupiter. În Persia au fost aduse clopote indiene și asiriene. Biserica greacă a răspândit clopote ori pe unde a trecut. Între Tigru și Eufrat, unde mai există și astăzi oameni trecuți din vechime la creștinism, comunitățile bogate aveau clopotele lor. Islamismul le-a respins, dar a îngăduit totuși creștinilor să și le păstreze pe ale lor. Nu e deci de mirare că djanicunii aveau și ei două clopote pe care le-au căpătat pe o cale ciudată, după cum am aflat mai târziu.

De aici, de unde stăteam eu, se putea vedea intrarea într-un loc liber, de o întindere destul de mare, închis seara de o poartă, acum dată de

perete. Niște trepte duceau la sala cea mare. Pe stânga era o potecă spre o ușă largă, așezată pe o temelie de piatră. În dreapta se afla o grădină, cu pomi roditori, răzoare cu flori și zarzavaturi. Într-acolo mă hotărâi să mă duc mai întâi.

Îmi luai bastonul și mă ridicai de jos. Picioarele îmi tremurau și nu voiau să mă poarte, dar voința mea, fiind mai tare, se supuseră.

Când am ajuns la gardul grădinii, mă oprii nițel să mă odihnesc, apoi am intrat în grădină. Era mare și bogată cu de toate. Printre răzoare se aflau o mulțime de pomi, încărcați cu rod. Văzui puțin mai încolo, sub un vișin, o bancă, și am vrut să mă duc să m-așez pe ea. Trecui pe lângă doi pruni, ale căror crăci atârnau în jos de pline ce erau. Printre fructele coapte, zării o prună mare, abia pârguită, care părea delicioasă. Într-adevăr delicioasă!

Entuziasmul meu să nu vi se pară exagerat! Sunt un mare iubitor de fructe și mai ales de prune. În ce privește mâncarea sunt prea puțin pretențios și mă mulțumesc cu puțin și cu orice.

Rămăsesem uluit sub pruni, privind cu lăcomie de copil la fructul acela pârguit. Privii în jurul meu, cu gând să cer cuiva voie să-l culeg, dar nu văzui pe nimeni. Să mi-l iau singur? Adam și Eva știau cel puțin, pe când se aflau în rai, că nu le e îngăduit; eu nici măcar asta nu știam.

La urma urmei, ce atâta codeală? Eram doar musafir și grădina era a unui oriental, care nu pune atâta preț pe ce e al meu și altău! Apucai deci cu amândouă mâinile trunchiul și... începui să-l scutur.

Sfinte Dumnezeule! Prunele curgeau ca grindina peste mine. Firește că nu asta îmi fusese intenția, erau însă bine coapte și, crezându-mă încă prea slăbit, găsisem de cuviință să scutur pomul din toate puterile. Mă oprii, năuc. O pățisem ca un călăreț care, repezindu-se să se-arunce dintr-o săritură în șa, se pomenește dincolo de cal.

Ce era să fac? De pus îndărăt în pom nu le mai puteam pune și de mâncat pe toate, iarăși nu. Îmi umplui deci buzunarele cu prune, lăsând pe celelalte unde erau, și mă îndreptai spre banca de sub vișin, ca să mă bucur de rodul... furtișagului meu. Ca să nu mă mustre prea tare cugetul, mă așezai cu spatele la prunii jefuiți și... mă apucai să mănânc.

— Avem și *Frenk maidanosu* la masă! auzii deodată un glas în spatele meu.

Frenk maidanosu e un cuvânt turcesc și vrea să zică pe limba noastră chimen. Așadar aveam o supă de chimen la cină. E o mâncare sănătoasă și ușor de mistuit, dar nu prea se potrivea cu prunele din burta mea. Habar n-aveam însă deocamdată de boroboața pe care avea să mi-o facă.

Întorsei capul să văd cine vorbise și cui îi erau adresate aceste cuvinte. Dădui cu mâna la o parte crengile vișinului și mă uitai spre casă. Zării mai întâi o făptură înaltă cât o prăjină, cu picioarele goale până mai sus de genunchi. O cămașă albastră, croită ca un sac, îi acoperea trupul. Pe un gât subțire, ca de cocostârc, stătea înfipt un cap mititel, cu un obraz cât pumnul...

Omul acesta trebuia să fi avut pe puțin patruzeci de ani, dar trăsăturile chipului său erau atât de copilărești, că rămâneai uluit de contrastul

dintre capul său de copil și trupul neisprăvit. Caraghios îl făcea și căciula de piele pe care o purta pe vârful capului și din mijlocul căreia porneau niște fâșii lungi, care-i cădeau parte pe ceafă, parte peste față.

Brațele omului păreau să fie aproape mai lungi decât picioarele. Șchiopăta. Ținea un paner în mână și se îndreptase spre cei doi pruni cu dovada furtișagului meu.

Cine era persoana căreia îi era anunțată supa de chimen și al cui fusese glasul?

Văzui acum ce nu văzusem adineauri: o ușă deschisă și în prag o femeie, îmbrăcată într-un alb strălucitor, ca o fecioară de la noi, gătită de sărbătoare. Feciorelnic îi atârnau pe spate cosițele împletite, feciorelnici și cei doi trandafiri puși la ureche. Bărbia o avea puțin ieșită în afară. Ochii? Niște ochișori sclipitori ca două mărgele și o privire blajină și veselă, ca de copil.

Frumoasă? Nu, mai mult decât atât: drăgălașă, de o drăgălășenie care te câștiga de cum o vedeai. Vârsta? Douăzeci, treizeci? Patruzeci? Cine ar fi putut să o spună?

Vrusei să mă uit mai bine, dar femeia se întoarse în clipa aceea și pieri înăuntru. Dacă această întruchipare a curățeniei era stăpâna bucătăriei, atunci puteai mânca orice din mâna ei, fie și supă de chimen.

— *Maşallah!* auzii eu acum o exclamație de uimire.

Mă întorsei și dădui puțin crengile vișinului într-o parte. Șchiopul stătea, încremenit de spaimă, lângă prun. Păru apoi că se dezmeticește nițel și zise, clătinând capul:

— Aoleu . . . aoleu!

Făcu o sforțare ca să priceapă și urmă indignat, uitându-se în jurul lui:

— Ia harami-o, pungașul!

Așadar bănuia că prunele nu se scuturaseră singure.

— *Jil'an daknac* — afurisită fie-ți barba! ocărî el și, nevăzând pe făptaș, adăugă și mai mânios: *Allah jelbisak borneta* — Allah să-ți pună o pălărie pe cap.

După el asta era cea mai mare rușine pentru un hoț. Cine poartă o pălărie europenească și, mai ales, un joben, e un om dezonorat în ochii unui oriental. Șchiopul se scărpină îngândurat după ureche de câteva ori, ca și când ar fi vrut să-și dea singur răspunsul cine poate fi hoțul, apoi păru că în mintea lui se face lumină, căci zise în cele din urmă:

— *Allah ja'lam el gheb* — numai Dumnezeu cunoaște orice taină, și oftă ușurat.

Era singurul și mulțumitorul rezultat pe care i-l dădu scărpinatul după ureche. Îngenunchie apoi ca s-adune prunele în coș. Le examina una câte una cu multă luare-aminte, ca și când ar fi putut descoperi astfel o mare taină. Deodată tresări, părea că a găsit ceva important. Erau urmele picioarelor mele care se întipăriseră în pământul moale al grădinii.

— *Men șabar nahl* — cine are răbdare izbutește, exclamă el.

Se ridică de jos și porni, adus de mijloc, după urme, care îl duceau, firește, spre mine. Când coti după colț, eu tocmai băgam în gură o prună

zemoasă. Se opri întâi țeapăn ca o stană de piatră. Nici măcar nu clipi.

— Cine ești? îl întrebai eu.

— Tu... tu... ai... fu... furat prunele Ustadului meu? bâigui el.

Atât. I se tăie glasul.

Aha, astea erau prunele Ustadului. Acum puteam fi liniștit, eram încredințat că nu se va supăra pe mine. Dar lucrurile luară pe neașteptate o întorsătură cu totul alta decât aș fi crezut eu. Șchiopul se repezi deodată la mine, își încolăci brațele în jurul grumazului meu și începu să strige după ajutor. Răcnea din răsputeri și s-ar fi crezut după vorbele lui că prinsese o întreagă bandă de tâlhari și ucigași.

Era un om voinic și pe mine mă slăbise boala într-atât încât, cu toate împotrivirile, mele, nu-i putui scăpa, deși mă zbăteam cât puteam. Din fericire ajutorul chemat de el veni repede. Probabil că-l văzu, căci încetă cu țipetele. În locul lor auzii glasul de adineauri al femeii:

— Unde sunt hoții și ucigașii?

— Aici, aici! Vino, vino repede.

— Pe cine au omorât?

— Prunele, prunele Ustadului... poamele stăpânului meu...

— Prostii! Prunele nu pot fi ucise.

— Ba da... vino și o să vezi.

Veni.

— Arată-mi, Tifl!

Tifl vrea să zică „copilul meu", mai bine zis „micul meu copil".

Șchiopul îmi dădu drumul. Îl privii râzând. Dacă lunganului acestuia i se spunea „micuțul",

cât or fi de mari prin meleagurile astea copiii! „Fecioara" stătea și ea oarecum nedumerită. Nu pricepea nimic.

— Ăsta e! zise șchiopul arătând spre mine.

— Cine?

— Hoțul.

— Ce a furat?

— Prunele. Uite-le colo!

„Fecioara" se uită într-acolo, văzu prunele risipite pe jos, își împreună mânuțele și zise bocindu-se:

— Tocmai pe cele mai frumoase!

— Și noi care le păstram pentru stăpânul nostru, se tânguia șchiopul.

— Până s-or coace bine... urmă „fecioara".

— Cum îi plac lui... adăugă el.

— Lasă că i-au mai rămas destule, încercai eu să-i mângâi.

Mă priviră uluiți, ca și când aș fi spus cine știe ce grozăvie, apoi lunganul strigă mânios:

S-au prăpădit toate, toate, toate! Cine ești?

— Da, cine ești, vrem să știm, adăugă cu tărie „fecioara în alb".

— Cum, nu știți? întrebai eu mirat.

— Nu.

— Ce, nu m-ați văzut încă până acum?

— Nu. Dar oricine ai fi, cum ai îndrăznit să furi poame din grădină? Djanicunii nu fură, trebuie să fii străin.

— Vin într-adevăr din țări străine, sunt însă de-ai casei, adică oaspetele Ustadului.

— De când?

— De câteva săptămâni.

— De... săptă... mâni...

Gurița cărnoasă a „fecioarei" rămase căscată de i se vedeau dinții sănătoși și albi ca mărgăritarele. Obrăjorii păliră, năsucul se făcu parcă și mai mic și ochișorii se închiseră întâi pe jumătate pe urmă de tot. Oare a văzut vreodată o europeană leșinând și era acum gata să facă la fel? Nu! Ochișorii se deschiseră iar, părură că se măresc chiar.

— Astăzi . . . iese pentru întâia oară e . . . effendi cel străin din . . . casă . . . băigui ea.

— Adevărat că nu l-ai văzut încă până acum? o întrebai eu.

— Nu. Nimeni dintre noi n-avea voie să intre în odaia lui. Nu cumva tu ești . . . e . . . effendi?

— Da, eu sunt.

De spaimă se dădu doi pași îndărăt. Se îngălbeni la față, pe când lunganul crescu parcă în înălțime. Pesemne ca răzbunarea mea să nu-l ajungă. Îi veni o idee salvatoare:

— Mă duc s-aduc chimen! strigă el, alergă la coș, deșertă prunele adunate și o luă la fugă prin grădină.

Mă uitam râzând după el când auzii pe „fecioara în alb" de lângă mine zicând:

— Am treabă în bucătărie!

Întorsei capul și o văzui alergând spre casă. Se izbi de câțiva servitori care alergaseră la țipetele șchiopului, dar nu cutezaseră să se apropie . . .

— Hai, plecați, ce căscați gura? le strigă ea. „Copilul" a făcut iar o boroboață. Nu supărați pe effendi.

Dispăru apoi în „împărăția" ei. Cei doi trandafiri pe care îi purtase la urechi zăceau jos lângă mine; ridicai unul din ei și-l luai cu mine.

Pentru ce povestesc aceste evenimente de prea puțină importanță? Fiindcă adeseori lucruri neînsemnate pot căpăta mai târziu o importanță nebănuită în viața unui om.

După câtva timp se întoarse și „copilul" din fundul grădinii, dar se feri să treacă pe lângă mine, ci făcu un mare ocol ca să se ducă la bucătărie. Îmi umplui buzunarele cu prune și intrai în casă.

Abia intrasem când veni Pederul. Fusese în bucătărie și bucătăreasa — căci ea era „fecioara în alb" — îi spusese cele întâmplate. Mă întrebă dacă nu cumva „copilul" mă lovise prea tare. Îl liniștii râzând.

— Noi îi zicem „copilul", mă lămuri el. Alții îi spun *El arads*, șchiopul. Are o poveste a lui pe care o vei afla și tu mai târziu. Îți plac fructele?

— Da și cât se poate de multe.

— Bine faci. Puterea de viață nu stă în carnea vitelor. Și dacă mănânci de asta, caută să fie cât mai fragedă. Vita bătrână dă omului o bătrânețe de animal, pe când în rodul pomilor e adunată toată curățenia vieții, pentru că rădăcina, trunchiul și frunzele păstrează în ele tot ce e necurat. Acum știi de ce Ustadul ne-a învățat să cultivăm nu numai țarinile ci și grădinile.

Să fi avut Pederul dreptate? I-am ascultat de atunci înainte sfatul și n-am avut de ce să mă căiesc.

Hanneh și Kara veneau adesea la mine afară pe tăpșan. Aflam de la ei că Halef doarme liniștit.

Mai târziu am avut plăcerea să revăd pe „copil" și pe bucătăreasă. Aveau treabă devale

în sat și trebuiau să treacă pe lângă mine. „Copilul" se îmbrăcase acum cu o cămașă lungă care îi ajungea până la glezne, iar stăpâna bucătăriei se înfășurase într-un fel de văl lung, care îi lăsa descoperită numai fața. Ca și până acum, era toată o arătare în alb.

Păreau amândoi foarte încurcați. Se apropiară de mine șovăind. Femeia îi spuse ceva și-l împinse înainte. Lunganul se îmbărbătă singur, făcu câțiva pași mari, se aplecă în fața mea și zise:

— Effendi, eu sunt Tifl, ca și când ar fi spus pe limba noastră: „effendi sunt un copil mititel".

Zâmbii fără să vreau.

— Dar nu sunt mic, adăugă el.

Încuviințai, dând din cap.

— Sunt bărbat.

Dădui iar din cap.

— Și viteaz, foarte viteaz. Nu mă tem de nimeni.

— Mi-ai dat dovada.

— Da, până și asupra ta am îndrăznit să-mi arăt vitejia. M-au mustrat pentru asta, socot însă că așa trebuia să fac. Spune și tu: așa e că ai scuturat prunul stăpânului meu?

— Da.

— Ei, vezi! Sunt date în seama mea. Oare am păcătuit împotriva îndatoririi mele?

— Nu, dragul meu. Ești un paznic credincios al grădinii stăpânului tău.

O mare mulțumire îi lumină fața. Se întoarse spre bucătăreasă și o întrebă:

— Ai auzit, o, Pekala?

Pekala e un nume turcesc și însemnează „delicioasa". Aceasta vru să facă o mutră serioasă, dar chipul ei păru și mai copilăresc.

— Am auzit, răspunse ea. Effendi e însă mai îngăduitor cu tine decât ai merita. Ia bine seama la ce-ți spun: Trebuie să te porți frumos chiar și cu hoții de prune, când nu știi cine și ce sunt. Dar ce să-ți fac! Ești copilul nostru fără minte, care numai de boroboațe e bun. Acum, hai, fă ce ți-am poruncit!

Lunganul se întoarse spre mine și păru atât de mâhnit încât chipul său semăna aidoma cu al unui copil dojenit.

— Să fac într-adevăr, effendi? mă întrebă el.

— Ce?

— Pekala mi-a poruncit să-ți cer iertare.

— Pentru ce?

— Că te-am făcut pungaș și am pus mâna pe tine.

— Foarte bine ai făcut, dragul meu.

— Zău? exclamă el de bucurie.

— Da. Pekala vrea să acopere răul pe care l-am făcut eu, dar sunt într-adevăr hoț, adică hoț de prune. N-am de ce să te iert, ci să te laud că ți-ai îndeplinit datoria.

— Așadar nu mă certi? întrebă „copilul" și chipul său părea acum cu adevărat bărbătesc.

— Nu.

— Ba mă și lauzi?

— Da.

— Effendi, asta n-am s-o uit câte zile voi avea și o să-ți fiu supus ca un câine. Ne ducem devale în sat. Ai trebuință de ceva?

— Nu, dragă Tifl.

— Dragă Tifl! Ai auzit, Pekala? A zis dragă Tifl? Ceilalți europeni sunt cu totul altfel. Ăsta seamănă cu mine: nu e fudul deloc. Nu uita ce-am spus, effendi: credincios până la moarte.

Apucă apoi pe Pekala de mână și vru s-o tragă după el, dar ea rămase pe loc cu ochii la pieptul meu, unde stătea înfipt trandafirul.

— Îți sunt dragi? mă întrebă apoi cu un zâmbet pe buze.

— Foarte mult. Mi-e dragă orice floare, îi răspunsei eu. Ele se aseamănă cu sufletul unui om bun; ne bucură fără ca bucuria să ne întristeze pe urmă. Dar de ce mă întrebi?

— Văd că ai ridicat trandafirul pe care l-am pierdut, deși e numai de la o biată slujnică. Îmi îngădui să culeg în fiecare zi câțiva pentru tine?

— Cu plăcere, o, Pekala!

— Mulțumesc. *Oemüriin tşok ola!*

Aceste cuvinte turcești înseamnă: „Fie-ți viața lungă!" Nu cumva era de obârșie turcă?

— *Allah billingdse olsun* — Dumnezeu fie cu tine! îi răspunsei eu.

Își bătu palmele de bucurie și strigă cu însuflețire:

— Cunoști limba turcească?

— Da.

— Atunci pot vorbi cu tine în graiul părinților mei?!

— Cu plăcere; voi avea prilejul s-o învăț și mai bine de la tine.

— Ai auzit Tifl? întrebă ea cu mândrie pe lungan. Vrea să învețe de la mine! Și eu o să-i fiu credincioasă până la moarte. Acum haidem!

Îmi făcură amândoi o temenea până la pământ, apoi plecară. Ce lesne poți câștiga și bucura inimile omenești! Oare de ce o facem atât de rar?

Peste puțin timp veni Kara. Îmi spuse că tatăl său s-a trezit pentru câteva clipe și a murmurat ca în vis: „Kara să nu lase armăsarii să lâncezească".

Băiatul avea de gând ca acum, după ce se potolise arșița, să iasă la câmp cu toți trei armăsarii, deoarece Assil al meu și Barkh al lui Halef nu fuseseră scoși de mult din grajd. Îi înșeuă și pe ei, fiindcă i se părea că nu le șade bine să alerge astfel lângă al lui, încălecă pe Ghalib și ieși pe poartă.

Nici nu trecu un sfert de ceas și auzii dintr-acolo un gâfâit. Mă întorsei repede și-l văzui pe Tifl venind. Dar în ce fel!? Făcea niște sărituri și alerga ca și când l-ar fi fugărit moartea.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebai eu când vru să treacă pe lângă mine.

Se opri o clipă și-mi răspunse abia trâgându-și sufletul:

— Tânărul haddedihn...

— Kara Ben Halef?

— Da.

— Păi tocmai plecă mai adineauri.

— Știu, effendi.

— S-a dus să plimbe armăsarii.

— Și mi-a îngăduit să merg cu el. L-am întrebat, pe urmă am venit în fugă să-mi iau calul.

O luă apoi în goană spre grădină, în spatele căreia se afla — ceea ce nici nu știam eu — un

imaș foarte bun pentru vite, pe clina dealului. Și ce bucurie pe „copil"! Pentru Kara nu strica să fie cineva care cunoștea ținutul. Dar tocmai Tifl? Și cine știe pe ce mârțoagă de cal! Era vorba ca tânărul să dea frâu liber armăsarilor ca să-și mai dezmorțească mădularele.

Așa îmi spuneam eu în gândul meu. Nu-l cunoșteam însă pe „copil". Nu e bine să se grăbească omul în judecata lui. Cine credeți că venea după un minut în trap din grădină? Săgeata roaibă a Ustadului. Neînșeuată și neînfrânată. Nici măcar cu o funie pe după gât. Alerga spre poartă. După ea „copilul" cu fața strălucitoare de bucurie.

— Pe asta vrei tu să călărești? îl întrebai eu uluit.

Râse, apoi din două sărituri o oprise și cât ai clipi din ochi fu în spinarea iepei. Strânse voinicește calul între pulpele lui lungi și subțiri și ciudatul centaur zbură pe poartă.

Cine și-ar fi putut închipui că acest lungan, în aparență atât de copilăros, e un astfel de călăreț! Și-apoi, de unde până unde îi venise lui Kara gândul să ia tocmai pe „copil" cu el și nu pe altcineva? Iată explicația:

Când tânărul haddedihn cobora dealul, avea intenția să ia același drum pe care venise încoace cu mama lui. Era singurul pe care-l cunoștea și încă nu prea bine, deoarece sosise seara și nu peste zi. Călărind acum prin *duar**, văzu pe bucătăreasă și pe Tifl stând de vorbă înaintea unei case, cu locuitorii acesteia. Când să treacă pe lângă ei, armăsarii vrură să se apropie de ei.

---

* Sat.

— Vă cunosc de trag la voi? întrebă băiatul.

— Ba suntem chiar prieteni, răspunse bucătăreasa râzând.

— Cum se poate? Până acum știam că nu lasă pe nici un străin să se atingă de ei.

— Pesemne drept recunoștință. Caii tânjeau, dar nu voiau să mănânce. M-am gândit atunci să le trimit cu „copilul" ori să le duc chiar eu în fiecare zi câte ceva ce știu că le place. Așa ne-am împrietenit și se bucură când ne văd.

— Da, așa e, animalele sunt mai recunoscătoare față de cine le vrea binele decât oamenii. Vă mulțumesc și eu.

— Dar recunoștința nu i-a putut face pe acești armăsari să fie neascultători la poruncile stăpânilor lor.

— Nu înțeleg ce vrei să spui...

Femeia arătă zâmbind spre Tifl și răspunse:

— Întreabă pe ăsta de colea, pe „copilul" nostru. El știe mai bine.

Lunganul zise atunci bosumflat:

— Ce te-ai apucat să faci, Pekala! N-ar fi trebuit să mă dai de gol. Cu ce ți-am greșit ca să mă rușinezi așa...

— Într-adins, ca să te învăț minte. Te-am oprit, dar n-ai vrut să mă asculți. Firește că te-au aruncat jos din spinare.

— Ce, i-ai încălecat? întrebă Kara.

— Da, mărturisi Tifl, lăsând ochii în pământ.

— Pe care din ei? Pe Assil ori Barkh?

— Am încercat cu amândoi.

— Și?

— A trebuit să descalec...

— Te cred! Așa i-am învățat noi. Negreșit că îndată ce te-au simțit în spinare te-au dat jos.

„Copilul" își îndreptă trupul lung și deșirat rostind:

— Oho! Eu sunt Tifl și pe mine nu mă aruncă nimeni din spinare!

— Dar ăștia doi da!

— Adevărat. Aș putea să jur pe orice că nu m-am lăsat cu una cu două. A fost o luptă crâncenă până... până...

Tăcu. Îi venea greu să-și mărturisească înfrângerea. Bucătăreasa începu să râdă și zise:

— Am fost de față și am văzut lupta. Tifl credea că va învinge; caii nu s-au lăsat însă și în cele din urmă l-au aruncat din spinare.

— Cum, nu îndată? Mă mir! zise băiatul nedumerit. Ar trebui atunci să fii un călăreț grozav...

— Cine, ăsta? întrebă Pekala. Păi și e, a fost doar *sa 'is** la șahinșah.

— *Maşallah! sa 'is* la *şah*? Și de ce a plecat de acolo?

— Fiindcă prea creștea copilul. Îi trebuia în fiecare săptămână altă uniformă, glumi bucătăreasa. S-a speriat șahul că o să sărăcească și l-a dat afară. Aici la noi poate să crească în voie. N-avem grajduri scumpe pe care să le dărâme ca să-i iasă capul prin tavan.

— O, Pekala, ce rea ești astăzi! se tângui „copilul". Știu că pentru șah prea eram lung, deșirat și urât. Dar tocmai din pricină că sunt atât de înalt pot să mă înțepenesc pe orice cal, fiindcă îmi încolăcesc picioarele în jurul burții lui.

* Grăjdar.

— Ba ai mai putea face pe urmă și un nod, adăugă ea zâmbind. De asta numai tu ești singurul care poate călări cum se cere pe Sam al nostru.

— Cine e Sam? întrebă Kara.

— Iapa cea vestită a Ustadului pe care o călărea Pederul nostru când l-a ajuns Kara Ben Nemsi. Să fi fost „copilul" în spinarea ei!...

— Nu mă lăsam ajuns, îi luă Tifl vorba din gură.

— Pe Assil nu-l întrece nimeni, zise Kara.

— Cunoști tu iapa noastră? îl întrebă Tifl.

— Nu.

— Dar de văzut ai văzut-o?

— Nu încă.

— Vrei s-o aduc?

— De ce? O s-o văd când ne-om întoarce.

— Văd că ai plecat cu armăsarii la plimbare. Încotro?

— Nu știu nici eu. Nu cunosc ținutul. Vreau numai să-i dezmorțesc nițel. Știi, în vederea alergărilor.

— La alergări o să călăresc eu pe Sam. Îngăduie-mi s-o scot și pe ea nițel la plimbare. Mă duc s-o aduc. Așteaptă-mă aici, peste zece minute sunt înapoi.

O luă la fugă fără să mai asculte ce-i spunea Kara. Nu trecură cele zece minute și Tifl venea călărind pe deșelate iapa. O plimbă pe dinaintea lui când în pas, când în trap, când în galop, apoi îl întrebă ce părere are.

Kara avea firea iute a tatălui său, dar moștenise de la maică-sa felul ei chibzuit și nu se pripea cu vorba. Lăudă iapa fără să-i spună însă dacă

are vreun cusur. Întrebă apoi pe Tifl cam unde ar putea face plimbarea pe care avea de gând s-o facă. Acesta răspunse, nu însă ca un copil — cum îi era numele — ci ca un bărbat matur:

— Ne trebuie un loc mare, liber, pentru galop, dar și drumuri anevoioase ca să vedem ce pot caii noștri. De aici spre miazăzi e un șes întins, la început plin de verdeață, pe urmă pământul e foarte nisipos. Dincolo de el încep munții cu două trecători: *Boghaz-y-chergus**, căreia i se spune astfel fiindcă se ațin pe acolo o sumedenie de iepuri, și *Boghaz-y-Ghulam***, care se numește așa de când a fost ucisă acolo o ștafetă a șahului. Dacă urcăm una din aceste trecători și ne întoarcem prin cealaltă, vei cunoaște ținutul care se întinde spre răsărit până la hotarul nostru.

— E departe?

— Pentru cai de rând da, nu însă pentru ai noștri.

— Tata e bolnav și n-aș vrea să zăbovesc până diseară.

— Ne întoarcem când vei vrea tu.

— Ținutul nu e primejdios?

— Nicidecum.

— Vezi că n-am decât cuțitul la mine și tu ești cu totul neînarmat. Știu că nu îngăduiți tâlhari pe pământul vostru, dar voi ajunge, după cum spui, până la hotarul lui. Massabanii au pătruns, din câte am aflat, până la voi ca să vă atace. Cu adevărat neprimejdios nu e nici un loc, aici, în munți.

---

* Trecătoarea iepurelui.

** Trecătoarea ștafetei.

— Ai dreptate, dar cine călărește astfel de cai cum sunt ai noștri scapă lesne din primejdie. Ori poate ți-e frică?

Ce întrebare pentru Kara! Frică, lui! Simțământul acesta nu-l cunoștea băiatul. Era totuși prea înțelept ca să pară jignit și, ca oaspete al djanicunilor, trebuia să se ferească să jignească pe vreunul din ei. De aceea găsi că e mai cuminte să treacă cu vederea întrebarea și să facă așa ca și când nici n-ar fi auzit-o.

— Haidem! răspunse el îndemnându-și calul la drum.

Assil și Barkh îl urmară fără împotrivire.

— Te întorci înainte de a se însera? întrebă bucătăreasa pe „copil".

— Ce, ți s-a și făcut dor de mine? răspunse el râzând.

— Nu de tine mi-e, ci de Kara Ben Halef. Știu că tu nu cunoști nici o piedică și nu te mai gândești la nimic când ești în spinarea lui Sam, dar băiatul e încă ostenit de drum. Să știi că o să te pedepsesc cu asprime dacă întârzii.

— Care o să-mi fie pedeapsa?

— Nu-ți dau nimic de mâncare.

— Lasă că te cunosc eu! Mă sperii că mă lași nemâncat, dar după un sfert de ceas îmi dai porțiile îndoite, fiindcă te doare inima.

— Vai ce rău te-am crescut! Dragostea e dăunătoare pentru copii ca tine; să știi că de acum încolo o să-mi schimb purtarea și o să mă fac rea foc.

— Vorbă să fie! Rămâi sănătoasă, o, Pekala! Mai ai vreo dorință?

— Să-mi aduci musafiri voioși și flămânzi.

Aceasta e o expresie de despărțire des întrebuințată la beduini. Bucătăreasa o spusese într-o doară, fără să bănuiască în ce fel și cum i se va împlini dorința.

Merseră mai întâi în lungul iazului, pe urmă trecură valea, până la poalele munților, unde se făcea o deschizătură adâncă între ei, care răspundea apoi în șesul despre care pomenise Tifl. Aici li se îngădui cailor să-și ia avânt. „Copilul" se dovedi un călăreț neîntrecut. Nu cunoștea însă ceea ce se numește „identificarea" omului cu animalul. Cine l-ar fi văzut cum părea, cal și om, ca dintr-o bucată, și-ar fi spus că era cu neputință să-l poată zvârli un cal din spinare, nici chiar Assil sau Barkh. Armăsarii nu erau însă ca iapa Ustadului, deprinsă să se supună instinctului, ci unei voințe, întotdeauna aceeași, nu cu toane.

„Copilul" făcu de câteva ori încercarea ca să dea plimbării de acum aparența unei alergări de întrecere. Kara era însă prea chibzuit să jignească pe Tifl, luându-i înainte, pe de altă parte, mândria nu-l lăsa ca să se lase biruit.

Iapa ținu — atâta timp cât alerga pe șesul înverzit — pas cu ceilalți cai, dar când pământul deveni nisipos, începu să-și slăbească mersul. Nu era de mirare, căci nu era un animal al pustiului, obișnuit cu întinderile nesfârșite ale deșertului. Când ajunseră însă la trecătoarea iepurilor și începură să urce poteca pietroasă, armăsarii noștri abia se puteau ține după ea.

Terenul era aici stâncos și sterp. Tufe mărunte și uscate acopereau dealurile cu un cenușiu murdar; numai ici-colo se vedea un copac ale cărui

crengi țepoase și subțiri nu puteau da umbră. Din vârf ochiul putea vedea până departe. „Copilul" arătă spre un morman de bolovani, îngrămădiți unul peste altul și zise:

— Ăsta e semnul care hotărnicește ținutul djanicunilor.

— Și pământul de dincolo al cui e? întrebă Kara.

— Al nimănui și al tuturor.

— Cum, nu e nimeni stăpân pe el?

— Ba da, șahul, căruia aparține întreaga împărăție. Ținutul e atât de sterp că nu l-ar vrea nimeni. Cine l-ar cere ar trebui să plătească dări și cu ce să se despăgubească pe urmă? Când vine muhassilul* nu te întreabă dacă pământul rodește ori nu, el îți ia și cămașa de pe tine.

— Cine e ăsta muhassilul?

— Ce, nu știi?

— Nu.

— E musafirul cel mai nesuferit din câți există. În Persia toată lumea plătește biruri, până și triburile libere. Ustadul nostru a făgăduit că o să plătească, și se ține de cuvânt, de aceea muhassilului nu-i calcă piciorul pe la noi. Alții însă nu dau nimic până nu li se ia cu de-a sila, zicând că un om liber e liber și de biruri. La ăștia se trimite vreun ofițer sau un slujbaș de-al statului, aspru și fără inimă, însoțit de soldați, care îl ajută să scoată de la birnici *mal-i-divan*** și *sadir-avariz**** cu de-a sila. Îndată ce i-a fost încredințată slujba

---

* Perceptorul.

** Dări pentru pământ.

*** Biruri diferite.

asta, i se dă și titlul de muhassil. Ia mai întâi ce socoate că se cuvine șahului, pe urmă ce poftește pentru sine — adică tot ce a mai rămas.

— Și oamenii se lasă jumuliți?

— Ce vrei să facă? Muhassilul ar pleca și s-ar întoarce cu și mai multă armată. Cel mai bun mijloc ca să scapi de pacostea asta e fuga, vine însă pe neașteptate și nu-ți mai rămâne timp să ștergi putina. Chiar acum de curând s-a întâmplat așa kalhuranilor, care nici nu sunt datori să plătească biruri.

— Ăștia cine mai sunt?

— Un trib nomad al cărui pământ nu le mai dădea nici măcar atât cât să-și țină zilele de azi pe mâine. O parte din ei a cerut alt pământ și li s-a dat ținutul ăsta care se întinde colo, spre răsărit, după ce treci munții ăștia. Nu rodește mai nimic și se cer ani cu nemiluita ca să poți face ceva din el. Li se dăduse din pricina asta kalhuranilor o păsuire de zece veri pentru plata dărilor, dar abia au trecut patru ani, și li s-a trimis chiar de acum vorbă că trebuie să înceapă cu plata birului. Firește că oamenii s-au împotrivit. A venit atunci un muhassil de ăia cu o droaie de soldați după el și s-a statornicit acolo, ca și când avea de gând să stea cu anii. Fii sigur că nu o să se miște până nu i-o lăsa în sapă de lemn.

— *Maşallah!* Să poftească dumnealui la haddeđihnii noștri! Știi cum îl cheamă pe dșadiul* ăsta?

— Da. Omar Iraki. Șeicul kalhuranilor e un bărbat tânăr și frumos pe care Ustadul l-a însurat

* Vampir.

cu o fată din tribul nostru. Numele lui e Hafis Aram. Îl cunosc și eu de când a venit la noi să-și ia nevasta. Să-l ocrotească Allah, dar să păzească tot El pe toată lumea de muhassil, mai ales de Omar Iraki ăla, care se spune că e un om foarte rău. Hai acum să coborâm. O vom lua pe urmă îndărăt spre casă prin „trecătoarea ștafetei".

Povârnișul se lăsa în partea aceea drept și neted în vale, cu o mulțime de cotituri, așa că numai din când în când puteau vedea înaintea lor. În schimb, jos, la șes, întinderea o puteai cuprinde cu ochii până la o mare depărtare.

După ce trecură de cel din urmă cot al potecii și tocmai aveau de gând să pornească în galop, li se înfățișă deodată o priveliște care le stârni mirarea. Văzură împrăștiați printre bolovanii de la poalele dealului vreo douăzeci de cai ai căror stăpâni stăteau desigur undeva la taifas. O singură santinelă ședea pe un bolovan și privea cu ochii pierduți peste stepa întinsă.

Erau soldați din cavaleria persană. Uniforme în adevăratul înțeles al cuvântului nu purtau și nici conducătorul lor nu se deosebea de ei decât printr-o sabie lungă atârnată de brâu. Armele lor nu prea erau acătării, dar caii le erau destul de buni, cum îi au de obicei soldații din cavaleria persană.

Când văzură pe cei doi călăreți, săriră toți în picioare.

— *Salam!* salută Kara scurt, dar cuviincios cu mâna.

Nu-i răspunseră. Priveau cu admirație la cei patru cai ai lor. Kara nu se opri și vru să-și vadă

de drum. Dar acela care îi comanda — un sergent probabil — îi tăie calea si-i strigă cu glas poruncitor:

— Stai! Cine sunteți voi?

Să nu se uite că băiatul era feciorul lui Halef și nu se sperie, nici nu se tulbură.

— Vezi doar că sunt ostaș! zise omul cu trufie.

— Și tu vezi că eu nu sunt. Eu nu slujesc pe nimeni, sunt un om liber.

— Om? râse persanul. Uită-te la barba mea, pe când ție nici nu ți-au dat tuleii pe sub nas. Mă aflu aici ca trimis al șahului și te întreb încă o dată: cine ești?

— Și eu mă aflu de capul meu în șa și nu răspund decât atunci când am poftă. Allah să-ți ocrotească barba, mie însă nu mi-e frică de ea.

În același timp își pironi cu o astfel de expresie ochii într-ai persanului, încât acesta lăsă în jos mâna cu care vroia s-apuce calul de căpăstru.

— Văd din vorba ta că ești arab, zise el mai îmblânzit. Eu sunt un *mulassim ewel** și stăpânul tuturor stăpânitorilor. Acum știi.

— Stăpânul tuturor stăpânitorilor nu poate fi decât Allah. Mi-ai spus ce ești, o să-ți spun și eu acum cine sunt: Kara Ben Hagi Halef, un haddedihn din neamul sammarilor.

— De unde vii?

— Treaba mea!

— Încotro te duci?

— Mă privește!

---

* Locotenent.

— *Maşallah!* Grozav te mai crezi! Datoria mea e să te întreb.

— Întreabă pe aceia care trebuie să-ţi răspundă, nu pe mine.

Nu era trufia care îl făcea să vorbească astfel, ci mândria arabului neatârnat al Djesirehului. Dacă întrebările i-ar fi fost puse în alt chip, nu atât de poruncitor, probabil că ar fi răspuns cum se cuvine. Şi apoi, nu-i plăceau privirile batjocoritoare cu care se uitau soldaţii la Tifl. Vroia să le arate că n-au motiv să râdă de el.

— Şi tu faci parte din aceia, zise locotenentul. Aici eu sunt poliţia.

— Şi eu!

Persanul tresări şi se dădu cu un pas îndărăt. Crezuse că-l sperie pe băiat, dar văzu că se înşală şi asta îl făcu să i se urce sângele în obraz de necaz.

— Îndrăzneşti să glumeşti cu mine? se răsti el.

— Nu sunt glumeţ de felul meu.

Într-adevăr, deşi aproape copil, chipul său frumos ca săpat în marmură, era întotdeauna serios. În ochii lui, care semănau cu ai mamei sale, avea o blândeţe care îi dădeau totuşi o expresie atât de gravă a feţei că n-ar fi cutezat nimeni să-l jignească.

Aşa şi acum. Locotenentul nu îndrăzni să-şi dea drum mâniei, dimpotrivă, păru chiar că se scuză când zise:

— Nu ştii despre ce e vorba. Sunt pus aici să supraveghez pe toată lumea.

— De ce?

— Ca să putem prinde pe ucigașii muhassilului.

— Care muhassil?

— Omar Iraki.

— *Wallah!* a fost omorât?

— Da.

— De cine?

— De Hafis Aram și soția lui.

— Allah, Allah! strigă cu spaimă „copilul".

— Îl cunoști? întrebă locotenentul.

— Nu, răspunse Kara în locul lui și sări jos de pe cal.

Se gândea la cele ce îi spusese Tifl acum în urmă și în sufletul lui se născu bănuiala că în curând se vor petrece lucruri unde va putea fi de folos. Cu o chibzuială care nu se potrivea cu vârsta lui fragedă, zise cu vădit interes:

— Ce spui? S-a făptuit un omor... și încă asupra unui muhassil? Ce grozăvie! Aș putea să aflu și eu pentru ce și cum?

— Hai să-ți povestesc, dar mai întâi să-mi spui de unde vii și încotro te duci.

— Pentru ce vrei să afli?

— Fiindcă veneai dinspre ținutul djanicunilor. Pe ei îi bănuiesc. Tu însă nu ești de-ai lor ci un haddedihn din Djesireh.

Kara făcu un gest de mândrie cu mâna și întrebă:

— Zici că Hafis Aram a ucis pe muhassil?

— Da.

— E șeicul kalhuranilor?

— Da.

— Și nevastă-sa e din tribul djanicunilor?

— Așa e. Ea a tras întâi în cel ucis. Acum spune-mi de unde vii.

Cu un zâmbet de nepăsare, băiatul răspunse:

— O să-ți spun îndată. Tovarășul acesta al meu și cu mine venim din casa Ustadului. El e un djanicun și eu sunt oaspetele lor, deci răspunzător de faptele lor ca și ei. Răzbunarea voastră se răsfrânge deci și asupra mea.

Persanul îl privi năuc.

— Kara Ben Halef — parcă așa spuneai că te cheamă?

— Da. Kara Ben Hagi Halef.

— Așadar, Kara Ben Hagi Halef e nebun?

— Pentru ce întrebarea asta?

— Nu vezi că voi sunteți doi, și noi douăzeci împotriva voastră? Cred că atât ajunge.

— Greșești: Vrei să spui că noi suntem doi împotriva a numai douăzeci!

— Ești nebun . . . nebun de legat! Nu era mai bine să fi tăcut și să nu fi spus că ești oaspetele djanicunilor?

— Poate că un altul în locul meu așa ar fi făcut.

— Și tu de ce nu?

— Din două pricini: Mai întâi eu nu mint niciodată, chiar de mi-ar sta cuțitul la gât, și al doilea nu mi-e frică de voi. Ce credeți despre mine nu-mi pasă, mi-ar crăpa însă obrazul de rușine să spun o minciună. M-aș disprețui eu însumi și când ajunge cineva să se disprețuiască singur, e cea mai mare nenorocire ce i s-ar putea întâmpla în viață.

Ofițerul îl privi câtva timp în tăcere, pe urmă zise:

— Tu nu minți niciodată?

— Niciodată.

— Nici atunci când e nevoie?

— Nu. Nu există nici o nevoie care să te îndreptățească să minți căci minciuna e cea mai mare pacoste a omenirii.

— Dar sinceritatea asta o să te facă să-ți pierzi viața și tu și tovarășul tău.

— Te înșeli.

— Crezi? Ești nebun, nu mai încape îndoială!

Apoi întorcându-se spre oamenii săi, locotenentul urmă:

— Ați auzit și voi. Tânărul acesta susține că nu ar spune o minciună, chiar dacă i-ar fi în primejdie viața. Ce ziceți de asta?

Toți izbucniră într-un râs cu hohote.

— Râdeți? aveți dreptate, același lucru îl fac și eu.

Se întoarse iar spre Kara și adaugă:

— Sunteți, firește, prizonierii noștri. Caii ne aparțin nouă.

— Încearcă.

— S-a și făcut, n-am ce să mai încerc. Vom duce de aici cu noi cea mai mare pradă care s-a făcut vreodată. Măi, băiete, tont ca tine nu cred să mai fie sub soare. Tocmai fiindcă ești atât de prost, o să-ți răspund la întrebarea de adineauri. Ia șezi colea!

Arătă spre un bolovan de lângă el și Kara se așeză ascultător. Tifl descălecase de asemenea și se așeză alături, pe pământ. Soldații se îngrămădiseră lângă cai și vorbeau între ei despre prada asta minunată care le căzuse în mână. Ofițerul însă urmă:

— Zici că nu l-ai cunoscut pe muhassilul Omar Iraki?

— Nu, răspunse Kara.

— Era un om cu o voință de fier. Nici un bîrnic nu i se putea împotrivi, de aceea era trimis pretutindeni unde alții nu putuseră face nici o ispravă. Așa se întâmplă că ajunse și la kalhurani, câinii ăia râioși, care nu vroiau nici în ruptul capului să plătească dările. Avea cu el o sută de soldați pe care kalhuranii trebuiau să-i găzduiască și să-i ospăteze din belșug. Acum nu era de plătit numai birul ci și lefurile noastre. Datoria creștea zi cu zi. Le-am luat mai întâi lâna, pe urmă oile, dar tot n-ajungea. Am pus atunci mâna pe cirezile de vite. Atunci câinii de kalhurani s-au răzvrătit și au vrut să se împotrivească. Muhassilul a trimis oameni să prindă pe șeicul Hafis Aram și să-l aducă în cortul nostru. Aici a fost înhățat de soldați și trântit la picioarele muhassilului. Acesta i-a cerut bani. Șeicul spunea că n-are. Muhassilul l-a amenințat cu bătaia. Hafis Aram o ținea însă morțiș că n-are de unde să-i dea. Muhassilul s-a înfuriat și a început să-l izbească unde nimerea cu gârbaciul. Șeicul a încercat să se zbată, dar opt inși îl țineau cât puteau și n-a fost chip să le scape. Dacă a văzut așa, s-a astâmpărat. Primea loviturile fără să crâcnească, fără să se tânguie; se uita numai trist la muhassil și la fiecare lovitură și întrebare a acestuia unde sunt banii, tăcea. Ce spui de încăpățânarea asta, Kara Ben Hagi Halef?

— Știți voi ce înseamnă să bați pe un beduin liber și încă pe un șeic? întrebă Kara.

— Ce alta vrei să însemne decât că mănâncă bătaie? Și noi, ăștia care suntem în slujba șahului

ne-am născut prin părți libere, cu toate acestea nu ne-am preschimbat în robi dacă silim pe oameni să-și plătească birul? Ne facem numai datoria și doar suntem mai presus de ei. Muhassilul l-ar fi ucis cu siguranță pe șeicul Hafis Aram în bătaie — cu drept cuvânt de altminteri — dacă nu-i venea cineva în ajutor, fără s-avem timp să-l împiedicăm. Și ia ghici cine?

— De unde vrei să ghicesc? Spune-o tu.

— Nevasta șeicului; djanicuna, pedepsi-o-ar Allah! Ura de moarte pe muhassil. Întorcându-se acasă nu știu de unde, și aflând că bărbatu-său fusese dus la muhassil, veni în fugă să vadă ce s-a întâmplat. La ușă nu era nici o santinelă. Auzi loviturile de bici și intră speriată în cort. Când văzu ce se petrece, alergă la muhassil, îl apucă de braț și-i strigă: „Stăpâne, bați un musulman, un șeic? Oprește-te!". Dar el se smuci din mâna ei, îi arse și ei una cu biciul și se apucă să-și vadă mai departe de treabă. Ce crezi că a făcut femeia? S-a repezit la o măsuță pe care erau cele două pistoale ale muhassilului, a apucat repede unul din ele și a tras. Glonțul îl nimeri pe muhassil drept în piept. Nu muri numaidecât. Scăpă biciul jos, duse mâinile la rană, scoase un geamăt prelung și începu să se clatine pe picioare. Alergarăm cu toții să-l prindem în brațe, chiar și cei care îl țineau pe șeic. Atunci Hafis Aram sări în picioare, apucă pistolul celălalt de pe masă, slobozi muhassilului încă un glonț în cap și strigă: „Astfel se plătesc loviturile de bici!" Pe urmă apucă pe nevastă-sa de mână și o trase după el afară din cort. Muhassilul se prăbuși mort la pământ. Nu ne mai gândeam la nimic decât la el, de aceea au putut să fugă până ce

ne-am dezmeticit noi. Alergai apoi să trimit soldații după ei să-i prindă. Mă izbii nas în nas cu *suari iuzbași** și îi spusei în câteva cuvinte ce s-a întâmplat. Dădurăm cu toții fuga la cortul șeicului, era însă prea târziu. Șeicul cu nevastă-sa încălecaseră pe doi din caii săi și spălaseră putina. Câinii ăștia fug de zvântă pământul.

Kara, care ascultase cu mare luare-aminte, zise acum:

— Ați aflat încotro au luat-o?

— Da, după urme, căci nici unul din kelhuri n-a vrut să ne spună. Nu știi? Șacalii se ajută între ei. Noroc că în grabă nu stătuse s-aleagă și nimerise două mârțoage bătrâne pe care le avusese la îndemână. Ăștia nu sunt cai să țină la drum. Ai noștri sunt foarte iuți și i-am fi ajuns repede dacă țineau drumul drept, dar frica l-a făcut să se abată cu un ocol prin locuri pietroase, unde nu se întipăresc urmele.

— Și nu v-ați mai luat după ei?

— Nu.

— Așa că acum nu știți unde se află?

— Nu tocmai, totuși bănuim. Fii pe pace, nu o să ne scape! Vrea pesemne să se ducă la djaniçuni, fiindcă nevastă-sa e una de-a lor și știindu-l pe Ustadul vostru puternic, crede că o să-l apere împotriva noastră.

— Ești sigur că n-a luat-o pe alt drum?

— Dacă ar cunoaște bine munții, e cu putință să se îndrepte mai întâi spre apus și de acolo peste munți prin altă parte, ca să ocolească trecătorile astea de aici. Dar degeaba, că de scăpat nu scapă,

---

* Căpitan de cavalerie.

fiindcă suari juzbașiul a pornit cu cei mai buni călăreți ai noștri să-i iasă înainte și când i-or zări, fugarii se întorc încoace și ne cad fără îndoială în palmă. Așa. Ți-am povestit tot ce știam. Și asta din recunoștință.

— Din recunoștință? întrebă Kara zâmbind.

— Da. Mai întâi pentru voi, mai mult însă pentru caii voștri.

— Aha, vasăzică „ai noștri"! Așa se potrivește mai bine decât cum spuneai adineauri.

— Nu zâmbi! Știu că o faci de necaz. Sunteți prizonierii noștri. Chiar dacă nu vom putea prinde pe șeic și nevastă-sa, vă avem pe voi. Veți plăti pentru ei cu viața voastră, iar caii ăștia prețuiesc mai mult decât zece șeici cu nevestele lor la un loc. Ni se cuvine de drept. Îi vom duce șahului, care o să ne dea oricât i-om cere ca să aibă o astfel de podoabă pentru grajdurile sale.

— Stăpânitorii de obicei nu plătesc cu bani.

— Asta să ne fie grija! Pe tine caii nu te mai privesc.

— Bine, fie! Ia-ți-i! zise cu nepăsare Kara, parc-ar fi fost vorba de un fleac.

— Ba bine că nu! Ai înțeles și tu că n-ai încotro. O să încerc acum nițel murgul ăla.

Murgul era Barkh. Soldații se dădură în lături ca să facă loc locotenentului. Se bucurau grozav de chilipirul care le căzuse în mână, căci din vânzarea cailor li se cuvenea și lor o parte.

Ofițerul sări atât de neașteptat în șa, încât armăsarul nici n-avu răgaz să se împotrivească. În clipa următoare însă se ridică înfuriat, întâi pe picioarele dinapoi, pe urmă pe cele dinainte, începu să sforăie și să zvârle în toate părțile și

aruncă pe ofițer chiar în locul unde stătuse până mai adineauri calul.

Soldații râseră în hohote, dar când văzură că superiorul încearcă să se scoale și nu poate, le trecu pofta. Alergară să-l ridice. Vru să facă un pas, se opri însă gemând.

— Te doare? îl întrebă Kara.

— Am căzut pe sabie, răspunse el scurt.

— De ce n-ai mai rămas în șa?

— Taci! se răsti ofițerul înfuriat.

Se târî apoi șchiopătând și schimonosindu-se de durere până la un bolovan, ca să șadă și să-și pipăie trupul.

— Oasele văd că mi-au rămas întregi, dar sabia s-a dus dracului. De durut o să mă mai doară încă multă vreme... mormăi el cu ciudă.

Își aduse deodată aminte că soldații își bătuseră joc de el și strigă:

— Salab!

Acesta veni în fugă.

— Ați râs, mai ales tu. Încalecă pe armăsar.

Omul se supuse. Cum fu însă în șa, păți la fel. Locotenentul porunci apoi altui soldat să facă încercarea. Pe ăsta barem Barkh nici nu-l lăsă să se apropie. Își pierduse răbdarea și zvârlea din copite ca un turbat.

— Dracu' să-l ia! mormăi ofițerul. Și ceilalți tot așa sunt? întrebă el pe Kara.

— Asta trebuie s-o știi tu, — răspunse băiatul, fără să clipească.

— Eu?!

— Firește. Nu spuneai că sunt caii „tăi"?

Persanul lăsă capul în jos și stătu să cugete, pe urmă zise:

— Iapa pare să fie mai blândă. Cine vrea s-o încalece?

Unul mai curajos se apropie de ea și începu s-o dezmierde cu teamă. Ea însă nici nu-l luă în seamă. Kara, care n-o cunoștea, aruncă o privire întrebătoare lui Tifl. Acesta închise un ochi și clipi șiret cu celălalt. Înțelesese.

Soldatul mângâie iapa când pe spate, când pe burtă. Nici nu se clinti. Tocmai liniștea asta ar fi trebuit să-i dea de bănuit. Soldatul căpătă însă curaj, ridică unul din picioarele dinainte ale iepei, ca să examineze potcoava, pe urmă unul de dinapoi. Iapa îl lăsă fără împotrivire.

Omul crezu că a biruit. Încălecă. Nici acum iapa nu făcu vreo mișcare, dar întoarse capul și se uită țintă la Tifl. Kara aștepta cu încordare ce are să urmeze. Ofițerul însă se bucură, căci zise:

— Aha, așadar numai murgul e nărăvaș! Ia dă-i nițel pinteni iepei!

Atât i-a fost bietului soldat! Nu că iapa ar fi început să zvârle, ori să se ridice pe picioarele dinapoi sau dinainte. Doamne ferește! Se lăsă numai grămadă la pământ, fulgerător, ca și când ar fi lovit-o damblaua. Pe urmă se tăvăli de câteva ori peste călăreț, sări iar în picioare și rămase liniștită, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic.

În Orient există o expresie de bătaie de joc pentru călărețiii pe care îi aruncă din spinare caii: „S-a despărțit de cal". Aici însă se putea spune altminteri: „Madam Sam s-a despărțit de călăreț". Acesta rămase câtva timp nemișcat lângă iapă, pe urmă începu să-și frece, gemând, trupul. Se ridică apoi în patru labe, apoi binișor în picioare și se târî șontâc după un colț de stâncă, întovărășit

de la distanță de râsetele camarazilor săi. Până și ofițerul hohoti de câteva ori, dar, aducându-și aminte de rușinea pe care o pățise, se întoarse spre Tifl și-i strigă cu mânie:

— Când ați venit încoace erai călare pe iapă. E a ta?

— Nu, răspunse cu un aer de nevinovăție „copilul".

— Atunci a cui e?

— A Ustadului.

— Știai de năravul ăsta al ei?

— Da.

— De ce semn ascultă când începe să se tăvălească așa?

— Întreab-o!

— Locotenentul se repezi înfuriat la el — măcar că-l dureau toate oasele — și răcni:

— I-ascultă mă, să nu te mai obrăznicești, că te bat măr!

„Copilul" își îndreptă trupul lui lung și deșirat și răspunse răspicat:

— Adu-ți aminte de muhassil! Ia seama la ce-ți spun!

„Uite, frate, de ce e în stare «copilul»!" —îmi zisei eu mirat. Chipul său de copil era acum cu totul altfel și ochii lui zvârleau fulgere. Nu mai încăpea îndoială că amenințarea nu era vorbă în vânt. Ofițerul vru să mai spună ceva, dar în clipa aceea se auzi glasul santinelei din vârful stâncii:

— Se văd doi călăreți!

— Unde? întrebă locotenentul, care își îndreptă acum toată atenția spre santinelă.

— Departe. Se zăresc ca două ghemotoace.

— Încotro se duc?

— Nu știu încă. Mai așteaptă nițel și o să-ți spun.

Toți așteptau cu încordare. Trecură câteva minute până ce santinela strigă iar:

— Se apropie, dar nu vin de-a dreptul. Au cotit spre răsărit.

— Pesemne că au văzut pe căpitan cu oamenii lui și ocolesc trecătorile. Vezi dacă mai vin și alți călăreți.

— Da, vin.

— Dincotro?

— Dinspre apus; sunt încă foarte departe în urma lor.

— Atunci e tot cum spun eu. Căpitanul cu plutonul lui le-a aținut calea. S-au întors și el îi urmărește. Încoace nu vin, fiindcă au prins bănuieli. Încearcă să găsească un drum spre răsărit și pe ăsta trebuie să li-l tai eu. Să încalece îndată zece oameni! Mergem să-i gonim încoace. Ceilalți zece rămân aici să-i întâmpine și să păzească pe prizonieri.

După câteva clipe gonea cu jumătate din pluton înaintea fugarilor. Că acei pe care îi numea el prizonieri puteau să scape, nici prin gând nu-i trecea. De asemenea nici paznicilor, căci alergară sus, la santinelă, ca să urmărească de acolo mai bine vânătoarea. Până și soldatul de care se „despărțise" fără multe farafastâcuri iapa, se ridică gemând de jos și se târî după ceilalți, ca să nu rămână păgubaș. Kara și Tifl rămaseră deci singuri. Dacă înainte nu se socotiseră prizonieri, acum și mai puțin.

„Copilul" părea foarte serios. Se purtase ca un adevărat bărbat. Să fi fost și în el, ca în mulți

alții, două firi deosebite? Sau se arăta, din cine știe ce toană, altfel decât era în realitate? Se cățără pe o stâncă din apropiere, cătă spre răsărit, apoi zise:

— Da, ei sunt. Ai auzit tot, Kara Ben Halef. Spune-mi, ce ai de gând să faci?

— Trebuie să le venim în ajutor, răspunse haddedihnul.

— Se înțelege că trebuie.

— Dar cum? De locotenent cu ceata lui nu mă tem; la trecătoarea ștafetei sunt însă alții și dincolo vine căpitanul cu oamenii săi. Frică nu ne e, dar când are o armă în mână, omul cel mai laș poate deveni primejdios pentru cel mai viteaz și curajos, dacă acesta n-are cu ce se apăra. Trebuie deci să ne ferim de gloanțele lor. Ce vezi acum?

— Fugarii au cai păcătoși. În curând vor fi ajunși.

— Să se descotorosească de ei. Le dăm în schimb pe Assil și Barkh. Bine că i-am luat cu noi! Ce zici, să facem cum spun eu?

— Mai întrebi. Dumnezeu să te binecuvânteze, o, Kara Ben Hagi Halef!

— Atunci, haidem!

Tifl coborî de pe stâncă. Încălecară amândoi și porniră pe întinsul câmpiei. Soldații începură să răcnească după ei, dar degeaba. Caii goneau în galop.

Deoarece se aflau acum la șes, nu puteau deosebi, deocamdată, pe ceilalți călăreți aflați la aceeași înălțime cu ei. În curând însă putură deslușii trei cete deosebite: la mijloc una foarte mică, la dreapta și la stânga ei alte două mai mari care

fugăreau pe cea din mijloc și o mânau spre „trecătoarea iepurelui".

Kara și Tifl călăreau unul lângă altul cu Assil și Barkh după ei. În sfârșit putură deosebi oamenii unii de alții și-și dădură în același timp seama că trebuie să se grăbească.

Cei doi călăreți din mijloc erau într-adevăr Hafis Aram, șeicul kalhuranilor, și soția lui.

La dreapta lor se vedea locotenentul cu cei zece cavaleriști ai săi. Aceștia erau în măsură să înainteze mai repede, căci caii le erau odihniți. La stânga venea căpitanul, cu vreo douăzeci de inși. Urmăritorii erau cu mult mai aproape de fugari decât Kara și Tifl.

— Să ne slujim de „taine"? întrebă acesta din urmă îngrijorat.

— Nu. O vom face numai când nu se va putea altfel, răspunse tânărul haddedihn.

— Vezi că primejdia e mare...

— Încă nu.

— Îi ajung...

— Vin de-a dreptul spre noi. Cu fiecare pas al calului situația se îmbunătățește.

Abia sfârși vorba și se întâmplă ceva ce numai a „îmbunătățire" nu semăna; și iată de ce: șeicul kalhuranilor crezuse până atunci că era urmărit numai de două cete vrăjmașe. Văzând acum pe cea de-a treia, adică pe Kara și Tifl care le ieșeau înainte, îi luă și pe ei drept dușmani, căci de la depărtarea aceea nici vorbă nu putea fi să-i recunoască. Se crezu deci încolțit și din partea asta. Socoti că ar putea scăpa de noii dușmani cotind pieziș la dreapta. Prin asta însă putea cădea mai lesne în mâinile căpitanului.

— Ce face, pentru Dumnezeu! strigă necăjit Tifl.

— Nu știe cine suntem și că vrem să-l scăpăm, răspunse Kara. E vreun semn pe care i l-am putea face să ne recunoască?

— Nu.

După câteva momente își aduse însă aminte de ceva, căci strigă:

— Ba da, ba da! Mi-a venit ceva în gând: să ne despărțim și să lăsăm niţel loc liber între noi, poate că recunoaște iapa. Și apoi e și căciula mea pe care mi-o scoteam înaintea lui de câte ori îl întâlneam. Dacă are ochi ageri o să înţeleagă.

Se depărtă de Kara și armăsari, se înțepeni cu picioroangele lui în scări, își smulse căciula de pe cap și începu s-o fluture în vânt. Spre marea bucurie a „copilului", Hafis Aram pricepu, coti iar pe drumul dinainte și, cu toată depărtarea dintre el și cei doi îl văzură ridicând brațul în sus în semn de răspuns.

Negreșit că și urmăritorii săi văzuseră același lucru. Adevărat că habar n-avea căpitanul despre Kara și Tifl, dar cu atât mai mult își dădu seama locotenentul că alergau în ajutorul fugarilor. Se vedea bine cum își îndeamnă oamenii la drum.

— A priceput! strigă cu bucurie Tifl. Dar ce s-a întâmplat cu calul său?

Îngrijorarea lui era firească. Văzură cum șeicul își încetinește din ce în ce goana. Caii lor alergau acum când în galop, când se opreau de tot sau o luau la pas. Deodată unul din ei se poticni și căzu grămadă la pământ. Era acela pe care călărea soția șeicului. Femeia prevăzuse din vreme mișcarea, căci avu timp să sară de pe cal încă înainte

ca acesta să se prăbușească. O luă apoi la fugă pe jos, dar deodată calul celălalt se opri din goană, Hafis se aplecă din șa, apucă pe nevastă-sa de mână și o trase după el.

În vremea asta celelalte grupuri de călăreți se apropiaseră într-atât, încât Kara și Tifl auziră răcnetele lor de triumf. Haddedihnul măsură din ochi distanțele. „Copilul" nu avea însă sângele rece al celuilalt și strigă cu nerăbdare:

— Taina, taina, altminteri sosim prea târziu!

— Nu încă, răspunse băiatul. Poate mai târziu. Cred însă că vom ajunge la timp.

Socotise bine. Locotenentul avea calul cel mai bun al detașamentului său și se apropiase simțitor de șeic. Oamenii săi erau cu vreo sută de lungimi de cal în urma lui. Se auzeau deslușit răcnetele sale amenințătoare. La alte trei sute de lungimi dinspre stânga venea în goană căpitanul.

— Crezi că Assil și Barkh se vor lăsa încălecați de șeic și soția lui? întrebă Tifl din fugă pe Kara.

— De bunăvoie nu, dar le voi spune eu un cuvânt și vor asculta. În privința asta nu mi-e frică, numai de locotenent mă tem să nu ne facă buclucul.

— Tu vezi de fugari, că de asta am eu grijă.

— Ai tu curaj să te atingi de el?

„Copilul" râse în hohote și răspunse:

— Curaj! Nu cumva m-ai crezut laș? Ia seama! Ajungem.

În clipa aceea fugarii se opriseră. Erau cu desăvârșire istoviți. Recunoscură însă pe Tifl, văzură cu ei doi cai fără stăpân și înțeleseră că le

sosea salvarea. Începură să țipe de bucurie. Kara își struni armăsarul și se opri lângă ei.

— Încălecați repede, zise el, sărind din șa ca să țină armăsarii.

— Aștia sunt pur-sânge, răspunse șeicul. Oare ne-or lăsa?

— Da, da, încălecați că îi țin eu.

Într-o clipă beduinii fură în spinarea armăsarilor. Nu văzură însă semnul pe care li-l făcuse Kara. Animalele știau că trebuie să se supună și nu făcură nici o împotrivire.

În vremea asta Tifl o luase o bucată de drum înainte ca să iasă în calea locotenentului. Deodată se abătu spre dreapta, făcu un ocol, apoi se întoarse și veni alături de ofițer. Acesta striga înfuriat lui Kara să nu se atingă de fugari. Nici nu-l luă în seamă pe Tifl, care călărea aproape lipit de el. Abia mai târziu îl văzu.

— Ce vrei, câine? Cară-te! se răsti el și ridică pumnul să-l lovească.

— De ce mă gonești? Am venit să văd numai dacă ai plămâni buni.

Dintr-o săritură fu în spinarea calului locotenentului; își încolăci brațele în jurul acestuia, prinse calul între coapse ca într-un clește și-l opri tocmai pe locul unde stătuse cu o clipă în urmă șeicul cu nevastă-sa, înainte de a încăleca. Văzură atunci pe căpitan venind în goană cu un pistol în fiecare mână.

— Fugi! strigă Kara lui Tifl. N-avem arme și ei au.

O luă în galop cu cei doi fugari în direcția dincotro venise. Tifl dădu drumul locotenentului,

sări iar în spinarea iepei care se ațînea pe aproape și se luă după ei.

— Stai că trag! răcni căpitanul.

— N-ai decât. De nimerit tot nu mă nimerești.

Ca să nu fie atins de vreun glonț se întinse pe gâtul calului său și pocni odată din limbă. Iapa porni într-o goană nebună. În clipa următoare detunară două împușcături care îi vâjâiră deasupra capului, dar nu-l atinseră. În urma lui se auzeau urletele de furie ale soldaților.

— Rău îmi pare că n-a fost și Pekala să mă vadă... Ce s-ar mai fi bucurat! își zise „copilul", râzând pe înfundate.

Când socoti că gloanțele nu-l mai pot nimeri, se ridică în șa. Deocamdată se afla în siguranță. Știa că soldații nu-l pot ajunge din urmă.

După câtva timp, Kara se uită înapoi. Văzu cele două cete de cavaleriști, adunate la un loc. Ofițerii lor păreau că țin sfat. Își struni calul și se opri să aștepte pe Tifl, care venea în goană. Șeicul rămase și el în loc și vru să spună ceva — probabil să-i mulțumească, dar tânărul haddedihn îi zise:

— Nu e timp acum de asta, o, șeic al kalhuranilor! Trebuie mai întâi să...

— Ce, mă cunoști? îl întrerupse acesta mirat.

— Da.

— Spune-mi, rogu-te, cine ești, că eu nu te cunosc.

— Sunt Kara Ben Hagi Halef Omar, un haddedihn din neamul sammarilor.

— Kara Ben Halef Omar, zici? Nu e tatăl tău Hagi Halef Omar, șeicul tribului vostru?

— Ba da!

— *Maşallah!* — minune dumnezeiască — şi totuşi nu. O minune e că am fost salvaţi tocmai în clipa celei mai mari primejdii şi totuşi nu e o minune, căci datorăm salvarea fiului unui bărbat a cărui viaţă a fost un lung şir de astfel de fapte vitejeşti. Tu pari să fi moştenit de la el curajul şi vitejia de care ai dat dovadă.

În vremea asta veni şi Tifl. Se uită şi el în urmă şi văzând că soldaţii stăteau pe loc, spuse şeicului:

— Nu întreba şi n-aştepta răspuns. Nu e timp de aşa ceva. Ştiu ce s-a întâmplat; ne-au povestit tot vrăjmaşii tăi. Trebuie să ne sfătuim şi noi, dar nu stând pe loc.

În vreme ce călăreau mai departe, şeicul începu:

— Nu o să vă vorbesc deocamdată despre ce a fost, ci despre ce e. O luăm prin „trecătoarea iepurilor"?

— Nu, răspunse Kara.

— De ce?

— Fiindcă acolo se află zece soldaţi bine înarmaţi. Orice curaj e zadarnic în faţa gloanţelor, când n-ai şi tu arme.

— Atunci să mergem la „trecătoarea ştafetei".

— Şi acolo sunt soldaţi puşi de pază.

— Ştii bine ce spui?

— Da.

— Nu ne rămâne deci decât să o luăm ori la stânga, ori la dreapta. Am încercat, dar caii mei n-au putut ţine la drum.

— Cu ăştia poate că vom izbuti.

— Nu! rosti Tifl cu hotărâre.

— Pentru ce, nu?

— Uită-te în urma ta.

Kara întoarse capul și din cele ce văzu înțelese că persanii renunțaseră să mai urmărească pe fugari. Se despărțiseră iar în două cete și porniseră fiecare înspre altă trecătoare.

— Vor să ne taie amândouă căile prin care am putea ajunge la djanicuni, zise șeicul îngrijorat.

— Și în vremea asta n-au să ne slăbească din ochi, adăugă Kara. Fie că am lua-o la dreapta, ori la stânga, ne ies înainte. Nu mi-e mie de gloanțele lor, dar ar fi păcat de caii noștri. Să pățesc rușinea ca astfel de animale de preț să fie ucise de niște netrebnici ca ăia? Ce-ar spune tribul meu când ar afla!

— Atunci, nu știu ce e de făcut.

— Știu eu! zise Tifl. Putem să ne furișăm pe alături de trecători.

— *Hamdulillah!* Mai e și un alt drum? întrebă șeicul.

— Drum nu e, avem însă putința să ajungem de partea cealaltă a muntelui, fără să fie nevoie să-l urcăm. Am cutreierat îndeajuns munții ăștia, ca s-adun buruieni de leac pentru Peder.

— Atunci să ne ducem într-acolo.

— Nu e chip călare. Ar fi să cerem prea mult animalelor.

— Să descălecăm când nu se va mai putea altfel.

— Bine. Haidem!

Tifl vru să-și îndemne iapa la drum, dar Kara îl opri.

— Stai nițel! Spune-ne mai întâi cam pe când am ajunge de partea cealaltă a muntelui?

„Copilul" căută la soare și răspunse:

— Încă înainte de a se înnopta.

— Da, dar nu vom ajunge numai noi ci și ei.

— Care ei? întrebă șeicul.

— Soldații.

— Crezi că vor urca după noi?

— Și asta se poate, mai e însă și altceva. Când vor vedea că încercăm să ajungem dincolo, o vor lua repede prin trecători, ca să ne aștepte la capătul celălalt și va trebui să ne întoarcem. În vremea asta se va fi întunecat; vom fi siliți să rămânem peste noapte în munți și dis-de-dimineață goana va începe din nou.

— În vremea asta ne va veni ajutorul trimis de Peder.

— Crezi?

— Da. Deoarece te văd în tovărășia lui Tifl, presupun că ești oaspetele djanicunilor.

— Așa și e.

— Te poți, deci, bizui pe ajutorul lor. Se știe unde ați plecat?

— Nu tocmai. Ne-a văzut însă încotro am pornit.

— Atât ajunge. Dacă vor vedea că nu vă întoarceți, vor porni să vă caute.

— N-au să ne caute, zise Tifl.

— Ba da! susținu șeicul.

— Ba nu! zise iar „copilul" zâmbind.

— De ce?

— Fiindcă vom ajunge la timp acasă.

— Ești încredințat de ce spui?

— Da.

— Jură!

Cuvântul suna grav, ca și când ar fi fost vorba de viață și de moarte, de aceea Kara se uită uimit la șeic.

— Te miri? îl întrebă acesta zâmbind, deși situația era cât se poate de serioasă. Nu-l cunoști, pesemne, pe Tifl al nostru. Își are el tainele lui pe care nu le dă la iveală decât atunci când îi vine lui la socoteală. Ei, Tifl, vrei să întărești prin jurământ ce ai spus?

— Nu.

— De ce?

— Fiindcă eu nu jur niciodată. Ustadul nostru ne-a spus că e păcat și trebuie să ne ferim de păcat.

Spuse cu atâta convingere înduioșătoare și supunere oarbă aceste cuvinte, încât Kara, care călărea lângă el, îi întinse mâna înduioșat și zise cu hotărâre:

— Ai dreptate. Nici la noi, haddedihnii, nu e îngăduit jurământul. Tata știe de la Kara Ben Nemsi, că orice jurământ e un păcat care se face în numele lui Allah.

— Dar să-și dea cuvântul e îngăduit? întrebă șeicul, uitându-se pe sub gene la Tifl.

— Asta da, încuviință acesta.

— Atunci dă-ți cuvântul.

„Copilul" își smulse atunci, din goana calului, căciula din cap, ca și când ar fi vrut să dea cuiva o dovadă de respect, și zise:

— Vom ajunge la vreme acasă. Vă asigur în numele Pekalei noastre, care ne va aștepta cu supa ei de chimen. Să ne grăbim ca să nu se răcească.

— Bine, bine, dar cum o să fie cu putință?

Nu primi nici un răspuns, căci Tifl își îndemnase iapa la drum și acum zbura ca o nălucă. Tânărul haddedihn nu prea înțelesese mult din cuvintele schimbate între cei doi, căci privi nedumerit la șeic.

— Ești de scurt timp la djanicuni? îl întrebă acesta.

— Da.

— Atunci n-ai cum să-l înțelegi pe Tifl. E o fire ciudată. Copil în toate celelalte, dar bărbat în toată puterea cuvântului, când e călare pe un cal care îi place lui. Omul acesta nu e numai viteaz și neînfricat, dar cuminte și înțelept cât nu se mai poate, atunci când e nevoie, și te poți bizui pe el fără teamă. Să știi că dacă te asigură de ceva în numele Pekalei lui dragi, te poți duce orbește după el.

— Și de data asta?

— Da.

— Nu pricep numai ce are de gând să facă...

— Nu-l întreba, că tot nu ți-ar răspunde. Nu-i place să fie cercetat. Își are el planul lui și e sigur că o să-l ducă la bun sfârșit. Să-l urmăm deci fără să-l descoasem; „copilul" e fericit când vede că se încrede cineva în cuvântul lui.

Caii zburau ca nălucile peste stepa întinsă. Femeia șeicului călărea voinicește, Tifl nu căta înapoi, dar ochii lui iscodeau la dreapta și la stânga, urmărind mișcările persanilor. Căpitanul părea să fie un om prevăzător, căci își luase măsurile trebuincioase. Acum, când știa că fugarii vor să treacă munții, își împărțise oamenii astfel ca să poată urmări din toate părțile pe șeic și tovarășii săi.

— Iată de ce te temeai, zise Kara, șeicului.

— Acum nu mă mai tem, îi răspunse el.

— De ce?

— Știu că Tifl se va ține de făgăduială.

— Bine, bine, la șes caii noștri aleargă mai repede decât ai soldaților, dar, când vor trebui să urce nu se pot lua la întrecere cu ai lor. Dacă ne urmăresc, ne ajung.

— N-au decât!

— Și ce are să se întâmple pe urmă?

— Nici nu mă întreb, Tifl știe ce vrea.

Ajunseră la poalele dealului. De aici pornea în sus, coasta pe care Tifl începu s-o urce călare, urmat de ceilalți. Pământul era moale și urmele se întipăreau adânc în el. Când fură în vârful dealului, Tifl arătă spre ele și zise:

— Cu astea le-am lăsat vorbă încotro ne ducem. Au să ne creadă și au să pornească după urme.

— Ce vrei să spui? întrebă haddedihnul nedumerit. Oare s-ar putea să nu ne creadă?

— Da.

— De ce?

— Pentru că... pentru că...

Își întrerupse vorba, se încruntă și chipul lui ca de copil, păru deodată bătrân, mai bătrân chiar decât era de ani. Zise aproape răstit:

— Ești aici acasă la tine, o, Kara Hagi Halef?

— Nu.

— Eu, da. Cunosc tot ținutul pe degete. Dacă am fi la haddedihni, aș asculta eu de tine, suntem însă la djanicuni și trebuie s-asculți tu de mine.

Sări din șa și porni înainte, pe jos, cu iapa după el. Ceilalți descălecară de asemenea și-l ur-

mară. Șeicul și nevastă-sa duceau armăsarii lor de căpăstru, temându-se că, fiind străini, aceștia nu îi vor urma de bunăvoie.

Acum urcușul era destul de anevoios. Ici-colo câte o tufă, un copăcel firav, din care Tifl rupea câte o creangă și o arunca la pământ, ca să ademenească pe urmăritori.

Ajunseră la un mic platou. Soldații se zăreau cu mult în urma lor, urcând de asemenea coasta. Unul din ei ridică din întâmplare capul și-i văzu. Spuse și celorlalți, apoi începură cu toții să strige spre ei vorbe de ocară și să-i amenințe cu pumnii.

— Vin într-adevăr, zise șeicul. Sunt curios să văd ce o să se întâmple.

— Uite ce! interveni Tifl și arătă cu mâna spre stânga și spre dreapta.

În depărtare se zăreau o parte din persani, gonind spre trecători.

— Se duc să ne aștepte la ieșire, pe când ăștia de colo ne gonesc din urmă. Vor să ne prindă între două focuri.

— Rău că n-avem arme, zise Hafis Aram. N-am avut timp să mi le iau la plecare, a trebuit să fug în cea mai mare grabă.

— N-avem nevoie de arme. Haidem! rosti Tifl cu hotărâre.

Drumul ducea printr-un amestec de stânci, dar spre uimirea celorlalți „copilul" nu ținu linia dreaptă, ci se abătea când ici, când colo, învârtindu-se aproape în cerc și ajungând apoi nu departe de la locul de unde pornise.

De aici se făcea însă o potecă îngustă, între doi pereți de stâncă, pe urmă venea o văgăună,

care cotea nițel și cobora apoi la vale. Povârnișul era anevoios și înaintau foarte încet.

De ce va fi ales Tifl tocmai drumul acesta, era de neînțeles pentru tovarășii săi.

Când ajunseră iar la loc liber, se aflau lângă un perete neted de stâncă. „Copilul" se opri, duse degetul la buze, ca să facă semn celorlalți să tacă, și ascultă cu încordare. De sus se auzeau glasuri omenești.

— Cine sunt? întrebă în șoaptă șeicul.

— Persanii, răspunse Tifl, zâmbind.

— Așadar, deasupra noastră?

— Da.

— *Maşallah!*

— Au ajuns pe colțul de stâncă pe care ne aflam noi adineauri. Să mai așteptăm nițel.

Când se făcu liniște sus, kurdul le făcu semn să-l urmeze. După câtva timp ceilalți văzură cu mirare că ajunseseră iar la povârnișul pe care-l urcaseră cu puțin înainte și dădură de urmele lăsate de ei, amestecate cu ale urmăritorilor.

— Acum ne caută sus, râse Tifl. Să coborâm din nou, dar nu pe aici, ci pe un pământ pietros, unde nu rămân urme.

Arătă înainte, dincolo de pământul moale, unde se vedea o potecă bolovănoasă, care cobora treptat până aproape unde începea șesul. Caii mai mult alunecau decât coborau pe unde poteca era o fâșie îngustă de pietriș. Ajunși la șes, Tifl vru să încalece, dar Kara îl apucă de braț și-i zise, privindu-l cu admirație:

— Tifl, de unde ai tu asta?

— Ce? răspunse el cu nepăsare.

— Mintea, înțelepciunea asta a ta...

— A, crezi că am fost isteț? zise kurdul cu o expresie copilărească a feței.

— Foarte! Abia acum înțeleg. Nu e așa că nici gând n-aveai să treci munții?

— Firește!

— Ci să te prefaci numai, ca să-i tragi pe sfoară pe persani?

— Ai ghicit.

— Voiai să-i faci s-alerge dincolo, la capătul celălalt al trecătorilor?

— Chiar așa.

— Și să ne lase calea liberă?

— Întocmai.

— Și acum? Crezi că ne putem întoarce pe drumul de unde a fost silit șeicul să se abată?

— Nu e nevoie.

— Atunci, ce ai de gând?

— Să o luăm prin „trecătoarea iepurilor" și să ne îndreptăm spre casă.

— Dar vom da iar de persani.

— Unde?

— Ori în trecătoare, ori la capătul ei.

— Ei aș! Pesemne că îi crezi niște proști. Mă mir. Ai văzut doar cât de bine a chibzuit căpitanul totul. Închipuiește-ți că ar fi un drum drept între două trecători care duce peste munți și, crezând că o vom lua pe acolo, socoate să ne iasă înainte la mijlocul drumului. O să-și mai trimită el oamenii să ne aștepte la ieșirea din trecătoare?

— Firește că nu, răspunse Kara.

— Atunci unde?

— La mijlocul drumului, după cum spuneai.

— Așadar, trecătorile rămân libere. Putem să ne întoarcem pe aici acasă, fără măcar să fim văzuți de ei.

— Dacă nu va fi lăsat santinele în trecători.

— Poate că va fi lăsat, poate că nu.

— Și dacă a lăsat, atunci?

— Atârnă de câți oameni a pus, dacă ne putem strecura prin vreun vicleșug sau trebuie să ne luptăm cu ei. Acum soldații ne caută pe sus, pe câtă vreme noi o vom lua spre „trecătoarea iepurilor".

Încălecară. Șeicul kalhuranilor, încet și cu mare băgare de seamă, ca și când s-ar fi temut să nu se lovească undeva. Femeia, care nu scosese încă un cuvânt, deși se ținuse voinicește până acum, îl privea cu dragoste și o milă adâncă.

În tot timpul drumului Hafis Aram tăcea. Uneori își mușca buzele până la sânge. Kara își aduse aminte de cele ce povestise locotenentul, că se petrecuse în cortul muhassilului.

— Te doare rău? îl întrebă el pe șeic.

Acesta se codi cu răspunsul, dar femeia zise în locul lui:

— Parcă spuneați că știți ce s-a întâmplat în satul nostru?

— Da! Mi-a spus ofițerul.

— Și mai întrebi dacă îl doare! Află că Hafis al meu e un erou pe care nu-l pot admira îndeajuns. Ai auzit cum vorbește de parcă nu l-ar durea nimic. L-ai văzut chiar zâmbind. Și totuși trupul lui e numai o rană. L-am rugat să mă lase să-l văd și m-am îngrozit. L-au bătut mai rău ca pe un câine, l-au...

El îi făcu semn cu mâna să înceteze, dar femeia urmă:

— Nu-mi cere ca eu, femeia ta, care te iubește ca lumina ochilor, să nu-mi spun măcar durerea de care e cuprins sufletul meu și mila pentru...

— Milă? E oare o cinste pentru un bărbat să fie compătimit?

— Dar numai eu știu ce cumplit suferi și totuși ai atâta putere să te stăpânești!

— Simți odată cu mine fiindcă-ți sunt drag și-ți mulțumesc. Ca un bărbat, și încă șeicul unui trib să fi fost bătut, asta nu trebuie s-o afle nimeni, mai ales din gura femeii lui. Te rog, deci, să nu mai pomenești de asta în fața altora.

Îi întinse mâna. Ea o duse la buze și o sărută cu evlavie. Era atâta milă și mândrie în același timp în ochii ei, pe care nu și-i putea lua de la soțul ei! Și să se mai spună că popoarele astea sunt pe jumătate „sălbatice"! El însă căută să-și dea și mai multă osteneală să-și ascundă suferințele pe care le îndura, ca să-i risipească nițel întristarea.

Străbătură trecătoarea și când ajunseră aproape la capătul ei, Kara descălecă și întinse frâul lui Tifl.

— Ce vrei să faci? îl întrebă acesta.

— Mă duc să iscodesc nițel.

— Crezi că s-ar putea ține santinele pe aici?

— Nu spuneai și tu că e cu putință? Veniți încet după mine. Dacă nu e nimeni, zăbava a fost scurtă, dacă însă da, am putea-o păți.

O luă înainte. Ceilalți rămaseră în urma lui, atât cât să nu se poată auzi pașii lor. Drumul făcea o cotitură care îi împiedica să-l poată ur-

mări cu privirea. Când ajunseră după a doua cotitură, el se afla la cea de a treia. Arătă cu mâna înainte și le făcu semn să se apropie.

— Ai văzut ceva? îl întrebă șeicul, când fură lângă el.

— Da, cinci soldați.

— Călări?

— Nu. Stau jos la mijlocul drumului lângă o tufă, iar caii lor pasc pe-aproape.

— Să-i văd și eu, șopti Tifl.

Descălecă și se furișă cu băgare de seamă la cotitură. Întinse nițel capul, se uită dincolo de ea, apoi se întoarse.

— Nu bănuiesc nimic, spuse el tovarășilor săi. Spaima când ne-or vedea pe neașteptate o să-i zăpăcească și până să se dezmeticească ei, noi vom fi departe.

— Bine, hotărî șeicul. Ia-o înainte că noi te urmăm.

Tifl încălecă iar, țâșni apoi după cotitură, se repezi cu iapa lui de-a dreptul spre persani și dintr-o săritură fu dincolo.

Îngroziți, aceștia scoaseră un răcnet de spaimă și, văzând pe ceilalți venind în goană, se întinseră la pământ, tremurând de frică. Așa se făcu că nu fură călcați în picioare de armăsarii care săriră peste ei într-o goană nebună.

După ce se îndepărtară o bucată bună de drum, își încetiniră goana și Kara se uită îndărăt. Soldații se dezmeticiseră și goneau acum călări, ieșind din trecătoare, spre apus, în lungul dealului.

— Se duc să dea de veste celorlalți că am scăpat, zise șeicul.

— Scăpat, oftă femeia, răsuflând adânc. Abia acum putem spune că suntem într-adevăr salvați. O, Tifl, Tifl, cum ți-aș putea mulțumi!

„Copilul" făcu o mutră de stânjeneală și răspunse arătând spre haddedihn:

— Nu mie să-mi mulțumești, ci acestui înțelept Kara Ben Hagi Halef Omar. Dacă nu lua el armăsarii cu noi, ne-ar fi fost cu neputință să vă scoatem din mâinile soldaților.

Atunci șeicul întinse băiatului mâna și grăi astfel:

— Iartă-mă, rogu-te, că nu-ți pot ține o cuvântare mai lungă, dar sunt foarte ostenit și sufăr de dureri de neînchipuit. Doar atât îți spun: Nu voi uita niciodată ce ai făcut pentru mine și ce datorez armăsarilor tăi. Numai cu astfel de cai puteam fi salvați. Murgul tău e neasemuit. Dar ai cui sunt ceilalți doi?

Tifl nu dădu răgaz lui Kara să răspundă și zise repede:

— Ia ghicește, o, șeic al kalhuranilor!

— Oare să fie de aceeași obârșie cu cestălalt?

— Mai departe!

— A fost cândva un armăsar al haddedihnilor care nu se putea asemui și nici nu putea fi întrecut de nici un alt cal sub soare. Îl chema Rih și n-avea voie să-l călărească nimeni decât Kara Ben Nemsi, de câte ori venea pe la ei.

— Uită-te la murgul pe care călărește stăpâna cortului tău. Îl cheamă Assil Ben Rih.

— E deci fiul lui Rih. *Maşallah!* Și cestălalt care mă poartă pe mine?

— Numele său e Barkh. A fost adus la noi de către vestitul șeic al haddedihnilor.

— Cum? Hagi Halef Omar se află la voi?

— Da.

— Dar la ce i-au trebuit amândoi? Pentru cine e celălalt?

— Ghicește!

— Nu cumva... oare... se va fi aflând Kara Ben Nemsi iar cu prietenul său?

— Da, e și el aici. Ba mai e încă cineva. O să-i vezi pe toți. N-am timp să-ți spun acum, căci trebuie să ne grăbim s-ajungem acasă până a nu se înnopta.

Călăreau acum mai domol prin șesul nisipos, uitându-se când și când înapoi. În curând zăriră pe cavaleriști venind după ei. Așa susținea Kara, dar șeicul nu vroia să creadă.

— Nu se poate să le fi venit gândul să ne urmărească, zicea el.

— Își vor fi dat și ei seama că le va fi cu neputință să ne ajungă, adăugă tânărul haddedihn.

— Nu numai asta. Știu însă bine că nu le e îngăduit să încalce ținutul djanicunilor.

— De ce?

— Ustadul a obținut de la șahinșah să nu pășească picior de militar înarmat pe pământul său. Soldații nu numai că se și află pe el, dar parcă vor să ne urmărească până la casa Ustadului.

— Așadar acesta e aici atotstăpânitor?

— Da. N-ascultă decât de șah. Au un înscris în privința asta, care a fost semnat de șah, cu însăși mâna lui și pecetluit cu pecetea lui. Drept e că de azi încolo va dăinui între noi o vrăjmășie de moarte, fiindcă am împușcat pe muhassil,

dar pe pământul djanicunilor nu mă poate ajunge nici un fel de răzbunare. Dacă soldații care ne urmăresc nu și-au depus armele colo, la poalele muntelui, Ustadul are dreptul să-i împuște pe toți, până la cel din urmă. Tifl, tu ce zici?

— Vom înștiința pe ai noștri cum vom ajunge la cea dintâi casă a satului, ca s-o afle toți. Acum să ne grăbim. Te-aș ruga însă mai întâi, o, șeic al kalhuranilor, să-mi spui dacă tu crezi că mă voi ține de cuvânt. V-am asigurat în numele Pekalei mele că vom ajunge la vreme acasă.

— Tu te ții întotdeauna de cuvânt, mai ales când e vorba de Pekala. Așa și acum.

— Mulțumesc. Acum dați zor!

Îndată ce lăsară în urmă pământul pietros și ieșiră la câmp înverzit, caii porniră ca o săgeată. În curând ajunseră la cea dintâi casă de la marginea satului. Tifl se opri ca să dea de veste, după cum spusese. Omul care locuia aici era — ca să zicem așa — portarul satului, fiind însărcinat cu apărarea lui. Tifl știa că poate fi acum fără grijă și se îndreptă cu ceilalți spre „Casa înaltă".

Toți cu care se întâlneau păreau mirați să-l vadă pe Hafis Aram și soția lui fără alaiul obișnuit, dar nimeni nu zise nimic. Arareori se oprea câte unul în loc și privea, clătinând capul, după călăreți.

Iată, deci, întâmplările lui Kara din ziua aceea. Plimbarea lui luase o întorsătură la care nu s-ar fi așteptat nimeni. În lipsa lor, nu se petrecuse nimic deosebit la noi. Stătusem doar puțin de vorbă cu bucătăreasa „feciorelnică" a casei. Când, întorcându-se din sat, trecu pe lângă

mine și-i zâmbii, îndrăzni să se oprească. Închise ochii ei mititei, ca să cugete mai bine cum să înceapă vorba, apoi îi deschise iar și mă întrebă, în limba turcească, firește:

— Effendi, ai fost vreodată la Teheran?

— Da, i-am răspuns eu.

— Nu l-ai cunoscut din întâmplare și pe Hagad, *aștși**?

— Nu.

— Păcat! Ăsta era tata. Dar pe Mahub Suliman effendi, care a fost sefir**?

— Nici pe el.

— Păcat! Era stăpânul tatii. Amândoi s-au dus în același timp la Teheran, sefirul fiindcă l-a trimis sultanul și tata fiindcă era bucătarul sefirului. Mama era și ea cu ei și când s-a împlinit anul de când erau cu toții acolo am venit și eu pe lume.

— Așadar tu nu te tragi din Turcia, ci din Persia?

— Eu mă trag din mama și din tata și amândoi erau turci. În copilărie vorbeam mai mult turcește între noi și limba asta mi-e mai dragă ca oricare alta. Tata gătea mâncare și pentru mama și, fiindcă mă ținea tot pe lângă el, am învățat și eu să gătesc. După ce a murit biata mama, și-a lăsat haremul pustiu și a rămas numai cu mine. Când sefirul s-a întors apoi iar la Stambul, tata nu l-a însoțit, fiindcă fusese numit bucătar al șahului. Dar pe Tifl al nostru îl cunoști, nu e așa?

---

* Bucătar.

** Ambasador turc.

— Firește că-l cunosc. De ce mă mai întrebi?

— Îl chema pe atunci altfel, eu însă așa i-am spus dintotdeauna. Unii îi spuneau *el arads**, fiindcă are un picior mai scurt. Mi se pare că numele adevărat l-a uitat și el. Venise cu alți copii de djanicuni la Teheran, ca să se bage argat la grajdurile șahului. Locuia la Curte, ca și mine. Ne-am împrietenit fiindcă era mereu flămând și dădea întruna târcoale pe la bucătărie. Îl îndopam cu de toate, de aceea l-am poreclit „copilul". Își lingea degetele după bunătățile pe care i le dădeam și fiindcă în turcește cuvântul „delicios" se numește *pekala*, mi-a spus Pekala și numele ăsta mi-a rămas până în ziua de astăzi. Toți ne cunosc sub numele de Tifl și Pekala. Tifl al meu era, la drept vorbind, născut numai pentru cai. În afară de mine și de ei nu vroia să știe de nimeni și de nimic. Și după cum îi iubea el, așa îl iubeau și ei pe el. Se pricepea la cai ca nimeni altul, de aceea toți cei mari țineau la el foarte mult. Dar lui nu-i păsa de ei. Un cuvânt de laudă de-al meu prețuia în ochii lui mai mult decât o sută altele venite de la alții. Lasă că și eu am știut să-i dau creștere și-i mai dau încă și acum. Vezi că un bărbat trebuie ținut în frâu. Sunt toți ca niște copii, dar știi, toți!

— Și Ustadul? Ori chiar și Pederul? o întrerupsei eu.

Întrebarea mea o zăpăci puțin. Se uită încurcată la mine, își frecă vârful năsucului cu degetul arătător și obrajii i se rumeniră și mai

---

* Șchiopul.

mult. Pe urmă dădu capul pe spate și zise repede, ca și când ar fi găsit răspunsul cel mai nimerit.

— Păi ăștia nu sunt bărbați!

— Nu? Atunci ce sunt?

— Stăpâni. Știi doar că există două feluri de bărbați.

— Așa!...

— Da, adică unii care poruncesc și alții care trebuie s-asculte. Stăpânii sunt oameni întregi, ceilalți se cere să se ocupe mereu cineva de creșterea lor.

— Voi, femeile, nu-i așa?

— Da. Fiindcă pentru asta e nevoie de multă dragoste, multă răbdare și tărie, însușiri pe care nu le aveți voi, bărbații. Dacă nu mă crezi, întreabă pe „copilul" meu, să-ți spună el câtă trudă și griji am avut să-l cresc — ba le mai am încă și astăzi. Nu e glumă să fii mama unui băiat care e aproape de o vârstă cu mine. Ba e chiar cu câteva luni mai mare. Îți spun drept, effendi, a fost o adevărată luptă între mine și el până a înțeles că datoria de a asculta de cineva nu se măsoară după lungimea trupului. Mânca nu cât un om, ci cât patru, de aceea a crescut mai pe urmă cât îl vezi; pe când eu rămâneam tot mai mică pe lângă el. Asta mă jignea. Cum aș fi vrut să rămânem amândoi deopotrivă! Atunci am început să mănânc și eu cât el, dar la mine s-a întâmplat altminteri: în loc să cresc în înălțime, creșteam în lățime, ca un poloboc. Trebuia să se uite la mine de sus când îmi vorbea; asta l-a făcut să-și închipuie că e în toate mai ceva decât mine. Nici nu voia să ia în seamă grăsimea

mea, dimpotrivă, îl făcea să zâmbească. Și asta mă mâhnea adânc. Mă temeam că într-o bună zi o să nesocotească simțămintele mele de mamă. Din ce creștea, din ce se îndepărta de mine. Se fudulea grozav cu înălțimea lui. Nici nu-și dădea seama că e spre paguba lui. Un băiat ca el, adică un grăjdar, trebuie să se oprească din crescut la un anumit timp. El însă se făcea tot mai înalt, până ce întrecu pe mai marii săi și asta îi supăra. Pantalonii îi rămâneau prea scurți, mânecile nu-i treceau de cot. Arăta urât al naibii, de aceea, în loc să înainteze în grad, l-au tot dat îndărăt, măcar că era mai priceput ca toți în meseria lui și bun la suflet, să-l pui pe rană. De necaz a început să se schimbe și se purta mojicește cu toți; chiar și cu mine. Stomacul lui mi-a rămas credincios, dar nu și inima. Ne-am fi răcit așa încetul cu încetul până am fi ajuns să nici nu ne mai cunoaștem dacă nu se întâmpla ceva care a schimbat cu totul fața lucrurilor. Știi tu, effendi, că islamul oprește pe drept-credincioși să bea vin? Așa vrea *Coranul*.

— Nu e adevărat.

— Ce?... Nu te înțeleg...

— În *Coran* scrie așa: „Tot ce îmbată nu e îngăduit". Deci, orice băutură care te amețește e oprită, nu numai vinul, pe care poți să-l bei cu măsură, fără să te îmbeți.

— Se poate, dar un musulman cuminte se ferește, fiindcă bețivul nu-și dă seama că s-a îmbătat decât abia după ce s-a trezit și atunci, în mahmureala lui, își blestemă ceasul că a călcat poruncile *Coranului* și jură că nu o să mai bea. Uneori se ține de cuvânt, dar mai adesea ba.

Și ca să nu-mi uit vorba: șahul are uneori musafiri care nu sunt de legea noastră. Trebuie să le dea vin la masă. De aceea are un *kabu** cu sumedenie de sticle pline cu băuturi de astea care îmbată. De la bucătăria mea până la *kabu* nu era departe și se întâmpla de multe ori ca ușa la sticlele alea să rămână deschisă. Și ce crezi că s-a întâmplat, effendi?

— Ca Tifl să nimerească la pivniță.

— *Maşallah!* De unde știi?

— Bănuiesc.

— Ți-a spus el?

— Nu.

— M-aș fi mirat, fiindcă nu-i place să vorbească despre asta. Rușinea pe care a pățit-o e mai mare decât toată pivnița. Dar stai că nu merge așa lesne cum îți închipui tu. Trebuie să-ți povestesc cu de-amănuntul. „Copilul" mâncase la prânz în bucătărie — știu și acum ce i-am dat. Vrei să-ți spun?

— Nu, mulțumesc, nu e nevoie.

— Făcusem și niște mâncare de curmale cu orez. I s-a părut prea rară. Ne-am luat la ceartă. El tot mai mânios, eu de asemenea. Ședea jos pe podea și fiindcă așa nu era mai înalt ca mine, m-am repezit la el și i-am răsturnat mâncarea pe cap cu oală cu tot. A început să țipe, să tușească, să strănute. Oala i se potrivea însă atât de bine pe cap că nu putea deloc s-o scoată. Mi s-a făcut frică și am luat-o la fugă. M-am ascuns să nu mă găsească, pentru că mă temeam

---

* Pivniță.

să nu-mi facă, Doamne ferește, cine știe ce, de necaz.

M-am întors abia într-un târziu în bucătărie. Tifl nu mai era acolo; oala zăcea în hârburi la pământ. Le-am adunat și mi-am propus să-i fac fiertură de curmale cu orez și mai rară de aici înainte.

Veni vremea cinei, dar Tifl nu se arătă. M-am întristat și mi-am propus să nu fac fiertura chiar așa de rară. Tifl nu veni nici a doua zi dimineață și nici la prânz. De inimă rea m-am hotărât să-i fac fiertura de curmale groasă ca pilaful. Degeaba, nici a doua zi nu veni. Atunci am plâns. N-a folosit însă la nimic, Tifl parcă intrase în pământ. Am cercetat, dar nimeni nu-l văzuse de două zile. L-au căutat pretutindeni. Zadarnic. Mă topeam de jale. Am adunat cioburile oalei, mă uitam la ele și plângeam ca un copil, mă mustram singură și-mi ziceam că dacă voi da iar de el, o să-i fac fiertura de curmale atât de groasă să facă șa din ea. Asta a ajutat! Cum am mântuit gândul veni *merd-y-şarab** și spuse că l-a găsit pe Tifl. Zăcea văitându-se în pivniță și nu putea veni sus fiindcă își rupsese un picior. Știi ce am făcut atunci, effendi?

— Ai alergat în pivniță și...

— Am alergat? mă întrerupse ea. Zburam! Era adevărat. Tifl al meu zăcea în pivniță și gemea de ți se rupea inima. Se trezise de-a binelea.

— Cum adică, fusese beat?

---

* Omul vinului — pivnicerul.

— Mai întrebi? Voi, bărbații, la mânie faceți tocmai ce n-ar trebui. Mânia nu e altceva decât tot un fel de amețeală, o beție; și când un astfel de „copil" mânios vede ușa pivniței deschisă, ce vrei să facă altceva decât să intre? Ți-am spus ce mâncău e. Crezi că de băut bea mai puțin? Deșertase vreo zece-douăsprezece sticle, care zăceau în jurul lui.

— Cum putuse să le destupe?

— Le spărsese gâturile. În ce fel izbutise, nu mai știa. Își aducea doar aminte că îi fusese sete, o sete grozavă și băuse în neștire. Se sculase apoi să plece, dar când a fost pe la jumătatea scării n-a mai putut și s-a rostogolit până jos, rupându-și un picior. S-a apucat atunci iar să bea, până a adormit. Dar ce somn! Abia l-a putut deștepta pivnicerul, zgâlțâindu-l de nu știu câte ori.

— N-o fi dormit întruna; se va fi trezit el în vremea asta din când în când. Și cu piciorul ce era?

— Și-l rupsese de sub genunchi și era atât de umflat că *hakimul**, care a fost chemat în, grabă, zicea că nu poate să-i facă nimic până ce nu s-o dezumfla. S-a vindecat el, dar piciorul a rămas mai scurt decât celălalt. De atunci i-a rămas porecla „șchiopul". Încolo nu și-a vătămat nimic. „Copilul" sare și aleargă tot atât de sprinten ca și înainte, dar la cai n-a mai putut să rămână, acolo se cer oameni întregi.

— Bănuiesc că tu l-ai îngrijit cât a zăcut?

---

* Doctorul.

— Mai e vorbă! Nu lăsam pe nimeni să se apropie de el. Doar eu eram de vină că s-a mâniat într-atât încât n-a mai știut ce face. Și... și... pot să-ți încredințez ceva, effendi?

— Cum să nu!

— Nenorocirea asta ne-a împăcat. De atunci Tifl nu iese din cuvântul meu și mă ascultă orbește, afară de când e... pe cal. Atunci e el stăpânul, n-am voie să-i spun nimic. Îi e și acum rușine de prostia pe care a făcut-o când s-a îmbătat și e de ajuns să aduc vorba numai pe departe despre ea că face orice îi spun, numai să tac. Tot așa e și pe la voi, unde poate bea cineva cât vrea și orice vrea? E și acolo amețeala tatăl rușinii și beția mama ei.

Ce i-aș fi putut răspunde! Noroc că Pekala n-așteptă răspunsul, ci urmă:

— Ce recunoscător mi-a fost Tifl din clipa aceea până în ziua de astăzi! Urăște și disprețuiește nerecunoștința ca și mine. Ne-am îngrijit unul pe altul până ne-am tămăduit, mai întâi eu pe el, pe urmă el pe mine.

— Te-ai îmbolnăvit și tu?

— O, și încă rău de tot! Nu trupul, ci sufletul mi-a fost bolnav. Cum a putut Tifl să pună piciorul pe pământ și să umble, a venit moartea și l-a luat pe bietul tata. Știi tu ce înseamnă asta? Nu aveam pe altcineva pe lume decât pe ăștia doi: tata și „copilul". Numai pentru ei trăiam. Când a murit tata, am vrut să mor și eu, să mă duc după el. Plângeam și mă boceam toată ziua, nu închideam ochii cât era noaptea de mare. Toți râdeau de mine, numai Tifl, nu. Dar nici dreptate nu-mi dădea. Mă mustra. Am vrut să

mă mânii pe el, n-am făcut-o însă, căci jurasem mână în mână să nu ne mai certăm niciodată și ne-am ținut de cuvânt. El altfel gândea despre moarte. Tu ce crezi despre ea, effendi?

— Nu există moarte.

Își bătu palmele și strigă uimită:

— Și tu? Și tu? Și cu toate astea am auzit că în țările din Apus oamenii cred același lucru despre moarte ca și mahomedanii. Ustadul ne-a învățat că nu există moarte. Socoteam că numai el poate spune și dovedi asta, iar acum aud că tot astfel judeci și tu. Pentru mine moartea era o femeie rea și fioroasă care ia pe oricine și nu mai dă pe nimeni îndărăt. Mi-era frică de ea, totuși doream să vină și să mă ducă la tata; iubirea mea pentru el era mai mare decât frica de moarte. Făceam bine sau rău, effendi?

— Nici una, nici alta. Crezi că atunci judecai moartea altfel decât acum?

— Da.

— Așa! Acum ce crezi?

— Ca și tine: că nu există moarte.

— Și atunci?

— Că totuși există.

— Te înșeli. Nici atunci nu credeai altfel.

— Zău? Oi fii știind eu mai bine...

— Păi așa spuseși tu singură.

— Când?

— Chiar acum. Doreai să vină moartea să te ia și să te ducă la tatăl tău. Poate atunci să existe moarte?

— Firește! Doar de asta o doream.

— O, Pekala, Pekala!

— Zâmbești? De ce?

— Moartea să te ducă la tatăl tău! Dacă lucrul e cu putință, înseamnă că tatăl tău mai există.

— Se înțelege!

— Și dacă putea să te ducă la el, însemna că și tu mai exiști?

— Da.

— Așadar, existați amândoi, și tu și el?

— Da. O dată ce ne-am fi regăsit!

— Atunci nu mai erați morți!

Pekala rămase o clipă nedumerită, pe urmă strigă:

— *Maşallah!* Bine zici. M-ai prins!

— Nu pe tine te-am prins, ci cu totul altceva. Cugetă mai departe. Dacă nu sunteți morți după moarte, atunci nici nu există moarte.

— Bine, asta am înțeles-o, dar de murit tot murim.

— Înseamnă acest „a muri" o nimicire totală?

— Nu. Urmează apoi adevărata viață — așa spune Ustadul nostru.

— Așa spun și eu, și așa spuneai și tu atunci când îți doreai moartea. Iată ce am vrut să-ți dovedesc. Astfel vorbesc mii și mii de oameni despre moarte, fără să-și dea seama că prin aceasta îi neagă existența. Când omul a vorbit întâia oară despre moarte, atunci s-a născut moartea în închipuirea lui, dar s-a născut fără viață. Și acest gând fără viață a dăinuit de mii de ani în creierul omenesc și va dăinui încă tot atât, fără ca oamenii să recunoască vreodată că le e frică de o sperietoare.

— Sperietoare? Cam așa spunea atunci și Tifl al meu.

— Cum, el, un om atât de tânăr, cum era pe vremea aceea?

— De ce te miri? Nu uita că Ustadul nostru trăiește de peste cincizeci de ani printre djanicuni. A insuflat gândurile și credința lui bătrânilor, iar aceștia au trecut-o apoi copiilor lor. Și știi tu cum se face asta, effendi? Întocmai cum a făcut Tifl cu mine când spuneam că vreau să mor. Nu e în tot *duarul* un singur copil care auzindu-te spunând o astfel de dorință să nu-ți răspundă îndată că dorința asta nu ți se poate împlini. Îmi îngădui să-ți spun în ce fel vorbea Tifl cu mine?

— Te rog chiar.

Femeia se așeză jos în fața mea, se înfășură mai bine în vălul ei alb, lăsând să i se vadă numai chipul ei drăgălaș, și începu:

— Era seara. Stăteam în fața bucătăriei unde tamarinzii își lăsau frunzișul lor verde asupra mea, ca și când le-ar fi fost milă de mine și ar fi vrut să mă mângâie, căci lacrimile îmi șiroiau fără încetare pe obraz, și-mi doream moartea. Atunci veni Tifl, încet, pășind în vârful degetelor, căci îmi respecta durerea. Se rezemă de trunchiul tamarindului și multă, multă vreme nu scoase un cuvânt. O tăcere adâncă domnea în jurul nostru, numai în mine grăia dorul după cel pierdut și-mi doream moartea. Deodată se auzi glasul „copilului", încet, înăbușit și blând. Suna altfel decât până atunci. Parcă venea de undeva, din văzduh, de sus de tot... Ca și când o zână bună din *O mie și una de nopți* ar fi plutit deasupra capului meu și-mi povestea de țara ei însorită și frumoasă. Ca prin minune lacrimile au secat

și-mi simții sufletul ușor, ușor ca un fulg. Nu mai mi-era dor de moarte. Vedeam prin frunziș luna împrăștiindu-și de pe cerul senin razele ei argintii. Pe pământ era întuneric, dar mâine, mâine va răsări soarele și-l va lumina și pe el. Va fi și raza atât de dragă mie și după care tânjesc cu atâta dor... Oare va putea ochiul meu s-o zărească?

Mă uitam uimit la femeia aceasta. Să fie tot bucătăreasa „feciorelnică", aceea care mi se păruse oarecum caraghioasă? Și în ce lumină îmi apărea acum deșiratul de Tifl pe care îl crezusem un om mărginit la minte! Nu cumva aveau toți cei care locuiau în casa aceasta două firi într-un singur trup? Trebuia să vii din Europa în îndepărtatul și hulitul Kurdistan, ca să descoperi suflete omenești? Oare nu ne dăm abia în astfel de împrejurări seama că în orice om există două firi? De ce mi-a fost atât de ușor să înțeleg abia acum ce voia să spună șeicul haddedihnilor prin „nu Hagiu, ci Halef". Mă smulsei din gândurile mele, căci o văzui pe Pekala privindu-mă, în așteptare.

— De unde îi venise „copilului" în minte cuvintele mângâietoare cu care ți-a gonit durerea? o întrebai eu.

— Iubirea i le insuflase, effendi. N-ai băgat de seamă că adevărata iubire găsește întotdeauna cuvintele potrivite? În noaptea aceea am dormit liniștită, întâia oară de la moartea tatălui. Când m-am deșteptat, n-am mai plâns. Când simțeam că lacrimile vor să țâșnească iar, mă gândeam la raza de soare care nu moare niciodată ci strălucește pururi. Și-apoi, s-a întâmplat că n-am

mai avut răgaz să plâng. Tata murise; nu mai avea trebuință de mine. Ce să fac acum? Unde să mă duc? Tifl era șchiop și nu mai putea sluji la grajd. S-au gândit să-l trimită îndărăt la djanicuni. S-a întâmplat chiar atunci ca Pederul nostru să vină la Teheran, să vadă ce fac djanicunii care slujeau la palatul șahului. Îl căută și pe Tifl și acesta îi vorbi despre mine. Trimise să mă cheme. Ai băgat de seamă ce frumoși și blânzi sunt ochii lui? Și-i aținti asupră-mi și mă privi ca și când ar fi vrut să-mi pătrundă până în adâncul sufletului. Pe urmă mă întrebă dacă n-aș vrea să-mi însoțesc „copilul" la djanicuni și să rămân acolo cât mi-o plăcea. Ce fericită mă simțeam! Astăzi aici e patria mea, până la sfârșitul vieții mele, și cum nu există moarte, cea mai mare dorință a mea e să fiu și eu cândva ca raza aceea de soare care mi-a spus că nu voi muri niciodată.

Se ridică să plece.

— Effendi, zise ea, am o rugăminte; vrei să mi-o îndeplinești?

— Cu plăcere, numai să se poată.

— Se poate, dacă vrei tu. Fii bun și îngăduitor cu „copilul" meu. Iartă-i greșeala de astăzi. Bucuria lui cea mai mare e să-și poată dovedi recunoștința și îi poți face bucuria asta purtându-te îngăduitor cu el.

— Nu e nevoie să mă rogi, dragă Pekala. După ce mă voi mai întrema nițel, o să fac zilnic o plimbare călare prin împrejurimi, și cum el cunoaște bine ținutul și e bun călăreț, o să-l iau cu mine. Spune-i ce am de gând.

— Ce bine o să-i pară! Îți mulțumesc din suflet, effendi. Sunt mândră că l-ai ales tocmai pe el, „copilul" crescut de mine.

Își încrucișă mâinile pe piept, se înclină adânc și plecă. Mă uitai după ea până ce pieri pe poarta grădinii. Ce ciudate legături sufletești între aceste două făpturi omenești — Pekala și Tifl! E oare în stare așa-zisa noastră psihologie să ni le lămurească? Ce e și unde sălășluiește sufletul? Care sunt legăturile între el și trup? În ce fel influențează asupra organelor noastre trupești și spirituale? Vorbim zilnic, ba chiar de câteva ori pe zi despre el, dar poate susține cineva că-l cunoaște? Înțelesu-l-a cineva până acum? Cine i-a deschis ușa ca să pășească în toată splendoarea lui a putut spune: „Acesta e sufletul omenesc. S-a pregătit de mii și mii de ani să vină să se arate, să vă dea lămuriri. Dar cerutu-i-le-a cineva? Voi v-ați întrebat pe voi, nu pe el, și răspunsul tot voi vi l-ați dat. Acum iată-l în fața voastră. De unde? Nu știți? Aveți curajul să-l întrebați cine e? Vă va răspunde că... sunteți voi înșivă..."

Hanneh îl lăsa din când în când pe Halef și-mi zâmbea de departe. O dată coborî treptele, veni la mine și-mi spuse:

— Deși adormit, îl pot hrăni nițel. Nu-i strică?

— Deloc. Înghite băutura întăritoare fără să-și dea seama. Dar dacă ești cumva îngrijorată, întreabă pe Peder, el se pricepe mai bine ca mine.

După ce apuse soarele, încercai să urc treptele rezemat de baston. Izbutii. Ba putui chiar să ajung până la Halef și mă așezai nițel jos,

lângă el. Chipul său căpătase parcă puțină viață, semn că sângele începuse să circule normal.

Ciudat! Să existe, într-adevăr, un fel de putere poruncitoare în ochii omenești? Să luăm doi inși, din care unul doarme iar celălalt se uită țintă la fața lui și-i poruncește în gând să se deștepte. Adormitul nu-l vede, e cu ochii închiși. Cine e în el care vede privirea și înțelege gândul celuilalt? Nu trece mult și cel cufundat în somn începe să se miște. Oare au toți oamenii această putere sau numai puțini dintre ei?

Halef făcu o mișcare și-și întoarse încet fața spre mine.

— Sihdi... murmură el.

Altceva nimic, dar un zâmbet blajin îi flutură pe buze.

— Presimte că ești aici, șopti Hanneh. Sau crezi că te-a văzut? Ochii îi sunt doar închiși!

— Ți s-a părut numai că m-a chemat pe nume? o întrebai eu tot în șoaptă.

— Nu, l-am auzit deslușit.

— Și el să fi bănuit numai că sunt aici? Nu, nu, știe cu siguranță.

— De unde? De la cine? De văzut nu te vede.

— Oare poți vedea numai cu ochii deschiși? Închide-i pe ai tăi, Hanneh, și închipuie-ți că te afli în tabăra haddedihnilor.

— Uite că o fac, răspunse ea închizând ochii.

— Unde e cortul tău?

— Îl văd deslușit. Perdeaua e dată la o parte... pe covor se tolănește cățelușul meu... în cortul de alături coc pâine... Văd fumul înălțându-se în văzduh și... simt, da, Sihdi, simt mirosul de cocă dospită... uite, acum pâinea începe să se

rumenească... Ah, ce frumos miroase! Vai, ce ciudat, Sihdi...

— Nu e ciudat defel. Sufletul tău a pribegit acum până acolo. Cine nu pricepe, zice că e închipuire.

— Așadar sufletul meu nu era acum aici?

— Ba da.

— Și în același timp acasă la haddedihnii noștri? Nu înțeleg...

— O să te lămuresc îndată. Uită-te drept înainte spre lac până la cea din urmă casă a satului. Ce vezi?

— Un om coboară spre apă.

— Coboară împreună cu el!

— Cobor. Am ajuns la mal. Aruncă haina de pe el ca să se spele.

— Unde te afli acum, Hanneh?

— Aici.

— Nu ai fost în același timp și cu omul acela?

— Da, dar nu cu trupul, ci numai cu privirea.

— Numai? Nu vedeai și gândeai totodată?

— Ba da.

— Cine vedea? Cine gândea? Și unde? Aici ori la lac? Unde gândeai? Acolo ori aici? Cine a coborât cu omul? Cine îi număra poate și pașii și treptele? Cine simțea când le atingea ușor cu piciorul lui?

— Eu.

— Parcă spuneai că te afli aici nu acolo?

— *Maşallah!* Am fost și acolo, zău am fost! Când țin ochii deschiși, sufletul meu se poate duce până unde ajunge și privirea, dar când îi închid, e liber să pribegească până unde vrea. Cum se face asta?

— Cugetă tu întâi. Sunt lucruri pe care omul trebuie să le înțeleagă de la sine, fără să i le lămurească altcineva. Să te ajut nu e destul. Hrana și-o bagă omul singur în trup, altul i-o pregătește numai. Eu îți pregătesc numai hrana sufletului, dar de mistuit trebuie să o mistui tu însuți. Ești o femeie înțeleaptă și deșteaptă, dragă Hanneh. Cu alta nici n-aș sta de vorbă despre astfel de lucruri. Și mai e un motiv, mult, mult mai puternic.

— Care, effendi?

— Nu ghicești?

— Nu.

— Mă mir.

— Spune-l, rogu-te...

— Adu-ți aminte ce m-ai întrebat înainte de-a porni cu Halef la drum.

— Îngăduie-mi să mă gândesc nițel.

După câtva timp, mă privi oarecum uimită și zise repede:

— Acum știu. Eram mâhnită că pe noi femeile ne cred fără suflet și te-am rugat să-mi spui părerea ta în privința asta. Așa e?

— Da.

— Cu toată dragostea lui nemărginită pentru, mine Halef credea că femeile nu pot ajunge în raiul lui Allah din pricină că n-au suflet. Mă mâhneau adânc cuvintele lui. Tu însă mi-ai spus cuvinte de mângâiere, asigurându-mă că nu e adevărat. Asta n-am s-o uit cât voi trăi!

— Atunci ți-am adus mângâiere. Dar astăzi?

— O, mai mult, mult mai mult! Astăzi ai dat și dovada, mi l-ai și arătat. Știu acum că sufletul trăiește în mine sau în afară de mine,

poate și una și alta. El poate vedea cu ochii mei trupești, dar și fără ei. Simt sufletul meu și iarăși nu sunt pe de-a-ntregul. E și nu e ce sunt eu. Ce și unde e când nu e în mine? Pentru ce te uiți așa mirat la mine, effendi?

— Mă mir de gândurile astea ale tale.

— Sunt cumva greșite?

— Nu, dar n-am auzit încă astfel de cuvinte din gura unei femei.

— Pentru că femeilor voastre nu li se spune că n-au suflet, așa că nu sunt nevoite să cugete la lucruri de acestea. Pe mine însă m-a silit nevoia. Chiar după ce mi-ai adus tu mângâiere, spunându-mi că cele ce cred ai noștri despre femeie nu sunt drepte, îmi frământam mereu mintea să mă dumiresc. Îmi căutam totdeauna sufletul din mine, nădăjduind că mi se va arăta. A fost însă degeaba. Nu l-am putut găsi. Pe urmă am venit aici. L-am văzut pe bietul Halef zăcând ca mort în fața mea. Doar din când în când mai da semne de viață. Caut sufletul lui. E aici când se trezește, când murmură aproape în neștire cuvinte neînțelese? Și unde piere pe timpul cât zace el dus, aproape fără suflare?

— Dar al tău, Hanneh, unde e acum?

Mă privi nedumerită.

— Aici lângă mine, în mine, unde vrei să fie? Oare nu el vorbește acum prin gura mea?

— Răspunsul e cât se poate de ușor la întrebarea ta.

— Pentru mine e însă foarte greu și nu-l pot găsi.

— Cugetă nițel. Închipuiește-ți că ai pornit să-ți cauți o prietenă. Ești oare tu însuți această prietenă?

— Nu.

— Sau e chiar aici?

— Dacă ar fi, n-aș căuta-o.

— Vorbești cu ea. Sunt cuvintele acestea ale tale sau ale ei?

— Ale mele.

— Așa e. Îți cauți sufletul; vorbești despre el cu mine chiar în clipa asta. Poate fi el acela care vorbește acum cu mine?

— Nu. El nu e eu ci suntem amândoi în același timp. Dar cine e acela care se slujește în clipa asta de buzele mele ca să vorbească despre el?

— Hanneh e, Hanneh care tânjește după cerul lui Allah, deschis oricărui spirit omenesc îndrumat spre înălțimi de sufletul din sine. El cunoaște calea, căci sălășluiește în Allah. Nu tot așa spiritul, căci el nu cunoaște și nu pricepe decât cele pământești.

— Crezi deci că suflet și spirit sunt deosebite unul de...

Se opri din vorbă văzând pe Șacara venind și făcându-i semn că are să-i spună ceva. Mă sculai și eu și mă dusei la culcușul meu.

„O femeie de beduin!" îmi ziceam eu în gând. Ce înduioșătoare era strădania asta a ei pentru dezlegarea problemei existenței sufletului care a preocupat și va preocupa întotdeauna minți mai luminate ca a ei. Era însă de o inteligență cu totul deosebită și aproape nu mă miram că o auzisem vorbind cu atâta înțelepciune și judecată

despre lucruri mai presus de priceperea unei făpturi simple și fără învățătură.

Peste vârfurile dealurilor se lăsa amurgul, când se auzi tropot de copite. Kara și Tifl se înapoiau. Cu ei erau șeicul kalhuranilor și soția lui, pe care eu nu o cunoșteam.

Șacara auzise și ea tropotul cailor. Când zări pe femeia lui Hafis Aram scoase un țipăt de mirare și alergă în fugă să-i iasă înainte. Șeicul întrebă îndată ce descălecă unde e Pederul și ceru să fie dus la el. Începu să urce treptele, dar n-apucă să ajungă în vârful scării, scoase un geamăt adânc, închise ochii și se prăbuși grămadă jos. Nevastă-sa îngenunche lângă el și-i rezemă capul de pieptul ei.

— Nu . . . mai . . . pot ! murmură Hafis. Duceți-mă sus.

Tifl veni în fugă cu vreo câțiva inși și-l duseră pe leșinat în casă. Rămăsei singur cu Kara; îl întrebai cine sunt cei doi străini cu care venise. Alergă întâi să vadă ce face Halef, pe urmă se înapoie cu Hanneh și începu să povestească tot ce se întâmplase.

Povestea pe scurt, fără să-și scoată în evidență meritele ci, dimpotrivă, atribuindu-i-le lui Tifl. Firește că era încă tulburat și uneori vorbea cam încâlcit, îl ascultam însă fără să-l întrerup, dar Hanneh punea întrebări peste întrebări. Copilul drag întâmpinase doar primejdii din care scăpase nevătămat, și dacă Halef Omar ar fi putut să-l audă ar fi fost mândru de vitejia flăcăului său — zicea ea. După ce băiatul sfârși, Hanneh mă întrebă înduioșată :

— Sihdi, spune drept, nu-i așa că e frumos ce a făcut el?

— Cât se poate de frumos.

— Oare tatăl său, neprețuitul meu Hagi Halef Omar, ar fi făcut la fel?

— Sunt sigur de asta.

— Îți mulțumesc, Sihdi, mai mare laudă nici că se poate! Gândește-te că e încă un copil. Voi doi sunteți oameni în toată firea, care ați trecut prin multe, și dacă spui că ați fi făcut ce a făcut el înseamnă că e un adevărat viteaz. Dar îndrăzneala lui mă îngrijorează, că de, mamă sunt... Nu zic, să fie curajos, că așa se cere unui bărbat, dar să se ferească pe cât poate de primejdii.

— Și nu s-a ferit?

— Nu. N-ar fi trebuit să spună că e oaspetele djanicunilor. Mai bine tăcea. Îl lăsau atunci în pace și nu-l luau prizonier.

— Vezi tu că nu le-a fost cu putință să-l ia.

— Da, dar s-ar fi putut. Erau în drept să-l omoare și cum el n-avea asupra lui altă armă decât cuțitul, cu ce s-ar fi apărat?

— Atât de repede cum crezi tu nu merge.

— Știu. De obicei prizonierul e osândit la moarte după ce a fost judecat. În pustietățile astea însă, nu se prea ține seamă de așa ceva. L-ai lăudat pe Kara și găsesc că merită, totuși ar trebui să-l mustru pentru nesocotința pe care a făcut-o spunând că e oaspetele djanicunilor.

— Dacă tăgăduia, însemna că minte.

— Oare nu sunt împrejurări în care ești nevoit să minți?

— Pentru mine nu există astfel de împrejurări.

— Ba există. Minciuna la nevoie e îngăduită.

— Așa se spune. Totuși eu găsesc că asta e cea mai josnică minciună și numele ei e lașitate. Când nu ai curajul să spui adevărul, te ascunzi sub o minciună, zisă „de nevoie". De asta și-a dat seama Kara al nostru și mă bucur că, deși copil încă, urăște minciuna.

— Dar dacă prin asta își poate salva viața? Ea nu e numai a lui, ci și a mea și a tatălui său. Trebuie să facă tot, tot, ca să și-o păstreze.

— Crezi că sunt minciuni prin care poți ști dinainte că-ți pot salva viața?

— Mă întrebi prea mult, effendi. Se prea poate ca spunând o minciună să te prindă și să se bage de seamă că ai mințit.

— Vezi? Și atunci când te prinde nu faci alta decât să-ți înrăutățești situația. Bănuielile sporesc, neîncrederea crește, iar primejdia devine atunci și mai mare. Și nu numai atât. Minciuna, chiar aceea de nevoie, e o ucigașă. Ucide respectul de sine. Și ce e mai grozav: mincinosul nici nu-și dă seama de asta. Se crede același dinainte, deși în sinea lui simte că-i lipsește ceva. Devine însă nesigur și bănuitor față de alții. Pierde încrederea în omenire din propria lui vină. A rupt firul moral care îl lega de ceilalți și trebuie să se aștepte să fie considerat de aici înainte ca un om fără onoare, respins din rândul semenilor săi.

— Vai de mine, effendi, mă sperii!

— Și mai e ceva și mai grozav: sămânța pe care o împrăștie.

— Cum vine asta?

— Sunt plante care au în florile lor sute de grăunțe mititele acoperite cu câte un fel de văl subțire. Orice adiere de vânt sfâșie vălul și duce cu sine sămânța și acolo unde o lasă să cadă, încolțește o nouă plantă. Astfel se înmulțesc în scurt timp și se întind pe ținuturi întregi. Cu greu le poți stârpi pe urmă, căci buruiana rea nu piere — cum zice proverbul.

— Și tot astfel se petrece și cu minciuna?

— Da. E tot așa de primejdioasă când nu e descoperită, dacă mincinosul a reușit să-și ajungă prin ea scopul. Atunci minciuna crește, crește într-ascuns, nimeni nu o cunoaște, numai acela care a născocit-o. O îngrijește, o ferește de oameni să nu o vadă și se bucură când vede că sămânța încolțește și împrăștie apoi la rândul ei altele, se întinde mereu, uneori până departe. Minciuna rodește pe oriunde s-a înrădăcinat, dă loc la alte minciuni. Cu timpul, sămânța, care s-a înmulțit acum cu nemiluita, s-a întins până a cuprins totul, a ajuns și la locul de unde a luat-o vântul, ca s-o ducă mai departe. Mincinosul se sperie. Vede că neadevărul spus de el s-a prefăcut în buruiana cea rea, care a copleșit tot ce-a fost bun. Vecinii încep să murmure, ba încă și cei mai de departe. Se întreabă unii pe alții, cercetează și află în sfârșit de unde a pornit pacostea. Făptașul e dat de gol și nimeni nu mai vrea să aibă de-a face cu el. Mă înțelegi ce vreau să spun, Hanneh?

— Aproape...

— Negreșit, buruiana o poți vedea cu ochii, dar minciuna nu, fiindcă ea n-are trup și chip. Veninul ei nu otrăvește numai gândurile, ci și

vorbele și faptele. La început nu se bagă de seamă, dar urciorul nu merge de multe ori la apă. Se spune că minciuna e o pată rușinoasă a omului, eu cred că e și mai mult: e obârșia tuturor relelor de pe pământ. Nu există nelegiuire care să nu fie datorită sau însoțită de minciună. Hanneh, prietena mea, îți repet: bine a făcut Kara că a spus adevărul. Ori îți închipui că l-ar fi crezut dacă mințea?

— Știu și eu ce să cred?...

— Cu siguranță că nu. Venea din ținutul djanicunilor. Dacă ar fi tăgăduit, persanii ar fi prins bănuieli și minciuna ar fi fost mai primejdioasă pentru el decât adevărul pe care li l-a spus în față, fără teamă. L-au numit „nebun" pentru îndrăzneala lui. L-au luat drept un copil fără minte cu care vor isprăvi repede, de aceea n-au luat măsurile pe care ar fi trebuit să le ia în alte împrejurări. Numai datorită iubirii de adevăr a lui Kara are să mulțumească șeicul kalhuranilor că a scăpat cu viața. O minciună, așa-zisă de nevoie, l-ar fi dus cu siguranță la moarte. Și acum, Hanneh, tot te mai îndoiești ca adineauri?

— Nu, effendi. Drept să-ți spun, atât de primejdioasă să fie minciuna — după cum mi-ai descris-o tu — nu mi-aș fi închipuit. Totuși, m-am ferit întotdeauna de ea, fiindcă eram prea mândră să mă înjosesc, știind că minciuna e o înjosire. Acum însă o disprețuiesc și mai mult, ba chiar o urăsc. Să mă omoare cineva și din gura mea n-ar ieși o minciună, încheie cu hotărâre Hanneh.

Se întoarse apoi spre Kara și urmă:

— Bietul șeic al kalhuranilor! Zici că l-au bătut și schingiuit iar el n-a scos un cuvânt, n-a

gemut și nu s-a zbătut. Pe urmă fuga... plin de răni... pe un cal în goană... numai să nu fie prins. Nu de teamă pentru el, ci pentru nevastă-sa. Ce va fi suferit, sărmanul! S-a tânguit pe drum?

— Nu, răspunse Kara. Nevastă-sa l-a întrebat o dată dacă-l doare și el i-a poruncit să tacă. A suferit cumplit, dar și-a stăpânit gemetele. Aici l-a ajuns, n-a mai putut îndura.

— Va fi bine îngrijit în casa asta. Vorba e, nu o să-l ajungă mâna răzbunării?

— Cât va fi sub acoperământul acesta, e în siguranță.

— Crezi tu, băiatul mamii, că soldații îl vor urmări până aici?

— Veneau după noi, dar de la o vreme nu i-am mai zărit. Tifl a dat de veste în sat, așa că nu ne vor lua pe neașteptate. Și apoi, după liniștea care domnește aici e o dovadă că nu vor fi lăsați să intre.

— Te înșeli, Kara, îi spusei eu. Vezi pe cei doi care înfig făclii în pari? Vor să lumineze locul din fața casei. Și știi de ce? A, uite că duc caii noștri în grădină, în spatele căreia e imașul. Deci, e nevoie de loc. Pentru cine?

Kara și Hanneh nu luaseră în seamă aceste pregătiri, pe când eu văzusem ce se petrece prin întuneric. Pederul cu Tifl ieșiră în clipa aceea din casă și auzii pe cel dintâi spunând celuilalt:

— Dă fuga jos și spune-le!

La cuvintele acestea, „copilul" porni pe scară, sărind câte două trepte o dată, și o luă în goană

spre sat, în vreme ce Pederul întinse lui Kara mâna, și-i zise:

— Am aflat binele pe care ni l-ai făcut. Ai salvat pe un prieten de-al nostru și pe o fiică a djanicunilor. Îți mulțumesc. Locul din fața voastră se va însufleți în curând. Rămâneți unde sunteți și nu vă temeți că vi se va întâmpla ceva. Ura a pătruns în lăcașul iubirii, dar va trebui să i se supună, căci iubirea a fost întotdeauna mai tare ca ura.

Îl întrebai ce e cu șeicul.

— Are nevoie de mari îngrijiri, răspunse Pederul. Trupul e tot numai o rană. A trebuit să fie băgat în baie ca să-l poată dezbrăca, fiindcă hainele i se lipiseră de sângele închegat și nu era chip să i le mai scoată. E însă om voinic și o să biruie. După ce îi vor trece frigurile, o să se însănătoșească repede.

— Și femeia lui ce face? Spaima prin care a trecut, pe urmă goana aia nebună călare... Trebuie să fie istovită.

— E o femeie tare, nu te îngriji de ea. Dar Ustadul nostru s-a mâniat grozav pe ea.

— De ce?

— Mai întrebi! Nu ți-am mai spus că un djanicun n-are voie să verse sânge? Va fi pedepsită.

Mă uitai uluit la el.

— Da, își va primi pedeapsa, repetă Pederul grav. Viața omului nu e numai ceea ce cred unii. Ea e mai mult decât o existență pe pământ, care începe cu nașterea și se sfârșește cu moartea. Ba e chiar mai mult decât un sosit de undeva și o plecare sigură de pe pământ. Are un

anumit scop. Și când acest scop nu a putut fi ajuns din pricină că s-a găsit — ca în cazul de față — o mână ucigătoare să-l oprească din cale, atunci n-a fost ucisă numai existența prezentă, ci odată cu ea tot ce s-a dezvoltat, de la început, în lupte grele și mare strădanie ca s-ajungă la această formă a existenței, care a fost nimicită de o mână criminală. Oare nu se cuvine ca iubirea însăși să pedepsească această mână criminală?

Pe când vorbea, vedeam parcă înaintea ochilor scena care se petrecuse cu muhassilul. Ce aș fi făcut eu în locul șeicului? Și soția lui? Cât trebuie să o fi revoltat și durut rușinea grozavă care se făcea soțului ei. Lucrase sub imboldul clipelor și fiindcă acestea erau în momentul acela sângeroase, instinctul de fiară, care dormitează în orice om, ieșise la iveală și... ucisese.

— Vorbești de pedeapsă. Veți pedepsi și pe șeic?

— Nu. El e un kalhuran, nu un djanicun și n-avem nici un drept asupra lui.

— Femeia lui face însă parte din tribul vostru?

— Da. Sfatul djanicunilor va hotărî pedeapsa care i se cuvine.

— Cine va prezida Sfatul?

— Eu.

— Nu Ustadul?

— Nu. El e șeicul spiritual al tribului, chestiunile lumești cad în sarcina mea.

— Pot lua și eu parte la consfătuire?

— Te vom rugă chiar să o faci.

— Și să-mi dau părerea?

— Firește. Ești doar oaspetele nostru, deci un djanicun, și dacă te chemăm înseamnă că te-am găsit vrednic să hotărăști împreună cu noi.

— Atunci te rog să-mi îngădui să iau asupră-mi apărarea acuzatei.

— De ce nu! Oricăruia din noi îi e îngăduit. Trebuie să fie și apărători, nu numai judecători. De altminteri s-a mai anunțat unul.

— Cine?

— Ustadul.

— Parcă spuneai că e supărat pe acuzată pentru fapta ei?

— N-are a face. Asta nu va împiedica întru nimic a... A, uite-i că vin!

Se auzeau într-adevăr pașii a multor oameni intrând pe poartă. Nu puteam deosebi fiecare ins în parte, dar am văzut că erau mulți, foarte mulți chiar. Pederul coborî scara și le ieși înainte. Îl auzii dând niște porunci cu glas răsunător, pe urmă oamenii se împrăștiară în toate părțile. Unde, nu se putea vedea prin întunericul care se lăsase.

Se aprinseră apoi făcliile. Acum locul era luminat până departe. Era însă pustiu. Nu văzui decât pe Tifl singur. Se apropie până la treapta de jos a scării și strigă înspre noi:

— Vin!

— Cine? întrebă Kara.

— Soldații.

— Toți?

— Da, toți. I-au lăsat să intre nesupărați în sat. Nimeni pe uliță, casele toate zăvorâte. În corturi doar câteva femei care știau ce au de făcut și ce să le răspundă, dacă vor fi întrebate. Ce au

să se mai mire persanii! Credeau că ne vor da repede gata, dar o să-i dăm noi și mai repede pe ei. Pederul nostru s-a dus să vadă dacă totul e în regulă; uite-l că se întoarce.

Venea într-adevăr, din partea opusă grădinii, unde văzusem eu poarta străveche cu stâlpi.

— Am dat o raită pe la închisoare, zise el, așezându-se pe o treaptă cam pe la mijlocul scării.

— Ce, aveți și o închisoare pe aici? întrebai eu uluit.

— Nu pentru noi, căci n-avem nevoie, dar pentru cazuri ca acesta de acum, sunt încăperi anume pentru musafirii nepoftiți de care vroim să ne scăpăm.

— Vreți să-i închideți pe soldați?

— Da.

— Și dacă se împotrivesc?

— N-au să aibă vreme. Aud tropot de cai. Se apropie și se vor ivi îndată în poartă.

Ne uitarăm într-acolo. Văzurăm mai întâi două femei, care se lăsaseră silite să le arate drumul încoace. Se îndreptară în grabă spre grădină și dispărură înăuntru. În frunte mergeau ofițerii, adică un suari *iuzbaşi**, un *mulazim ewel*** și un *mulazim sani****. Acesta fusese însărcinat cu paza „trecătoarei ștafetei", pe când ceilalți fugăreau pe Hafis Aram, de aceea nu-l văzuseră Kara și Tifl. După ei veneau cavaleriștii, care nu păreau să se mire că locul e atât de luminat. De asemenea

---

* Căpitan.
** Locotenent.
*** Sublocotenent.

nu luară în seamă că, după ce fură cu toți înăuntru, nu veni nimeni să închidă poarta în urma lor.

Străbătuseră nesupărați satul și credeau că nu vor găsi nici aici vreo împotrivire. Djanicunii le fuseseră descriși ca oameni pașnici, care se feresc de gâlceavă. Socoteau că îi vor înspăimânta într-atât încât se vor supune la tot ce li se va cere. Părerea aceasta părea să le-o întărească faptul că nu vedeau nici o pregătire de luptă. Doar câțiva inși care ședeau liniștiți pe trepte și nici nu se mișcară la vederea lor. Singur Tifl stătea jos în capul scării.

Cavaleriștii înaintară în linie dreaptă și se înșirară în dreptul scării, pe când ofițerii descălecară și veniră mai aproape. Când locotenentul îl zări pe Tifl, strigă către căpitan:

— Uite pe lunganul, pe ticălosul ăla care a fost de față. Să-l pun în lanțuri?

Căpitanul privi în juru-i, apoi răspunse cu dispreț:

— Nu e nevoie, toată casa e doar în puterea noastră.

— Și... și..., începu locotenentul înfuriat, arătând spre Kara, ăla de lângă femeie e celălalt.

— Lasă-l în pace, că n-are cum să fugă. Nu vezi că au înlemnit toți de frică? Ia să-l luăm la cercetări pe bătrânul de colo.

Bătrânul era Pederul. Ofițerul veni până la capătul scării și-l întrebă de jos:

— Ești un djanicun?

— Da, răspunse întrebatul, fără să se scoale în picioare.

— În casa asta locuiește omul pe care îl numiți voi Ustadul?

— Da.

— Du-te de-l adu încoace.

— Degeaba mă duc.

— Pentru ce?

— N-are să vină.

— Îi poruncesc eu!

— Tu?!

Cuvântul sună atât de ciudat că ofițerul nu mai stărui să „poruncească". Urmă:

— Aveți aici un bătrân *șeic el beled**, căruia i se spune Peder?

— Da, dar nu e numai *șeic el beled*.

— Ce încă?

— Numai locuitorilor satului le îngăduie să-i spună astfel, fiindcă se socoate părintele lor. Pentru orice străin însă, deci și pentru tine, e Șir Alamek Ben Abd el Fadl Ibn Iluht Marah Durimeh** și șeic al djanicunilor din liberul popor al bathijarenilor.

Auzi! Și eu care habar n-aveam că e fiul nepotului prietenei mele dragi Marah Durimeh! Oare de ce nu-mi spusese până acum?

Impresia pe care o făcu asupra ofițerului, fu cu totul alta, căci zise râzând:

— Ce nume! Cine naiba cunoaște pe Abd el Fadl ori pe Marah Durimeh aia! Nici măcar pe Șir Alamek al tău! Poate fi un leu fiul bunătății? Ce caraghioslâc, zău așa!

Abd el Fadl înseamnă „slujitor al bunătății", precum și „leu", fiind prin părțile acelea un titlu

---

* Mai marele satului — primarul.

** Șir Alamek, fiu al lui Abd el Fald, nepotul de soră al Marahei Durimeh.

de onoare care se dă aceluia ce a dat dovadă de mult curaj și vitejie.

Ofițerul urmă:

— Vreau să vorbesc cu stăpânul numelui ăstuia lung. Cheamă-l!

— Nici de asta nu e nevoie.

— De ce?

— Fiindcă eu sunt.

— A, tu!

Îl măsură câtva timp cu privirea, pe urmă îi zise poruncitor:

— Ridică-te! Vin în numele șahului. Se cuvine să-mi vorbești în picioare, nu șezând.

— Ia-ți îndărăt dorința.

— Nu e o dorință, ci poruncă.

— Aici n-are drept nimeni să poruncească afară de mine și-ți poruncesc să-mi arăți dovada că vii în numele șahului.

— Sunt ofițer!

— Asta nu e o dovadă. Ai vreo hârtie cu semnătura lui?

— N-am nevoie. Eu îmi scriu singur poruncile și sabia asta a mea mi-e condeiul. Stai să vezi ce o să se întâmple acum, îndată!

Se întoarse spre soldați și le dădu ordin să descalece. Îl ascultară. Le porunci apoi să înainteze în șir până aproape de el. Rămase deci între ei și cai un loc liber. Acum se întoarse iar la Peder și urmă:

— Ai văzut și tu ce ascultate îmi sunt poruncile. Știi pentru ce am venit?

— Da.

— Scoală-te, îți spun! Cu mine se vorbește în picioare, ți-am mai spus doar!

— Și eu ți-am mai spus să renunți la dorința asta a ta. Spre binele tău, de altfel.

— Spre binele meu? De ce?

— Fiindcă îndată ce mă voi ridica eu, te vei umili tu.

— Nu știi ce vorbești!

— Crezi? Bine, o să-ți arăt că așa e. Cât timp șed jos, pare să fii tu stăpân, dar cum mă voi scula, voi fi eu, nu tu. Așa. Să nu zici că nu ți-am spus.

Se sculă în picioare și ridică brațul. Ce a urmat după asta, e greu de descris. Djanicunii, care stătuseră ascunși până atunci, năvăliră din toate părțile. Într-o clipă tot spațiul dintre cai și soldați se umplu de oameni. Se năpustiră asupra soldaților să-i dezarmeze. Numărul djanicunilor întrecea într-atât pe al soldaților încât ar fi fost o nebunie din partea lor să încerce o împotrivire. Și apoi atacul fusese atât de neprevăzut, încât îi zăpăcise de tot.

Dezarmați, răcneau ca nebunii și voiau să se apere cu pumnii, dar în jurul fiecăruia din ei stăteau câțiva djanicuni, care îi amenințau chiar cu armele lor.

În curând se făcu liniște, ca și când ar fi fost o adunare de oameni pașnici, fără să aibă nimic de împărțit între ei.

Și unde stăteam noi se petrecură lucrurile cu o iuțeală uimitoare. Cum se ridică Pederul în picioare, Tifl se repezi la ofițeri, smulse de la brâul căpitanului și al sublocotenentului pistoalele, le îndreptă spre ei și strigă amenințător:

— Nu vă mișcați, că trag!

Kara, care nu știuse ce se pregătește, înțelese îndată despre ce e vorba. Sări de lângă maică-sa, coborî în fugă treptele, se repezi la locotenent, îi smulse pistolul de la brâu și lipindu-i gura țevii de piept, îi zise:

— Ți-am spus că nu suntem noi în puterea voastră, ci voi veți fi în a noastră. Un pas dacă faci, te și culc la pământ!

Cei trei ofițeri, atât de semeți cu câteva clipe înainte, nu mai cutezau acum să crâcnească. Pederul stătea mândru în picioare și privea la câmpul de luptă, unde biruința se câștigase fără vărsare de sânge.

— Duceți-i de aici! porunci el cu glas răsunător. Nimănui nu i se va face nimic; numai cine se împotrivește va fi împușcat pe loc.

Toți cei de jos se puseră în mișcare îndreptându-se spre poarta larg deschisă. Soldații, auzind că nu le e viața în primejdie, se liniștiră. Dispăreau acum unul câte unul în încăperea pe care Pederul o numise închisoare. Se uită acum zâmbind la ofițeri.

— Descingeți săbiile și predați-le lui Tifl, le zise el, arătând spre „copil".

Se supuseră în tăcere.

— Așa! Ați văzut și voi ce înseamnă să ceri unui șeic al djanicunilor să stea în picioare înaintea oricui. Acum stați voi în fața mea rușinați și umiliți, pe când eu pot să șed jos, cu Tifl și Kara alături de mine.

Se așeză iarăși la locul său, apoi cei doi tineri luară loc la dreapta și la stânga, pe treapta de la picioarele lui.

— Eu nu stau, ci mă duc! strigă înfuriat căpitanul.

— Unde?

— Plec!

— Dacă vrei să-ți lași oamenii în voia soartei, poftim, n-ai decât s-o iei la sănătoasa ca un laș. Doi din djanicunii mei te vor însoți până la marginea satului. Dar să știi că înapoi n-ai voie să te întorci.

— Să mă însoțească?

— Da.

— Călare?

— Nu, mergeți pe jos.

— Nici prin gând nu-mi trece!

— Încearcă să faci altfel, dacă poți. Cine trece, înarmat, hotarul djanicunilor, fără voia noastră, de soarta aceluia hotărâm noi. E o favoare pe care ți-o fac, dându-ți libertatea. Calul și armele sunt însă ale noastre. Așa sună înțelegerea pe care a încheiat-o conducătorul nostru cu stăpânitorul. Voi ați socotit cei patru cai ai noștri ca o pradă a voastră, cu toate că oamenii noștri nu v-au făcut nimic. Voi, însă, ați venit cu gânduri rele la noi, ați îndrăznit să faceți pe stăpânii și să-mi dați porunci. E foarte bine, deci, ca acum să vorbim noi de pradă. Singura deosebire este că toți caii voștri la un loc nu fac cât unul de-al nostru.

— Ce avem noi, nu e al nostru, ci al șahinșahului, susținu căpitanul.

— Și ce ați furat de la kalhurani? Va trebui să dați tot înapoi. Voi chema câțiva kalhurani să vă scotocească prin buzunare, iar vitele, care ați spus că sunt ale voastre, va trebui să le lăsați lor, căci muhassilul a murit și de soldații lui, după

ce le voi da drumul fără cai și fără arme, nu mai trebuie să se teamă nimeni.

Ofițerii se priviră încremeniți. La așa ceva nu se așteptaseră. În aceeași clipă se petrecu ceva care le dovedi și mai mult că Pederul vorbise serios. Prizonierii fuseseră duși la loc sigur și o parte din djanicuni primiseră poruncă să-i păzească. Alții se adunară în apropiere, pentru a fi la dispoziția Pederului. Ceilalți, ca și când lucrul s-ar înțelege de la sine, încălecară pe caii soldaților, ieșiră pe poartă și se îndreptară spre sat. Totul fusese hotărât dinainte, așa că nu mai era nevoie de nici un ordin sau de vreo lămurire. Totuși Pederul făcuse o mare greșeală la întocmirea planului său de apărare. El scăpase din vedere un lucru pe care o altă persoană îl socoti de mare însemnătate și această persoană era Pekala noastră.

În clipa când cel din urmă djanicun ieșise pe poartă, zărirăm veșmântul alb al „fecioarei". Ea se apropie de scară șovăind, stând pesemne la îndoială dacă trebuie să-și pună planul în aplicare. Făcu pe urmă câțiva pași hotărâți. Atitudinea ei ne atrase atenția și Tifl se ridică și o întrebă:

— Mă cauți cumva pe mine, Pekala?

— Nu numai pe tine, ci pe voi toți.

Apoi se adresă îndeosebi Pederului și urmă cu glas tânguitor:

— Ce ți-am făcut, Pederule, că m-ai uitat azi de tot? Ochii mei ar vrea să plângă, după cum și inima mi-e cuprinsă de jale.

— De ce această întristare? o întrebă el zâmbind.

— Toate bucatele îmi dau în foc.

— Atunci lasă focul să se potolească.

— Nu se poate, că atunci se îngroașă prea tare.

— Cine?

— Supa!

— Ah, supa! Dă-o încolo de supă, avem alte treburi mai însemnate. Lasă focul să se stingă.

Pekala își împreună mâinile mici și grăsune, dădu ochii peste cap și strigă indignată:

— Să las focul să se stingă?! Atunci se răcește supa și se face clei și trebuie s-o încălzesc din nou ca să fie bună de mâncat. Îmi dădusem toată osteneala s-o gătesc pentru cină și acum nimeni nu vrea s-o mănânce.

— Ce să-ți fac, dragă Pekala, avem alte treburi mai însemnate acum.

— Mai însemnate?! Glumești, Pederule. Supa mea e mult mai însemnată decât acești ofițeri și soldați, care nu sunt decât niște sclavi ai muhassilului.

Spunând aceste cuvinte, Pekala făcu o mișcare plină de cel mai adânc dispreț spre ofițeri și le întoarse spatele, ca și când acești oameni n-ar merita nici măcar o privire din partea ei.

Adineauri, Pederul zâmbise la vorbele Pekalei, dar acum luă iar o înfățișare serioasă.

Fusese dispus să trateze pe cei trei persani ca ofițeri. În clipa când venise Pekala, voise tocmai să aibă o explicație cu dânșii. Dar meritau ei oare atâta atenție? Abia atitudinea plină de dispreț a Pekalei ne lămurise în privința asta. Pederul strigă pe câțiva din oamenii săi și le spuse:

— Luați și pe ăștia trei de aici.

— Unde vrei să ne ducă? întrebă căpitanul.

— La soldații voștri.

— La un loc cu soldaţii?!... Suntem ofiţeri...

— Ştiu; sunteţi mai-marii lor la rele. Hai, ştergeţi-o de aici! Nu vreau să vă mai văd în ochi!

— Vroiai să ne dai drumul.

— Dar n-aţi vrut să plecaţi. Acum se va face cum poruncesc eu.

Pentru a nu face cunoştinţă cu pumnii djanicunilor, se supuseră şi, sub paza acestora, se îndreptară spre poartă.

— Ei, Pekala, ce spui acum? întrebă Pederul, zâmbind din nou.

— Oh, dragul meu Peder! răspunse ea.

— Eşti mulţumită?

— Tot atât de mult, cât vă voi mulţumi pe voi toţi. Îţi mulţumesc. Supa mai are nevoie numai de puţină apă, ca să fie bună de mâncat. Mă duc s-o subţiez.

Vru să plece, dar îşi mai aduse aminte de ceva. Veni spre mine şi mă întrebă:

— Acum îmi dai dreptate, effendi?

— În ce privinţă? o întrebai eu.

— Că toţi bărbaţii au nevoie să mai crească.

— Hm!

— Câteodată... dar asta ţi-o şoptesc ţie la ureche şi să n-o spui altuia... câteodată chiar şi Pederul nostru.

— Hm! exclamai din nou.

— Te rog să nu tot mormăi şi să-mi dai un răspuns la minut.

— Să vedem mai întâi dacă e bună supa, pe urmă îţi dau răspunsul, altfel nu.

— Atunci sunt sigură de răspuns. Alerg la bucătărie!

Și ea alergă într-adevăr atât de repede, încât se părea că picioarele ei mici nu ating pământul, iar veșmântul ei alb îi flutura în vânt.

— O să faceți cunoștință mai de aproape cu dânsa, glumi Pederul. Câteodată strânge hățurile stăpânirii cu atâta putere, ca și când toți, de la Ustad, până la cel mai de rând păzitor de cai, ar trebui să i se supună. Noi nu ne împotrivim, căci are un simț deosebit pentru ce trebuie făcut la un anumit timp.

Vroia să spună, pesemne, că Pekala avea un instinct foarte dezvoltat.

După plecarea Pederului, Tifl pregăti o masă pentru Hanneh, Kara și mine și aduse supa atât de mult lăudată de Pekala. După ce mâncarăm cu toții, mă dusei la culcare, căci statul afară, la aer liber, mă obosise.

Când mă deșteptai a doua zi dimineață, Kara și plecase călare, dar fără Tifl, acesta având treabă cu soldații prizonieri. Halef se deșteptase o dată pentru scurt timp și vorbise cu Hanneh. Spusese numai puține cuvinte, dar atât de deslușite și pline de dragoste, încât ea se simți în culmea fericirii. Șacara îmi aduse dejunul și când o întrebai de șeicul kalhuranilor, care era bolnav, ea îmi răspunse:

— E în îngrijire bună, căci nevastă-sa nu se mișcă de lângă patul lui. Pederul nostru cunoaște o alifie minunată, care potolește durerile rănilor, așa că Hafis Aram se va putea scula după câteva zile.

— Ce s-a făcut cu soldații?

— Sunt închiși în boltă. Vroiau să ne poruncească cum să ne purtăm cu ei, dar ai noștri i-au pus cu botul pe labe. Cred că azi se va da drumul câtorva din ei.

— Numai câtorva?

— Da, căci dacă li s-ar da drumul tuturor odată, fiind foarte mulți, ar putea deveni dăunători locuitorilor răzleți din munți. De aceea se vor elibera câte puțini în fiecare zi și chiar aceștia vor fi duși călare în locuri diferite la hotar, așa ca să nu se poată întâlni și aduna. Ofițerii vor fi cei din urmă cărora li se va da drumul. Afară de asta, azi-dimineață au fost trimise pretutindeni ștafete, care vor preveni populația să se ferească de soldații care ar cutreiera ținutul după jaf. Acelora cărora li se dă drumul li se va lua tot ce se va dovedi că nu e al lor. Toți au fost percheziționați și s-au găsit la ei multe lucruri furate de la kalhurani.

— Presupun că și aceștia au fost înștiințați?

— Fără îndoială. De asta a fost nevoie înainte de toate. Acum n-au decât să-și ia înapoi ce e al lor, deoarece numai vreo câțiva soldați au rămas pentru paza lucrurilor luate drept dări. Soldații vor fi goniți. Aproape nici unul din ei nu e mahomedan, ci armeni din mahalaua Djulfa din Ispahan.

— Se vor întoarce acolo și se vor plânge, iar atunci se va trimite un muhassil și mai rău la kalhurani.

— Mai rău ca Omar Iraki nu poate fi nici unul. De altminteri, Ustadul nostru a scris astă noapte un raport, care va fi trimis șahului printr-un om de încredere. O copie a acestui raport o va

primi judecătorul din Ispahan. Vezi dar că s-a făcut tot ce trebuie pentru siguranța noastră. N-avem să ne temem de nimic, căci șahinșahul iubește pe Ustadul nostru, și afară de asta știm bine că prizonierii nici nu sunt soldați adevărați.

— Și mie mi se pare că-s o liotă de derbedei, adunați de muhassil.

— Da. Nici unul din ei n-are haine militărești adevărate. Să fie mulțumiți că nu-i trimitem acolo unde am trimis pe „izgoniți". Am fi făcut-o poate, dacă transportarea lor nu ne-ar da prea mult de lucru. Ar fi fost nevoie de un număr mare de oameni pentru a-i însoți, așa că unchiul meu a renunțat la asta.

Unchiul?! Era pentru întâia oară că se folosea de un cuvânt care arăta gradul de rudenie. Știam de ieri de cine vorbea acum, dar mă prefăceam că nu știu nimic, întrebând:

— Ai un unchi aici?

— Da. Ce, nu știi? Nu ți-am spus încă? Ba chiar aș putea spune că am doi.

— Vrei să-mi spui cine sunt?

— Unul e Pederul nostru. Tatăl său, Abd el Fadl, a fost fiul unei surori a Marahei Durimeh.

— Și al doilea unchi?

— E însuși Ustadul. Și el se înrudește cu Marah Durimeh, dar nu știu în ce fel.

— Nu l-ai întrebat niciodată?

— Ba da. Ne aflam odată amândoi afară în fața sălii, pe locul unde obișnuiești să stai tu acum în fiecare seară. Eram singuri și vorbeam de Marah, așa că l-am întrebat, dar nu mi-a răspuns îndată. S-a uitat lung spre biserica noastră, care, în lumina lunii, părea o clădire din povești, apoi a pus mâna

pe capul meu și zise: „Vrei să știi cum mă înrudesc cu Marah Durimeh? Ce știi tu, copila mea, ce înseamnă înrudire! Înrudirea nu e legătura trupească, fiindcă trupul, care se reînnoiește mereu, nu rămâne întotdeauna același cum ne-a fost dăruit la naștere. Înfățișarea nu și-o schimbă, numai materia din care e plămădit. Trupul căruia astăzi i-ai șoptit cuvântul drăgăstos de «tată», peste doi ani nu mai este același, și cu toate că de fapt e un trup străin, tu îi spui tot «tată». Înțelegi dar, că nu materia e aceea care ne leagă. Totuși, din sânul mamei copilul primește viața, până în clipa când se naște, iar din inima ei primește iubirea. Nu e oare iubirea asta care ne leagă mult mai strâns? Iubirea nu e înrudirea omenirii întregi? Trupul pe care îl are azi Marah Durimeh, mi-e cu desăvârșire străin și n-are nici o altă legătură cu al meu, decât înfățișarea omenească. Ceea ce numesc eu înrudire, e numai legătura dintre două suflete. Mai poate fi atunci vorba de unchi sau mătușă, de nepot sau nepoată, de tată și mamă, de fiu și fiică? Cu cât, însă, legătura sufletelor noastre va fi mai strânsă, cu atât mai apropiați vom fi unul de altul, mult mai apropiați decât am putea fi vreodată prin așa-zisa înrudire a trupurilor. Dar pentru gradul de înrudire al sufletelor, graiul omenesc n-are cuvinte potrivite. Trupul Marahei Durimeh n-are nici o legătură cu al meu, deși ne tragem din aceiași strămoși. Sufletele noastre ne-au fost, însă, date de Dumnezeu și hărăzite să fie aproape unul de altul. Vrei să mă întrebi, acum, dacă sunt vărul sau nepotul ei? ...". Așa în felul acesta mi-a răspuns Ustadul. Am

cugetat mult asupra vorbelor lui și în sfârșit le-am priceput. Tu le înțelegi, effendi?

— Da. Mintea lui a pătruns de mult în adâncul vieții, iar sufletul său s-a ridicat la înălțimi pe care nu le cunosc ceilalți oameni. Cât de fericiți sunteți voi, să aveți un astfel de om ca pildă de urmat!

— Voi n-aveți astfel de pilde și nu le urmați?

— Viața noastră e mult mai schimbătoare și se împiedică de mii de nimicuri. Unii batjocoresc ceea ce pentru alții e ceva sfânt; nu există nici un ideal asupra căruia să nu se arunce noroi. Fiecare se crede numai pe el deștept, fiecare își închipuie că e mai mult decât un om. Toți cer să li se ierte greșelile, dar nici unul nu vrea să le ierte pe ale altora. Cine...

Deodată mă oprii speriat. Aș fi putut vorbi astfel mai departe ceasuri întregi, dar ce-ar crede oare Șacara despre țările frumosului nostru Occident?! Îmi era oare îngăduit să vorbesc aici despre lucruri pe care nu trebuia să le știe nimeni? Fata mă privi întrebătoare, văzând că nu îmi reiau vorba. Vroiam tocmai să încep cu altceva, când ea spuse, cu un zâmbet înțelegător:

— Știu, effendi, știu. Nu trebuie să aflăm tot ce se întâmplă la voi. Acolo se luptă creștini împotriva păgânilor, evreilor și chiar împotriva creștinilor. Și toată această dușmănie e pornită în numele adevăratului creștinism! Știm asta, așa că tăcerea ta e de prisos. Un singur cuvânt al lui Iisus, pe care unul îl tălmăcește într-un fel și altul în alt fel, poate să prefacă iubirea pe care a propovăduit-o Mântuitorul, în ura cea mai înverșunată. Am auzit că... Dar tu nu vrei să vorbești despre

lucrurile astea, așa că trebuie să tac și eu. Vrei să ieși azi din nou și să ședzi în fața casei?

— Da; chiar acum.

— Voi porunci să ți se pregătească pernele. Vrei să te sprijin eu?

— Nu, mulțumesc. Bastonul îmi va fi de ajuns.

M-am sculat și m-am dus mai întâi să văd ce face Halef. Astăzi arăta mai bine decât ieri. Hanneh văzu că asta mă bucură și, mulțumită, îmi întinse mâna. Apoi ieșii, coborîi scările și mă îndreptai spre locul unde șezusem ieri. Nu ajunsei bine, când veni și Pekala după mine. Într-o mână avea un coșuleț cu prune, iar în cealaltă niște trandafiri.

— Te-am așteptat, effendi, zise dânsa. Ustadul nostru îți trimite prunele astea și eu ți-am adus trandafiri, știind că-ți plac și fructele și florile.

— Vă mulțumesc amândurora, Ustadului și ție, pentru grija ce mi-o purtați.

— Îți voi aduce în fiecare zi trandafiri și fructe, cât timp vor fi. Îmi dai voie să-ți pun o întrebare?

— Cu plăcere.

— Aș vrea să știu dacă, aseară, ți-a plăcut supa mea?

— A fost foarte bună.

— Adevărat?

— Da.

— Îți amintești ce mi-ai făgăduit, dacă o să-ți placă?

— Vrei să spui de „creștere"?

— Da. Mi-ai spus că-mi vei da un răspuns.

— Bine, să ți-l dau.

Îmi luai o înfățișare foarte gravă și urmai:

— Recunosc că ai dreptate; noi bărbații avem nevoie să mai creștem.

— Oh, effendi, cât ești de înțelept și înțelegător! Tot ce spui, e adevărat. Voi bărbații mai trebuie să învățați multe.

— Vom învăța, pentru ca, la rândul nostru, să putem învăța pe femei.

— Pe cine? întrebă ea repede.

— Pe femei. Sau crezi că e mai bine pentru voi să rămâneți fără creștere?

— Effendi, de data asta văd că nu tot ce spui e adevărat.

— Nu face nimic, dragă Pekala, toți suntem supuși greșelilor. Ție nu ți se întâmplă câteodată să greșești?

— Ba da, câte o dată; dar în privința creșterii, știu ce spun. Uite că vine și Pederul; mi se pare că te caută pe tine. Eu mă duc.

Pekala se întoarse în bucătăria ei, pe când Pederul cobora scările, venind spre mine. Îi oferii o pernă și luă loc. Îmi povesti de soldații prizonieri, ceea ce aflasem mai înainte de la Șacara. Pe când vorbeam, „copilul" veni de la prizonieri și spuse că l-a trimis căpitanul după Peder, vrând să vorbească cu el. Acesta trimise să-l aducă.

Când veni, căpitanul nu mai avea aerul trufaș pe care îl avusese ieri. Ținea capul plecat și mândria-i dispăruse, însă privirile îi erau încruntate.

— Ce vrei? îl întrebă Pederul.

— Tot, răspunse el.

— Ce înțelegi prin acest „tot"?

— Tot ce ne-ați luat, împreună cu armele, caii și libertatea.

— Dacă nu vrei altceva, atunci poți să pleci chiar acum. Ce-am luat, rămâne la noi.

— Dar e proprietatea noastră.

— A voastră?

— Da.

— N-ai spus ieri că e proprietatea șahinșahului?

— Așa și e. El ne-a încredințat lucrurile și noi trebuie să-i dăm socoteală de ele.

— Nu mai e nevoie, căci voi face o listă. Va primi de la mine ce este al lui, n-am să-l înșel.

— Ești foarte... neprevăzător... Pederule! zise căpitanul, scrâșnind din dinți.

— Spune-mi „șeic" și nu „Peder" când vorbești cu mine. M-ai înțeles? Nu vreau să fiu „tatăl" unor hoți.

— Oamenii mei nu sunt hoți, ci soldați, iar eu sunt ofițer.

— Unde sunt uniformele voastre?... Aha, taci; nu spui nimic?!

Cuprins de mânie, căpitanul încleștase pumnii și ridicase mâna dreaptă, amenințător. Cu prilejul acesta văzui la unul din degetele sale un inel care îmi bătu la ochi. Era din metal alb și avea o placă în opt colțuri. În furia lui, căpitanul se apropiase de Peder, deci și de mine. Uitându-mă mai bine, putui deslușî semnele întipărite pe placa inelului și recunoscui că erau acelea ale „Umbrelor". Așadar și căpitanul era un membru al acestei asociații secrete cu care avusesem de a face în mai multe rânduri.

La ultima întrebare a Pederului, se depărtă iar și răspunse:

— Când suntem trimiși la beduini, avem voie să ne îmbrăcăm cum vrem.

— Cine te-a trimis la kalhurani?

— Asta nu te privește.

— Bine; atunci nu mă privește nici dacă ești ofițer sau nu.

— E un ticălos și nimic altceva, mă amestecai și eu în vorbă.

Pederul mă privi uimit și mă întrebă:

— Știi bine asta?

— Foarte bine.

— Îl cunoști?

— Da.

— Îi cunoști și numele?

— Nu.

— Atunci numai persoana lui?

— Nici asta. Aseară l-am văzut pentru întâia oară în viața mea, dar totuși mențin învinuirea mea.

— Dovedește-o, se răsti persanul la mine.

— Taci! îi porunci Pederul. Acest effendi nu spune nici un cuvânt pe care să nu-l poată dovedi. Nu știu de ce zice că ești un ticălos, dar dacă spune el, așa trebuie să fie.

— Cine e omul pe care îl numești „effendi"? Văd că nu e djanicun și nici persan. Trebuie să fie vreun sunnit turc, pe care îl așteaptă iadul. Nici nu mă sinchisesc de cele ce spune el. Te întreb încă o dată, vrei să ne dai înapoi ce e al nostru?

— Nu.

— Atunci ferește-te de răzbunare.

— În ținutul meu nu există răzbunare.

— Tu nu știi cine e răzbunătorul!

— Cine poate să fie? Un om oarecare... Poate o rudă a celui ucis. În nici un caz nu e un beduin neatârnat.

Pederul spusese aceste cuvinte cu adânc dispreţ, ceea ce înfurie şi mai mult pe persan.

— Nu; nu e un beduin, care mănâncă pâine coaptă în balegă de cămilă. Ştii cum îl chema pe muhassil?

— Omar Iraki, răspunse Pederul.

— Îi cunoşti neamurile?

— Puţin îmi pasă de ele. Fiind un iraki, îşi are pesemne obârşia în pustiul nisipos.

— Nu-ţi bate joc. Tatăl său e unul din oamenii cei mai puternici din „Împărăţia leului argintiu". El vă poate nimici pe toţi. Are mii de soldaţi la dispoziţie, cu care va pustii tot ţinutul vostru.

— N-au decât să vină, numai să fie mai deştepţi şi mai prevăzători decât noi. Dar cum se numeşte acest om atât de puternic? Nu vrei să ai bunăvoinţa să-mi spui numele lui?

— Se numeşte Ghulam el Multasim.

Spunând acest nume, persanul îndreptă asupra noastră o privire triumfătoare. Se aşteptase, pesemne, să ne speriem, dar se înşelase. E adevărat că acest nume făcu oarecare impresie asupra mea, însă deosebită de aceea pe care o făcuse asupra Pederului. Acesta aruncă o privire pătrunzătoare asupra căpitanului şi răspunse:

— Ghulam el Multasim? Lipitoarea aceea! Nemernicul! Şi tu ţi-ai închipuit, poate, că mă voi speria de numele lui! Crezi că laşul ăsta va îndrăzni să mă atace pe faţă?! Acum m-am încredinţat că acest effendi are dreptate: nu eşti ofiţer,

ci un ticălos. Ești omul lui Ghulam el Multasim! Nu mai am ce vorbi cu tine. Hai, cară-te!

Persanul nu se așteptase la întorsătura pe care o luaseră lucrurile. Se văzu descoperit și nu mai spuse nimic, când cei doi djanicuni care îl aduseră, îl apucară de brațe, pentru a-l duce înapoi. După ce dispăru în dosul porții, Pederul îmi zise:

— Acum nu mai încape nici o îndoială că oamenii aceștia nu sunt soldați. Multasim e un fost ofițer de gardă, un individ lingușitor față de cei mari și crud față de cei mici. Prin lingușiri a știut să se vâre sub pielea ministrului de finanțe de pe vremea aceea și a reușit să capete pentru mulți ani concesiunea încasării anumitor venituri ale statului, concesiune care a fost semnată și de primul-ministru. Apoi, pentru a nu mai fi nevoit să se supună ordinelor superiorilor, ci să dea numai el porunci, își dădu demisia din armată. E veninos ca un șarpe, las ca o hienă bătrână și are o inimă ca de piatră. Unde ajunge o singură oaie, pentru a acoperi o dare rămasă în urmă, el ia turma întreagă. Pe unde trece, secătuiește țara și lasă pe oameni în sapă de lemn, iar când pleacă, e umflat ca un catâr care vine de la pășune. Sunt oameni care se aseamănă cu fiarele. Când îi cunoști pe ei și faptele lor, îți vine să pierzi încrederea în bunătatea și dreptatea lui Dumnezeu, dacă n-am ști că e spre mântuirea noastră, că hotărârile Domnului ne rămân o taină...

Se părea că ar fi vrut să vorbească mai departe, dar se opri când văzu că atenția mea fusese atrasă în altă parte și anume de o melodie care părea că vine de sus.

Pederul zâmbi și mă întrebă:

— Te surprinde cântul acesta?

— Da, mărturisii eu.

— Fiindcă îl auzi aici, la niște oameni despre care credeți că nu știu să cânte?

— Nu numai de asta, căci nimeni nu știe mai bine ca mine că orientalului îi place muzica.

— Dar socotiți că muzica orientală e urâtă?

— Nici frumoasă nu poate fi numită.

— Părerea asta o ai și față de noi? Tot în Orient ne aflăm, așa că nici muzica noastră nu poate fi frumoasă.

Văzui că spusese aceste cuvinte în glumă și mă privea șăgalnic cu ochii săi frumoși.

— N-am vrut să spun asta, răspunsei eu repede. Au încetat; îmi pare rău. E o muzică neobișnuită pentru mine. Mi-a făcut impresia unui cântec cunoscut, din vremuri de demult, îmbrăcat într-o haină orientală.

— Ce bine știi să-ți redai impresiile, păcat că nu te aude profesorul nostru de muzică.

— Cum? Aveți aici un profesor care dă lecții de muzică?

— Te surprinde faptul ăsta? Doar și voi aveți astfel de profesori!

— Fără îndoială, dar la noi sunt cu totul alte împrejurări decât la voi.

— Nu le cunosc. În ce privește cântul nostru, îmi place foarte mult, dar nu-ți pot da lămuriri mai amănunțite asupra lui. Ai să faci cunoștință cu profesorul nostru de muzică și de la el o să poți afla tot ce vrei să știi. El e un izvor de sunete frumoase care ne desfată sufletele, cu toată vârsta lui înaintată.

Cântul se auzi din nou, fu început și întrerupt în răstimpuri. Înțelesei că se dădeau lecții.

— Pesemne că fac exerciții? întrebai eu.

— Da; și știi pentru cine?

— Nu.

— Pentru tine.

— Pentru mine? Ar fi o surpriză plăcută.

— Ne-am bucura mult să-ți facă plăcere. Ești oaspetele nostru, ai fost în preajma morții, te-am îngrijit și te-am scăpat, iar acum ne-ai devenit drag. Vrem deci ca ziua de azi să fie o zi a recunoștinței și bucuriei.

— De ce tocmai azi?

— Fiindcă e prima duminică de când ai părăsit patul. Cu prilejul ăsta aș vrea să-ți fac o rugăminte, sau mai bine zis două și nădăjduiesc că mi le vei îndeplini.

— Dacă stă în puterea mea, din toată inima.

— Îți va fi cu putință. Întâia rugăminte e să ne dai voie să facem ce ne îndeamnă atât inimile noastre, cât și religia. De altminteri am face-o și fără voia ta, căci între Dumnezeu și oameni nu trebuie să intervină o voință străină. La mahomedani se întâmplă asta, dar la noi, nu. Noi n-avem imami care își închipuie că sunt ușierii supremi ai lui Allah și cred că pot hotărî cine să fie primit de acesta și cine nu. Dacă nu te învoiești cu ceea ce vrem să facem, nu vei putea lua și tu parte, fapt care ne-ar întrista foarte mult. A doua rugăminte e să nu te simți cătuși de puțin stingherit, ca și când ceea ce vom face n-are nici o legătură cu tine. Închipuie-ți că serbăm o zi a recunoștinței pentru un om pe care nici nu-l cunoști. Vrei așa, effendi?

Adânc mișcat, îi întinsei mâna și răspunsei:

— N-ai nevoie să mă întrebi și eu n-am de hotărât nimic. Cum aș putea să fac pe imamul, când tu îmi spui că voi n-aveți imami? Spune-mi însă, în ce chip obișnuiți să țineți acest vechi obicei?

— Când vei vedea, te vei putea lămuri mai bine decât aș putea s-o fac prin cuvinte. Pe la amiază am să poruncesc să fii dus la biserică sub un baldachin și vei rămâne acolo până seara. Vom îngriji de tot ce vei avea nevoie, iar Tifl va fi acolo pentru a te servi. Vor fi de față toți djanicunii din sat și din împrejurimi, căci fiind oaspetele Ustadului nostru, ei te socotesc și ca pe al lor. Toți vor veni de bunăvoie, căci nimeni nu te va tulbura. Totul se va petrece ca și când n-ai fi de față. Dacă vei dori, însă, să vorbești cu cineva, o vei spune lui Tifl, care va aduce pe cine vei vroi tu. Acum trebuie să plec, căci sunt chemat și în altă parte, după cum văd.

Șacara venise până sus, lîngă stâlpii clădirii și îi făcea semne.

Pederul plecă și eu rămăsei cufundat în gânduri. Ca să fiu sincer, trebuie să mărturisesc că perspectiva de a fi obiectul unei serbări nu mă încânta deloc, dar îmi era cu neputință să mă arăt nerecunoscător față de acești oameni care îmi dovediseră atâta prietenie, așa că trebuia să mă supun.

Câtva timp după plecarea Pederului, am văzut venind în grădină un om a cărui înfățișare îmi atrase pe dată luarea-aminte. Îmbrăcămintea lui era tot atât de simplă ca și a celorlalți djanicuni, dar omul în sine mă interesa. Avea o barbă

albă și lungă, iar statura înaltă și mândră. Se opri în fața mea, ridică amândouă mâinile până în dreptul pieptului, se înclină și mă întrebă:

— Tu ești Kara Ben Nemsi Effendi?

— Da, răspunsei eu.

— Vin din partea Pederului nostru, care mi-a spus că n-ai să-mi iei în nume de rău dacă voi veni să te salut. Sunt profesorul de muzică.

— Fii bine venit. Te rog ia loc aici lângă mine.

I-am oferit o pernă și el se așeză jos. Când începu să vorbească, îi urmării mișcările buzelor, care, cu toată vârsta sa înaintată, erau rumene și frumos arcuite. Avui impresia că gura lui n-ar fi în stare să rostească vreo vorbă urâtă. El băgă de seamă că privirile mele erau îndreptate cu luare-aminte asupra lui și mă întrebă:

— Văd că te uiți așa de ciudat la mine. Mă cunoști cumva?

— Nu.

— Spui nu, dar zâmbești. Credeam că m-ai văzut cândva.

— Așa și este.

— Eu nu știu nimic despre asta. Unde m-ai văzut?

— Nu aici, ci în Djermanistan.

— *Maşallah!* Dar n-am fost niciodată acolo!

— Te cred și nici nu vreau să vorbesc de tine, ci este un om care îți seamănă aidoma.

— Există acolo un om cu aceeași înfățișare ca a mea?

— Da, și e un om foarte însemnat. E mâna dreaptă a domnitorului țării sale.

— Îmi pare bine că semăn cu un bărbat atât de însemnat, dar asta nu mă va face niciodată

să mă cred mai mult decât sunt. Un om nu trebuie prețuit pentru înfățișarea lui, ci pentru însușirile sale sufletești. Pederul mi-a spus că ai ascultat cu plăcere cântul nostru. Dar ce ai auzit au fost numai exerciții, așa că nu trebuie să judeci muzica noastră după ele.

— Nici nu fac așa ceva. Ce am auzit, însă, mi-a dat de gândit.

— De gândit? Te îndeletnicești și tu cu muzica? Cine nu se îndeletnicește cu ea o aude numai, dar n-o înțelege.

Îl privii mirat. Un kurd care făcea o legătură între muzică și puterea de înțelegere a omului!?

Dându-și seama de surprinderea mea, mă întrebă:

— Pari să fii de altă părere. Am spus ceva necugetat?

— Nu. Dimpotrivă, ajung la o cu totul altă părere și anume că știi să cugeți foarte bine. Asupra muzicii ai cugetat de multe ori?

— Nu doar de multe ori, dar și cu mare plăcere, nu însă destul de adânc. Nimeni nu se poate lăuda că a pătruns cu desăvârșire astfel de probleme. Chiar atunci când neamul omenesc va fi dispărut de pe suprafața pământului, împărăția sunetelor nu va fi fost încă deplin explorată. Am auzit că cei mai mari învățați s-au îndeletnicit și se mai îndeletnicesc și astăzi cu cercetarea sunetelor, dar în zadar o fac. Eu nu sunt un învățat, ci îmi cultiv grădina și ogorul și îmi păzesc oile. Muzică fac tot așa cum mănânc, beau, respir sau dorm, e o poruncă a naturii, căreia trebuie să mă supun...

Nu putu să-și isprăvească șirul gândirii, căci în clipa asta Hanneh veni spre noi și-mi spuse:

— Effendi, Halef al meu s-a trezit și ar vrea să vorbească cu tine.

Mă scuzai la profesorul de muzică și-l rugai să mă aștepte până când mă voi întoarce. El socoti, însă, că e mai politicos să nu mă mai rețină și-mi spuse că putem să ne urmăm convorbirea cu alt prilej.

După plecarea lui, și în timp ce Hanneh urca scara împreună cu mine — ceea ce făcu foarte încet, pentru a mă cruța —, îmi spuse:

— V-am întrerupt convorbirea, dar te rog să nu fii supărat pe mine, căci Halef era foarte îngrijorat din pricina ta.

— Îngrijorat? De ce?

— Spunea că te afli într-o primejdie foarte mare.

— Eu în primejdie? Ședeam doar foarte liniștit pe o pernă. Nu i-ai spus asta?

— Ba da, dar nu m-a crezut. A cerut să te vadă numaidecât.

Ajunserăm sus și intrarăm în sală. Era întors cu fața spre ușă și ne privea speriat. Când mă văzu, chipul lui se înseninâ, zâmbi mulțumit și spuse:

— Bine că ai venit, Sihdi. Slavă lui Allah! Acum sunt liniștit.

Mă dusei la el, îi luai mâna, și îi spusei:

— Da, dragă Halef, am venit, iată-mă lângă tine și sunt bine. Ai avut vreun vis urât în care m-ai văzut?

— N-a fost vis... Stai să mă gândesc puțin... Teama pentru tine m-a slăbit... Trebuie să mă odihnesc... să-mi adun puterile...

Vocea îi deveni din ce în ce mai slabă și închise ochii.

Hanneh ridică degetul, încruntă sprâncenele și îmi spuse în șoaptă:

— Nu dormea, dar nici treaz nu era. Niciodată nu l-am mai văzut în starea asta. Mișca obrajii și buzele, ca și când ar fi țipat de groază, dar nu scotea nici un sunet. Sudoarea îi acoperea fruntea. Când l-am șters și-a venit în fire.

— Totuși, n-a fost decât un vis, spusei eu tot atât de încet.

— Ba nu, susținu dânsa. Am văzut odată un proroc care — jumătate treaz, jumătate în vis — avea darul să vadă în viitor. Aceeași înfățișare a avut-o adineauri și Halef. Așteaptă să auzi ce-ți va spune.

Eram singuri în sala unde domnea o tăcere desăvârșită. Deodată Halef deschise iar ochii și mă privi lung, ca și când ar fi vrut să se încredințeze că mai sunt lângă dânsul. Apoi îi închise din nou și începu să vorbească cu voce înceată dar deslușită:

— Era departe de tot de aici... în țara ta... în Djermanistan... Auzii că trebuie să mori... și totuși nu erai bolnav, ci sănătos și puternic... mult mai zdravăn ca acum... Și cu toate astea, erai pe moarte... Dar nu erai culcat, ci stăteai în picioare, zâmbitor și fără frică... Și totuși știai... spuneai tu însuți că trebuie să mori... Nu repede, nu deodată... ci încet, foarte încet...

Moartea ta n-avea să dureze ceasuri sau zile, nici săptămâni sau luni, ci ani întregi...

Făcu o pauză, așa că putui să-l întreb:

— Vorbeam cu tine?

— Nu. Nici nu mă vedeai. De altminteri nu vorbeai cu nimeni. Toți zbierau la tine... dar tu ai rămas tăcut, ca și când ai fi fost mut... Știam însă tot ce gândeai, ca și când mi-ai fi vorbit. Cunoșteam toate cuvintele din mintea ta, deși buzele tale erau închise...

— Și se aflau și alții lângă mine?

— Mulți, foarte mulți... După hainele lor, îmi dădui seama că sunt din Apus. Nu erau îmbrăcați ca orientalii... Toți din jurul tău îți erau dușmani înverșunați. Zbierau, te batjocoreau și spuneau că ești omul cel mai rău de pe suprafața pământului. Ceva mai departe, la stânga ta, se aflau alții, care se bucurau și urlau împreună cu ceilalți... La dreapta ta era iar o mare mulțime de oameni. Aceștia îți erau prieteni și te îndemnau mereu să te aperi, dar tu nu vroiai să-i asculți... Dintre dușmani venea unul câte unul spre tine și îndată ce se apropia se schimba într-un vierme scârbos care îți rodea carnea... De câte ori se prefăcea un om în vierme și făcea o gaură în trupul tău, eu țipam. Dar tu nu mă auzeai și eu nu puteam să mă apropii pentru a-ți veni într-ajutor... Privirea îți era limpede și înfățișarea blândă. Se părea că te bucuri, că nu simți nici o durere. Îți era milă de oamenii care din pricina urii lor se prefăceau în viermi pentru a te roade ca pe un stârv îngropat... Era înfiorător! Viermii se urcau din ce în ce mai sus pe trupul tău, se făceau tot mai grași și când erau

gata să crape, de umflați ce erau, căzeau jos și se zvârcoleau de bucurie...

— Ciudat vis, zisei eu, dând din cap.

— Nu era vis și era mai mult decât ciudat... era îngrozitor. Deodată băgai de seamă că te gândești la mine și că mă vedeai cum îmi frângeam mâinile, fără să-ți pot veni în ajutor și mi-ai strigat: „Nu te îngriji de mine! Carnea învechită trebuie să cadă! Viermii au grijă de ea! Durere nu simt. Știu că „hagiul" trebuie să moară și-l dau viermilor care sunt cioclii lui. „Halef" însă rămâne. Lui nu-i pot face nimic, căci e nemuritor. În felul acesta voi scăpa de moarte încă înainte de moarte"... Ai spus aceste cuvinte și dușmanii le-au auzit, așa că furia lor crescu la culme. Nu se mai prefăcură câte unul sau doi în viermi, ci toți deodată, năpustindu-se asupra ta... Eu am țipat de spaimă. În clipa aceea m-a atins mâna binefăcătoare a Hannehei mele. Ea îmi șterse sudoarea rece de pe frunte și așa mă deșteptai...

La urmă vorbise din ce în ce mai repede, însoțind cuvintele cu mișcări înfrigurate, din mâini. Acestea îl obosiră, însă, așa că se ghemui sub pătură și nu mai scoase nici un cuvânt. Hanneh se îngrijoră, dar o liniștii.

— Nu te teme. Dacă a putut îndura visul, nici povestirea lui nu-i va face rău. Nu e nici o primejdie, e numai foarte slăbit. Va dormi și se va deștepta întărit.

Așa se și întâmplă, căci după câteva minute adormi de-a binelea. Mai schimbai câteva cuvinte despre ciudata întâmplare cu Hanneh, apoi părăsii sala, pentru a mă duce la locul meu de afară. Când ajunsei acolo, zării un baldachin, iar lângă

el stătea „copilul", care îmi spuse că dacă vreau pot fi dus la biserică. Bineînțeles că mă învoii. Tifl avea o haină nouă de sărbătoare, iar baldachinul era împodobit cu trandafiri și alte flori. „Fecioara în alb" stătea la poarta grădinii și din semnele pe care le făcea înțelesei că ea fusese aceea care împodobise baldachinul.

Oamenii mă ridicară pe sus și porniră de-a lungul drumului care ducea în vale. Acesta era larg și bine îngrijit, mărginit de pomi aleși și plante de podoabă și flori nespus de frumoase. Fiecare cotitură era astfel socotită încât deschidea câte o nouă priveliște frumoasă spre vale. Ustadul putea fi mândru de opera lui și toți care o vedeau și se puteau bucura de ea trebuiau să-i fie recunoscători.

Că așa și era putui vedea pe fețele tuturor celor pe care îi întâlneam. Cât de prietenoși erau și ce frumos salutau toți acești oameni! Nu văzui nici o privire curioasă sau necuviincioasă și în ochii tuturora se putea citi bunătatea. Chiar și copiii făceau semne cu mânuțele lor și mă salutau drăgălaș. Odată auzii pe cineva numindu-mă „prietenul satului".

Tifl mergea mândru în frunte, într-o atitudine care vroia parcă să spună: „Acest eftendi a fost dat sub ocrotirea mea pentru toată ziua. Nu sunt mai mare ca voi, dar astăzi trebuie să mă socotiți ca un om de seamă și să-mi dați respectul cuvenit". Și într-adevăr băgai de seamă că toți îl salutau azi altfel ca de obicei.

Trecând prin sat, văzui că locuitorii stăteau în fața ușilor, în așteptare. Erau îmbrăcați în haine de sărbătoare și aveau flori în mâini. În

fiecare casă erau oaspeți veniți de afară. Bărbații stăteau de vorbă, însă femeile se îndeletniceau cu tot felul de pregătiri, din care se putea înțelege că azi nimeni nu va mânca acasă, ci sus, în deal.

Drumul care ducea spre biserică era tot atât de bine îngrijit ca și acela pe care venisem, dar eu mă uitai de astă dată mai mult la priveliștea care se deschidea spre „Casa înaltă", pe care astăzi o vedeam pentru întâia oară, în întregimea ei.

Deodată Tifl se întoarse spre mine și-mi spuse:

— Effendi, te rog să nu te uiți încă spre casa Ustadului.

— De ce? îl întrebai eu.

— Ustadul nostru mi-a spus să te rog să n-o faci.

— Ți-a spus motivul?

— Mi-a spus ceva ce n-am înțeles. Vorbea de o vreme trecută de mult.

— De care vreme?

— De una care a fost înainte de potopul cel mare, care a acoperit întreg pământul. Au trecut mii de ani de atunci.

— Ce legătură are potopul cu rugămintea ta?

— Tocmai asta e ce nu înțeleg. Spunea să nu vezi pe rând aceste mii de ani cu ochii tăi, privind la casă în timpul drumului, ci să aștepți până când vei ajunge la coloanele bisericii. De acolo vei putea cuprinde dintr-odată, cu o singură privire, aceste mii de ani și vei rămâne uimit de această priveliște. Abia atunci vei putea înțelege această vreme îndelungată, de la cea dintâi până la cea din urmă clipă.

— Am să urmez sfatul tău, dragă Tifl.

— Da, urmează-l. Și mai trebuie să-ți spun ceva. Pot s-o fac chiar acum, să nu uit?

— Fără îndoială că da.

— Să bagi de seamă că muntele e tatăl acestei case. Numai partea din față iese din munte; cea dinăuntru e ascunsă în el. În dreapta și în stânga casei vei vedea locurile de unde au fost scoase pietrele din care a fost clădită. Sunt așezate unele peste altele, ca niște caturi. Cele de jos sunt întunecoase, dar cu cât ajungi mai sus, cu atât sunt mai luminoase. Toate pietrele care au fost întrebuințate pentru clădire sunt de aici. Numai oamenii care au înălțat caturile unul peste altul au venit din țări străine și au plecat iar, după ce și-au isprăvit lucrul. Ustadul nostru a spus că așa e obiceiul pe întreg pământul.

Ajunseserăm la o cotitură care ieșea ca un balcon din munte. Tifl se opri, ca să-mi arate fermecătoarea priveliște care se desfășura înaintea mea.

Ridică mâna spre casa Ustadului, și spuse:

— Deși arăt într-acolo, te rog totuși să nu te uiți. Aici s-a oprit odată Ustadul cu un om străin, care venise să ne propovăduiască religia lui. Spunea că a noastră nu ne va duce în cer, ci în iad. După ce stătu, însă, câtva timp la noi, recunoscurăm că cerul său va fi pentru noi un iad, dacă toți sfinții din el s-ar asemăna cu omul ăsta. A fost nevoit să plece și, cu o zi înainte, de a ne părăsi, Ustadul a venit cu dânsul aici, pe locul ăsta. Se opriră tocmai unde ne aflăm noi acum. Străinul dădu nedumerit din cap când văzu „Casa înaltă" și spuse că e o clădire urâtă.

Mă luaseră cu ei, așa că putui auzi ce i-a răspuns Ustadul.

— Ce?

— Nu mă lua așa repede. Stai să-mi aduc aminte.

Se gândi câtva timp, apoi urmă:

— Iată cuvintele lui: „Voi străinii sunteți oameni ciudați. Veniți la noi și ne cereți să facem schimbări, ca și când țara asta ar fi a voastră și noi oaspeții voștri. Un oaspete vine, stă câtva timp și pleacă iar. Venirea lui va lăsa urme, dar dacă e un om înțelept, nu va cere de la noi să răsturnăm munții noștri și să umplem văile noastre. Pământul e ca și valea asta și oamenii sunt oaspeții lui. Chiar și popoarele sunt numai oaspeți. Lasă urme după trecerea lor: dar nici un om și nici un popor, oricât de mare și puternic ar fi, nu poate să prăbușească munții în văi pentru a face din întreg pământul un singur șes întins, pe care să domnească egalitatea. Și asta e o fericire, căci printr-o astfel de egalizare s-ar nimici viața de pe pământ".

Tifl se mai gândi câteva clipe, apoi urmă:

— Și mai departe Ustadul a spus: „Ai venit la noi pentru a ne impune această egalitate și ceri nimicirea lucrurilor care există. Vorbești de o cultură nouă, mai înaltă. La fel cu tine au vorbit până acum toate popoarele și toți oamenii de cultura lor. Și cei care vor veni după noi, tot așa vor spune. Ai numit clădirea aceea urâtă și fără înțeles. Eu îți spun însă: nu numai că are un înțeles foarte adânc, dar e o întreagă predică, o predică așa de minunată, cum n-ai să fii niciodată în stare să mi-o ții. Cine a durat acea clă-

dire? Crezi oare că numai un singur meșter și numai într-o viață de om? Miile de ani au venit și au trecut; popoarele s-au perindat unul câte unul; vremea și omenirea au fost oaspeți pe pământ și fiecare oaspete a lăsat urme de ceea ce a vrut să facă pe lume. Oamenii care au apărut și au dispărut au grăit cuvinte care se auzeau; dar o voință mai înaltă i-a îndemnat să dea chip de piatră cuvintelor trecătoare, pentru a le face să rămână de-a pururi. Tu ai spus că această casă e urâtă și asta dovedește că n-ai cuprins cu mintea ta înțelesul adânc pe care îl are".

Din cuvintele Ustadului, repetate de Tifl, putui să-mi dau seama că bătrânul înțelept avusese o înrâurire covârșitoare asupra djanicunilor, în mijlocul cărora îl aruncase soarta.

Pornirăm mai departe și drumul nostru ne duse pe o pajiște înverzită care se întindea până la coloanele înflorate ale bisericii, în spatele căreia începea pădurea străbătută de poteci nenumărate. Biserica era înconjurată de o grădină cu flori minunate, mărginită de copaci înalți, care o umbreau și o apărau de vânt. Clădirea însăși era așezată pe o platformă stâncoasă ieșită din trupul muntelui, parcă anume cu scopul să servească de temelie acestui „lăcaș al lui Dumnezeu" a cărui lumină albă se răspândea departe peste întreg ținutul. Stâlpii din față se sprijineau pe o stâncă înaltă la care duceau trepte largi, iar partea din spate era alipită de trupul muntelui.

Interiorul bisericii era cu desăvârșire gol. Numai astăzi, în cinstea mea, fusese așezat un scaun

lângă stâlpul de la răsărit, într-un loc de unde se putea privi în depărtare.

Am fost dus la scaun, și după ce oamenii se îndepărtară, Tifl îmi spuse:

— Effendi, eu sunt sluga ta, pentru toată ziua și voi sta lângă stâlpul acela din fund. Când vei avea nevoie de mine, să-mi faci numai un semn. Dorința Ustadului și a Pederului este ca nimeni să nu te tulbure. Ei te roagă să-ți închipui că ești nevăzut pentru toată lumea, deși te vei afla în mijlocul nostru. Ai acum vreo poruncă pentru mine?

— Nu pleca încă, răspunsei eu. Sunt străin aici și voi avea de cerut felurite lămuriri de la tine.

Tifl se aștepta să iau loc pe scaunul pregătit anume, dar nu mă îndurai s-o fac. Priveliștea care se desfășura înaintea ochilor mei era atât de frumoasă, atât de încântătoare, încât ar fi silit și pe un muribund să mai deschidă o dată ochii, pentru a arunca o ultimă privire de rămas-bun asupra acestui rai pământesc.

Soarele era sus pe cer, așa că în biserică, prin care trecea o adiere răcoroasă, era umbră. Mă rezemai de stâlpul de lângă mine și lăsai privirile să rătăcească de jur-împrejur.

Pe strada principală a satului domnea o mare însuflețire. Locuitorii începură să iasă din case și corturi, pentru a porni spre biserică. Femeile și fetele purtau, pe cap sau pe umeri, vase de lut cu felurite mâncăruri sau coșuri cu flori. Bărbații și copiii mergeau lângă ele. Toți erau veseli și plini de mulțumire sufletească. Nimeni nu purta arme. Era o priveliște a păcii și bunei înțelegeri.

Cuprinsei totul cu o singură privire, apoi îmi îndreptai luarea-aminte spre casa Ustadului. Era într-adevăr așa cum spusese acesta: se părea că înfățișează miile de ani care se scurseseră de la începutul lumii până astăzi. Temelia trebuie să fi fost clădită într-o vreme trecută de demult. Cei ce veniseră apoi continuară cu clădirea, care părea că nu e încă sfârșită, că trebuie dusă mai departe. Nu era deci o rămășiță din vremuri străvechi, ci un fel de calendar, de răboj de piatră, de la începutul începuturilor până în timpul de față, având încă loc și pentru viitor.

De la începutul începuturilor? Da, așa era, căci cine știe care fusese acela ce pusese temelia trainică a acestei clădiri? Apoi veniseră alții, care clădiseră mai departe, și astfel se ridicase cat peste cat, până când clădirea căpătase înfățișarea de azi.

Nu departe de casa Ustadului se afla o altă clădire, care îmi atrase acum atenția. O parte din ea era alcătuită din bolți, unde erau închiși prizonierii, iar alta dintr-un turn de piatră.

Pe vârful muntelui se mai afla o căsuță mică, singuratică. La prima vedere, mi se păru că e un cort. Când mă uitai însă mai bine, văzui că e de marmură, ceea ce-mi întări și Tifl, care spuse:

— În interiorul acestui munte și în alți munți din împrejurimi se găsește această piatră frumoasă.

— Cine a făcut clădirea aceea din vârful muntelui? îl întrebai eu.

— Noi.

— Aveți oameni care știu să cioplească în marmură?

— Da, i-a învățat Ustadul, căci în tinerețea lui a văzut, prin orașele mari pe unde a fost, cum se lucrează monumentele. Pentru clădirea asta a făcut întâi un plan și apoi a început lucrul. Oamenii nu erau încă destul de pricepuți și au spart multe bucăți, care erau aproape gata lucrate. Însă Ustadul a avut mare răbdare cu dânșii și astfel a reușit să isprăvească clădirea, așa cum a vrut el să fie și cum o vezi tu acum. A trebuit însă multă vreme până când oamenii noștri au învățat să lucreze bine. Îți place clădirea, effendi?

— N-ar fi de ajuns să spun numai că-mi place. Aș putea să stau toată ziua s-o privesc. Clădirea asta e ca un cuvânt mare, frumos și care îți dă încredere. Nu-mi vine acum în gând care ar putea fi acest cuvânt dar îl voi găsi.

— Poate știu să ți-o spun eu.

— Tu? îl întrebai uimit și neîncrezător.

— Da, eu. Bineînțeles că nu sunt destul de înțelept ca să fi putut găsi eu cuvântul, dar trebuie să fie acela pe care l-a spus Ustadul nostru, când a fost sfârșită clădirea, pe care o și numește de multe ori cu acest cuvânt.

— Ce cuvânt este?

— „Amin". Când vorbește de clădire, spune „Aminul nostru". Eu nu înțeleg ce vrea să spună cu acest cuvânt, dar tu ai să știi.

Da, înțelesei. „Amin" era cuvântul potrivit. Acum, când auzii cuvântul, băgai de seamă un lucru pe care nu-l observasem până acum. Locul pe care se ridica clădirea cea mică era deasupra celei cu multe caturi, care, dacă ar fi clădită mai departe, ar forma un triunghi, al cărui punct cul-

minant ar fi fost acest monument de marmură. Pesemne că acesta era chiar planul „șefului". De aceea cuvântul „Amin" era atât de potrivit pentru mica clădire, ca o încheiere pentru o rugăciune.

Aș fi vrut să mai pun multe întrebări lui Tifl, dar deodată clopotele începură să sune și văzui pe djanicuni venind.

În fruntea lor pășea Pederul și în urma acestuia mai mulți bărbați cu bărbile cărunte.

— Asta e „Sfatul bătrânilor", mă lămuri Tifl.

Apoi veneau locuitorii din sat, cu familiile și oaspeții lor. Când ajunse la biserică, mulțimea se împrăștie, iar Pederul împreună cu „Sfatul bătrânilor" urcă treptele. Sus, toți își îndreptară privirile spre pădure și când mă uitai și eu într-acolo văzui venind pe „șef".

Era îmbrăcat cu același veșmânt, în care îl văzusem de la venirea mea. N-avea altă podoabă decât un boboc de trandafir la piept și unul în mână.

Toți îl priveau cu dragoste și venerație și, când intră în biserică, se închinară adânc în fața lui. Le făcu un semn cu mâna și le mulțumi cu un zâmbet blând și binevoitor, apoi se îndreptă spre locul unde mă aflam eu. Îmi dădu trandafirul pe care îl ținea în mână și, punându-mi dreapta pe cap, spuse:

— Pace ție și nouă tuturor! Clopotele au început să sune pentru rugăciune. Fie-ți inima ca trandafirul acesta. Vei afla mai târziu pentru ce îți spun asta.

Apoi se întoarse spre „Sfatul bătrânilor" și urmă:

— Avem de primit și alți oaspeți. Am fost sus în pădure și m-am uitat în depărtare. Am văzut

o ceată de călăreți care veneau în goană dinspre răsărit. Cred că au și ajuns în sat.

— Poate sunt kalhurani, care vor să afle dacă șeicul lor se va întoarce în curând. Li se va spune că suntem aici... Dar ce e asta? Pentru ce au dat clopotarii semnalul de alarmă? Au venit cumva dușmani în loc de prieteni? întrebă Pederul.

Într-adevăr, în loc de dangătul obișnuit se auzeau acum sunete scurte, de clopot, așa cum se obișnuiește la noi când se dă alarma pentru foc. Deodată zărirăm un călăreț care se apropia în goană, pe un cal deșelat, cum îl încălecase, în grabă, la întâmplare. Când se apropie, începu să strige, dar nu puturăm deslușì cuvintele pe care le spunea. Înțeleserăm însă că vestea pe care o aducea nu era bună, căci djanicunii care se aflau în partea de jos a grădinii și auziseră cuvintele călărețului izbucniseră în strigăte de mânie. În sfârșit vestea a ajuns până la noi:

— Ghulam el Multasim, Răzbunătorul, a sosit în sat!

Știrea aceasta rea, venită în mijlocul acestei serbări pașnice, ar fi pricinuit oriunde o mare zăpăceală. Aici, însă, nu se întâmplă așa ceva. „Șeful" ieși dintre coloanele bisericii și ridică mâna. În aceeași clipă se făcu tăcere desăvârșită. Apoi se apropie de „Sfatul bătrânilor" și zise:

— Fiți liniștiți! Cine are cheia de la închisoarea prizonierilor?

— E la mine, răspunse Pederul.

— Atunci Răzbunătorul nu se poate apropia de ei, așa că avem timp. Să auzim ce spune ștafeta venită din sat.

Aceasta descălecase la poarta grădinii și alergă spre noi cu vestea :

— A venit Ghulam el Multasim împreună cu mai mulți oameni de seamă și soldați înarmați. Sunt doisprezece cu toții. Când au venit, mă aflam cu fiul meu la intrarea satului și m-au întrebat unde sunteți.

— S-au dus spre casa mea? întrebă Ustadul.

— Nu ; le-am spus să vină încoace și le-am dat pe fiul meu să-i călăuzească. N-am vrut să-i las să meargă la casa ta, fiindcă acum sunt prea puțini oameni acolo. Apoi încălecai și venii repede încoace ca să ajung înaintea lor. Cred că și ei vor sosi îndată.

Într-adevăr, în aceeași clipă îi zărirăm. Ajunseseră la marginea pajiștii și se opriră să examineze locul, pe urmă se puseră iar în mișcare.

Se vedea că luaseră o hotărîre și aveam să aflăm îndată care anume.

Grădina le era în cale, dar nu descălecară, voind să fie călări când își vor spune poruncile către djanicuni. De aceea o înconjurară și, când fură în spatele ei, trecură de șirul trandafirilor, veniră spre biserică și își opriră caii în fața „Sfatului bătrânilor".

Erau numai doisprezece și nimănui nu-i fu teamă de ei, deși erau înarmați până în dinți. Celor de față nu le păru însă rău numai de faptul că noii veniți tulburaseră serbarea aceasta atât de pașnică, deși venirea neașteptată a Răzbunătorului putea să aibă urmări încă de neprevăzut. Lui Ghulam i se dusese vestea că era un om crud. Cruzimea e de obicei în legătură cu lașitatea, iar oamenii lași sunt și ipocriți. Ce plănuia oare?

Câțiva dintre cei doisprezece erau călări pe cai frumoși și aveau înfățișarea unor oameni de seamă. Dacă erau prieteni de ai multasimului și îi luau apărarea, înrâurirea lor la Curte ar fi putut să facă rău Ustadului și oamenilor săi. Așteptam cu nerăbdare să văd ce vor face.

Unul din noii veniți era călare pe un armăsar turcoman de rasă curată. Era un bărbat frumos de vreo șaizeci de ani, cu barba sură, îmbrăcat în veșminte bogate, înarmat cu pistoale și un iatagan, a cărui teacă era împodobită cu pietre scumpe.

Era Ghulam el Multasim, care își închipuia poate că numai cu doisprezece călăreți va reuși să pună la respect pe djanicuni. Roti ochii în jurul său, își ațintì privirea asupra Ustadului și-l întrebă răstit:

— Tu cine ești?

Ustadul se făcu că nu-l vede și nici nu-l aude și îndreptându-se către Peder, îi spuse:

— Pune să se facă curățenie în biserică. Îndată ce mă voi întoarce va începe serbarea.

Apoi păși încet spre șirurile de trandafiri.

— Mi se pare că ăsta e surd, zise multasimul râzând și, întorcându-se la Peder, îl întrebă:

— Cine e bătrânul ăsta, care pare să n-aibă nici ochi, nici urechi?

Nici șeicul nu răspunse nimic, cel puțin nu prin cuvinte. Făcu câțiva pași până la stâlpul cel mai apropiat și, ridicând pulpana veșmântului său alb, o fâlfâi, făcând semne spre „Casa înaltă". Semnul fu văzut și clopotele încetară să sune. Apoi strigă djanicunilor împrăștiați pe aleile grădinii câteva cuvinte în limba kurdă, pe care nu le înțelesei. Era

un ordin de care ascultară pe dată. Ocupară într-o clipă interiorul bisericii din toate patru părți, în așa fel că nici un om neînarmat n-ar fi putut să scape. Apoi se întoarse, privi pe persan drept în ochi și zise:

— Venerabilul bătrân, care se ferește de orice cruzime, e șahinșahul djanicunilor, care îl numesc „șeful" lor, iar eu sunt șeicul acestui trib. Tu cine ești?

— Numele meu e Ghulam el Multasim. Am să te fac să mă cunoști!

— Dacă ești acela care spui, te cunosc mai bine decât crezi. Știi unde te afli?

— Nu-mi pasă!

— Nouă însă da.

— Clădirea asta nu e nici moschee, nici biserică!

— Dar nici grajd. Privește în jurul tău. Aici sunt două sute de djanicuni, iar afară și mai mulți. Ce căutați la noi?

Ghulam își cam pierdu cumpătul, începând să recunoască că venirea lui ar putea să ia alt sfârșit decât își închipuise. Atunci unul din călăreții care se aflau lângă el trase de la brâu un pistol cu două țevi, ridică cocoșul și spuse:

— Să nu mai pierdem vremea cu vorbe. Suntem răzbunătorii. Nu e nevoie să ne spunem numele, aflați însă că eu sunt prinț și între noi se mai află doi care sunt și ei prinți. Voi ce sunteți?

Pederul îl privi, zâmbind liniștit, și răspunse:

— Prinț se numește azi oricine al cărui străbun a fost osândit să devină al doilea bărbat al unei văduve din Teheran sau Ispahan. Djanicunii însă

sunt toți prinți; prinți adevărați, nu dintr-o obârșie fără glorie, ci prin viața și faptele lor.

Aceste cuvinte erau adânc jignitoare, și cum cei doisprezece erau călări și înarmați ar fi putut foarte ușor să omoare câțiva djanicuni, să calce pe alții în picioarele cailor și astfel să scape. Mă apropiai deci de ceata călăreților, pentru a mă putea împotrivi în caz de primejdie.

— Ce obrăznicie! Vreți să răbdăm așa ceva, strigă acela care vorbise.

— Nu, nu, nu! răspunseră ceilalți, pregătim puștile și pistoalele.

În clipa asta se petrecu ceva, ce ne dădu mai târziu prilej să râdem, când ne aduceam aminte de această întâmplare. Cineva veni repede pe scări, trecu printre djanicuni și se opri o clipă pentru a-și da seama de situație. Era Kara Ben Halef. Se înarmase până în dinți, iar într-o mână avea carabina mea cu repetiție. Venirea lui pricinui o pauză în scena care se desfășura. Când mă zări, veni repede spre mine, îmi dădu carabina și spuse cu glas tare, ca să fie auzit de toți:

— S-a dus vestea în casa Ustadului că a venit Răzbunătorul împreună cu alți unsprezece tovarăși. Știam că n-aveți arme, așa că le-am luat repede pe ale mele și am încălecat pe „Săgeata", să-ți aduc cât mai repede pușca, effendi. Dacă oamenii ăștia nu-și caută de treabă, voi împușca pe loc șase din ei, iar pe ceilalți îi vei dobori tu cu pușca ta, cu care poți trage cât vrei, fără să încarci. Spune numai un cuvânt și încep.

Ridică cocoșul pistolului tatălui său, pe care îl dăruisem eu acestuia, și-l îndreptă asupra persanilor. Aceștia zăriră arma primejdioasă precum

și carabina, a cărei construcție, necunoscută lor, îi îndemnă să fie prevăzători. Multasimul făcu celorlalți un semn să nu se grăbească și întrebă pe Kara:

— Văd că ai un pistol și o pușcă cum n-am mai văzut. Ești un djanicun?

— Nu, răspunse Kara, privindu-l cu îndrăzneală, drept în ochi.

— Cine ești?

— Sunt Kara Ben Hagi Halef Omar, fiul șeicului haddedihnilor, din tribul sammarilor.

Multasimul făcu o mutră aproape speriată la auzul acestui nume.

— Hagi Halef Omar de care vorbești este șeicul haddedihnilor din Djezireh? întrebă el.

— Da, răspunse Kara cu mândrie.

— Acum e acasă, la tribul său?

— Nu.

— A fost de curând la Bagdad?

— Da.

— A venit pe râul Tigru cu o pluță?

— Da.

— A fost și la Birs Nimrud?

— Da.

— Singur?

— Nu.

— Cine a fost cu dânsul?

Tânărul își dădu seama că nu trebuie să răspundă la întrebarea asta, așa că spuse:

— Ce mă întrebi pe mine? Ești străin și ai pătruns aici cu de-a sila; eu însă sunt oaspete al djanicunilor, așa că eu sunt acela care am dreptul să-ți pun întrebări. Dacă nu răspunzi, te împușc pe loc. Ce cauți aici?

Pederul ridică mâna la auzul acestor cuvinte, și zise:

— Să nu tragi! În țara djanicunilor nu se omoară oamenii. Numai Dumnezeu are dreptul să le ia viața. Aici e un lăcaș al păcii care nu trebuie pângărit cu o faptă pornită din ură!

Kara Ben Halef lăsă arma în jos, mă privi dezamăgit și mă întrebă:

— Ce să fac, Sihdi? Nu mi se îngăduie să fac cum aș vrea.

— Nici n-ai putea să faci ceva, îi răspunsei eu, zâmbind.

— De ce?

— Uită-te bine la pistol.

Îl privi și îi veni să râdă.

— Nici nu e încărcat. N-are nici un glonț, răspunse el.

— L-am scos în ziua când m-am sculat pentru întâia oară din pat, după boală, căci nu voiam să ruginească.

— Dar carabina ta e încărcată?

— Nici ea.

— *Maşallah!* Au să râdă de noi!

Într-adevăr, persanii izbucniră într-un râs batjocoritor, care nu mă supără câtuși de puțin. Cum eram aproape de multasim, văzui la mâna lui un inel al „Umbrelor".

— Lasă-i să râdă, spusei eu. N-avem nevoie de arme. Poți să vâri și pistolul la locul lui.

— Trebuie să știi tu de ce spui asta, effendi.

Puse pistolul la brâu, iar eu îi înapoiai și carabina. Văzând aceasta, multasimul se apropie de mine și zise:

— Ți se spune „Sihdi" și „effendi". Tot așa spunea și șeicul haddedihnilor unui străin care îl însoțea. Ești cumva din Djermanistan?

— Da, răspunsei eu.

— Te numești Kara Ben Nemsi?

— Așa mi se spune.

— Ai fost cu haddedihnul la Birs Nimrud?

— Da.

— Atunci fii de o mie de ori blestemat. N-ai să scapi viu de aici.

Vârâi mâna sub coama calului său, pipăii mușchii gâtului și zisei:

— Prea moale. Roibul ăsta n-ar putea face un drum mai lung în galop. Trebuie să-i dai mai puțin orz și să-l acoperi noaptea cu o pătură, ca să asude și să-și întărească mușchii.

— Taci, câine!

Altădată n-aș fi îngăduit un asemenea cuvânt. De astă dată rămăsei liniștit și urmai:

— Coastele sunt bine așezate, dar pentru un cal de rasă curată, gâtul e prea scurt și capul prea mic. Și copitele ar trebui să fie mai mari. Presupun că tatăl era de rasă turcomană curată, dar mama o arabă de mâna a doua.

— Ești nebun! se răsti el. Eu vreau să mă răfuiesc cu tine pentru isprăvile voastre de la Birs Nimrud și tu mă iei de sus, parcă aș fi grăjdarul tău, care trebuie să-ți dea socoteală despre cal.

— Ce știi tu de isprăvile noastre? spusei râzând, pentru a-l ațâța și a-l face să spună vreo vorbă necugetată.

— Știu tot, se lăudă el.

— Ce anume?

— Că „Umbrele" ...

Deodată se opri speriat.

— Vorbește mai departe, îl îndemnai eu. Ți-e frică, cumva, de mine?

— Allah ferească-mă să-mi fie frică de un creștin!

— Ești mahomedan?

Văzui în ochii tovarășilor săi că-l atinsesem unde îl doare, de aceea urmai:

— Dacă n-ai purta o căciulă persană, n-ai avea dreptul să porți turban. Voi așa-zișii creștini vă împrieteniți cu Mahomed, cât timp puteți trage vreun folos. Dacă vedeți că nu mai merge, vă întoarceți la Iisus al vostru și la mama lui, Maria.

Vru să-mi dea un răspuns mânios, dar eu urmai repede:

— Mă socotești ca dușmanul tău și mi-ai spus „câine". Ar trebui să fii mai prevăzător. Mi-ai fi vorbit cu totul altfel, dacă ai fi știut că-ți aduc salutări.

— Salutări? Tu mie? întrebă el uluit.

— Da.

— De la cine?

— Vrei să-ți spun aici numele?

— Da.

— N-am să-l spun.

— De ce?

— Fiindcă îți vreau binele.

— Îmi vrei binele? Crezi că ai putea spune ceva ce mi-ar face rău?

— Nu numai atât. Nu e însă numai taina ta ci și a mea. Te sfătuiesc să fii prevăzător, căci nu e vorba numai de noi amândoi. Te înșeli asupra unor persoane pe care nici nu le cunoști.

— Nu te înțeleg, mărturisi el, încurcat.

— Cred. Vreau să te cruț și, deci, voi fi prevăzător. M-ai întrebat din partea cui îți aduc salutări. Ascultă ce-ți voi spune și oprește-mă când vei crede de cuviință să tac, pentru a nu-ți face rău. Cunoști malurile râului Șatt el Arab?

— Da, răspunse el șovăitor.

— Locuiește acolo cineva care ar fi putut să-mi dea salutări pentru tine?

— Nu.

— Bine. Să mergem atunci mai în susul râului. Cunoști locul unde râul Șatt el Arab ia naștere din Eufrat și Tigru?

— E Korna.

— Există acolo cineva pe care îl cunoaștem amândoi tot atât de bine? Care ține poate mai mult la mine decât la tine?

— Nu.

Încurcătura lui crescu și mai mult, dar eu urmai:

— Vorbesc de un om care are numai un ochi.

— Allah! strigă el.

— Care se numește Êsara el Awar și...

— Taci, taci! îmi curmă el repede vorba. Effendi, se prea poate să mă fi înșelat în privința ta. Vino mai la o parte, să putem vorbi în tihnă.

Descălecă și mă apucă de braț. Legătura lui cu chiorul trebuie să fi avut mare însemnătate. N-o cunoșteam, deoarece nu citisem scrisoarea luată de la cafegiul din Basra, dar o aveam încă la mine. În timp ce tovarășii săi descălecară de asemenea, multasimul vru să mă tragă deoparte, dar mă smucii din mâna lui și spusei:

— Ascultați cu toții! Ceea ce voi spune, e ca un jurământ!

— Vorbește!

În ochii lui se ivi o lucire de frică și părea foarte tulburat. Mă folosii de această stare a lui și urmai:

— Pentru tine există trei oameni puternici. Unul ești tu însuți; al doilea sunt eu, iar al treilea este Esara el Awar din Korna. Trebuie să te porți astfel, ca nici unul din acești trei oameni să nu fie dușmanul celorlalți doi. Acum poartă-te cu mine cum vei crede de cuviință. Eu sunt oaspetele djanicunilor și dușmanul lor e și dușmanul meu. Vii ca răzbunător, deci ca dușmanul meu. Ba te-ai purtat chiar așa de dușmănos încât ai pângărit acest lăcaș cu copitele cailor voștri. Îndreaptă-ți repede greșeala! Răzbunarea e între tine și mine. Cere sânge sau prețul de răscumpărare. Ne vom lua după cererea ta și vom răspunde cum se cuvine. Sângele vărsat de un glonț nu e așa de scump ca acela care a înroșit biciul fiului tău. Răzbunare pentru răzbunare și îndurare pentru îndurare! „Sfatul bătrânilor" e gata să stea de vorbă cu tine, dar nu azi, căci n-are timp. În ce mă privește pe mine, pot să-ți spun de pe acum că nu vei auzi nici un cuvânt despre Esara el Awar, până când nu se va lămuri neînțelegerea dintre tine și djanicuni. Am vorbit; și acum vreau să văd ce vei face.

Îi întorsei spatele și coborâi în grădină, unde mă așezai pe iarbă, căci statul în picioare mă obosise.

După câtva timp mă ridicai și mă întorsei la biserică, unde mă întâlnii cu mai multe femei, care îmi spuseră că Tifl mă caută. Când mă găsi îmi spuse că mă căutase pretutindeni zadarnic.

— Effendi, e cineva care are nevoie de tine.

— Cine?

— Răzbunătorul; spune că vrea să-ți vorbească.

— Dar eu nu vreau să stau de vorbă cu el. Unde e?

— La marginea pădurii, împreună cu tovarășii lui. L-au rugat pe Peder să le dea voie să privească la serbare.

— Cum? Ce spui? Dar asta ar fi o izbândă pentru noi!

— Așa spunea și Pederul. O izbândă pe care ți-o datorăm numai ție. Pederul te roagă să nu-l respingi pe Răzbunător, căci ceea ce vrea să-ți spună pare într-adevăr să aibă mare însemnătate.

— Atunci să mergem la el.

Când ajunserăm la biserică, văzui că nu mai era ocupată de djanicuni, care se retrăseseră în grădină, lângă ai lor. Era o dovadă că, cel puțin deocamdată, ostilitățile încetaseră. Ieșirăm pe pajiște, prin locul unde caii călcaseră trandafirii în picioare. Acolo văzui pe persani la umbra pomilor din marginea pădurii. Multasimul mă zări, se ridică și-mi ieși înainte. Părea grav, dar nu arăta dușmănie; totuși privirea lui era șovăitoare.

— Am trimis să te cheme, începu el.

— Mi s-a spus, răspunsei eu.

— Ne-ai stingherit în treburile noastre și eu m-am supus. Aș vrea să știu dacă am făcut bine. Eu vă cunosc și cred că vei ști sau vei bănui de unde. Prevederea ta întrece de multe ori orice viclenie, dar minciuni nu spui niciodată. Așa e?

— Da.

— Nici de data asta n-ai să minți?

— Nu, dar de ce îmi pui o astfel de întrebare?

— Fiindcă vreau să aflu adevărul de la tine.

— Dacă mă voi hotărî să vorbesc, n-ai să auzi decât numai adevărul din gura mea.

— Chiar dacă ar fi spre răul tău și ar putea să-ți primejduiască viața?

— Chiar și atunci.

Mă examină cu o privire cu totul ciudată. Râdea oare de mine în sinea lui? Sau atinsesem o parte bună a sufletului său?

— Te cred, zise el; apoi urmă: Aș vrea să știu dacă îmi ești prieten sau dușman.

— Nu sunt dușmanul nimănui. Nu urăsc nici pe cei răi, dar nu pot iubi răutatea din ei.

— Asta te privește. Eu vreau să știu numai dacă adineauri ai fost sincer sau viclean față de mine.

— Și una și alta.

— Îmi aduci salutări?

— Da, însă nu mi-au fost încredințate mie, ci altcuiva și am aflat numai din întâmplare de ele.

Asta nu era minciună, căci aveam scrisoarea și fără îndoială că o scrisoare conține mai multe decât numai salutări.

— Atunci te-ai vârât între mine și Eșara el Awar?

— Da.

— El știe lucrul ăsta?

— Asta mă privește. N-are decât să ți-o spună, dacă vrea.

— Ce știi despre el și despre mine?

— Nu vreau să vorbesc despre asta.

— Ești aliatul nostru?

— Nu.

— Atunci potrivnicul nostru, căci altcineva nu poți fi. Vreau să-mi spui adevărul.

— Ți-l spun: n-am nici o legătură cu voi. Dacă, însă, veți face ceva împotriva legilor sau vă veți atinge de un fir de păr din capul meu, veți avea de furcă cu mine. Vă sfătuiesc să ne lăsați în pace, pe mine și pe prietenii mei.

Până acum reușise să se stăpânească, dar ochii lui aruncau fulgere; fața i se schimonosi de mânie și încleștă pumnii.

— Vasăzică... dușman! scrâșni el din dinți.

— Dacă vrei tu... dușman! răspunsei eu liniștit.

— Știi ce înseamnă asta pentru tine?

— Știu, numai că e primejdios pentru tine. Mie nu mi-e teamă de nimic.

— Nici de mine? Azi trebuie să mă supun eu, căci altfel m-ai trăda. Dar în curând o să vină vremea când o să ne răfuim noi. Mai menții ceea ce ai spus adineauri?

— Da.

— Că trebuie să mă împac?

— Neapărat.

Îmi întinse mâna și spuse cu glasul tremurând de mânie:

— Iată mâna mea. E mâna celui mai înverșunat dușman al tău. Mă silești să renunț la răzbunarea mea împotriva kalhuranilor și djanicunilor. Dar nu voi renunța cu totul la răzbunarea asta; o arunc asupra ta! O primești?

Stătea în fața mea ca un om care își pierduse cu desăvârșire stăpânirea de sine. Îi luai mâna și îi răspunsei:

— Da; o primesc.

— Știi deci că din clipa asta sunt răzbunătorul, dușmanul tău de moarte?

— Da.

— Fii deci blestemat de toți diavolii din adâncul iadului. Mie n-ai să-mi scapi!

— Pe tine să te călăuzească îngerii prevederii și îndurării. Acela care e mai presus decât toți oamenii stă și deasupra ta și, oricât te-ai împotrivi, Lui n-ai să-i scapi.

— Câine!

— Omule!

— Scuip în fața ta. Linge scuipatul meu. Dacă nu acum, atunci mai târziu. Am să te silesc s-o faci!

Într-adevăr scuipă în fața mea, mă amenință cu pumnul, apoi îmi întoarse spatele și plecă.

Astfel reușii să scap de răzbunare pe Hafis Aram, șeicul kalhuranilor, și pe soția acestuia, însă, în schimb, o luasem asupra mea. Lucrul acesta nu trebuia să-l afle djanicunii. Cine e într-adevăr recunoscător nu trebuie să ceară niciodată recunoștință.

În timp ce vorbeam cu multasimul, Tifl se dusese la biserică. Când mă îndreptai și eu într-acolo, văzui că luase o pernă de pe locul meu și o dusese lângă unul din cei doi stâlpi de la ieșirea din spate. Acolo îl văzui și pe profesorul de muzică, ce părea că vrea să-mi spună ceva.

— Nu vrem să te supărăm, effendi, se scuză el. Te rog însă să stai câtva timp aici, de unde vei putea auzi mai bine cum sună rugăciunea. Acolo unde stăteai te-ar fi supărat sunetul harfei.

Apoi se îndreptă spre mijlocul bisericii, unde se afla o harfă. Lângă stâlpul din colț stătea Șacara cu harfa ei. Privii spre celelalte trei colțuri, unde zării de asemenea câte o tânără djanicună. La intrarea principală luaseră loc Ustadul și Pederul, iar lângă ei „Sfatul bătrânilor". În jurul bisericii se aflau locuitorii satului, cu soțiile și copiii lor. Domnea o tăcere deosebită, „ca în biserică".

Deodată Ustadul întinse mâna și profesorul de muzică făcu să se audă câteva acorduri, pentru a da măsura; apoi se făcu iar tăcere. Bănuiam ce avea să urmeze; închisei ochii și auzii o muzică cu adevărat cerească.

Când harfele încetară, deschisei iar ochii. Cele patru cântărețe puseră harfele lor deoparte, numai

profesorul de muzică o mai ținea pe a lui și mă privea întrebător. Mă sculai și, împins de un îndemn al inimii, mă dusei la el și îi dădui trandafirul pe care îl primisem de la Ustad.

— E de la șeful vostru, îi spusei eu. Sunt sărac față de tine. Nu pot să-ți dau mai mult decât floarea asta.

— Nu știu ce să mai spun de bunătatea ta. Muzica mea e un dar pe care l-am primit și sunt fericit că pot desfăta pe alții. Te rog primește și tu trandafirul meu în schimb.

Îmi dădu floarea cu o mișcare blândă și plină de bunătate, care mă mișcă adânc.

— Trimite-mi pe școlărițele tale afară, să rup și pentru ele câte un trandafir, îl rugai eu și ieșii din biserică. Fetele veniră și primiră trandafirii cu bucurie.

Tifl mă aștepta, ca să-mi spună că acum, dacă vreau, mă pot întoarce la locul meu. Urmară mai multe rugăciuni cântate în cor și erau atât de minunate, încât nu numai noi, dar și cei doisprezece persani, care veniseră cu gânduri dușmănoase, fură adânc mișcați. Când mă uitai spre ei, îi văzui ascultând, cu capetele plecate.

Tifl se apropie de mine și-mi spuse, zâmbind șiret:

— Effendi, a venit timpul când omul trebuie să și mănânce ceva... dacă are ce.

— Dar eu n-am nimic, îi răspunsei, prefăcându-mă întristat.

— Ba ai mai mult decât mine; chiar și prune.

— Unde?

— În locul cel mai frumos din pădure, acolo unde mănâncă numai el singur, dar astăzi vei fi oaspetele lui.

— Al cui?

— Ai să vezi.

— Dar nu mă simt în putere să merg până acolo.

— Nu e departe și apoi te poți odihni de câte ori vei vrea.

— Atunci să mergem!

Trecurăm pe lângă persani și urcarăm spre pădure, sprijinindu-mă în baston. Deși mergeam încet, totuși a trebuit să fac un popas la marginea pădurii. De unde mă aflam acum, se putea cuprinde cu privirea toată grădina cu aleile ei întortocheate, pe care se plimba mulțimea. Ustadul și Pederul rămăseseră încă în biserică. Pretutindeni se vedeau fețe vesele, răsunau râsete vioaie. Ici, colo se auzea câte un cântec.

— Ar trebui să mai aștepte cu cântecele. Nu e încă timpul, mă lămuri Tifl. Oh, Sihdi, noi avem multe cântece frumoase! Pentru copii, pentru tineri și pentru bătrâni!

— Cânți și tu?

La întrebarea mea își înălță trupul cu mândrie și răspunse:

— Cânt mai frumos ca toți ceilalți. Vrei să mă auzi?

— Da.

— Bine, dar te rog să mai aștepți puțin. N-am încă voie să cânt.

— De ce nu?

— Fiindcă „șefului" nu-i place să audă cântece de dragoste îndată după rugăciune.

— Cântece de dragoste? Tifl, Tifl, ce aud?!

Dragul „copil" nu mă înțelese și aproape mă rușinai de observația glumeață pe care o făcusem.

Pătrunserăm mai adânc în pădure, pe un drum ce ducea printre pomi înalți. Era o potecă lăturalnică pe care se vedea că nu mergeau deseori oameni.

— Pe aici umblă numai el, spuse Tifl.

— Cine?

— El! Ai putea să-ți închipui cine!

Bineînțeles că mă gândii la Ustad. După câtva timp ajunserăm la o poiană în mijlocul căreia se afla un păr bătrân. Era încărcat de roade frumoase.

Spre marea mea mirare, sub păr zării o masă pusă: o tăblie de lemn așezată pe patru picioare bătute în pământ, iar în fața ei două bănci pe care se putea ședea după obiceiul european. Pe masă era întinsă o față de masă albă, iar pe aceasta se aflau farfurii și vase de porțelan, o sticlă cu vin și un pahar. Mâncărurile reci erau orânduite frumos.

Și cine credeți că stătea lângă toate aceste bunătăți, strălucind de curățenie, mândrie și bucurie?! Pekala, în carne și oase, cu ochii ei drăgăstoși și obrajii trandafirii!

— Bine ai venit, effendi! îmi strigă ea voioasă. Ți-am pregătit masa. Tifl a cules și prune pentru tine, căci așa i-a poruncit Ustadul.

Îi întinsei mâna și spusei:

— Cât de bună ești, Pekala!

— Omul trebuie să fie întotdeauna bun; asta e datoria lui și noi nici nu vrem să fim altfel. Dar mai ales pe voi am vrea să vă mulțumim, să vă arătăm toată dragostea ce v-o purtăm în suflet.

— De ce tocmai nouă, draga mea Pekala? În lumea asta sunt atâția oameni și pentru toți e o singură iubire.

— Întocmai așa spune și Ustadul. Dar voi ne ușurați datoria de a vă arăta iubirea, pe când alții o îngreuiază. Acum, ia spune-mi, cum ți se pare masa asta, effendi?

Își puse mâinile în șolduri și mă privi ca și când ar fi vrut să-mi arate ceva ce n-aș fi putut cuprinde cu mintea.

— Minunată, răspunsei eu.

— Da, e într-adevăr minunată! Privește numai la frumoasele vase de porțelan!

— Le văd! Sunt albe ca zăpada.

— Și paharul cel verde pentru vin?!

— E ca smaraldul.

— Dar fața de masă înflorată?

— E tare frumoasă! Pesemne că tu ai călcat-o?

— Da. Însă n-avem fier de călcat. Am înfierbântat un topor și am pus hârtie deasupra. Așa a mers destul de bine. Știi, turcoaicele sunt îndemânatice la toate.

— Îmi pare rău că nu sunt și eu turcoaică!

— Nu te plânge, effendi, căci ești și așa destul de deștept. Nu poate oricine să fie turcoaică. Trebuie să existe și alte națiii de oameni. Dar ia uită-te și la tacâmurile astea cu plăsele lucitoare! Le-am așezat cum trebuie?

— Da, însă le voi schimba locul. Mai bine e când se pune cuțitul la dreapta și furculița la stânga.

Mă exprimai în felul acesta, nevoind să am aerul că vreau să-i fac o mustrare. Pekala schimbă însă repede tacâmurile și zise:

— Te socotesc ca pe omul cel mai politicos și nădăjduiesc că și tu mă vei prețui ca pe o servitoare bună. Dar de mașina asta de scos dopuri, ce spui? Cum vezi, avem de toate. N-ai nevoie să destupi sticla, spărgându-i gâtul, cum a făcut Tifl. În felul ăsta nu-i de mirare, dacă se îmbată omul!

Spunând aceste cuvinte, își aduse aminte că și Tifl era de față și, întorcându-se spre el, îi zise:

— Lasă că servesc eu pe effendi; poți să pleci.

Tifl făcu câțiva pași pentru a se depărta, dar deodată se opri în loc.

— Ei, ce mai stai? îl întrebă Pekala.

— Fiindcă aș vrea să văd și eu.

— Ce să vezi?

— Fața de masă, farfuriile și toate lucrurile minunate, care sunt pe masă.

— Ai să le vezi mai târziu.

— Mai vreau să văd cum stă effendi și mănâncă europenește.

— Asta l-ar supăra.

— Apoi aș mai vrea să văd cum îl servești, după ce ai pregătit toate atât de frumos.

Lauda asta o măguli, așa că spuse cu mărinimie:

— Atunci rămâi. Urcă-te în pom și culege fructele cele mai frumoase.

Într-o clipă Tifl fu sus.

— Sunt pere, effendi, mă lămuri Pekala.

— Văd și eu.

— Se numesc „pere împărătești", strigă Tifl din pom, pentru a-mi atrage atenția asupra calității lor deosebite.

— Ai mânca și compot făcut din ele? mă întrebă Pekala.

— Prefer fructele coapte, dar îmi place și compotul.

— O să-ți dau și de una și de alta. Acum așază-te la masă și mănâncă. Dar să mănânci tot; trebuie să prinzi iar puteri, să te întremezi.

— Îți mulțumesc pentru grija pe care mi-o porți, dragă Pekala.

— Nu-mi mulțumi acum, ci după ce te vei întrema. Până acum nu te-am văzut decât slab și prăpădit, ca după boală. Dar trebuie să te faci iar așa cum trebuie să fie un effendi din Djermanistan. Ia-mă pe mine ca pildă și caută să mă ajungi. Nouă, turcilor, ne place să dăm sufletului un adăpost cât mai încăpător, să aibă loc să se plimbe în voie și să se simtă bine. Dacă sufletul e silit să stea într-un trup alcătuit numai din piele și oase, așa cum este al tău acum, atunci se face morocănos și se supără de toate nimicurile. Un om cu trupul solid, în schimb, e totdeauna voios și cu zâmbetul pe buze. Văd asta chiar la mine.

— Ești foarte pătrunzătoare, dragă Pekala.

— Nu e așa? Sunt aproape o filozoafă. Se cunoaște și după fața mea că sunt deprinsă să cuget mult. Sunt în stare de așa ceva, fiindcă în trupul meu sufletul are loc destul unde să se gândească, așa că nu trebuie să te miri. Dar îngăduie-mi încă o întrebare la care nu găsesc răspuns, cu toată puterea mea de gândire. Mai e nevoie de o masă mică aici?

— Nu.

— Atunci la ce folosește fața cea mică de masă?

— Care?

— Asta, spuse ea, scoțând din buzunarul rochiei un șervet. I-l luai din mână și îl desfăcui, uitându-mă uimit la el. Ea băgă de seamă asta și mă întrebă:

— Te miri, Sihdi?

— Da, răspunsei eu. Nu m-aș fi așteptat să găsesc așa ceva aici.

— Asta mă bucură, căci atunci trebuie să fie un lucru cu totul deosebit.

— E un șervet.

— Nu știu ce e asta. La ce servește?

— Pentru a apăra hainele să nu se păteze când mănânci.

— Asta e ceva minunat! Dacă o să fie cuminte, am să-i fac și lui Tifl unul.

— Ba două, strigă acesta din pom.

— Nu, unul, și numai dacă vei fi cuminte.

Strânsei șervetul și îl pusei deoparte. Când Pekala văzu aceasta, mă întrebă:

— De ce nu-l iei? Te rog folosește-te de el.

Îl luă de pe masă și mi-l întinse iar, dar eu mă împotrivii.

— Nu, dragă Pekala. Mă voi servi de farfurii, de tacâmuri, de pahar, dar de ce nu e neapărată nevoie, nu o să mă ating.

— De ce nu?

— Fiindcă presupun că un altul ține foarte mult la ele.

Mă privi gânditoare, apoi se apropie de mine și spuse:

— Poate că ai dreptate. O să-ți spun ceva, fiindcă nu mi s-a spus anume că n-am voie să vorbesc despre asta. Lucrurile astea și câteva altele se păstrează într-o ladă mică, pe care Usta-

dul o deschide numai o dată pe an. În ziua aceea pune el singur masa, așa cum am pus-o eu azi și eu îi aduc mâncărurile. Așază apoi un scaun în fața mesei, dar nu ia loc îndată. Se duce întâi la fereastră, împreunează mâinile ca pentru rugăciune și privește mult spre biserică. În ziua aceea îmbracă o haină veche cu glugă, pe care de asemenea o ține închisă în ladă. În jurul mijlocului leagă o sfoară și la gât un șirag de mărgele de care atârnă o icoană mică. Mănâncă numai după ce plec eu și în ziua aceea e mai trist și mai tăcut ca de obicei. Nimeni n-are voie să intre la el, afară de mine, și împarte tuturora daruri mici, pe care le-a făcut în timpul anului cu mâinile lui. Pricepi tu ceva din toate astea?

— Dacă aș ști ziua când se întâmplă ce spui, poate aș înțelege.

— Știu ziua, căci e aceeași în care îmi serbez eu nașterea.

— Poate că e și ziua lui de naștere?

— O, nu, știu bine că nu.

— De unde știi?

— El însuși mi-a spus. Până acum n-am pomenit nimănui, fiindcă cuvintele lui au fost foarte ciudate și neînțelese, dar ție, tocmai ție vreau să ți-o spun.

— De ce tocmai mie, dragă Pekala?

— Pentru că în cinstea ta a deschis azi lada, la care ține așa de mult. M-a chemat sus, mi-a dat toate aceste lucruri și mi-a spus să te servesc cu ele, fără a mai lăsa pe altcineva să le atingă, decât cel mult pe Tifl. Am făcut cum mi-a spus și nimeni nu le-a văzut măcar.

— A mai spus și altceva?

— Da. Aproape aceleași cuvinte ca și odinioară. Am să ți le spun și ție. — Tifl, dă-te jos din pom. Pune perele pe masă, du-te până la potecă și nu lăsa pe nimeni să ne tulbure.

„Copilul" se supuse pe dată, căci auzise ce vorbise Pekala și înțelesese pentru ce îl trimitea de acolo. După ce plecă el, ea îmi povesti următoarele:

— Era în aceeași zi ca azi. Ustadul îmi făcuse daruri mai frumoase ca celorlalți, știind că e ziua mea de naștere. Când se înseră, mă urcai în odaia lui, să strâng masa. Vei fi văzut, poate, că odaia lui are un balcon. Ședea aici, pe un scaun, ceea ce nu făcea în alte zile, și citea o carte, deși afară era aproape întuneric. Când mă auzi, veni înăuntru și aprinse lampa. Îi mulțumii încă o dată pentru darurile sale, dar el îmi puse mâna pe cap și zise: „Unul dă, altul ia; unul se naște, altul moare. De-ar ști omul că fiecare zi de naștere e și o zi a morții! Ziua morții mele a fost astăzi". Pekala tăcu, își întoarse fața și duse mâna la ochi. Când se întoarse iar spre mine, îi văzui ochii încă umezi de lacrimi. Apoi urmă: Nu știu de ce mi-a venit și atunci să plâng. Și pe când plângeam, el repetă cuvintele, ca și când ar fi vrut să nu le uit niciodată: „Unul dă, altul ia; unul se naște, altul moare. De-ar ști omul că fiecare zi de naștere e și o zi a morții! Ziua morții mele a fost astăzi".

Bietei Pekala îi fu greu să mai spună încă o dată aceste cuvinte; își acoperi fața cu vălul și izbucni în plâns. Și mie mi se umeziră ochii. Sunt cuvinte care au o înrâurire adâncă asupra sufletului omenesc, oricând și oriunde ar fi spuse.

— Le-ai ținut bine minte, dragă Pekala, zisei eu, ca să se ia cu vorba și să nu mai plângă.

Își șterse ochii, dădu vălul la o parte și urmă:

— După ce am ieșit, m-am oprit îndată în fața ușii și le-am spus de mai multe ori, ca să le țin bine minte.

— Asta a fost tot ce a spus?

— Tot; dar nu era de ajuns, mai mult decât de ajuns, effendi? Nu e grozav pentru un om, să știe ziua când trebuie să moară?

— Mai grozav e când un om știe că a și murit.

— Asta nu e cu putință. Doar nu poate să trăiască și totuși să știe că e mort! În schimb, am auzit de multe ori că sunt oameni care cunosc dinainte ziua morții lor.

— Nimeni nu poate să știe, decât dacă are de gând să-și ia singur viața. Numai Dumnezeu poate hotărî dinainte ziua aceasta.

— Dar Ustadul o cunoaște pe a lui?

— Nici el n-o știe.

— N-ai auzit cuvintele pe care ți le-am spus chiar acum?

— Le înțelegi greșit. N-ai băgat de seamă că dânsul a spus „a fost" și nu „este"?

— Nu pricep ce vrei să zici, effendi.

— Gândește-te și adu-ți bine aminte. A spus „a fost ziua morții mele" sau „este ziua morții mele"?

— Știu bine că a spus „a fost".

— Așadar, n-a vorbit de o moarte ce avea să vină, ci de una care a fost. Cuvântul avea un tâlc foarte adânc și nu mă mir deloc că nu l-ai priceput.

— Vasăzică voia să spună că a și murit?

— Da.

— Atunci cuvintele lui au fost un fel de... ghicitoare?

— Fără nici o îndoială.

— Cine poate s-o dezlege? Eu nu.

— Nici eu. Nimeni altul afară de el nu poate s-o facă.

Tocmai mă așezasem la masă și voiam să încep să mănânc, când auzii pe Tifl strigând de la marginea poienii:

— Vine Ustadul. Eu o șterg!

Dispăru printre pomi. Eu voiam să mă ridic iar, însă Pekala mă rugă:

— Fă-te că nu știi că vine. Se va bucura când te va vedea mâncând.

Începui deci să mănânc, dar pesemne că Tifl îl zărise de departe, căci trecu câtva timp până când îl zării și eu. Pusei furculița și cuțitul iar pe masă și vrusei să-i mulțumesc pentru deosebita atenție ce o avusese pentru mine, dar el îmi făcu un semn cu mâna și își plimbă ochii peste masă. Când văzu șervetul de care nu mă folosisem, se uită la mine cu o dragoste adâncă. Înțelesese de ce îl pusesem deoparte și zise:

— A fost o mână binecuvântată aceea care a lucrat acest șervet pentru mine. Mi l-a dăruit în ziua când am murit... odinioară. Acum mă servesc din an în an de el, în ziua când mănânc praznicul propriei mele îngropăciuni. Pentru tine am pregătit o masă la fel, fiindcă te iubesc și am recunoscut că ești același care am fost și eu odată. Și tu vei suferi ca și mine, și pentru tine va veni ziua morții. Când te vor ataca

dușmanii, retrage-te în singurătatea munților și nu le răspunde, cum nu le-am răspuns nici eu. Și tu vei avea un Peder, care va îngriji ca sărbătoarea zilei tale să nu fie tulburată.

Apoi luă șervetul, mi-l dădu și grăi mai departe:

— Gândul tău a fost frumos când n-ai vrut să-l întrebuințezi și îți mulțumesc. Dar azi, la ziua morții mele, ești oaspetele meu. Ia șervetul care e un lucru sfânt pentru mine. Aceea care mi l-a dăruit a fost lângă mine, când eram pe moarte, și mi-a spus un cuvânt mare, atât de mare încât cuprinde lumea întreagă. Bănuiești cine a fost?

— Marah Durimeh.

— Da, ea a fost. Închipuiește-ți că stă acum lângă tine și-ți vorbește de cineva care a trecut prin toate suferințele pământești și care prin tăcere a câștigat acea izbândă prin care înfrângi nu numai pe dușmani, dar și pe tine însuți. Cel mai mare vrăjmaș al tău ești tu însuți și în jurul acestuia se adună toți ceilalți.

După ce spuse aceste cuvinte plecă, lăsându-mă singur.

La venirea lui, Pekala se dăduse mai la o parte de masă, dar rămânând în apropiere, auzise multe din cuvintele lui. Îmi dădui seama de asta, din întrebarea pe care mi-o puse acum:

— Nu-i așa, effendi, că am avut dreptate cu ziua morții? A vorbit și cu tine despre ea.

— Da; aș vrea însă să te rog un lucru.

— Îl voi face cu plăcere. Ce anume?

— Să nu te gândești prea mult la ziua morții tale și să nu vorbești cu nimeni despre ce ai auzit

aici. Ca să poți vorbi despre așa ceva trebuie să și înțelegi ce s-a spus.

— De înțeles n-am înțeles, căci era prea greu pentru mine.

— Deși ai spus că ești o filozoafă, glumii eu.

— Da; numai că fiecare își are filozofia lui, pe care un altul n-o înțelege. A mea a luat naștere în bucătărie și-mi spunea că omul trebuie să mănânce în fiecare zi. De aceea, te rog, așază-te iar la masă și arată-mi că-ți plac bucatele pe care le-am gătit anume pentru tine.

— Te rog să mai ai puțină răbdare.

— De ce, effendi? Vrei cumva să nu mai mănânci deloc?

— Deocamdată nu. Vreau să mai cuget. Du-te cu Tifl la plimbare și întoarce-te peste un ceas.

— Bine, mă duc, dar înainte de a pleca vreau să-ți mai spun ce cred despre Ustadul nostru și ce mi-a venit în gând pe când vorbea cu tine.

— Ce?

— Asupra lui plutește o taină, din care am descoperit o parte. El poate orice și știe toate. Cunoaște toate țările răsăritului și poate și pe acelea ale apusului. Are foarte multe cărți scrise în limbi europene. Bănuiesc că a fost pe acolo și a învățat multe. Tot acolo a mâncat la mese la fel cu asta de aici, apoi s-a întors în țara lui. Când s-a întors, trebuie să fi murit ceva în sufletul lui; bănuiesc că asta vrea să spună, când vorbește de moartea lui. Tacâmurile astea sunt o amintire și de aceea le păstrează cu atâta sfințenie și le scoate numai la ziua pe care o numește a morții lui. Tu ce crezi? N-am dreptate?

— Ești foarte deșteaptă, Pekala.

— Asta o știu de mult, răspunse ea și plecă luând pe Tifl cu dânsa.

Rămăsei singur, dus pe gânduri, dar nu trecuse nici o jumătate de ceas, când Pekala se întoarse cu Tifl. Se vedea că nu mai avusese răbdare să stea mai mult și, pesemne, pentru a se scuza de graba cu care se întorsese, zise:

— Effendi, trebuie să mănânci repede. Kara Ben Halef a trecut călare spre casă, s-a dus pesemne să rămână cu tatăl său, ca Hanneh să poată veni la biserică. Am văzut-o acolo și a întrebat de tine. Ar vrea să vii și tu.

De fapt n-aveam nevoie de Pekala, căci aveam toate la îndemână pe masă, dar ea ținea morțiș să mă servească. Luă sticla și „mașina de scos dopuri", cum o numea dânsa, și zise:

— Sticle de astea sunt rare pe la noi. Drept să spun, până acum asta e singura pe care am văzut-o și nu mă pricep cum se scoate dopul.

— Ustadul bea vin? o întrebai eu.

— Niciodată. Asta e singura sticlă pe care o are.

— Atunci să n-o destupăm nici pe asta. Odată va veni poate un oaspete care va avea mai multă nevoie de vin decât mine.

După ce isprăvii de mâncat, pornii cu Tifl spre biserică. Când mă apropiai, zării pe persani în același loc unde îi lăsasem. Lângă biserică se aflau Hanneh și Pederul, dar pe Ustad nu-l văzui nicăieri. Prin grădină era împrăștiată mulțimea. Tinerii se îndeletniceau cu tot felul de jocuri.

— Să încep, effendi? mă întrebă deodată Tifl.

— Ce?

— Să cânt. Ți-am spus doar că știu să cânt mai bine decât toți ceilalți. Au vrut să înceapă de mult, dar Pederul mi-a făgăduit că mă va lăsa să cânt eu cel dintâi.

— Și vrei să cânți chiar aici unde ne aflăm acum?

— Da. Glasul meu răsună departe, ajunge până la muntele ăla de colo. Și aici mă pot vedea toți. Să vezi numai ce tăcere se va face când voi începe, effendi!

— Ce vrei să cânți?

— Ți-am mai spus: un cântec de dragoste. Acum ascultă!

Își luă o poziție impunătoare și începu să cânte. Trebuie să mărturisesc sincer că rămăsei uimit la auzul vocii lui, care era nespus de frumoasă și puternică. Când isprăvi, izbucniră de pretutindeni aplauze furtunoase.

— Ei, effendi, ce spui acum? Știu să cânt sau nu? mă întrebă el.

— Mai bine chiar decât știi să călărești, răspunsei eu.

— Și n-au tăcut toți, când am început?

— Toți.

— Da, effendi, e așa cum am spus: cânt mai bine decât toți și îi bat pe toți la călărie. Ai să vezi când vor începe alergările. Iapa noastră va câștiga izbânda. Uite-o colo, lângă biserică.

— Cum se face asta? Credeam că s-a dus Kara cu ea acasă.

— Da, însă mama lui s-a întors călare pe iapă. Privește, îți face semn să vii la ea.

Mă apropiai de Hanneh și luai loc alături.

— Ai mai auzit vreodată cântând așa de frumos ca astăzi? mă întrebă ea.

— În țările din Apus avem muzică frumoasă și cântăreți renumiți, răspunsei eu.

— Noi însă nu. Cunoști muzica noastră arabă. Până acum am crezut că e cea mai frumoasă, dar nu poate fi asemuită cu asta. Noi țipăm, chiuim și ne jelim, astăzi însă am auzit pentru întâia oară în viață cântec adevărat.

— Ia, adu-ți bine aminte, Hanneh!

— De ce să-mi aduc aminte? Nu știu.

— Am cântat de vreo câteva ori în satul vostru cântece din țara mea, ca să auziți și voi cum sună, iar acum spui că nu m-ai auzit cântând?

Se simți încurcată și roși, totuși răspunse îndată:

— Uitasem asta și apoi e o deosebire, când cântă unul singur sau mai mulți.

— Și Tifl a cântat singur.

— Ah, Tifl! Nu te supăra, Sihdi, dar ca el nu poți să cânți, glasul lui a făcut să răsune valea întreagă. Și ce frumos a cântat adineauri corul! L-am auzit de acasă. Dar ce au persanii cu calul? își întrerupse ea deodată șirul vorbirii.

— Știi pentru ce au venit și cum i-am primit?

— Da, Kara mi-a povestit tot. Văd că acum stau lângă „Săgeata" Ustadului și vorbesc de ea. Îl întreabă ceva pe Tifl și el pare să fie foarte mândru. Privește, acum râde de ei și dânșii par supărați. Pesemne că Tifl a lăudat calul, iar ei spun că nu e bun.

Persanii părăsiseră locul lor din marginea pădurii, unde se plictiseseră singuri, și acum vorbeau cu Tifl, nu numai despre cal, ci și despre

alte lucruri, cum se părea, căci convorbirea lor dură mai multă vreme. Apoi se apropiară și de Peder, stând și cu acesta de vorbă. Discutaseră, pesemne, lucruri de oarecare însemnătate, căci Pederul trimise pe cineva să cheme pe „bătrâni", apoi veni spre mine.

— Effendi, „Sfatul bătrânilor" se va întruni. Te rog să iei și tu parte la consfătuire, îmi spuse el.

— De ce e vorba?

— De răzbunare. Persanii vor să plece și de asta ne pare bine. De aceea m-am învoit să ținem sfatul fără întârziere.

— Unde va avea loc?

— Colo, la marginea pădurii, unde au stat până adineauri. Să vină și prietena noastră Hanneh la sfat.

— Eu? întrebă aceasta mirată. Ce are de căutat o femeie la „Sfatul bătrânilor" și ce treabă are cu răzbunarea?

— Pentru că în afacerea asta mai este amestecată o altă femeie, soția șeicului kalhuranilor. Te-am ruga să vorbești în locul ei, iar Kara Ben Nemsi va lua apărarea lui. Șeful nostru a vrut s-o facă el însuși, dar cum Sfatul se adună îndată și el a plecat pentru a se întoarce abia către seară, nu vreau să-l mai supăr cu afacerea asta.

După plecarea Pederului, Hanneh îmi spuse:

— Nu e uimitor, Sihdi, că mă cheamă pe mine la „Sfatul bătrânilor"?

— E o cinste și mai mare pentru tine decât pentru mine, Hanneh, și poți să fii mândră.

— Mărturisesc că mă simt măgulită. Ce oameni ciudați sunt acești djanicuni! Voi vorbi pentru soția șeicului ca pentru mine însămi. Am văzut-o și am vorbit cu dânsa. O cheamă Amineh și va fi mulțumită de felul cum am s-o apăr.

— Vreau să-ți spun ceva de mare însemnătate, dragă Hanneh. Mi se pare că Răzbunătorul ăsta nu e musulman. Fără îndoială că nici fiul său n-a fost așa ceva. Să știi că există doi cărturari arabi renumiți, după care se hotărăște în astfel de împrejurări și care spun în cărțile lor: „Dacă un musulman omoară pe un om de altă credință, atunci nu e supus răzbunării".

— Bine că mi-ai spus asta, Sihdi, îți mulțumesc.

— Mintea ta e pătrunzătoare și isteață; poate vei reuși să afli dacă e mahomedan sau nu.

— Las' pe mine! Vor fi și tovarășii lui de față?

— Nu, ar fi împotriva obiceiului.

— Atunci dă-mi voie să plec înainte.

— Unde vrei să te duci?

— La el.

— Dar pentru ce, Hanneh?

— O să-ți spun mai târziu. El nu mă cunoaște și nu știe că voi lua parte la sfat.

Își acoperi fața cu vălul și plecă; iar eu o urmai.

Ghulam el Multasim era neliniștit în așteptarea dezbaterii. Se despărțise de tovarășii săi, vrând să fie singur și să se poată gândi în tihnă la cele ce avea să spună. Hanneh făcu astfel, încât trecu pe lângă el și văzui că îi vorbește. El răspunse. Ea se opri scurt timp pentru a schimba

câteva vorbe împreună, apoi dădu vălul la o parte. Îl salută din cap și plecă. Bănuiam de ce făcuse toate acestea și eram încredințat că aflase ce vroia să știe.

După câtva timp, „Sfatul bătrânilor" se întruni și alcătui un cerc, în mijlocul căruia luă loc Pederul. Eu mă așezai la stânga lui. Veni și Răzbunătorul și se așeză în fața noastră. În urma lui sosi și Hanneh, cu fața descoperită. Pederul îi făcu loc la dreapta lui, dar când o zări multasimul, zise:

— O femeie la „Sfatul bătrânilor"?! Nu pot îngădui așa ceva!

— Femeia asta e soția hagiului Halef Omar, șeicul haddedihnilor, răspunse Pederul. Ea va vorbi pentru Amineh, care a împușcat pe fiul tău. Dacă nu-ți place, poți să pleci, dar atunci va trebui să renunți la orice pretenție. Așa cere legea.

— Bine, rămân.

— Atunci sfatul poate începe. Trebuie să ridici învinuirea, să aduci dovezi și să spui care sunt pretențiile tale, întemeindu-le bine. Dar mai înainte trebuie să-ți atrag atenția asupra unui lucru de mare însemnătate pentru tine. Ai de gând să ceri sânge pentru sânge, sau un preț de răscumpărare?

— Sânge pentru sânge, răspunse multasimul, aruncându-mi o privire plină de înțeles.

— Ești de religie persană?

— Da.

— Atunci răzbunarea ta se va judeca după legile știute. Știi să socotești?

— Nu mă jigni.

— Ai făcut socoteala sângelui vărsat?
— Socoteala sângelui vărsat? Nu te înțeleg.
— Câți oameni au fost omorâți?
— Unul singur.
— Câți l-au omorât?
— Doi.
— De ce sex erau?
— Un bărbat și o femeie.
— Pentru răzbunare prețul lor e același?
— Nu. Femeia prețuiește numai jumătate. De ce mai întrebi? Lucrul ăsta îl știe toată lumea.

— Am să-ți spun îndată de ce. Un om și jumătate au omorât deci un singur om. După legea șiită, se cuvine deci fiecăruia câte trei sferturi din răzbunarea ta. De al patrulea sfert n-ai voie să te atingi. Dacă te vei atinge de el, vei cădea tu însuți sub legea răzbunării. Asta am vrut să-ți spun.

Se putea vedea bine că această tălmăcire șireată, dar dreaptă a legii, pusese în mare încurcătură pe multasim. Astfel de părți de răzbunare se pot plăti numai atunci când se cere prețul de răscumpărare și nu sânge pentru sânge. Acum eram nerăbdător să aflu dacă va pomeni de înțelegerea pe care o avusese cu mine între patru ochi. Dacă spunea ceva, nu mai avea voie să se răzbune împotriva celorlalți doi. Dacă, însă, cerea sângele lor, atunci eram eu dezlegat. Învinuirea pe care urma s-o ridice, avea să facă lumină în afacerea asta. În clipa când vru să deschidă gura pentru a începe să vorbească, Hanneh i-o luă înainte:

— Stați, zise ea. Și eu mai am de spus un cuvânt. După scriptele lui El Mokekkik și ale lui Minhadji nu există...

— *Maşallah!* îi curmă Pederul vorba. Nu mi-am închipuit că ești atât de învățată!

Hanneh zâmbi, fără a-i răspunde, și urmă:

— După scriptele celor doi cărturari pe care i-am numit, nu încape răzbunare, dacă cel ucis nu e mahomedan și muhassilul a fost creștin.

— Dovedește-o! se răsti la dânsa multasimul înfuriat.

— Tu, tatăl lui, ești musulman?

— Da.

— Adineauri mi-ai spus că ești armean creștin.

— Am glumit.

— Atunci ţi-ai primejduit viața.

Hanneh se ridică, întinse brațul spre el, și urmă cu glas aspru:

— Adineauri am trecut pe lângă acest mincinos și i-am făcut cinstea să-l salut. El mi-a mulțumit și când i-am pus o întrebare mi-a răspuns. Vorbind mai departe, l-am rugat să mă ierte că nu pot ridica vălul, el nefiind djanicun, ci musulman. Atunci mi-a spus că e armean creștin și ăsta e adevărul, care i-a scăpat din neprevedere. Dacă susține acum că e mahomedan, minte.

Apoi întorcându-se spre el, adăugă:

— Alege! Dacă ești creștin, scapi de răzbunare. Dacă ești însă un drept-credincios al Profetului, atunci m-ai mințit și m-ai făcut să-ți arăt fața. Rușinea asta cere să fie spălată în sângele tău. Viu n-ai să părăsești locul ăsta, căci voi

chema pe fiul meu să apere cinstea mamei sale și te va ucide ca pe un șacal. Alege deci!

Multasimul era laș și Hanneh era atât de amenințătoare! Pe de altă parte, el nu știa că fiul ei nici nu era acum acolo, așa că situația i se păru foarte primejdioasă, și cum viața îi era mai scumpă decât cinstea, răspunse:

— Deocamdată n-are nici o însemnătate dacă sunt creștin sau mahomedan. Am vrut ca fiul meu să fie răzbunat. Se pune însă altă întrebare: dacă sunt creștin, trebuie să renunț la răzbunare. Cum rămâne însă cu prețul de răscumpărare? Și la aceasta trebuie să renunț? Cine e destul de cinstit s-o spună?

— Toți suntem cinstiți, răspunse Pederul. Sânge nu, dar prețul de răscumpărare ți se cuvine.

— Cât?

— Scopul acestei consfătuiri e să hotărască. Gândește-te, însă, că biciul fiului tău a făcut să curgă sângele șeicului kalhuranilor, care e beduin neatârnat.

— În schimb a răpus viața fiului meu.

— Loviturile de bici fac însă de două ori mai mult decât o viață de om, dacă nu se plătește cu sânge, așa că mai avem dreptul să cerem și prețul unei vieți de om.

— N-aveți decât s-o cereți, zise persanul râzând. Eu cer ca preț de răscumpărare iapa Ustadului. E atât de puțin, încât voi înșivă vă veți mira.

— Așadar nu vrei să se socotească viață pentru viață?

— Nu. Dau însă în loc armăsarul meu turcoman, pe care l-ați văzut cu toții, în schimbul

loviturilor de bici. Am auzit că veți face în curând alergări de cai. Dacă ne învoim, vin și eu. Vom pune să alerge amândoi caii. Cine învinge rămâne cu calul său și câștigă și pe al celuilalt.

Propunerea asta era foarte surprinzătoare, dar cu toate că vorbele sale sunau pașnic, totuși îi ghicii gândul. El socotea că armăsarul lui era mai bun decât iapa și era încredințat că o va câștiga. Prin asta s-ar fi lămurit și chestia răzbunării și înțelegerea noastră secretă ar fi căzut de la sine. Omul ăsta vroia însă să rămână și cu iapa și să pună mâna și pe mine. Alergarea era un prilej bun să se întoarcă și să fie în apropierea mea. Cine știe ce plănuia, așa că trebuia să fiu prevăzător.

Pederul era un om foarte energic și nu stătu mult pe gânduri. Alergarea îl înflăcăra și pe dânsul, ca pe noi toți. „Săgeata" nu era de fapt proprietatea lui, dar el cunoștea pe Ustad și mai cunoștea încă pe cineva. Acest cineva era Tifl și Pederul îl chemă la dânsul. Când acesta veni, îl întrebă:

— Ai văzut armăsarul turcoman?

— Da, răspunse Tifl.

— E vorba să se ia la întrecere cu „Săgeata".

— Până și Pekala o să râdă, când o auzi așa ceva.

— Fără îndoială. Și mie îmi vine să râd.

La auzul acestor cuvinte, multasimul întrebă batjocoritor:

— Caraghiosul ăsta este expertul vostru? El o să călărească iapa?

— N-are a face cine călărește, căci nu e vorba de călăreți, ci de cai.

Se părea că un nou gând îi venise persanului, căci, după ce tăcu câteva clipe, urmă:

— Te învoiești să alerge orice cal voi aduce eu, cu orice cal de-al vostru?

— Ce condiții pui?

— Întâi să vă obligați să alergați. Chiar dacă voi aduce zece cai, voi să puneți să alerge tot zece cai.

— Și a doua condiție?

— Orice cal învingător va câștiga pe cel învins.

— Ești foarte cutezător.

— Asta o spui pentru că ți-e teamă. Eu sunt atât de sigur de izbândă, încât aș spune să punem să alerge și cămile.

Un zâmbet se ivi pe fața Pederului, care îmi aruncă o privire întrebătoare pe care persanul n-o observă și, când îi răspunsei cu un semn ușor din cap, îl întrebă pe multasim:

— Ai cumva de gând să ne câștigi în felul acesta toate animalele noastre de rasă?

— Da, și voi îngriji să nu vă mai treacă prin gând se vă măsurați cu cavaleria unui muhassil. Dacă aveți curaj, învoiți-vă cu propunerile mele; dacă nu, vă disprețuiesc.

— Disprețul tău te privește și nimeni nu ți-l poate lua, așa că vei rămâne cu el.

— Urlă cât vrei, leu bătrân și știrb, dar de mușcat nu poți să muști. Dacă primești rămășagul, îți voi smulge și cei din urmă dinți pe care îi mai ai.

— Te-aș sfătui să fii mai prevăzător.

— Nu mă sinchisesc de sfatul tău.

— Bine, fie! Adă și cămile, dacă vrei. Ne prindem la orice fel de alergare, dar rămâne așa cum ai spus: e totuna...

— Ale cui sunt animalele, îl întrerupse multasimul repede. Nu puteți cere ca eu, care locuiesc în oraș și sunt singur, să am tot atâtea animale ca și voi.

Nici nu bănuia cât de binevenită era pentru Peder această condiție. Totuși, din prevedere, el se prefăcu îngrijorat, dar în cele din urmă spuse:

— Dacă mă învoiesc cu condiția asta, te pomenești că aduci toate animalele de rasă din întreaga Persie. Dar fie cum vrei tu. Proprietarii și călăreții pot fi oricine. Pentru fiecare animal pe care îl aduceți voi, noi suntem datori să aducem un potrivnic. Cal și cal, cămilă și cămilă. Fiecare are voie să alerge cu celălalt, de câte ori vei vrea tu sau vom vroi noi. Și acum, condiția de căpetenie: învingătorul rămâne pe dată proprietarul învinsului.

Pe fața multasimului se ivi o expresie atât de triumfătoare, ca și când ar fi câștigat o mare izbândă. Întinse mâna Pederului, și zise:

— Primesc! În sfârșit am pus mâna pe voi. Dă-mi mâna!

— Iat-o! răspunse Pederul, întinzându-i-o pe a lui. Tu râzi, eu însă nu, căci iau lucrul în serios. E mai mult în joc, decât îți închipui tu.

—.Cel mult pentru voi.

— Vezi că te înșeli. E adevărat că am spus: cal și cal, cămilă și cămilă, dar se pare că nu știi cine stă în spatele acestor animale.

— Crezi tu? Îți spun același lucru pe care l-ai spus și tu: vezi să nu te înșeli. Rămășagul e încheiat, căci tu ești șeicul și ai dat mâna. Cu-

vântul dat nu se mai poate lua înapoi, așa că pot să vorbesc pe față, chiar dacă încerci să mă sperii cu preveniri și amenințări fără rost. Spui că nu știu cine stă față în față. Eu o știu prea bine, dar tu nu știi. Vrei să ți-o spun?

— Doar pentru asta ești aici, ca să vorbești. Chiar dacă aș putea să te opresc încă, n-aș face-o.

— Ei bine, ascultă! Dar nu-mi ajunge să v-o spun numai vouă, aș vrea s-o audă toți djanicunii.

— Foarte lesne. Tot tribul va afla ce se vorbește aici.

— Vreau să fie și tovarășii mei de față când voi vorbi. Ei vor întări vorbele mele.

— Îți îngădui să-i chemi, cu toate că n-au ce căuta la sfatul djanicunilor.

— Nu-i voi chema, ci îi voi aduce.

— Și asta îți dau voie s-o faci.

— Îmi dai voie? Mă iei foarte de sus. Bagă de seamă! Ascultă mai întâi ce am să-ți spun și pe urmă să vezi dacă poți vorbi cu mine astfel.

Plecă și abia acum văzurăm că Ustadul se întorsese și se apropia cu pași rari de noi. Pederul îl lămuri pentru ce se întrunise „Sfatul bătrânilor" și ce hotărâri se luaseră. Încheie cu următoarele cuvinte:

— Ar fi trebuit să te întreb pe tine înainte de a fi luat o hotărâre în privința „Săgeții", căci s-ar putea întâmpla să pierdem pe cel mai bun cal al nostru. Eram însă încredințat că-ți vei da învoirea.

— Pot să te liniștesc, spunându-ți că ai făcut bine ce-ai făcut, răspunse Ustadul.

— Îți mulțumesc. Fără îndoială că multasimul va veni cu cei mai buni cai de rasă pe care îi va putea găsi, dar în graba lui nu s-a gândit la oaspeții noștri. Cu Assil Ben Rih, Barkh, Ghalib și Săgeata noastră trebuie să învingem, căci nu mă îndoiesc că li se va îngădui să alerge.

Spunând aceste cuvinte, se uită la mine, așa că răspunsei:

— Asta se înțelege de la sine. Djanicunii și haddedihnii sunt prieteni. Cu orice cai ar veni multasimul, va fi învins, căci cunosc caii voștri.

— Și eu îmi cunosc cele două cămile, adăugă Hanneh repede. Nu știu ce cămile au djanicunii; dar oricât de bune ar fi, au fost născute și crescute aici la munte și le va fi cu neputință să alerge atât de repede ca ale mele, care sunt de rasa cea mai curată. Pun pe ele la bătaie toate turmele haddedihnilor, atât de sigură sunt că vor ieși învingătoare.

Ustadul și Pederul se priviră zâmbind.

— Ai auzit ce-a spus! zise acesta din urmă. Alergarea va fi și mai interesantă decât ne așteptam și în privința izbânzii putem fi liniștiți. În schimb, privește ce tulburați sunt persanii. Nu înțeleg de ce multasimul ține atât de mult să audă și ei ce va spune. Faptul că am primit rămășagul pare să-l fi schimbat cu desăvârșire și s-ar putea crede că mai are și alte gânduri ascunse. Poate se va da singur de gol și vom afla ce vrea.

Într-adevăr, persanii păreau foarte emoționați. Liniștea de până acum le pierise și vorbeau cu mare însuflețire. În sfârșit, după ce isprăviră vorba, veniră spre noi.

Ustadul nu luă loc lângă noi, ci mai la o parte, sub un pom, de unde putea să audă tot ce se vorbea. Privirea lui se pierdea în depărtare. La persani nici nu se uită.

— Iată-ne, am venit, începu multasimul. Am hotărât ca un altul să vă spună ceea ce am avut de gând să vă spun eu. Mai înainte însă, trebuie să știu ce s-a făcut cu soldații fiului meu. Unde se află mi-a spus lunganul acela de Tifl, dar nu-mi vine să cred. De aceea vă mai întreb și pe voi unde sunt oamenii noștri?

— În „Casa înaltă"! răspunse Pederul.

— Ca oaspeți?

— Nu.

— Atunci?

— Ca prizonieri.

— Cine i-a prins?

— Eu.

— Cu ce drept?

— Cu dreptul care ni l-a dat șahul. Cine încalcă ținutul nostru cu arma în mână și fără voia noastră e prizonierul nostru.

— Și noi suntem înarmați.

— Văd. Și voi ați călcat porunca stăpânitorului și aș putea face cu voi ce vreau. Depinde de purtarea voastră de acum înainte și de hotărârea mea, dacă o să vă las să plecați sau o să vă închid și pe voi.

— N-ai să îndrăznești! strigă persanul.

— De îndrăzneală nu poate fi vorba, căci nu fac niciodată ceva necugetat. V-aș putea lua tot ce aveți la voi. Chiar și caii au devenit ai noștri, din clipa în care ați depășit trecătorile munților. Vezi dar cu câtă bunăvoință ne-am purtat

când am primit rămășagul, prin care urmează să câștigăm ceva care ne aparține de drept.

— În privința asta e de prisos să mai vorbim. Am cuvântul tău, pe care cred că n-ai să-l calci.

— Fără îndoială că nu; dar voi ați putea să-l călcați printr-o purtare necuviincioasă, așa că vă previn să fiți cu băgare de seamă.

Multasimul păru încurcat. Privi la tovarășii săi, să vadă dacă aceștia îl încurajează, apoi urmă:

— Când ai să dai drumul oamenilor?

— Când voi vrea eu.

— Cer un răspuns hotărât.

Pederul îl privi țintă în ochi și spuse:

— Ceri? Te previn pentru a doua oară. Știi ce înseamnă asta? A treia prevenire mă dezleagă de cuvântul pe care ți l-am dat și atunci sunteți și voi supuși legii pe care pari s-o urăști atât de mult. Te sfătuiesc, deci, să fii cuviincios. Nu te afli aici pentru a porunci, ci ne-am întrunit pentru a îngenunchea trufia voastră. Nici prin gând nu-mi trece să opresc pe oamenii voștri printre noi, dar le voi da drumul când voi găsi eu de cuviință.

— Și lucrurile lor?

— N-au nimic al lor.

— Sunt ale șahului.

— Nu e adevărat. Îmbrăcămintea o au de la fiul tău. Ei nu sunt soldați, ci au fost zbirii lui.

— Atunci lucrurile au fost ale fiului meu și acum sunt ale mele, eu fiind moștenitorul său.

— Ba sunt ale nenorociților pe care i-a prădat. Îi voi căuta ca să le dau înapoi ce li s-a

furat. Și pentru asta îți dau cuvântul meu. Așa. Acum am isprăvit cu afacerea asta.

Fără îndoială că multasimul nu s-ar fi mulțumit cu hotărârea Pederului, dacă nu i-ar fi fost frică de a treia prevenire. De aceea făcu o mișcare de scuză către tovarășii săi, apoi se întoarse iar spre Peder și zise:

— Adineauri ne-am hotărât să luăm pe prizonieri cu noi când vom pleca. Nu vrei să ni-i dai?

— Nu.

— Gândește-te la urmări. Acum sunt eu acela care te previn și te mai întreb o dată: Nu vrei să mi-i dai?

— Pentru a treia oară îți răspund: nu, și cu asta... ajunge. Djanicunii n-au obiceiul să asmută fiarele împotriva oamenilor.

— Atunci am isprăvit cu tine și un altul va vorbi în locul meu.

Vru să facă loc celuilalt, dar Pederul îl opri:

— Nu vorbi fără voia mea. Ție ți-a fost îngăduit să vorbești, fiindcă ai fost chemat să iei parte la „Sfatul bătrânilor"; altul nu.

— Dar te-ai învoit să-mi chem tovarășii?

— Ca să asculte, nu să și vorbească. Eu sunt capul Sfatului, așa că eu hotărăsc cine are voie să vorbească și cine nu. Nu îngădui nimănui să-mi poruncească, dar dacă îmi vei vorbi cuviincios, voi vedea ce pot face.

Atunci te rog să dai voie unuia din prietenii mei să spună pentru ce am venit la voi.

— Presupun că v-a adus setea de răzbunare!

— Nu. Răzbunarea mai pe urmă. Adevăratul scop al venirii noastre e altul. Drumul nostru

ducea prin ținutul kalhuranilor și îl luasem ca să ne ducem la fiul meu. Când am ajuns, l-am găsit mort. Fusese ucis cu câteva ceasuri înainte de sosirea mea. De aceea a luat naștere răzbunarea. Adevăratul scop îl veți afla de la acest Mirza, ale cărui cuvinte sunt porunci pentru noi.

— Cum îl cheamă?

— Ahriman Mirza.

— Nu-l cunoaștem.

— Știu, însă îi veți face cunoștință. E de neam împărătesc și puterea lui se întinde peste toată țara.

— Cum se face atunci că n-am auzit niciodată de el? În țara djanicunilor, obârșia lui n-are trecere mai mare ca aceea a oricărui alt supus al șahului. Nu e mai presus nici decât mine, nici decât Tifl al nostru, de care ai vorbit cu atâta dispreț. Cuvântul lui nu prețuiește mai mult ca oricare alt cuvânt pe care l-am lua în seamă. Din partea mea poate, deci, să vorbească și-i vom da răspunsul pe care îl vom crede de cuviință.

Multasimul se dădu la o parte și celălalt îi luă locul. Până acum nu-l luasem în seamă, dar de astă dată îl privii cu atenție.

Era îmbrăcat în veșminte persane nespus de strălucitoare și înarmat până în dinți. Toate armele lui erau bătute în pietre scumpe.

El însuși era de o frumusețe bărbătească neobișnuită. Înalt și bine făcut, cu trupul vânjos. Avea o voce puternică, răsunătoare, însă tăioasă și poruncitoare.

Când văzu toate privirile îndreptate asupră-i, trase un pumnal de la brâu și-l înfipse în pământ în fața sa. Cu toate că știam ce înseamnă asta,

mă repezii și scosei pumnalul din pământ, spre a-l examina. În aceeași clipă persanul apucă un pistol, ridică cocoșul și, îndreptându-l asupra mea, întrebă amenințător:

— Primești lupta?

— Nu, răspunsei eu, privindu-l drept în ochi.

În clipa aceea avui impresia că vom mai avea prilejul să ne întâlnim. Privirea lui era plină de ură, a mea rece, așa că nu mă trădă. Lăsă pistolul în jos, luă o înfățișare atât de disprețuitoare, cum nu mai văzusem niciodată, și spuse:

— Știu că ești neamțul care, în tovărășia șeicului haddedihnilor, spionează prin țările Răsăritului. Cu toate acestea n-ai învățat încă să-i cunoști obiceiurile. Când se întâlnesc doi dușmani pentru a sta de vorbă, unul din ei își implântă cuțitul în pământ, ca să arate că dușmănia doarme, cât timp vorbesc unul cu altul. Același lucru l-am făcut și eu, dar tu nu m-ai înțeles. Aș fi putut să te împușc dacă aș fi vrut, dar mi-a fost milă de tine. Dar nu pentru multă vreme. Vârî cuțitul îndată iar în pământ, altfel trag!

Mă aplecai și implântai cuțitul în același loc. Văzusem ce vroiam să știu. Pumnalul acesta era la fel cu acela pe care odinioară îl primisem în dar, în America, de la Mirza Djafar. Fără îndoială că amândouă fuseseră făcute de unul și același meșter, și trebuie să fi fost vreo legătură între ele, pe care însă n-o cunoșteam. De asemenea, între prietenul meu Djafar și acest Ahriman Mirza trebuie să fie vreo legătură, și începui să bănuiesc chiar din clipa asta că această legătură va fi de mare însemnătate pentru mine. Bineînțeles că persanul nu trebuia să știe cu ce scop luasem

cuțitul în mână și n-avea decât să creadă că sunt un om care nu cunoaște obiceiurile țării.

După ce pusei pumnalul la loc, persanul urmă batjocoritor:

— E norocul tău că m-ai ascultat. Poate o să mai ai prilejul să asculți de frică, cum ai făcut acum!

Mărturisesc că avui nevoie de toată puterea mea de stăpânire, pentru a nu-i râde în nas. Din pricina djanicunilor care erau de față, eram însă dator să-i dau cel puțin un răspuns, așa că spusei foarte liniștit:

— Nu m-am supus ție, ci obiceiului. Pumnalul ăsta e al tău?

— Al cui vrei să fie?

— Și-l cunoști?

— Nu întreba ca un nerod.

— E nerod cine crede în povești?

— Se pomenește cumva în *O mie și una de nopți* de pumnalul ăsta? întrebă el râzând.

— Nu, dar în *O mie și una de zile* e vorba de unul asemănător, dar care nu omoară niciodată, deși lovitura lui trece prin trup și suflet. Am văzut însă că nu este același.

— Cred și eu! Ăsta nu-i un pumnal din povești. Bagă de seamă să nu-i simți odată tăișul.

Mă întorsei la locul meu și întâmplarea rămase neînțeleasă pentru djanicuni. Hanneh mă privi întrebător, căci mă cunoștea și știa că ceea ce făcusem avea un rost. Ustadul ședea rezemat de un copac și nici nu se uita spre noi. El cunoștea pumnalul meu. Îl văzuse oare și pe acela al persanului? Trebuia să-și închipuie că avusesem motivele mele când îl scosesem din pământ. Totuși

trăsăturile chipului său rămaseră de nepătruns și nu-și dădu pe față gândurile.

După ce luă sfârșit scena povestită mai sus, Ahriman Mirza începu să vorbească, dar fără să se uite la noi. Și el privea în depărtare.

— Până acum, toți aceia care voiau ceva de la stăpânitorul nostru veneau la noi, cei puternici, pentru care vorbeam cu șahul, așa cum a fost întotdeauna obiceiul. Dar acum câtva timp am auzit că a fost la șahinșah un om, fără să treacă pe la noi, și că stăpânește un trib ale cărui afaceri le orânduiește de-a dreptul cu Stăpânitorul, fără să țină seama de noi. Ba aflarăm chiar că orice om din acest trib are voie să vorbească de-a dreptul cu șahul. Ne-am informat și am aflat că e vorba de tribul djanicunilor și că omul care a îndrăznit să treacă astfel peste noi și să încalce drepturile noastre moștenite din străbuni nici nu este un djanicun, ci un străin de țară, de a cărui obârșie nu știe nimeni. El vorbește de Iisus Hristos, de pace și împăcare, de milă și îndurare. Deodată s-a răspândit zvonul că djanicunii au prins un număr mare de izgoniți și i-au predat la Teheran. Acești izgoniți erau oameni de-ai noștri. Ei nu alcătuiesc un trib, dar stau sub deosebita noastră ocrotire. După propunerea „șefului" vostru, șahinșahul, fără să ne întrebe pe noi, a surghiunit pe izgoniți în ținuturile de la graniță, unde bântuie frigurile mai rele decât iadul. Fiindcă n-am știut nimic, nu ne-a fost cu putință să împiedicăm surghiunul izgoniților. Prin fapta asta nemaiauzită a „șefului" vostru, v-ați dat pe față. Puteți să tăgăduiți adevărul spuselor mele?

— Să tăgăduim? răspunse Pederul. Noi nu îngăduim minciunii să se furișeze printre djanicuni. Și dacă va veni fățiș, așa cum ați venit voi, va trebui să plece iar, așa cum veți pleca și voi rușinați, la sfârșitul alergărilor.

— Să așteptăm alergările! se răsti persanul. Avem cai atât de buni cum...

Pederul îi curmă repede vorba:

— ... cum au și izgoniții, prietenii voștri, ucigașii și tâlharii de care a trebuit să curățim țara. Acum îți spun și eu cum ai spus tu: prin prietenia asta v-ați dat pe față. Sunteți și mai răi decât acei izgoniți pe care șahul i-a trimis în iadul de la granița dinspre miazăzi. Feriți-vă să nu fiți siliți să-i urmați pe aceeași cale.

— Șeicule!... Ne amenințți?!... se răsti persanul plin de mânie și ură.

— Da, răspunse Pederul. „Șeful" nostru a vrut să vă întâmpine cu bunăvoință, dar tu ți-ai bătut joc de el, numindu-l laș. Ferește-te însă de pumnul său. Acest pumn sunt eu și când îl voi încleșta, te așteaptă o lovitură mai grozavă ca aceea pe care au primit-o izgoniții, care nu erau decât uneltele, pe când voi sunteți făptașii. Adineauri am prevenit pe multasim, acum te previn pe tine: nu mă sili să-mi calc cuvântul. Tu însuți îl vei călca, dacă ne vei mai jigni a doua oară. Ferește-te deci să mai vorbești cum ai vorbit până acum. Dacă urmezi tot așa, vă închid pe toți împreună cu soldații voștri, care par să fie oameni tot atât de cumsecade ca și izgoniții și ca și voi.

Se putea vedea ușor că vorbele Pederului stârniseră mânia lui Ahriman Mirza, dar teama ca

acesta să nu-și înfăptuiască amenințarea, îl făcu să se stăpânească. Numai mâinile îi tremurau și le ducea mereu la brâul înțesat de arme. Deodată zării catarama brâului, pe care n-o băgasem în seamă până acum și văzui că aceasta purta semnul „Umbrelor". Vasăzică și Ahriman Mirza făcea parte din această asociație; era poate chiar căpetenia ei prin faptul că nu purta semnul pe un inel, ca ceilalți, ci la brâu, și că acest semn era mult mai mare.

Vorbi mai departe, dar de astă dată, deși cu glas aspru, se feri a mai aduce vreo jignire djanicunilor și conducătorilor lor.

— Bineînțeles că nu am putut să mai îngădui această stare de lucruri și m-am hotărât să vin eu însumi încoace pentru a-i pune capăt. Voiam să văd pe „șeful" vostru și ce se întâmplă pe aici pe la voi. Ochii mei sunt ageri și am văzut destul, așa că am hotărât să vă...

Se întrerupse deodată. Se vede că voise să spună iar vreun cuvânt nechibzuit, dar se opri la vreme. Apoi urmă:

— Am ajuns până la kalhurani și am aflat ce s-a întâmplat acolo. Mi s-a spus că ucigașii sunt la voi, căci am vorbit cu trimișii voștri. Am făcut astfel încât să putem pleca înaintea acestora. Am aflat de asemenea că ați luat sub ocrotirea voastră pe ucigașii multasimului, fără să vă fie teamă de urmări. Asta a fost o mare îndrăzneală din partea voastră. Voiam să văd și pe oaspeții voștri de care auzisem că se îmbolnăviseră de o boală molipsitoare și că voi i-ați îngrijit. Am văzut și casa Ustadului, am auzit muzica voastră, care sună ca un cântec de jale,

am vorbit cu Tifl al vostru cel caraghios, așa că știu destule despre voi și câte parale faceți. Și acum . . . acum . . .

Puse mâna streașină la ochi și privi în jurul său, iar când o dădu la o parte, observai că fața îi devenise mai palidă și vocea îi tremura când urmă iar:

— Dacă „șeful" vostru ar fi aici, i-aș spune și eu o poveste, dar nu din *O mie și una de nopți* și nici din *O mie și una de zile*, ci despre o mie și unul de chinuri. Deocamdată vă fac o propunere pe care n-aveți nevoie s-o primiți îndată, căci vă dau timp până în ziua alergărilor, când îmi veți spune ce-ați hotărât.

Nu departe de noi ședeau Pekala și Tifl, de vorbă cu câțiva oameni. Persanul făcu un semn acestuia din urmă să se apropie, apoi urmă:

— Mă vedeți azi pentru întâia oară și nici numele meu nu vă era cunoscut până acum. Așadar nu știți cine și ce sunt, dar o veți afla îndată ce veți primi propunerea mea. Eu sunt cel mai mare dintre aceia prin care se poate ajunge la șahinșah. Prietenia mea poate fi de folos oricui, iar dușmănia mea poate să aducă nenorocire. Acesta e dreptul meu, pe care nu mi-l poate răpi nimeni. „Șeful" vostru s-a atins de acest drept și ar trebui să-l nimicesc pentru această îndrăzneală; puterea o am. Însă și voi și „șeful" vostru îmi plăceți. Știu că aveți și un document semnat de Stăpânitor, pe care aș putea să vi-l cer înapoi, sau aș putea face pe șahinșah să-l anuleze și atunci s-ar isprăvi cu voi. Aș veni cu armată să ocup ținutul vostru și să vă gonesc, luându-vă tot avutul. Cunoașteți doar puterea

noastră și mă voi folosi de ea, dacă nu veți primi propunerea mea. Sunt însă încredințat că sunteți destul de înțelepți și o veți primi, mai cu seamă că vreau să devin și să rămân prietenul vostru. Nu vreau deci să vă iau nimic, ci, dimpotrivă, să vă dau ceva atât de rar și prețios încât toată lumea să vă pizmuiască. Vedeți dar că am venit la voi, ca cel mai bun prieten. Își roti privirile în juru-i și zări fețele tuturor în așteptare. Nimeni nu spuse nici un cuvânt, numai Pederul zâmbea. Persanul urmă. Vedeți dar ce vă așteaptă din partea mea: pe de o parte sărăcia, surghiunul, pieirea; pe de alta un dar al șahinșahului. Ai auzit ce-am spus, șeicule?

— Pari să fii mai puternic și mai bun decât însuși cerul. Nici Dumnezeu nu dă omului mai mult decât are. Lasă-ne ce avem și vom fi mulțumiți.

— Ai un fiu?

— Nu.

— Am aflat că a murit.

— A fost ucis de izgoniții tăi.

— Să nu mai vorbim de ce a fost. Ai o fiică?

— Nu.

— Cine e moștenitorul tău?

— Tot ce am va rămâne tribului.

— Cine va fi șeicul acestui trib după moartea ta?

— Acela pe care îl va alege „Sfatul bătrânilor" și cu care se va învoi Ustadul.

— Poate fi aies cât timp ești încă în viață?

— Da. Aș dori-o chiar.

— Propunerea mea e în legătură cu asta.

— *Maşaliah!* Vrei să te amesteci la alegerea urmașului meu?

— Nu. Nici nu e nevoie să fie ales, ci vreau să vă spun care va fi.

— Cine?

— Tifl.

Oricine își poate închipui surprinderea tuturor, la auzul acestui nume, dar nimeni nu spuse un cuvânt. Chiar și Pederul tăcu, numai zâmbetul său luase altă înfățișare.

— Așadar Tifl va fi șeicul tribului, și șahinșahul îi va da o soție.

— Vasăzică, ăsta e darul Stăpânitorului? întrebă Pederul.

— Da. E un dar foarte prețios, căci ea e fiica unui prieten al meu, care e și el prinț și poartă titlul de Mirza. Văd că nu m-am înșelat și că ați rămas înmărmuriți de fericirea pe care vreau să v-o aduc.

— Oare fericirea face pe om să înmărmurească?

— Așa cred. Dar văd că nu ți-a răpit și graiul. Ai să-mi spui ceva?

— Eu nu. În împrejurarea de față nu poate vorbi decât acela pe care îl privește. Tifl, vino încoace!

Acesta se apropie râzând, se vedea însă că veselia lui ascundea o mare încurcătură.

— Ai auzit ce s-a vorbit? îl întrebă Pederul.

— Da, răspunse Tifl.

— Știi ce s-a hotărât să devii?

— Șeic.

— Și te învoiești?

— Nu.

— De ce nu?

— Sunt prea prost.

— Dar tocmai pentru asta te-a propus pe tine.

— Dacă e atât de prost cum își închipuie că sunt eu, n-are decât să se facă el șeic.

— Acum te crezi tu deștept.

— Așa și e.

— Cum asta?

— Pentru a fi șeic sunt prea prost, dar pentru a mă lăsa să fiu fără șeic, sunt prea deștept. Tocmai pentru că mă știu prost sunt deștept. La persanul ăsta însă lucrurile stau pe dos: se crede deștept, prin urmare e prost.

Toți râseră, numai Ahriman Mirza nu.

— Mai e ceva, dragă Tifl, urmă Pederul. Ai auzit tot ce s-a spus?

— Da.

— Și că vrea să-ți dea o soție?

— Și asta.

— Ei ce zici?

— Nu vreau nici o soție.

— Dar e prințesă.

— Cu atât mai rău.

— Vasăzică, nu vrei?

— Nu. Dacă ar fi să mă însor, n-aș lua pe alta decât pe Pekala mea. Ea știe să gătească mâncăruri bune și la nevoie chiar să-mi dea o creștere mai bună. Unei prințese ar trebui să-i dau eu creșterea trebuincioasă.

— Dimpotrivă, e vorba să-ți dea dânsa. Așa ar vrea Ahriman Mirza: un șeic prost al djanicunilor, cu o soție șireată și vicleană, care să aducă după sine pieirea tribului. Daruri de astea ni le dă iadul, nu Stăpânitorul nostru, care ne

vrea numai binele. De altfel vreau să-ți spun un adevăr: privește bine pe persanul ăsta.

Tifl îl examină cu luare-aminte.

— Te-ai uitat bine la el? întrebă șeicul.

— Da.

— Îți place?

— Nu.

— Nici mie și nici noi nu-i plăcem lui, cum spune el. Asta e o minciună și a râs de tine. Nu-ți cunoaște însă curajul și îndemânarea, credința și dragostea, inima ta curată și sufletul tău mare pe care ți le-a dăruit Dumnezeu. E într-adevăr prost, cum ai spus tu. Dacă ar fi vorba să se aleagă chiar acum șeicul djanicunilor și am avea alegerea între tine și el, fii încredințat că te-am alege pe tine. Asta am vrut să-ți spun, fiindcă toți te iubim și te stimăm și nu îngăduim ca un străin să-și bată joc de tine și să-și închipuie că o prințesă ar fi prea bună pentru tine. Cu astfel de momeli nu va putea înșela pe nici un djanicun. Sfatul s-a sfârșit, căci bătrânii noștri au alte treburi decât să asculte toate neghiobiile. Cu prilejul acesta, vreau să mai atrag încă o dată atenția, că acești străini stau sub ocrotirea noastră, numai atâta timp cât nu vor mai spune vreun cuvânt jignitor. Tifl, ia patruzeci de oameni înarmați cu tine și du pe acești persani nepoftiți până dincolo de „Trecătoarea iepurilor". Te-am ales pe tine, ca să vadă că și cel mai prost dintre noi poate fi comandantul unei cete de călăreți.

Tifl plecă încântat de însărcinarea pe care i-o dăduse șeicul.

Ahriman Mirza nu se așteptase la o astfel de încheiere și la respingerea propunerii sale. Se

putea vedea ușor din toată înfățișarea lui, că clocotea de mânie, dar, cel puțin deocamdată, trebuia să recunoască și el că nu-și va putea da pe față toată ura pe care o nutrea. Se crezuse destul de deștept pentru a putea înșela pe naivii djanicuni, însă în cele din urmă înțelesese că greșise. Vocea lui tremură de mânie când spuse acum:

— Cereți de la mine să nu jignesc pe nimeni, iar voi îmi spuneți că sunt prost! Pentru asta o să ne răfuim mai târziu. De altminteri n-am cerut să vă hotărâți astăzi.

— Totuși ne-am hotărât, răspunse Pederul.

— Nu primesc această hotărâre.

— Pentru a nu-ți recunoaște înfrângerea.

— Taci! Rămâne așa cum am spus. Vă dau timp până în ziua alergării.

— Și atunci vom spune același lucru.

— Vom vedea. Nu se știe ce se poate întâmpla până atunci. În ce privește rămășagul, te voi sili să-l ții.

— Nimic nu mă face să dau înapoi.

— Noi vom veni toți doisprezece.

— N-aveți decât să veniți, dar știți ce veți face cu asta?

— Ce?

— Ziua alergării e o sărbătoare pentru noi, pe care o ținem în cinstea șefului nostru. Dacă veți lua parte la ea, înseamnă că și voi îl cinstiți. Asta țineam să vă mai spun.

Ahriman Mirza izbucni într-un râs batjocoritor, și răspunse:

— Mahomedanii serbează vinerea și creștinii duminica, amândouă în cinstea lui Allah și a lui

Dumnezeu. Dar în astfel de zile diavolul cucerește cele mai multe suflete, căci în zilele când omul nu lucrează, cade mai ușor pradă păcatului. Într-o zi de sărbătoare voi putea pune mai curând mâna pe voi. Bătrânul vostru șef m-a binecuvântat. Și eu vă binecuvântez pe voi și vom vedea ce vă va aduce binecuvântarea mea.

Vru să plece, dar Hanneh îl opri:

— Ahriman Mirza, numai un cuvânt încă!

— Ce vrei? o întrebă el, privind-o mirat.

— Vreau să-ți arăt pe cineva.

Hanneh făcu semn Pekalei să se apropie, o luă de mână, o duse lângă Mirza și spuse:

— Privește pe acest persan care a cerut ca Tifl să fie șeicul djanicunilor.

— De ce să nu fie? răspunse Pekala foarte serioasă. Are toate însușirile trebuincioase. Când va veni ziua alegerii îl voi propune eu.

Hanneh nu se așteptase la un asemenea răspuns, totuși urmă:

— E vorba să se însoare cu o prințesă persană.

— Cu care?

— Persanul ăsta o cunoaște: el vrea s-o aducă aici.

— De ce nu? Pentru Tifl al meu chiar fiica șahinșahului n-ar fi prea bună. Când va veni, îi voi da și ei ce i se cuvine. Înainte de toate să asculte de Ustadul nostru și de Tifl. N-are decât s-o aducă; dacă nu mi-o plăcea, poate s-o ia la bucătăria lui. Pentru dânsul va fi destul de bună.

Abia acum Hanneh îl lămuri pe persan, vorbindu-i cu un zâmbet foarte prietenos:

— Asta e Pekala, pe care Tifl o socotește mai presus de prințesa ta. Pe aceea poți s-o duci deci la „izgoniții" tăi. Poate o vor lua drept un dar al șahinșahului; noi nu.

Ahriman Mirza nu mai știa ce să răspundă la aceste vorbe batjocoritoare ale unei femei, îi întoarse spatele și se duse la tovarășii săi, care se pregăteau de plecare. Multasimul nu încălecă îndată, ci veni la mine și mă întrebă:

— N-ai uitat?

— Nu, răspunsei scurt.

— Am ținut în taină ce-am vorbit.

— Și eu.

— Rămășagul e rămășag, nu e așa?

— Firește.

— Dar nu înlătură răzbunarea?

— De fapt, da.

— Pentru mine, nu.

— Bine, fie; atunci nici pentru mine.

— Am să pun mâna pe tine.

— Sau invers.

Mă privi uimit.

— Tu pe mine? întrebă el. Cine din noi e Răzbunătorul? Tu sau eu?

— De fapt nici unul, dar acum am devenit amândoi.

— Nu te-nțeleg...

— Îmi pare rău că ești atât de prost. Tu aveai să te răzbuni împotriva șeicului kalhuranilor, pentru că a împușcat pe fiul tău, iar șeicul avea o răfuială cu tine, fiindcă fiul tău l-a biciuit până la sânge. Amândouă răzbunările au fost înlăturate prin rămășag. Cu toate acestea, ceri în ascuns sângele meu. Nu mă dau înapoi, dar în

schimb îl cer și eu pe al tău; ba am chiar un drept mai mare să-l cer, căci șeicul kalhuranilor e mahomedan, pe când fiul tău a fost creștin și, afară de asta, sângele vărsat de un glonț prețuiește mult mai puțin decât cel vărsat prin lovituri de bici. Ne vom lua deci la luptă când și unde ne va veni bine. Numai că în ținutul djanicunilor ești la adăpost de loviturile mele. Nu uita asta.

— N-am înțeles ca amândoi să avem același drept la răzbunare, zise el încurcat.

— Mi-am închipuit așa ceva, căci voi, nobili și demni ocrotitori ai „izgoniților" gândiți la fel cu acești tâlhari și ucigași. Acum știi însă cum stau lucrurile.

La auzul acestor cuvinte, încurcătura lui dispăru și făcu loc îndârjirii.

— Fie cum spui tu, zise el cu glas șuierător. Vasăzică, sânge pentru sânge! Al meu pentru al tău. Nu mă cunoști încă și nici nu vei ajunge să mă cunoști, căci în clipa în care se va întâmpla aceasta, va fi și clipa morții tale.

— Grozav mai ești! răspunsei eu râzând. Dar nu se va întâmpla cum spui tu, căci toată lumea știe că ești cel mai mare laș din toată Persia. Te voi întâmpina pe față, cu arma în mână, numai că această armă nu va fi nici pumnal, nici pistol, ci cu totul altceva. Tu însă mă vei ataca cu viclenie, pentru a mă ucide pe la spate, și trebuie să-ți spun sincer că sunt pregătit pentru așa ceva.

— Poți fi de o sută și de o mie de ori pregătit, tot voi pune gheiara pe tine.

Purtarea lui în clipa asta devenise nechibzuită. Răspunsul său repede și privirea lui dușmănoasă îmi dovediră că-și făcuse un plan împotriva mea, pe care avea de gând să-l pună în aplicare neîntârziat.

Se duse repede la calul său, căci ceilalți încălecaseră în vremea asta. Ahriman Mirza se apropie călare de Peder și-i spuse:

— Vom pleca prin „Trecătoarea iepurilor", după cum ai spus, dar înainte de a părăsi satul, trebuie să vorbim cu soldații multasimului. Dacă nu vreți să le dați drumul, n-avem ce face. El a împrumutat însă numai fiului său pe acești oameni. Stăpânul lor adevărat este el, așa că are să le pună felurite întrebări.

— Acum sunt eu stăpânul lor, răspunse Pederul. Îți atrag atenția că, îndată după sosirea voastră, am trimis un om cu vestea asta la casa Ustadului și imediat ce vă veți apropia de ea, se va trage asupra voastră. Fără voia mea nu poate să vorbească nimeni cu prizonierii și vouă nu vă dau voie. Țineți seamă de ce v-am spus.

— Se pare că nu știi încă ce mult te-ai înșelat. Ai luat pe oamenii ăștia drept niște derbedei tocmiți de multassil?

— Bineînțeles, căci nici nu sunt altceva.

— Ba da. Sunt soldați care au fost încredințați multasimului de către Ministerul de Război. Uniformele nu le-au îmbrăcat, deoarece, deocamdată, au trecut pentru câtva timp din serviciul Ministerului de Război în acela al Ministerului de Finanțe. Comandanții lor sunt ofițeri adevărați, care te vor reclama Ministerului de Război și acesta te va pedepsi. Documentul care poartă

iscălitura șahului prevede numai drepturile tribului tău, dar nu-ți îngăduie să te atingi de soldați, care vor fi judecați de altcineva.

— Eu nici nu-i judec, nici nu-i pedepsesc, căci știu până unde merg drepturile mele. Multasimul n-are decât să-mi arate dovada semnată de ministrul de război că acești oameni sunt într-adevăr soldați. Cu dovada aceasta vom merge la Stăpânitor și-l vom întreba dacă rostul ofițerilor și soldaților săi e de a duce război împotriva locuitorilor pașnici ai propriei sale țări, pentru a fi asmuțiți împotriva supușilor săi ca niște izgoniți.

— Să nu îndrăznești să faci așa ceva!

— Ți-am mai spus o dată: eu nu cutez nimic. Dacă cer dreptul meu sfânt, asta nu înseamnă îndrăzneală.

— Dreptul lui Ghulam el Multasim e tot atât de sfânt.

— Dreptul lui? Poate! Dar felul în care se folosește de el nu seamănă a sfințenie. Cred că Stăpânitorul a urmărit alt scop, când i-a dat acest drept. Sau... poate nici nu i l-a dat șahul?! Am auzit că contractul său a fost semnat de doi miniștri. S-a pus și pecetea Stăpânitorului pe document?

— Asta nu te privește.

— Ba privește pe orice locuitor al acestei țări. Pe noi ne privește și mai mult, fiindcă multasimul a îndrăznit să treacă hotarul ținutului nostru cu arma în mână, pentru a face pe stăpânul aici. Eu sunt șeicul djanicunilor și mi s-a încredințat soarta și liniștea lor, de care sunt dator să îngrijesc. Vrem să trăim și cu ceilalți în bună

înțelegere, așa că nu noi vom tulbura liniștea. Dar dacă ne va ataca cineva, vai de el!

— Ne amenințI? întrebă Ahriman Mirza, râzând. Cum se potrivește asta cu pacea pe care o propovăduiești? Ți-ai dat arama pe față, cum a făcut-o și „șeful" vostru, care se laudă mereu cu dragostea pe care o are pentru oameni.

— Tu ești acela care întorci lucrurile altfel de cum sunt. Când ai pornit încoace, ai uitat să te gândești mai bine la ce faci și nici pe drum, nici aici n-ai fost prevăzător. Ai spus că ești atât de puternic, încât trebuie să ne fie teamă de tine. Ai fost atât de nesocotit să-ți închipui că puterea asta se întinde și asupra noastră? Ai crezut poate că noi nu vom cerceta până unde merge puterea ta? Te lauzi ca și multasimul cu puterea asta. Ei bine! Vom face ceea ce ar face orice om cuminte și ne vom duce unde trebuie să întrebăm dacă puterea asta vi s-a dat cu adevărat, sau dacă ați luat-o voi fără nici un drept. Și dacă...

— Aha, să spionați? îi curmă persanul vorba.

— Nu, căci un spion nu spune pe față dușmanului ce are de gând să facă și tocmai lucrul ăsta l-ai scăpat din vedere. Ce va spune șahul când va afla că te lauzi că ești mai puternic decât el? Ce va face când va auzi că voi îl socotiți ca pe o păpușă, căruia îi dați din bogățiile țării sale numai cât vreți, oprind restul pentru voi înșivă? Ce va hotărî când va afla că vreți să nimiciți pe acei supuși care vor să asculte numai de el și nu vor să știe nimic de voi? La aceste urmări ale venirii tale încoace nu te-ai gândit pesemne?! Acum va afla cine sunteți voi, va

privi în adâncul sufletelor voastre și de aceea am spus: vai de aceia care se vor atinge de noi. Am isprăvit, acum puteți pleca!

În timp ce Ahriman Mirza vorbea cu Pederul, se apropiaseră și ceilalți persani și auziseră vorbele acestuia din urmă. Ahriman Mirza făcu o mișcare disprețuitoare cu mâna și răspunse, râzând batjocoritor:

— Bine, vom vedea ce se va întâmpla după plecarea noastră și dacă vei face ceea ce ai spus!

Plecară cu toții și după scurt timp dispărură în dosul tufișurilor ce împrejmuiau grădina bisericii. Îi urmărirăm cu privirea până când nu se mai văzură, apoi Pederul se întoarse spre mine și mă întrebă:

— Ce zici de omul ăsta, effendi? Nu ți se pare că e cu totul altceva decât spune?

— Și eu sunt încă nedumerit în privința lui, răspunsei eu.

— Poți să-mi spui ce-ți pare nelămurit?

— N-aș putea spune cu hotărâre, căci sunt numai bănuieli. Am însă impresia că duce o viață dublă, că una vorbește și alta face, și vai de acela care nu e destul de isteț să-i ghicească gândurile. Dar încă o dată îți spun: nu pot ști nimic hotărât asupra lui.

— Aș vrea totuși să știu părerea ta.

— Trebuie să mă mai gândesc, ca să mă lămuresc eu însumi.

Plecarăm spre casa Ustadului și, când intrarăm în sală, zării pe Kara lângă tatăl său. Cu el era Ustadul și Pederul care o luase înainte și mă lăsase pe mine în urmă. Halef dormea.

— A fost foarte mulțumit de visul pe care l-a avut, îmi spuse Kara în șoaptă, pentru a nu-l deștepta.

— Iar a visat? întrebă Hanneh.

— Da; de effendi al nostru.

— Nu cumva tot de viermii cei grozavi?

— Da... A avut iar același vis și a țipat în somn, dar s-a liniștit repede. Am văzut după fața lui că s-a bucurat de ceva și când s-a deșteptat, mi-a spus de ce. Era foarte fericit.

— De ce s-a bucurat?

— La urmă viermii se mâncară unul pe altul, până când cel din urmă se umflase atât de tare, încât a crăpat, iar effendi al nostru era vesel și teafăr, ca și când viermii nici nu l-ar fi atins. După ce mi-a povestit asta, tata a adormit.

— Ciudat... Ce părere ai, Sihdi?

— Nu sunt tălmăcitor de vise, răspunsei eu.

— E de neînțeles cum a putut face legătura între aceste două vise.

— De ce de „neînțeles"? întrebă Pederul. În viață nu se întâmplă același lucru? Faptele și întâmplările se înlănțuie între ele.

IMPORTANT!

Cu volumul următor, „Prăbușirea", se încheie serialul „În țara leului argintiu". Surprinzătoarele dezvăluiri asupra misterioaselor „Umbre" vor culmina cu lichidarea centrului lor de comandă, ca și a unor rivali îndârjiți în lupta pentru putere și stăpânirea unei fabuloase comori. Grupuri de complotiști care urmăresc să-l detroneze pe șahul Persiei și să înscăuneze în locul lui pe Ahriman Mirza, conducătorul nevăzut al „Umbrelor", și pe prințesa Hanum Gul, maleficul „Trandafir din Siraz".

Cereți din vreme librarilor să vă rețină volumul, tirajul primei ediții fiind limitat.

Cu volumul 11, corpusul de „Opere — Karl May" a depășit bariera primelor două seriale — „De pe tron la eșafod", „Satan și Iscariotul" —, abordând, la cererea insistentă a corespondenților noștri, cel de al treilea ciclu, „În țara leului argintiu", alcătuit din patru tomuri distincte: *Leul răzbunării* (vol. 11), *La Turnul Babel* (vol. 12), *Sub aripa morții* (vol. 13) și *Prăbușirea* (vol. 14). Venind în întâmpinarea acelorași solicitări, editarea romanului *Comoara din Lacul de Argint* (vol. 6) s-a dovedit a fi un intermezzo de cea mai bună calitate.

Cert este că, ajunsă la volumul 13, noua serie de „Opere", concepută în integralitatea ei și fidelă originalului german, s-a impus din ce în ce mai mult în atenția iubitorilor literaturii de aventuri, în general, a creației karlmayene, în special. Putem deci să considerăm că ne aflăm pe drumul cel bun în realizarea marelui proiect, rezultatele de până acum fiind cea mai bună dovadă de respectare a criteriilor enunțate inițial. În perspectivă, totul depinde de fidelitatea cititorilor, de difuzarea exemplarelor achiziționate de librari și, mai ales, de lărgirea actualului perimetru în care are loc desfacerea producției noastre. Căci asistăm la un paradox: în timp ce mulți cititori ne scriu că mai toate cărțile apărute în seria de „Opere" le procură cu greutate, fiind obligați să apeleze la rude și prieteni din alte localități, librarii din orașele în care domiciliază nici măcar n-au auzit de respectivele volume. În atare condiții, poate că ar fi cazul ca cititorii interesați de izbânda colecției să devină cei mai buni prezentatori ai ei în rândurile prietenilor și colegilor de clasă, să le arate librarilor volumele apărute, pentru a comanda, prin intermediul lor, viitoarele tomuri. Cu acest prilej le puteți oferi adresa noastră și numărul de telefon

făcând precizarea că le putem asigura condiții avantajoase de colaborare. Facem aceste precizări întrucât, repetăm, nu putem satisface direct numeroasele comenzi individuale, nedispunând încă de un sistem propriu de difuzare. Deocamdată, nu ne rămâne decât să retipărim adresa unde puteți comunica solicitările voastre: *„Cartea prin poștă"*, Calea Moșilor nr. 62—68, București.

Important este să urmăriți cu atenție aparițiile noastre, pentru a nu pierde volumele viitoare, nominalizate, după cum s-a văzut, până la volumul 14. Cititorii care nu au achiziționat primele numere ale colecției nu trebuie să fie decepționați, căci, la solicitări repetate, vom reveni cu suplimentări de tiraje. Asemenea sugestii revin în numeroase scrisori primite la redacție.

Îndeplinim totodată un mai vechi deziderat, comunicând numele și adresele altor corespondenți care ne-au scris până la data de 10 august 1995.

Baia Mare (4800): Marius Ionaș, Strada George Coșbuc, Bloc 33A, scara B, etaj III, apart. 17; Zsolt Mesei' Strada Hortensiei nr. 2/67; *Botoșani* (6850): Cătălin-Marius Hudișteanu, Aleea Crivei nr. 6, Bloc L3, apart. 2; *București*: Florentina Breja, Strada Zizin nr. 5, Bloc 80A, scara 1, etaj 3, apart. 9 (cod 77777); Horia Duțescu, Strada dr. Iuliu Teodori nr. 10 (cod 76246); *Buzău* (5100): Nicolae Voicu, Strada Dorobanți, Bloc 11A, apart. 2; *Caracal* (0800): Bogdan Mateiciuc, Strada Antonius Caracalla nr. 14, Bloc 14A, scara C, apart. 1; *Cărbunești-Gorj* (1325): Dănuț Paloș, Strada Trandafirilor, Bloc 13, apart. 3; *Câmpulung Moldovenesc* (5950): Strada Bunești nr. 5; Comuna *Cerna*, satul *Traian*, județ *Tulcea* (8884): Daniel Bodorin; *Cisnădie* (2437): Ioan Florin Vlad, Strada Stejarului, Bloc, 19, scara B, etaj 4, apart 38; *Cluj-Napoca* (3400): Rosa-Luciana Slavici, Strada Horea nr. 96—106, scara A, apart. 16; *Focșani* (5300): Elena Iacob, Strad , Dornișoarei, Bloc 9, etaj 3, apart. 11; *Onești* (5450): Costv, Ristea, Strada Mărășești nr. 14, Bloc 14, Scara A, etaj 3, apart. 12; *Orăștie* (2600); Doru, Strada Mureșului, Bloc 151 scara E, apart. 50; *Ploiești* (2000): Ionuț Țântar, Strada Iuliu Maniu nr. 8; Comuna *Răzvad*, județ *Dâmbovița*

(0216): Gabriel Vasile, Strada Tudor Vladimirescu nr. 169; *Râmnicu Vâlcea* (cod 1000): Marian Nițișor, Strada Tineretului, Bloc 320, scara A, etaj 2, apart. 4; *Sângeorz-Băi* (4529): Florin Pop, Strada Stejarului nr. 21; *Slănic*, județ *Argeș* (0415): Răzvan Râcă, comuna *Aninoasa*; *Timișoara* (1900): Cristian Kiss, Calea Șagului nr. 41, etaj 1, apart. 6; *Vaslui* (6500): Mihaela Rădeanu, Strada Republicii, Bloc 350, scara A, etaj II, apart. 8.

Reproducerea datelor de mai sus — pe-alocuri incomplete, din cauza corespondenților noștri — are ca obiect facilitarea schimbului de scrisori între fanii marelui romancier, dacă nu și a legăturilor amicale în vederea difuzării și comentării operei sale.

În cele ce urmează încercăm să răspundem unor întrebări, adnotând totodată unele pasaje epistolare:

Daniel Bodorin (com. Cerna, sat Traian, jud. Tulcea). Este greu de evitat suprapunerea de titluri, mai ales într-o serie de „Opere complete", în care, prin forța împrejurărilor, toate, absolut toate lucrările scriitorului trebuie să se regăsească ca atare. Pe cât posibil, încercăm să valorificăm proza inedită, aceea care n-a mai fost publicată *în volum*, pe meleaguri românești. Câtă vreme numeroase cărți au apărut cu titluri derutante, fără menționarea celor originale, germane, „accidentele" sunt inevitabile. Singur cititorul, „cu cărțile pe masă", va fi în măsură să achiziționeze lucrările care, cel puțin, îi oferă un gir bibliografic, descotorosindu-se de tipăriturile ce se vor dovedi de prisos în propria lui bibliotecă. Este și motivul pentru care ne abținem să comentăm observațiile Dv. formulate la adresa editurilor „Ulise" și „Logos-Star". De altfel, cărțile „inedite" pe care le sugerați, *Valea morții* și *În țara lui Mahdi*, au mai fost editate, nu totdeauna, într-adevăr, cu aceleași titluri.

Deocamdată, nu ne propunem să prezentăm cadrul biobibliografic „Karl May", știind că nu este departe momentul în care vom tipări volumul său autobiografic *Eu*.

Doru (Orăștie). Reținem ideea asigurării unui mic stoc de rezervă din cărțile apărute, înlocuit, deocamdată, cu exemplarele comandate de serviciul „Cartea prin poștă", de la adresa sus-amintită. Este și motivul pentru care, în viitor, cererile de cărți ale unor cititori individuali vor trebui adresate respectivului oficiu.

Elena Iacob (Focșani). Impresia că tot ceea ce se relatează în opera lui Karl May are un corespondent real în propria sa biografie este un omagiu indirect adus creației sale. Adevărul este că *ficțiunea* predomină, de altfel ca în toate operele de artă autentică. Imaginația debordantă a scriitorului german găsește un excelent teren de manifestare în cazul literaturii de aventuri, insolitul acțiunilor, împins adesea spre hotarul fantasticului, fiind un atribut al genului. Interesant de reținut că nu de puține ori fantezia care deunăzi părea să treacă de limitele verosimilului, ulterior avea să fie depășită de realitate. Cazul romanelor lui Jules Verne este cel mai concludent în acest sens.

Organizarea unor cluburi „Karl May" va fi posibilă numai după ce difuzarea operelor marelui scriitor va dobândi o și mai mare audiență în rândurile cititorilor săi, presupunând investiții speciale.

Bogdan Mateiciuc (Caracal). Sergiu Georgescu, realizatorul coperților noastre, a fost până de curând șeful catedrei de grafică din cadrul Institutului de artă plastică din București. Faptul că a acceptat să colaboreze cu noi nu se datorează doar legăturilor noastre de prietenie, ci și împrejurării că, la vârsta ta, și el era un pasionat cititor al lui Karl May. I-am transmis sugestia făcută.

Marian Nițișor (Râmnicu Vâlcea). Nu ne ocupăm cu difuzarea cărților apărute la alte edituri. Și așa, desfacerea propriei noastre producții pare adesea să ne depășească resursele de care dispunem.

Mihaela Rădeanu (Vaslui). Ca și tine, am crezut că editarea cărților lui James Fenimore Cooper va avea un succes deosebit. Din păcate, după tipărirea *Ultimului mohican*, reluarea unui roman interesant, *Corsarul roșu* (*The Red Rover*, 1827), nu a stârnit ecoul scontat. Gusturile

nu se discută. (Ceea ce nu absolvă cu nimic responsabilitatea difuzorilor de carte.)

Costel Rîștea (Onești). Reținem propunerea de înființare a unor concursuri cu premii. Întrucât dorim ca ele să fie substanțiale, nu le inițiem până nu dobândim sursele materiale necesare. Prețul de vânzare al cărților este influențat, în mare măsură, de „costuri" (hârtie, manoperă poligrafică, regie, impozite și rabatul de 25—30% acordat difuzorilor de carte). Dar ce nu este scump astăzi? Comparați prețul alimentelor de bază cu cel al produselor culturale, mult mai redus. Și apoi, în timp ce editurile de stat nu numai că sunt scutite de impozite, dar beneficiază și de subvenții de la buget, editorul particular nu primește nici un sprijin din afara propriului său buzunar, scuturat de numeroase cheltuieli de producție și „dări" către stat.

Ionuț Tânțar (Ploiești). Nu se va renunța la culoarea copertei. Fonta va rămâne aceeași, schimbarea ciclurilor și a volumelor individuale fiind marcată cromatic prin banda pe care este înscris titlul cărții (sau al serialelor).

Ioan-Florin Vlad (Cisnădie). Comanda celor cinci exemplare (din aceeași carte) — pentru a beneficia de un al șaselea gratuit — se face imediat după apariția respectivei lucrări, când editura dispune de tirajul necesar. La sfârșitul volumului 7 de „Opere" (p. 490) se explică participarea Editurii Eden la realizarea seriei „Karl May". Din punct de vedere documentar, proiectarea seriei noastre se realizează și pe baza cercetării rezultatelor obținute, pe parcursul multor decenii, de trei edituri germane: „Karl May-Verlag" din Radebeul bei Dresden, „Karl May-Verlag" din Bamberg și „Pawlak-Verlag".

Acestea sunt pe scurt răspunsurile noastre la diversele întrebări și sesizări ale cititorilor. Ele ne scutesc să revenim asupra lor, atunci când apar și în alte epistole.

Mulțumind tuturor celor care ne-au scris, vă informăm că, în viitor, vom publica fragmente din epistolele primite la redacție. Deschidem acest gen de colaborare, cu reproducerea integrală a scrisorii lui Cristian Băiță, din București VI, Strada Valea Călugărească nr. 114, Bloc 2, scara D, etaj 1, apart. 1 (cod 77474):

București, 10 iulie 1995

Stimată Editură Pallas,

Mă numesc Cristian Băiță și, cum v-am mai spus, sunt un înfocat admirator al operei lui Karl May. V-am scris, dumneavoastră mi-ați răspuns, și acum vă scriu din nou, se poate spune fără vreun motiv bine determinat, dar, în realitate, cu un scop cât se poate de precis: de a vă mulțumi.

Un cititor, atunci când o editură îi dă cartea preferată, nu se poate să nu se gândească la ea, să nu-i mulțumească, măcar în gând. Iar eu, făcând parte din tagma acestora, am aceleași simțăminte, pe care le materializez, scriindu-le aici.

Am zeci de cărți, frumoase, minunate, prietenele mele la bine și la rău, și deasupra lor tronează fermecătoarele volume de Karl May. Când le iau în mână și le deschid, simt cum mă cuprinde o bucurie imensă, sunt fericit că-mi voi reîntâlni dragii mei prieteni, că voi călători alături de Winnetou, Old Shatterhand, Old Surehand, Old Firehand, Old Death, Sam Hawkens și alți mulți westmani renumiți, pe mustangi sălbatici, în preriile Americii de Nord; împreună cu Halef, Ben Nil, Kara Ben Nemsi, Mohamed Emin, pe „corăbiile deșertului", sub soarele arzător al Africii; și cu atâția alții din toate colțurile lumii.

Sunt nerăbdător să-i întâlnesc și să le citesc dintr-o răsuflare aventurile atât de palpitante; să mă înalț alături de ei pe culmile atât de înalte ale prieteniei, ale iubirii de semeni; să înfrâng atâtea primejdii lângă ei, să râd, să plâng, să meditez, să visez o dată cu ei, și, la sfârșit, să ajut măcar cu gândul ca binele să învingă răul, ca viața să învingă moartea.

Câte nu v-aș mai putea povesti despre acest autor atât de drag mie, Karl May, și de sentimentele ce-mi încântă inima când îi citesc volumele! Dar aicia nu-i locul unei analize asupra operei lui.

Voi spune numai atât: iubesc aceste cărți, iar dumneavoastră, care mi le-ați oferit, ați câștigat întreaga mea simpatie. Vă felicit pentru această opțiune de a publica întreaga operă a lui Karl May, și vă urez — ca și acel cititor Toma Marin — „să dea Domnul să reușiți!".

Vă mulțumesc în numele meu și al tuturor cititorilor care și-au petrecut copilăria alături de personajele lui Karl May, pentru posibilitatea oferită, de a ne bucura de ele. Nu pot' să exprim în cuvinte plăcerea pe care mi-ați făcut-o tipărindu-mi numele la sfârșitul volumului 8, „Capcana". Nu pot decât să vă mulțumesc și pentru aceasta.

Aș vrea să vă dau câteva informații privind ecoul cărților de Karl May în cartierul meu, Drumul Taberei, cât și câteva idei în privința problemelor dumneavoastră, dezvăluite la sfârșitul volumului 8, „Capcana", care sper că vă vor fi de folos în rezolvarea lor.

În Drumul Taberei sunt câteva librării, destul de mari, care au foarte multe cărți puse în vânzare, printre care și câteva de Karl May. Dar, majoritatea, sunt mult în urmă cu aparițiile editoriale, nu numai ale editurii dumneavoastră, și multe cărți nu sunt mereu vândute. Prețurile cărților, scuzați-mă, sunt destul de ridicate; totuși, eu cred că toate merită prețul, cunoscând prezentarea grafică exemplară, dar cred că ceilalți cumpărători, necunoscând-o, preferă să cumpere suc sau înghețată, sau gumă de mestecat, în locul cărților. Unele volume sunt foarte căutate, iar cele mai noi dispar foarte repede din librării. Ca furnizor — în clasa mea — de cărți celor ce vor să citească, cunosc părerea deosebit de bună ce o au despre Karl May cei care au făcut cunoștință cu volumele lui. Îmi aduc aminte cum, fiind la cumpărături, stăteam deoparte și îmi așteptam mama, și un bătrân, ce aștepta și el pe cineva, m-a văzut citind; când a aflat numele cărții, a început să-mi povestească despre personajele binecunoscute mie, ce-i bucuraseră și lui copilăria și de care-și amintea, cu nostalgie, după atâția ani.

În legătură cu prioritățile de ședitare, ce cărți să fie scoase mai curând, cred că vă va fi destul de ușor să alegeți, concurența nefiind prea mare; vă spun acestea fiindcă eu m-am interesat la unele edituri care scoteau înainte cărți de Karl May — editurile Ulisse și Logos — iar prima n-a mai scos o carte de aproape patru luni, pe când a doua nu mai are furnizori de hârtie și, deci, nu a putut să mai scoată nici o carte deocamdată. Poate că mai sunt și alte edituri mai mici care au scos câteva volume de Karl May, dar cred că și acestea se confruntă cu lipsa de hârtie.

Cred că după ciclul „În țara leului argintiu" (11—14) ar fi potrivită apariția unui ciclu mai puțin cunoscut, încă netradus în România.

Despre prezentarea grafică nu mai este nevoie să repet că este exemplară, mult mai bună decât a altor edituri, care cred că nici nu au un personal atât de calificat ca al dumneavoastră.

Eu, și cred că și alți copii, nu mai avem mari probleme în legătură cu procurarea cărților, fiind în vacanță și putându-ne deplasa oricând după ele. De asemenea, am observat că și dumneavoastră v-ați extins în mai multe librării și ați editat multe cărți cu un tiraj mai mare.

Aș vrea să întrețin legături „epistolare" — cum le-ați zis dumneavoastră — nu numai cu alți „fani" ai lui Karl May și ai altor scriitori, dar și cu editura dumneavoastră, putându-vă da multe idei ce nu le pot așterne aici din cauza incertitudinii în care mă zbat: nu știu dacă v-aș fi de folos, dacă aveți nevoie de părerile mele, pe care cu dragă inimă vi le-aș dezvălui, spre a grăbi apariția volumelor preferate.

V-aș ruga, dacă este posibil, să mă anunțați la ieșirea de sub tipar a vreunui volum de Karl May din timp, spre a-mi putea planifica dinainte ieșirea după acesta, cât și să-mi comunicați despre planurile și deciziile luate de editura dumneavoastră.

V-aș mai întreba ce volume veți edita după cele patru „În țara leului argintiu", când sperați să iasă pe piață, și dacă telefonul dumneavoastră a fost racordat sau nu la sediul dumneavoastră.

Aș mai vrea să știu, care dintre multele propuneri ale cititorilor și ale editurii, menționate la sfârșitul volumului 8, „Capcana", au șanse de a se realiza și când.

Aștept cu mare nerăbdare sosirea răspunsului dumneavoastră și, încă o dată, fără alte cuvinte, ci numai acestea, care, vă rog să mă credeți, sunt sincere, vă mulțumesc!

Cu toată considerația,

CRISTIAN BĂIȚĂ

Să mai adăugăm că editurile Pallas și Eden și-au definitivat portofoliul de producție, urmărind, în colaborare cu cei mai buni cititori, nominalizarea următoarelor 10 titluri, ordinea de priorități urmând să țină seamă, deopotrivă, de valoarea literară a cărților trimise la tipar, ca și de data ultimelor apariții.

În competiție se află 16 volume, menționate în cele ce urmează alfabetic: 1. **Aventuri din Turkestan**; 2. **Căpitanul Caiman** (plus **Bill canadianul. Omul-stâlp** și **Pielea vorbitoare**); 3. **Coreitura** (plus **Surcouf corsarul. Țiganul** și alte două povestiri); 4. **Dervișul**; 5. Eu (viața și opera lui Karl May); 6. **Insula giuvaierurilor**; 7—8. **Old Surehand** (**Triumful lui Winnetou** și **La Capul Diavolului**); 9—10. **Prin deșertul Saharei** (**Tainele Orientului** și **În țara diavolului**); 11. **Prințul petrolului**; 12. **Testamentul ineașului**; 13. **Valea morții**; 14—16. **Winnetou** (**Omul preriilor. Comoara din Munții Stâncoși** și **Old Shatterhand**).

Comunicați-ne ordinea preferințelor.

EDITURA PALLAS

Casa Presei Libere, Etaj. 8 camera 860,
București, căsuța poștală 33—99,
Telefon 2224860

P.S. Ne-au mai scris între timp: Sorin Damșa, din Chendrea, Jud Sălaj, cod 4893, strada Principală nr. 203 A; Augustin Pintea, din Sibiu, cod 2400, strada E.A. Dieltz nr. 27; Paula Rămășescu din Tulcea, cod 8800, strada Jupiter, nr. 2A; Laurențiu Sânmihăian, din Dej, Jud. Cluj, Aleea Tomis nr. 12, Bloc G1, scara 1, apart. 16; Relu Stan, din Bârlad, cod 6400, strada Primăverii (care uită să precizeze întreaga adresă, motiv ce ne determină să rugăm din nou pe toți corespondenții noștri să fie atenți la toate datele atunci când ne scriu). Tuturor le mulțumim.

CUPRINS

1. **În Basra** 5
2. **Peste graniță** 55
3. **Sub aripa morții** 141
4. **Răzbunătorul** 264
5. **Ahriman Mirza** 405

Poșta redacției 461

13

karl may

OPERE

SUB ARIPA MORȚII

După aprige aventuri în pustiul arab, **KARA BEN NEMSI** și **HAGI HALEF OMAR**, aflați continuu sub amenințarea morții, ajung **„În țara leului argintiu"**, denumire metaforică a Persiei de odinioară. Dornice de răzbunare, „Umbrele" își concentrează forțele pentru prinderea celor doi eroi, tentaculele odioasei organizații cuprinzând și zonele montane ale împărăției. Cascada evenimentelor neprevăzute amplifică tensiunea romanului, conferindu-i o mare putere de atracție. Procurați-vă din vreme

PRĂBUȘIREA

ultimul volum al „ciclului persan", cu dezvăluiri surprinzătoare asupra misterioaselor „Umbre", cu aventuri spectaculoase, culminate cu lichidarea centrului lor de comandă.

ISBN 973-97194-4-9

Lei 5500 + 110 T.L. = 5610 Lei